

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA
I PROTECCIÓ SOCIAL*

1

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

RESUM

L'anàlisi del benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En la primera secció, introductòria, s'exposa breument la metodologia que s'ha seguit, així com la base de dades que s'ha utilitzat. En la segona secció, es planteja quin és el nivell de consum de les llars de les diferents comunitats autònomes, així com alguns dels factors principals que poden explicar la diferència que s'observa en el consum de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció, es comenta quina és la distribució de la renda, mentre que, en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del nombre de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert. Tant la secció tercera com la quarta es completen amb una descripció del perfil sociodemogràfic i laboral dels grups de població segons el poder adquisitiu, i de les llars situades per davall del llindar de pobresa relativa, respectivament.

L'informe de la *Memòria del CES 2002* (pàgines 98 a 103), sobre el benestar econòmic i la distribució de la renda, feia una anàlisi estàtica, amb dades del període 1997(III-trimestre)~2000(I-trimestre). L'aportació de l'informe de la *Memòria 2003* és doble: d'una banda, s'analitza d'una manera estàtica el període posterior 2000(I-trimestre)~2002(II-trimestre)*, que permet comparar els dos períodes, i, de l'altra, la disposició d'una certa dimensió temporal permet estudiar com evoluciona la distribució de la renda i de la pobresa en el període 1998-2001.

* Són les darreres dades disponibles

1.1.

INTRODUCCIÓ

És habitual analitzar l'evolució del benestar econòmic d'un territori posant l'èmfasi en les taxes de creixement, per exemple, del PIB per càpita. Una hipòtesi implícita per poder jutjar si un creixement de la renda agregada ha permès millorar el benestar material dels ciutadans és que la distribució d'aquest creixement entre els individus hagi esdevingut més igualitària o que, com a mínim, no hagi empitjorat. Cal fixar-se, per tant, que, per poder emetre judicis de valor referents a la millora del benestar econòmic d'una societat, és necessari conèixer alhora tant si els recursos globals generats han augmentat o disminuït, com si la distribució de les rendes generades ha esdevingut més o menys igualitària. En aquest sentit, és evident que pretendre jutjar si la distribució de rendes entre els individus ha millorat o empitjorat implica, necessàriament, establir preferències o ponderacions diferents entre aquests individus.

Amb el propòsit d'analitzar aquesta triple perspectiva, l'anàlisi del benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En aquesta primera secció introductòria, s'exposa breument la metodologia que s'ha seguit, així com la base de dades que s'ha fet servir. En la segona secció, es planteja quin és el nivell de consum de les llars de les diferents comunitats autònomes, així com alguns dels factors principals que poden explicar la diferència que s'observa en el consum de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció, es comenta quina és la distribució de la renda, mentre que, en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del nombre de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert.¹ Tant la secció tercera com la quarta es completen amb una descripció del perfil sociodemogràfic i laboral dels grups de població segons el poder adquisitiu, i de les llars situades per davall del llindar de pobresa relativa, respectivament.

L'informe de la *Memòria del CES 2002* (pàgines 98 a 103), sobre el benestar econòmic, la desigualtat de rendes i la pobresa feia una anàlisi estàtica amb dades del període 1997 (III trimestre)~2000 (I trimestre). L'aportació de l'informe de la memòria del 2003 és doble: d'una banda, s'analitza d'una manera estàtica el període

posterior 2000 (I trimestre)~2002 (II trimestre), que permet comparar els dos períodes, i, de l'altra, la disposició d'una certa dimensió temporal permet estudiar l'evolució de la distribució de la renda i de la pobresa en el període 1998-2001.

La base de dades utilitzada és l'enquesta contínua de pressupostos familiars (ECPF). L'ECPF és una enquesta trimestral que l'Institut Nacional d'Estadística (INE) realitza a les llars de tot el territori espanyol amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, que posteriorment s'empren per calcular l'índex de preus de consum (IPC). Igualment, l'ECPF la utilitza el Ministeri d'Economia i Hisenda a l'hora de determinar la proporció de l'IVA total recaptat assignable a cada comunitat autònoma mitjançant el sistema del finançament autonòmic.

En la mateixa línia de la metodologia que es planteja en la memòria del 2002, la unitat d'anàlisi és la llar, i no els individus, de manera que s'obvien les decisions intrafamiliars.² Quant a la unitat de recursos que s'ha utilitzat, s'ha optat per la despesa i no pels ingressos, ja que la primera ofereix un grau de representativitat major respecte de les dades de la comptabilitat nacional,³ i reflecteix una aproximació major a la renda de les llars a mitjà termini.⁴ Dins la

1. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa, s'ha seguit l'Informe de síntesi 2002 de la Comissió Europea sobre indicadors estructurals, COM (2001) 619 final.

2. Cal dir que la utilització d'informació de llars privades implica deixar de banda les persones institucionalitzades (llars de gent gran, individus empresonats, etc.) i els sense nostre. De la mateixa manera, una part dels individus d'edat més avançada passen a viure amb els fills, si no tenen prou recursos. Tots aquests casos suggereixen que els valors de desigualtat i de pobresa obtinguts constitueixen llindars mínims.

3. Vegeu: Pou, Ll. i Alegre, J. (2002), *La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares (1985-1996): descripción, representatividad y propuestas de metodología para la explotación de la información de los ingresos y el gasto*, Documento de trabajo núm. 172, Fundació per a la Investigació Econòmica i Social (FUNCAS).

4. Vegeu: Pou, Ll., Alegre, J. i Oliver, J. (2003), *El exceso de sensibilidad del consumo al ciclo económico. Un análisis microeconómico para el caso español*, Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

despesa, s'ha analitzat la despesa en béns i serveis no duradors, la qual no es veu tan afectada per la infreqüència de compra com els béns durables.⁵ D'altra banda, atès que, quan major és el nombre de membres, també és major el consum de les llars, aleshores s'ha passat a homogeneïtzar les llars, comparant-les en termes de consum equivalent per llar,⁶ la qual cosa redueix en gran manera les diferències de consum per l'efecte de l'edat.⁷

1.2.

EL NIVELL DE CONSUM PRIVAT

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell de consum equivalent mitjà per llar. El valor que es deriva de l'ECPF per al global de llars situa el consum de les llars balears un 8,3% per sobre de la mitjana nacional, que pren un valor 100 de referència. La distinció segons si el sustentador principal de la llar està actiu en el mercat laboral o bé està jubilat no altera la posició de les llars balears per sobre de la mitjana nacional, encara que, com és lògic, en valors absoluts el trànsit a la jubilació implica una disminució dels recursos monetaris de les llars. (Vegeu el quadre III-1)

Un element imprescindible per poder comparar el consum de les llars és complementar aquesta informació amb l'esforç que

s'ha fet; dit d'una altra manera, quina és la capacitat d'estalviar. Pel que fa a aquesta qüestió, la columna 2 del quadre III-1 mostra que el percentatge de llars balears que estan en condicions d'estalviar és del 38,9%, mentre que la mitjana espanyola és del 42,5%. Així doncs, les dades plantejegen que part del major consum de les llars balears s'assoleix mitjançant l'endeutament, el qual les fa més sensibles a l'evolució de les condicions de finançament.

D'altra banda, un fet interessant és que, si es compara el consum equivalent del període 2000-2002 amb l'analitzat en la memòria del 2002, corresponent al període 1997-2000, s'observa un procés intens de convergència en el consum equivalent mitjà per llar entre les comunitats autònomes, de manera que es redueixen les diferències entre els territoris. De fet, la comparació de les taxes de creixement acumulades del PIB per càpita amb la posició relativa del consum de les comunitats autònomes assenyala clarament que aquest procés de convergència té la base en un creixement econòmic major, durant el període estudiat, dels territoris amb un poder adquisitiu menor. (Vegeu el gràfic III-1)

Per tal d'entendre el perquè del major consum equivalent mitjà de les llars balears per comparació a la mitjana nacional, en les columnes 5 a 8 del quadre III-1, es desglossa, per al cas de les llars amb el sustentador principal actiu, el valor del consum, de

5. Vegeu: Pou, L.I. (2001): «El exceso de sensibilidad del consumo a los ingresos en el ciclo económico: una aproximación mediante la HRP-ER para la economía española con datos microeconómicos de la ECPF» (tesi doctoral), Departament d'Economia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona.

6. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint el consum pel nombre de membres de la llar segons l'escala de l'OCDE, que suposa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) computen per 0,7, i els menors de catorze anys computen 0,5.

7. Vegeu: Alegre, J. i Pou, L.I. (2004), *El consumo y ahorro privados de los hogares españoles: una descomposición de los efectos edad y cohorte*, Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

QUADRE III-1. DESPESA PRIVADA MITJANA PER LLAR, PER COMUNITATS AUTÒNOMES 2000(I)~2002(II)

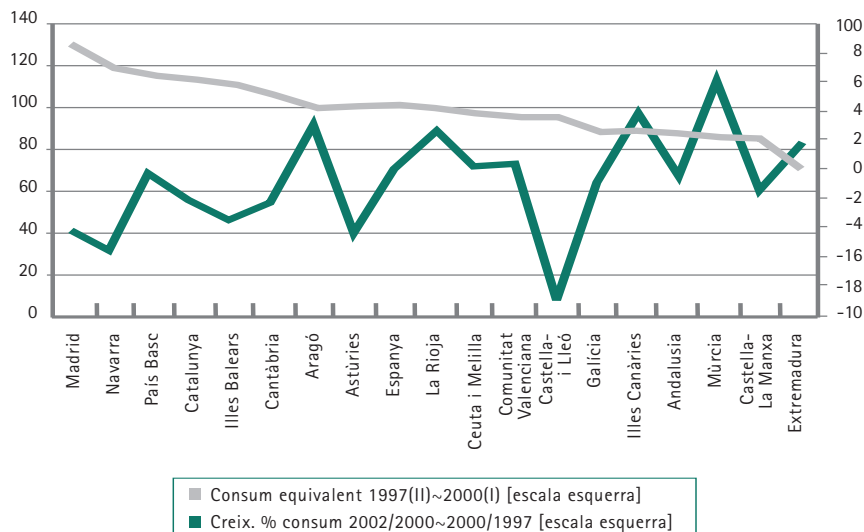
	Despesa equivalent per llar (totes les llars)	% de llars amb capacitat d'estalviar (totes les llars)	Despesa equivalent per llar (llars amb sust. princ. actiu)	Despesa equivalent per llar (llars amb sust. princ. jubilat)	Despesa per membre actiu	Nre. d'ocupats	Nre. d'aturats	Taxa d'ocupació respecte dels actius	Nre. de membres
Madrid	125,0	33,8	120,0	125,0	122,6	1,63	0,14	0,92	2,59
País Basc	115,5	48,8	113,6	115,5	110,7	1,68	0,17	0,91	2,56
Navarra	113,6	44,4	114,7	113,6	115,8	1,68	0,11	0,93	2,55
Catalunya	111,3	48,7	112,5	111,3	105,7	1,78	0,12	0,93	2,51
Illes Balears	108,3	38,9	109,4	108,3	107,9	1,76	0,12	0,94	2,39
Aragó	104,1	50,2	108,3	104,1	107,3	1,71	0,07	0,96	2,48
Cantàbria	103,3	42,3	105,3	103,3	107,3	1,66	0,13	0,94	2,76
La Rioja	102,0	48,9	101,8	102,0	104,0	1,62	0,10	0,94	2,66
Ceuta i Melilla	97,3	42,6	98,1	97,3	101,1	1,50	0,24	0,88	2,81
Com. Valenciana	96,3	44,1	97,3	96,3	93,8	1,71	0,19	0,90	2,59
Astúries	95,6	48,3	95,4	95,6	98,3	1,60	0,16	0,92	2,64
Canàries	92,0	28,5	92,8	92,0	91,0	1,66	0,18	0,90	2,72
Múrcia	91,7	39,3	90,1	91,7	90,4	1,68	0,21	0,90	2,86
Galícia	88,2	32,4	92,4	88,2	92,7	1,65	0,15	0,92	2,72
Andalusia	87,1	41,4	87,1	87,1	88,7	1,49	0,30	0,87	2,80
Castella i Lleó	86,6	49,8	91,6	86,6	95,5	1,59	0,13	0,93	2,56
Castella-la Manxa	83,4	41,9	87,8	83,4	91,5	1,55	0,17	0,91	2,73
Extremadura	72,2	42,3	76,5	72,2	79,7	1,51	0,24	0,89	2,76
Espanya	100,0	42,5	100,0	100,0	100,0	1,64	0,17	0,91	2,64

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF

Nota: Les unitats monetàries estan mesurades en termes reals del 1997 .

Gràfic III-1

Consum equivalent 1997 (II trimestre)–2000 (I trimestre) (Escala esquerra)

Font: Elaboració pròpia.

Nota: El consum equivalent de cada comunitat autònoma es mostra respecte del valor 100 del conjunt espanyol; un valor positiu (negatiu) de la variació del consum entre els dos períodes indica que el territori ha augmentat (disminuït) el consum equivalent per llar respecte de la mitjana espanyola

manera que es distingeix entre el consum mitjà per ocupat, el nombre d'ocupats i d'aturats per llar, la proporció d'ocupats respecte dels membres actius en el mercat laboral, i el nombre de membres de la llar. De l'anàlisi de les columnes esmentades sobresurten dos elements justificatius del major consum de les llars balears, que són el nombre major d'ocupats i les dimensions menors de les llars. En la mesura que la major participació laboral de les llars balears pot estar relacionada amb una menor inversió en capital humà dels individus joves de la família, aleshores es podria establir un fre al creixement futur del consum.

1.3.

DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

Seguint la línia que es va encetar en la memòria del 2002, l'indicador principal per analitzar la desigualtat relativa de rendes ha estat l'índex de Gini. (Vegeu el quadre III-2)⁸

Atès que l'índex de Gini no dóna un major pes a les llars situades a la cua de la distribució -és a dir, a les llars més riques i a les més pobres-, els valors de l'índex de Gini es complementen amb un indicador de les

8. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària; és a dir, per exemple, el cas que el 10% de població amb menys recursos tingués un 10% del consum equivalent total. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos són en possessió d'una sola llar (la més rica). D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.

QUADRE III-2. LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES PER CA, 2000(I)~2002(II)

Comunitat autònoma	Índexs de Gini			Decil 9 / decil 1
	Totes les llars	Llars amb sust. princ. actiu	Llars amb sust. princ. jubilat	Totes les llars
Ceuta i Melilla	0,305	0,305	0,319	6,91
Canàries	0,275	0,274	0,272	5,51
Castella i Lleó	0,274	0,256	0,289	5,71
Andalusia	0,266	0,260	0,280	5,33
Galícia	0,266	0,261	0,261	5,48
Espanya	0,263	0,255	0,272	4,87
Com. Valenciana	0,256	0,250	0,268	4,94
Extremadura	0,253	0,246	0,245	4,93
Cantàbria	0,252	0,241	0,258	4,83
Madrid	0,252	0,251	0,254	4,74
Aragó	0,251	0,237	0,264	4,94
Castella-la Manxa	0,247	0,245	0,237	4,75
Múrcia	0,247	0,240	0,251	4,90
Catalunya	0,239	0,240	0,234	4,58
Astúries	0,238	0,233	0,236	4,51
La Rioja	0,238	0,230	0,237	4,34
Illes Balears	0,235	0,231	0,242	4,45
Navarra	0,233	0,233	0,238	4,23
País Basc	0,217	0,212	0,223	4,00

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF.

diferències relatives, generat com el quocient entre la despesa mitjana de les llars situades en el decil amb més recursos (decil 9) i en el decil amb menys recursos (decil 1). Per a aquest darrer indicador, com menor és el valor, menor és la diferència entre els més rics i els més pobres.

El primer fet destacable del quadre III-2 és que, ateses les dades de l'ECPF per al període 2000(I)~2002(II), la distribució de rendes entre les llars de les Illes és més igualitària

que la del conjunt espanyol.⁹ Així, l'índex de Gini per a totes les llars de les Illes Balears presenta un valor de 0,235, mentre que per al conjunt espanyol és de 0,263. És més, la distinció segons la situació d'actiu o de jubilat no altera la millor distribució relativa de les rendes per al cas balear.¹⁰

Un segon fet remarcable, pel caràcter estructural i de tendència a mitjà termini, és la relació que hi ha entre el valor de l'indicador de desigualtat relativa i el nivell de PIB

9. En tot cas, cal dir que, històricament, els valors de desigualtat relativa obtinguts a Espanya han estat per sobre de la mitjana europea.

10. S'ha de dir que l'empitjorament de la distribució de les rendes en el període de jubilació respecte del període laboral (és a dir, l'empitjorament de l'índex amb l'edat) que s'observa en el quadre 2 és un fet que cal esperar, que explica la teoria econòmica. (Vegeu: Alegre i Pou, 2004, op. cit.)

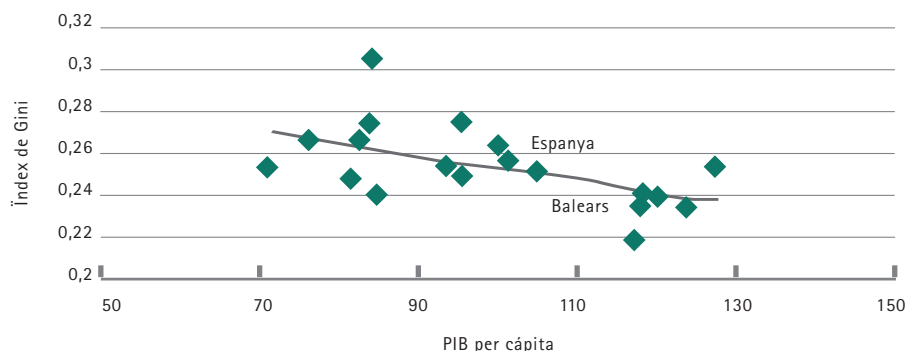
per càpita dels territoris. En el context de les comunitats autònomes, sembla que hi ha una relació negativa entre la desigualtat i el nivell de riquesa per càpita. En aquest sentit, la posició de les Balears és molt propera a la que es pot esperar atès el PIB per càpita, per la qual cosa no es detecta cap fet diferencial positiu no econòmic que n'expliqui la millor posició relativa. (Vegeu el gràfic III-2)

Un element complementari al fet d'obtenir un valor de l'índex de Gini inferior al del conjunt espanyol és analitzar si la millor distribució de les rendes és extensible a tots els trams de rendes o si, al contrari, es deu a alguns trams concrets. (Vegeu el gràfic III-3)

Aquest gràfic mostra una corba de Lorenz amb la distribució acumulada del consum equivalent quan es diferencien les llars per quartils (és a dir, agrupacions del 25% de la població), des del 25% de la població amb menys recursos (quartil 1) fins al 25% de la població amb més recursos (quartil 4). En el cas d'una societat perfectament igualitària,

el quartil 1 hauria d'acumular el 25% del consum equivalent total, i així successivament per a la resta de quartils, que es correspondria amb la línia recta de quaranta-cinc graus del gràfic 3. La comparança de les corbes de Lorenz per als casos balear i espanyol indica que les llars balears de l'ECPF presenten una distribució de rendes més igualitària per a tots els trams que el conjunt de llars espanyoles, perquè la seva corba es més propera a la línia recta que l'espanyola per a tots els quartils. Una conclusió semblant es dedueix del quadre 2, quan es compara el quocient entre les despeses mitjanes de les llars situades en els decils 10 i 1, que és un indicador més sensible a la situació que es dona en els dos extrems de la distribució de rendes: les llars balears presenten una distribució més igualitària que la del conjunt espanyol. Així, doncs, segons les dades de l'ECPF, la millor distribució relativa de les rendes a les Balears que a Espanya s'observa per als diferents nivells de poder adquisitiu, de manera que no és assignable a uns grups concrets.

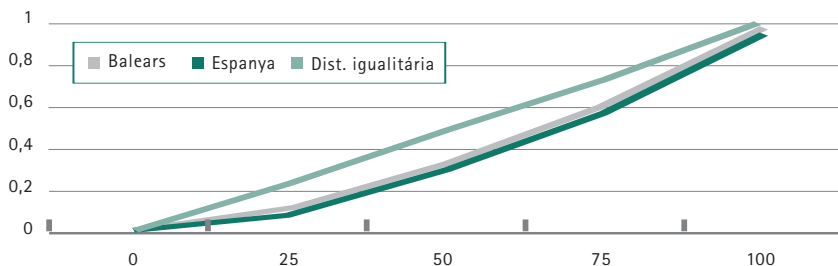
Gràfic III-2
**Relació entre l'índex de desigualtat relativa de Gini
i el PIB, per Comunitats Autònomes**

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-3

Corbes de Lorenz de les llars de les Balears i d'Espanya (2000-2002)

Font: Elaboració pròpia.

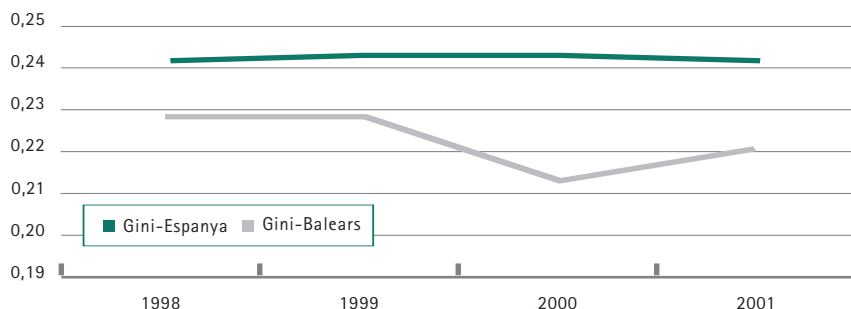
La disposició d'una certa dimensió temporal permet analitzar l'evolució de la desigualtat relativa de les rendes en el període comprès entre el 1998 i el 2001. (Vegeu el gràfic III-4)

Més enllà de la menor desigualtat de les rendes de les llars balears respecte de les del conjunt espanyol, ja palesada anteriorment i en la memòria del 2003, el gràfic III-4 planteja que, en termes generals,

mentre que la desigualtat s'ha mantingut relativament estable a Espanya, aquesta desigualtat s'ha reduït en el cas de les Balears. En aquest sentit, escau aprofundir, en treballs futurs, en les causes d'aquesta millora. Si la millora de la desigualtat relativa de les rendes es combina amb l'increment del consum equivalent mitjà per llar, aleshores es pot plantejar que les llars balears han millorat quant al benestar econòmic. (Vegeu el gràfic III-5)

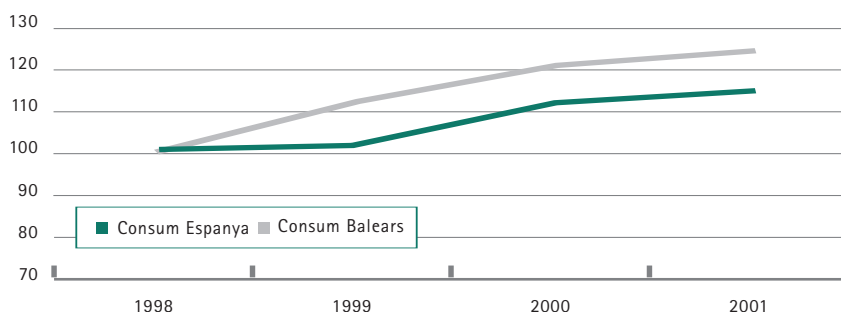
Gràfic III-4

Evolució de l'índex de Gini a les Balears i a Espanya (1998-2001)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-5
Evolució del consum equivalent mitjà a les Balears
i a Espanya (1998-2001)

Font: Elaboració pròpia.

Nota: El consum equivalent per llar s'ha transformat en un valor base 100 de l'any 1998

Atès el valor global de l'índex de Gini, s'exposa a continuació la posició relativa dels diferents tipus de llars segons les característiques sociodemogràfiques i laborals, per al cas tant de les llars balears (fila a) com de les espanyoles (fila b). (Vegeu el quadre III-3)

Les llars s'han classificat a partir del poder adquisitiu, mesurat en termes de consum equivalent, en quatre grups que es corresponen amb els quartils del consum. Aplicant una anàlisi purament descriptiva, l'interès d'aquesta desagregació és mostrar si, d'acord amb les característiques sociodemogràfiques i laborals de les llars, hi ha una certa propensió al fet que les llars es puguin classificar en els grups de consum major o menor.¹¹ Per tal de poder concloure implicacions de política econòmica i social, resulta útil diferenciar entre les

característiques sociodemogràfiques i laborals de caire permanent -i, per tant, que no canvien amb el cicle de vida- i les transitòries dels individus, com ara l'edat o el nombre de membres de la llar.¹² Si les variables de caire permanent -vegeu, per exemple, el nivell d'escolarització o el trànsit a la jubilació- afecten la distribució, aleshores caldrà dedicar recursos en aquesta via.

D'acord amb el que es va apuntar en la memòria del 2002, fet que palesa el caràcter estructural dels resultats obtinguts, destaquen en el quartil més ric (quartil 4), amb un pes superior al que s'esperaria en un context d'igualtat, la condició de persones soles i de les llars amb el sustentador principal amb estudis de secundària o superiors, mentre que en el quartil amb menys recursos (quartil 1) destaquen les llars amb el sustentador

11. En una distribució igualitària i en la qual la característica sociodemogràfica en qüestió no afectés la capacitat de despesa, s'hauria d'observar que cada quartil hauria d'acumular un 25% de les observacions.

12. En el cas de variables transitòries, com l'edat, en principi cal esperar que amb l'edat laboral un individu passi a quartils més rics.

QUADRE III-3. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS, 2000(I)~2002(II)

		Q1	Q2	Q3	Q4	Pes llars pobres* s/ total de llars
Persona sola	(a)	21,1	24,3	21,1	33,3	6,5
	(b)	22,1	21,3	22,4	34,1	10,1
Parella sense fills	(a)	23,0	28,2	20,4	28,2	5,2
	(b)	23,6	22,4	23,8	29,9	11,7
Parella amb fills	(a)	21,5	24,1	30,5	23,7	7,8
	(b)	23,2	26,6	26,7	23,3	10,7
< 35 anys	(a)	26,0	29,4	19,3	25,2	11,7
	(b)	22,2	25,9	26,0	25,8	10,1
35-49 anys	(a)	22,1	25,4	27,8	24,5	8,4
	(b)	22,9	25,7	26,0	25,3	10,6
50-64 anys	(a)	23,1	21,3	25,5	29,9	5,3
	(b)	21,1	23,9	26,6	28,3	9,5
> 64 anys	(a)	28,4	26,8	23,4	21,3	8,9
	(b)	30,2	25,5	22,7	21,4	15,3
Sense estudis	(a)	41,2	25,8	22,5	10,4	14,1
	(b)	41,9	28,1	20,1	9,7	22,8
Primària (primer o segon cicle)	(a)	26,4	28,6	24,6	20,2	9,2
	(b)	26,6	27,7	25,7	19,9	12,6
Secundària	(a)	7,4	14,9	33,3	44,2	0,5
	(b)	14,7	20,7	28,9	35,6	5,8
Universitària	(a)	12,5	21,2	20,6	45,6	2,5
	(b)	8,9	16,3	24,5	50,2	2,9
Ocupat	(a)	22,1	25,4	24,6	27,7	7,1
	(b)	20,2	24,9	26,8	27,9	8,9
Aturat	(a)	—	—	—	—	6,2
	(b)	36,0	26,6	19,7	17,6	20,4
Jubilat (inactiu)	(a)	30,1	24,6	24,8	20,3	10,0
	(b)	29,8	25,5	22,9	21,7	14,8
Lloguer	(a)	38,2	24,7	21,5	15,4	12,1
	(b)	32,5	24,4	22,7	20,2	16,8

Continua

QUADRE III-3. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS, 2000(I)~2002(II)

		Q1	Q2	Q3	Q4	Pes llars pobres* s/ total de llars
Capital de província	(a)	24,1	21,2	22,3	32,2	7,6
	(b)	17,5	22,4	25,4	34,5	7,6
Dona	(a)	25,7	24,7	24,7	24,7	9,2
	(b)	24,4	23,6	24,1	27,7	11,4

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF

Nota: El signe - indica que hi havia massa poques observacions corresponents a aquesta característica laboral per mostrar uns valors representatius.

* En termes de pobresa relativa.

principal major de 64 anys, sense estudis, jubilat i amb l'habitatge en règim de lloguer. D'aquesta manera, doncs, les dades semblen indicar que, al contrari del que se sol plantejar de l'equilibri (*trade-off*) entre eficiència i equitat, la inversió en educació potenciarà no només l'eficiència productiva, sinó també l'equitat.

1.4.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS*

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de pobresa que, a més de tenir en compte la pobresa absoluta, també incorpora el fet que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. Així doncs, l'enfocament de pobresa que s'ha adoptat és de pobresa relativa, la

qual engloba la pobresa absoluta. Atès que el criteri per determinar el llindar de la pobresa sempre és arbitrari, s'ha seguit l'estàndard que es proposa en aquests tipus de treballs. D'aquesta manera, s'han considerat llars pobres les que tenen un consum equivalent inferior al 50% de la mitjana de les llars de les Illes Balears. Cal dir, en darrer lloc, que es fa una anàlisi de pobresa estàtica, perquè no es presenten resultats de la probabilitat que una llar considerada (no considerada) pobra, passi en un termini de temps concret a no ser considerada (ser considerada) pobra; en altres paraules, la persistència dels individus en el col·lectiu de pobres. Aquesta altra dimensió de la pobresa, anomenada pobresa dinàmica, no és objecte d'exposició, encara que és igualment important.

Tal com ja s'exposava en la memòria del 2002 per al període 1997-2000, se segueix obtenint un percentatge de llars pobres inferior al del conjunt espanyol en

* L'ECPF no inclou els individus institucionalitzats i els sense llar. Vegeu nota 2.

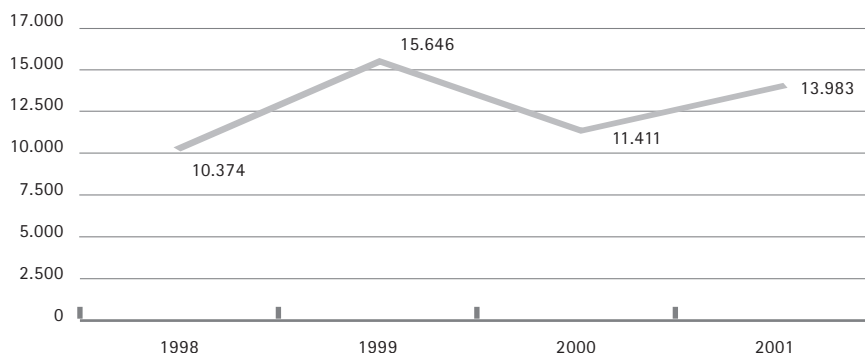
el període 2000-2002. En concret, mentre que les dades de l'ECPF assenyalen que a les Illes Balears hi hauria un 8,09% de les llars en situació de pobresa, xifra que representa al voltant de 24.967 llars, en el cas espanyol hi hauria un 11,3% de llars en situació de pobresa.

A continuació, s'analitza l'evolució del nombre de llars en situació de pobresa. (Vegeu el gràfic III-6)

En el període 1998-2001 sembla que el nombre de llars pobres ha augmentat, en passar de 10.374 llars, el 1998, a 13.983 llars, el 2001. A més, les dades de l'ECPF sembla que assenyalen que les diferències amb el conjunt espanyol en termes del percentatge de població pobra s'haurien reduït. (Vegeu l'apartat 2.3)

La darrera columna del quadre III-3 mostra el percentatge de llars per sota del llindar de la pobresa per a les diferents categoritzacions sociodemogràfiques i laborals establertes. Entre les característiques sociodemogràfiques principals de les llars que incideixen en el risc de ser pobres, trobam de nou el fet d'estar jubilat, sense estudis i en règim de lloguer. Tot i que els resultats presentats són de tipus descriptiu i requereixen que s'hi aprofundeixi per tal de refermar la causalitat d'aquestes variables sobre la probabilitat de ser pobre, sembla clar que, per causa del caràcter permanent, el fet d'estar jubilat, per exemple, dificulta enormement sortir de la pobresa. És més: atesa l'absència de participació laboral dels jubilats, no es pot esperar que el cicle econòmic en millori la probabilitat de ser pobres, ja que no disposen de mecanismes propis per sortir d'aquesta situació.

Gràfic III-6
Evolució del nombre de llars balears en situació de pobresa* (1998-2001)

* En termes de pobresa relativa.

Font: Elaboració pròpia.

DEMOGRAFIA I LLAR

RESUM

El 2003 s'ha mantingut la tendència expansiva de la dinàmica demogràfica, encara que amb una intensitat menor que els anys anteriors. L'augment de població es fonamenta en la importància dels fluxos immigratoris que provenen sobretot de l'estranger. En conseqüència, el pes de la població nascuda fora de la nostra comunitat autònoma el 2003 suposà el 41,5% de la població empadronada, i els residents nascuts a l'estranger mantenen la tendència a augmentar (15,4%), amb un guany de dos punts respecte del 2002.

La taxa de natalitat es manté semblant a la de l'any anterior (11,7‰, el 2003, i 12,3‰, el 2002), però allò més destriable és la incidència més gran dels naixements de fills de mares estrangeres com a efecte de la forta onada immigratòria d'aquests anys. La influència de la immigració en l'estructura per edats, en nodrir bàsicament els trams d'edat inclosos en la població activa, repercuteix en el fet que l'edat mitjana de la població balear es mantingui en els 38 anys i que el pes de la població potencialment activa sigui major de cada any.

No obstant això, l'índex de sobreenvelliment continua augmentant com a conseqüència de l'increment de l'esperança de vida. D'altra banda, l'entrada de població masculina és superior a la femenina, de manera que, per primera vegada, l'índex de masculinitat del 2003 és superior a l'u, mentre que, tradicionalment, el nombre d'homes sempre ha fet que l'indicador se situés per davall de l'u.

La immigració i el sobreenvelliment són dos dels factors clau per entendre també l'estructura de les llars. El nombre de membres que formen la llar continua disminuint, però les dimensions de la llar són superior entre la població immigrada. A més, entre els immigrants, sobretot els extracomunitaris, predomina la convivència en llars de quatre adults o més.

Per acabar, les llars unipersonals tenen una rellevància major, i en especial les formades per gent gran. Segons el cens del 2001, un 30% de les persones de 75 anys o més viuen soles, i el pes d'aquest indicador per illes reflecteix una convivència major de la gent gran amb altres persones a Eivissa i a Formentera; és a dir, hi ha un índex de solitud convivencial més baix a les Pitiüses.

2.1.

LA DINÀMICA ACTUAL DE LA POBLACIÓ

En un any, d'acord amb el padró de l'1 del gener del 2003, la població ha augmentat a les Illes Balears en 30.393 persones. Es pot afirmar, per tant, que es manté el creixement de la població, tot i que amb una intensitat menor que els anys anteriors. La variació relativa respecte del 2002 ha estat del 3,31%, un punt menys que es va experimentar el 2002 respecte del 2001. Cal destacar que, tot i que aquesta variació continua sent superior a la mitjana estatal (2,10), per primer cop en els darrers anys -en què l'arxipèlag balear ocupava la posició capdavantera pel que fa al creixement interanual entre les comunitats autònomes de l'Estat espanyol-, el 2003 se situà en el quart lloc, després de les comunitats autònomes de Madrid, Múrcia i València. (Vegeu els quadres III-4 i III-5)

L'augment de la població continua produint-se fonamentalment per l'entrada de població de fora, dels fluxos immigratoris que provenen tant d'altres comunitats autònomes com de l'estranger. El balanç migratori representa poc més del 90% del creixement total que ha experimentat la

QUADRE III-4. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ, PER COMUNITATS AUTÒNOMES DE RESIDÈNCIA (1996-2003)

	Padró 1996	Rev. padró 1998	Rev. padró 1999	Rev. padró 2000	Rev. padró 2001	Rev. padró 2002	Rev. padró 2003
Espanya	39.669.394	39.852.651	40.202.160	40.499.791	41.116.482	41.837.894	42.717.064
Andalusia	7.234.873	7.236.459	7.305.117	7.340.052	7.403.968	7.478.432	7.606.848
Aragó	1.187.546	1.183.234	1.186.849	1.189.909	1.199.753	1.217.514	1.230.090
Astúries	1.087.885	1.081.834	1.084.314	1.076.567	1.075.329	1.073.971	1.075.381
Illes Balears	760.379	796.483	821.820	845.630	878.627	916.968	947.361
Com. Valenciana	4.009.329	4.023.441	4.066.474	4.120.729	4.202.608	4.326.708	4.470.885
Canàries	1.606.534	1.630.015	1.672.689	1.716.276	1.781.366	1.843.755	1.894.868
Cantàbria	527.437	527.137	528.478	531.159	537.606	542.275	549.690
Castella i Lleó	2.508.496	2.484.603	2.488.062	2.479.118	2.479.425	2.480.369	2.487.646
Castella-la Manxa	1.712.529	1.716.152	1.726.199	1.734.261	1.755.053	1.782.038	1.815.781
Catalunya	6.090.040	6.147.610	6.207.533	6.261.999	6.361.365	6.506.440	6.704.146
Ceuta	68.796	72.117	73.704	75.241	75.694	76.152	74.931
Extremadura	1.070.244	1.069.419	1.073.574	1.069.420	1.073.381	1.073.050	1.073.904
Galícia	2.742.622	2.724.544	2.730.337	2.731.900	2.732.926	2.737.370	2.751.094
Madrid	5.022.289	5.091.336	5.145.325	5.205.408	5.372.433	5.527.152	5.718.942
Melilla	59.576	60.108	56.929	66.263	68.789	69.184	68.463
Múrcia	1.097.249	1.115.068	1.131.128	1.149.328	1.190.378	1.226.993	1.269.230
Navarra	520.574	530.819	538.009	543.757	556.263	569.628	578.210
País Basc	2.098.055	2.098.628	2.100.441	2.098.596	2.101.478	2.108.281	2.112.204
La Rioja	264.941	263.644	265.178	264.178	270.040	281.614	287.390

Font: Institut Nacional d'Estadística.

**QUADRE III-5. VARIACIÓ RELATIVA DE LA POBLACIÓ,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1998-2003)**

	% var. 98/96	% var. 99/98	% var. 00/99	% var. 01/00	% var. 02/01	% var. 03/02
Espanya	0,46	0,88	0,74	1,52	1,75	2,10
Andalusia	0,02	0,95	0,48	0,87	1,01	1,72
Aragó	-0,36	0,31	0,26	0,83	1,48	1,03
Astúries	-0,56	0,23	-0,71	-0,11	-0,13	0,13
Illes Balears	4,75	3,18	2,90	3,90	4,36	3,31
Com. Valenciana	0,35	1,07	1,33	1,99	2,95	3,33
Canàries	1,46	2,62	2,61	3,79	3,50	2,77
Cantàbria	-0,06	0,25	0,51	1,21	0,87	1,37
Castella i Lleó	-0,95	0,14	-0,36	0,01	0,04	0,29
Castella-la Manxa	0,21	0,59	0,47	1,20	1,54	1,89
Catalunya	0,95	0,97	0,88	1,59	2,28	3,04
Ceuta	4,83	2,20	2,09	0,60	0,61	-1,60
Extremadura	-0,08	0,39	-0,39	0,37	-0,03	0,08
Galícia	-0,66	0,21	0,06	0,04	0,16	0,50
Madrid	1,37	1,06	1,17	3,21	2,88	3,47
Melilla	0,89	-5,29	16,40	3,81	0,57	-1,04
Múrcia	1,62	1,44	1,61	3,57	3,08	3,44
Navarra	1,97	1,35	1,07	2,30	2,40	1,51
País Basc	0,03	0,09	-0,09	0,14	0,32	0,19
La Rioja	-0,49	0,58	-0,38	2,22	4,29	2,05

Font: Institut Nacional d'Estadística.

població de les Illes Balears el darrer any considerat (de l'1 de gener del 2002 a l'1 de gener del 2003). Aquest percentatge és variable segons les unitats territorials que es consideren, i assoleix el màxim valor a l'illa de Formentera, on el creixement vegetatiu només n'explica un 1% del creixement. Contràriament, a les illes de Menorca i d'Eivissa, el creixement vegetatiu té un major pes i assoleix valors al voltant del 10% (un 9% i un 10%, respectivament) del creixement total. (Vegeu el quadre III-6)

La influència immigratòria també incideix en les dades sobre el creixement vegetatiu anual. Els darrers anys s'ha produït un augment del nombre absolut de nadons, encara que les darreres dades del 2003 en mostren una estabilització. Aquest procés és conseqüència, per un costat, de l'aportació de les dones en edat fèrtil que havien retardat el calendari reproductiu i que, en general, provenen de les generacions nascudes els anys del *baby boom* i, per l'altre, de l'entrada de fluxos immigra-

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Illes Balears	947.361	820.856	126.505	553.875	247.440	146.046
Mallorca	753.584	655.482	98.102	449.119	190.508	113.957
Alaró	4.540	3.888	652	3.307	510	723
Alcúdia	14.690	11.729	2.961	6.612	4.753	3.325
Algaida	3.997	3.602	395	3.097	431	469
Andratx	9.841	7.058	2.783	4.439	2.398	3.004
Ariany	783	716	67	692	25	66
Artà	6.578	5.915	663	4.667	1.173	738
Banyalbufar	584	531	53	452	71	61
Binissalem	5.874	5.496	378	4.794	636	444
Búger	984	842	142	746	79	159
Bunyola	5.237	4.879	358	3.942	817	478
Calvià	42.983	32.377	10.606	16.207	14.794	11.982
Campanet	2.437	2.203	234	2.068	112	257
Campos	7.625	7.083	542	5.946	793	886
Capdepera	9.561	7.499	2.062	3.889	3.389	2.283
Consell	2.586	2.456	130	2.009	411	166
Costitx	973	826	147	719	94	160
Deià	749	496	253	360	119	270
Escorca	307	288	19	218	62	27
Esporles	4.322	3.975	347	3.330	561	431
Estellencs	388	316	72	270	42	76
Felanitx	16.459	14.447	2.012	10.858	3.443	2.158
Fornalutx	678	521	157	446	51	181
Inca	25.362	22.579	2.783	17.135	5.217	3.010
Lloret de Vistalegre	1.058	908	150	818	72	168
Lloseta	5.119	4.757	362	3.903	813	403
Llubí	1.955	1.814	141	1.721	83	151
Llucmajor	27.759	23.773	3.986	15.714	7.562	4.483
Manacor	34.335	30.603	3.732	23.398	6.843	4.094
Mancor de la Vall	963	876	87	814	52	97
Maria de la Salut	1.990	1.707	283	1.630	76	284
Marratxí	25.799	24.879	920	18.383	5.961	1.455
Montuïri	2.521	2.232	289	2.031	168	322

Continua

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Muro	6.572	5.789	783	5.115	639	818
Palma	367.277	324.734	42.543	206.891	108.917	51.469
Petra	2.697	2.513	184	2.368	128	201
Sa Pobla	11.446	9.696	1.750	8.728	957	1.761
Pollença	15.566	12.836	2.730	9.678	2.920	2.968
Porreres	4.568	4.059	509	3.704	325	539
Puigpunyent	1.477	1.211	266	1.040	145	292
sa Salines	4.116	3.370	746	2.424	852	840
Sant Joan	1.803	1.617	186	1.523	90	190
Sant Llorenç des Cardassar	7.246	5.516	1.730	4.161	1.285	1.800
Santa Eugènia	1.358	1.172	186	1.005	145	208
Santa Margalida	9.074	7.536	1.538	5.308	2.077	1.689
Santa Maria del Camí	5.074	4.801	273	4.062	666	346
Santanyí	10.253	8.324	1.929	5.447	2.692	2.114
Selva	3.096	2.869	227	2.539	278	279
Sencelles	2.464	2.167	297	1.869	266	329
Sineu	2.868	2.558	310	2.341	196	331
Sóller	12.472	10.565	1.907	8.447	1.654	2.371
Son Servera	10.750	8.965	1.785	4.410	4.315	2.025
Valldemossa	1.820	1.605	215	1.289	220	311
Vilafranca de Bonany	2.550	2.308	242	2.155	130	265
Menorca	81.067	73.283	7.784	52.748	19.430	8.889
Alaior	8.197	7.274	923	5.484	1.726	987
es Castell	7.022	6.165	857	3.767	2.253	1.002
Ciutadella	25.406	23.700	1.706	18.031	5.276	2.099
Ferries	4.290	4.180	110	3.389	760	141
Maó	26.066	23.237	2.829	16.208	6.701	3.157
es Mercadal	3.654	3.048	606	1.910	1.084	660
es Migjorn Gran	1.216	1.144	72	928	212	76
Sant Lluís	5.216	4.535	681	3.031	1.418	767

Continua

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Eivissa	105.103	86.629	18.474	48.615	35.548	20.940
Eivissa	40.175	33.803	6.372	17.509	15.200	7.466
Sant Antoni de Portmany	17.261	14.793	2.468	8.520	5.879	2.862
Sant Joan de Labritja	4.673	3.512	1.161	2.626	836	1.211
Sant Josep de sa Talaia	17.076	13.942	3.134	8.147	5.402	3.527
Santa Eulària des Riu	25.918	20.579	5.339	11.813	8.231	5.874
Formentera	7.607	5.462	2.145	3.393	1.954	2.260
Formentera	7.607	5.462	2.145	3.393	1.954	2.260

Font: Institut Balear d'Estadística .

toris que incorporen a la població uns efectius nombrosos de dones en edat fèrtil que encara no han adoptat el model de fecunditat europeu i presenten un comportament palesament més natalista.

2.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

En aquest apartat s'analitzen els naixements, la nupcialitat, la mortalitat i, finalment, les migracions a les Illes Balears.

2.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

La taxa de natalitat del 2003 (provisional) és de l'11,7%, sis dècimes inferior a la cal-

culada per al 2002 (12,3%) tot i que l'arxipèlag balear se situa entre les comunitats autònomes en què aquest indicador és més elevat, després d'Andalusia, Múrcia, Ceuta i Melilla. No obstant això, pel que fa al conjunt de l'Estat, la taxa bruta (provisional) del 2003 augmenta del 10,11%, el 2002, al 10,50 %, el 2003, mentre que a les Illes Balears més bé s'ha estabilitzat a la baixa.

Les dades provisionals dels naixements del 2003 novament confirmen, fins i tot d'una manera més marcada, la incidència de les mares estrangeres en els resultats. El nombre de nascuts de mare espanyola es manté entorn d'unes xifres similars a les del 2002. Aquest fet, juntament amb l'increment del nombre total de naixements que ja hem esmentat, ens indica que la taxa és inferior en aquest col·lectiu (cal tenir en compte que part de les gene-

racions nascudes en el baby boom ja han superat els 35 anys) i que, per tant, s'ha produït un nou augment de la taxa de natalitat de les mares estrangeres. Així, mentre que l'any 1996 les mares estrangeres aportaven el 6% dels nascuts a les Illes Balears, el 2003 aquest percentatge ha suposat més del 20% del total de naixements. D'altra banda, la contribució de les mares estrangeres en el total de l'Estat espanyol (12,2% del total de naixements) mostra un percentatge inferior al de les Illes en 8 punts (20,2% dels naixements).

La importància de la xifra de naixements de mares estrangeres a les Illes respon a la intensitat dels fluxos migratoris estrangers, i sobretot en els darrers anys, que han arribat col·lectius amb unes taxes de fecunditat elevades. Una de les aportacions més importants és la del col·lectiu

de sud-americans, que representa el 39,41% dels naixements de l'any 2003 (dades provisionals). Al contrari, l'aportació dels naixements d'estrangers europeus continua disminuint, i representa un 30,18% el 2003. (Vegeu el quadre III-7)

Si analitzam la procedència de les mares per països, trobarem que el col·lectiu de mares estrangeres més nombrós és el de marroquines (el 17,05% dels naixements de mare estrangera), seguit de les equatorianes (un 14,87%), les colombianes (un 9,14%), les angleses (un 6,69%) i les alemanyes (un 5,92).

Així mateix, cal indicar que el nombre de nascuts de mare espanyola i pare estranger entre el 1996 i el 2003 s'ha duplicat. Aquest augment, juntament amb el que s'ha indicat de mares estrangeres, fa que

QUADRE III-7. NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS, SEGONS LA NACIONALITAT DE LA MARE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nascuts vius a les Illes Balears	7.787	8.173	8.305	8.848	9.503	9.858	10.420	10.462
Mare espanyola	7.275	7.575	7.589	8.021	8.480	8.466	8.573	8.351
Mare estrangera	512	598	716	827	1.023	1.392	1.847	2.111
Continent de nacionalitat de la mare estrangera	512	598	716	827	1.023	1.392	1.847	2.111
Europa	349	374	436	415	502	537	614	637
Àfrica	54	86	122	193	232	313	378	469
Amèrica del Nord	10	10	5	10	7	14	13	11
Amèrica central	27	25	41	48	32	61	67	65
Amèrica del Sud	43	62	73	103	188	396	691	832
Àsia	26	38	38	56	59	69	80	96
Oceania	3	3	1	2	3	2	4	1

Font: naixements, Institut Balear d'Estadística.

el 2003 només el 76% dels naixements siguin de pares i mares espanyols, mentre que en la resta de naixements un dels dos progenitors té la nacionalitat estrangera, amb un increment palès de les parelles en què ambdós membres tenen la nacionalitat estrangera. (Vegeu el quadre III-8)

La taxa de fecunditat total o el nombre mitjà de fills per dona se situa el 2003 en els 1,50 fills per dona, la qual cosa implica un índex superior al del conjunt de l'Espanya (1,30 fills per dona) i coincideix aproximadament amb la mitjana de la Unió Europea dels Vint-i-cinc (UE-25) de l'any 2002 (1,46).

QUADRE III-8. NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS, SEGONS LES NACIONALITATS DE LA MARE I DEL PARE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
Total	7.787	8.173	8.305	8.848	9.503	9.858	10.420	10.462
Mare i pare espanyols	7.119	7.396	7.382	7.796	8.244	8.206	8.252	7.954
Mare estrangera	512	598	716	827	1.023	1.392	1.847	2.111
Mare estrangera i pare espanyol	272	320	361	389	395	484	549	585
Mare i pare estrangers	228	260	339	417	589	854	1.215	1.459
Mare estrangera i pare desconegut	12	18	16	21	39	54	83	67
Mare espanyola i pare estranger	156	179	207	225	236	260	321	397
Percentages verticals								
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
Mare i pare espanyols	91,42	90,49	88,89	88,11	86,75	83,24	79,19	76,03
Mare estrangera	6,58	7,32	8,62	9,35	10,77	14,12	17,73	20,18
Mare espanyola i pare estranger	2,00	2,19	2,49	2,54	2,48	2,64	3,08	3,79
Percentatges (mare estrangera)								
Mare estrangera	100	100	100	100	100	100	100	100
Mare estrangera i pare espanyol	53,13	53,51	50,42	47,04	38,61	34,77	29,72	27,71
Mare i pare estrangers	44,53	43,48	47,35	50,42	57,58	61,35	65,78	69,11
Mare estrangera i pare desconegut	2,34	3,01	2,23	2,54	3,81	3,88	4,49	3,17

Any 2003: dades provisionals.

* En el grup de mare i pare espanyols s'inclouen els naixements de mare espanyola i pare desconegut.

Font: Institut Balear d'Estadística.

2.2.2. LA NUPCIALITAT

La taxa de nupcialitat se situa a les Illes Balears en el 5,3‰, i pràcticament coincideix amb la de l'Estat (5,02‰, el 2002, segons les dades provisionals de l'INE). (Vegeu el gràfic III-7)

A les Illes Balears cal destacar que es registra una lleugera tendència a la baixa. Aquest fet s'explica per l'estabilització, en nombres absoluts, dels matrimonis i per l'augment de la població. A les Illes trobam dues tendències contraposades, en aquest sentit: d'una banda, un augment de les parelles de fet i, de l'altra, una inèrcia tradicionalista a contreure matrimoni, sigui civil o eclesiàstic (el més nombrós).

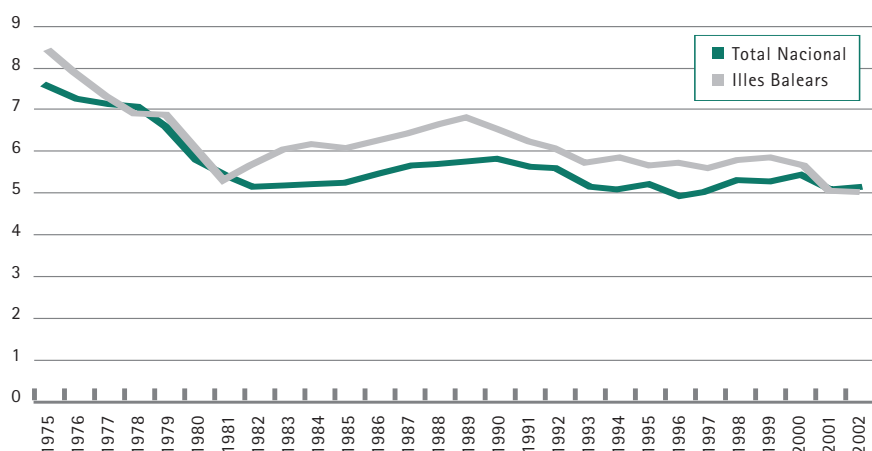
En aquest sentit, el nombre de fills nascuts de mares no casades tendeix a augmentar. La Unió Europea dels Quinze (UE-15)

presenta el 2001 un percentatge d'entorn del 28% de fills nascuts de mares fadrines i aquesta xifra és, fins i tot, superior a les Illes, on s'assoleix un valor entorn del 30,7%, el 2003.

La tendència a Espanya i també a les Balears pel que fa a la nupcialitat apunta que continua endarrerint-se l'edat del primer matrimoni, la qual cosa afecta, òbviament, la reducció del calendari reproductor. (Vegeu els gràfics III-8A i 8B)

Així mateix, com, d'altra banda és lògic, es dona un increment important dels matrimonis mixtos entre persones estrangeres i persones amb nacionalitat espanyola. En el 20% dels matrimonis en què els conjugues declararen que vivien en un municipi de les Illes Balears, com a mínim un tenia la nacionalitat estrangera. Això suposa un pes relatiu important,

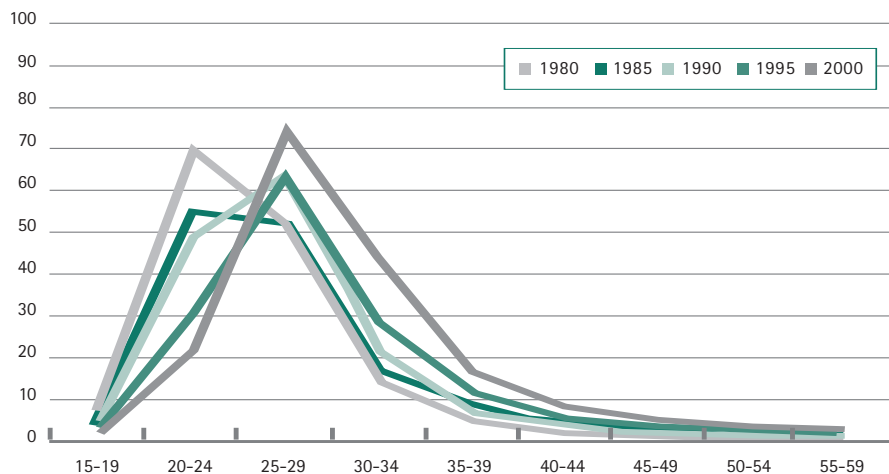
Gràfic III-7
Evolució de les taxes de nupcialitat, a Espanya
i a les Illes Balears (1975-2002)

Font: elaboració pròpia.

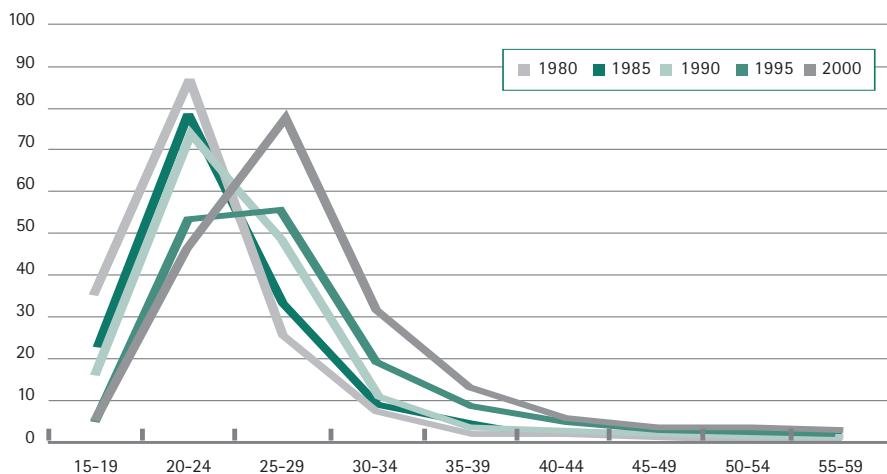
Gràfic III-8A

Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: homes de 15 a 59 anys

Gràfic III-8B

Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: dones de 15 a 59 anys

Font: elaboració pròpia.

si ho comparam amb el 1986, any que només en significava el 6%. Els matrimonis entre contraents estrangers han augmentat notablement i, en el cas dels

matrimonis en què un membre era espanyol, sobresurten les unions de persones espanyoles amb sud-americanes. (Vegeu el quadre III-9)

QUADRE III-9. EVOLUCIÓ DELS MATRIMONIS SEGONS LA NACIONALITAT DELS CONTRAENTS

	1986	1988	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Total	4.164	4.557	4.606	4.317	4.195	4.152	4.402	4.506	4.494	4.329	4.586
Ambdós espanyols	3.892	4.215	4.242	3.928	3.823	3.749	3.922	3.919	3.967	3.647	3.710
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	203	208	221	190	186	243	308	275	331	387
Esposa espanyola i espòs estranger	77	84	110	105	129	154	153	186	156	198	233
Ambdós estrangers	39	55	46	63	53	63	84	93	96	153	256
Nacionalitat de la dona											
Europa	126	171	152	138	91	91	106	142	115	148	137
Àfrica	3	2	7	4	16	9	14	22	13	14	18
Amèrica del Nord	2	6	7	4	5	3	2	8	6	10	9
Amèrica central	3	1	4	25	24	24	18	40	35	32	32
Amèrica del Sud	18	19	34	43	46	54	89	89	99	122	183
Àsia	3	3	3	6	7	5	14	4	6	5	5
Oceania	1	1	1	1	1	0	0	3	1	0	3
Apàtrides	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nacionalitat de l'home											
Europa	46	51	52	62	56	77	81	89	82	96	85
Àfrica	6	6	8	10	20	35	25	33	21	17	22
Amèrica del Nord	0	0	2	5	9	7	15	8	4	8	7
Amèrica central	5	2	6	5	7	4	5	16	17	16	17
Amèrica del Sud	16	23	38	20	31	22	22	31	28	56	97
Àsia	4	2	4	2	6	8	5	7	4	5	5
Oceania	0	0	0	1	0	1	0	2	0	0	0
Apàtrides	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Del mateix continent	—	—	—	—	—	50	69	59	63	106	155
De continents diferents	—	—	—	—	—	13	15	34	33	47	101
No consta	39	55	46	63	53	0	0	0	0	0	0

Font: Institut Balear d'Estadística.

Finalment, només s'han d'esmentar algunes de les característiques que més es relacionen amb la nupcialitat:

- S'observa una tendència creixent a l'augment en les separacions i en els divorcis.
- Augmenten els matrimonis en què almenys un dels components ha passat per experiències matrimonials prèvies.
- Augmenta l'edat mitjana a l'hora de contreure matrimoni, tant la refeta de parelles esmentada, com per les dificultats socioeconòmiques que hem esmentat en l'apartat de natalitat (l'estacionalitat de l'activitat econòmica i, per tant, dels ingressos, la dificultat per accedir a un salari suficient, l'encariment dels habitatges, els períodes de formació més llargs...).

2.2.3. LA MORTALITAT

El 2003 s'han registrat a les Illes Balears 7.271 defuncions (dada provisional). La taxa bruta de mortalitat fou d'un 8,15% (provisional) i reflecteix un suau creixement resultat del fet que augmenta la població d'edat més avançada.

L'increment de l'esperança de vida, que se situa, el 2001, en els 76,06 anys per als homes i en els 82,88 anys per a les dones a les Balears, té com a conseqüència l'acumulació d'efectius en els grups de més edat i una tendència simultània a l'envelliment estructural de la població. L'envelliment estructural és

compensat, no obstant això, pels fluxos immigratoris recents, que donen lloc, en realitat, a un rejuveniment global de la població de l'arxipèlag, fins al punt que se situa com la quarta comunitat menys envellida de l'Estat, amb poc més del 14% de la població amb més de 65 anys i una edat mitjana inferior a la nacional, de manera que només se situa darrere de les comunitats autònomes en què coincideixen unes taxes de natalitat altes amb un fort moviment migratori (Canàries, Múrcia i Andalusia). (Vegeu el quadre III-10)

Respecte de les taxes de mortalitat infantil, després del descens espectacular dels darrers vint anys, es mantenen en uns límits mínims. La xifra actual de mortalitat infantil se situa a les Illes entorn dels 3 difunts de menys d'un any per cada 1.000 nascuts vius, mentre que, el 1975, en suposava un 16,5%.

Les probabilitats de morir vénen condicionades per l'edat i pel sexe. A mesura que s'incrementa l'edat de les persones, s'incrementa òbviament la probabilitat de morir (una excepció n'és el primer any de vida). L'evolució no és, però, constant. La motorització és un factor molt important de defuncions entre els joves de sexe masculí. Altres elements que originen defuncions entre la població jove i que afecten sobretot, però no exclusivament, el sexe masculí són les sobredosis, els accidents en esports de risc, i la sida i les patologies que se'n deriven. El resultat és que, entre els 15 i els 34 anys, segons les dades provisionals del 2003, moren més de 4 homes per cada dona.

**QUADRE III-10. EDAT MITJANA I PERCENTATGE DE POBLACIÓ DE 65 ANYS O MÉS,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES**

Revisió del padró en data 1-1-2003

	Percentatge de població de 65 anys o més	Edat mitjana
Espanya	17,03	40,3
Andalusia	14,84	38,2
Aragó	21,34	43,1
Astúries	22,14	44,5
Canàries	12,04	37,3
Cantàbria	19,14	42,2
Castella i Lleó	22,91	44,1
Castella-la Manxa	19,75	40,8
Catalunya	17,15	40,7
Com.Valenciana	16,57	40,1
Illes Balears	14,08	38,8
Extremadura	19,37	40,6
Galícia	21,30	43,3
Madrid	14,53	39,4
Múrcia	14,10	37,3
Navarra	17,85	41,2
País Basc	18,17	42,2
La Rioja	19,34	42,0
Ceuta	10,97	35,1
Melilla	10,71	34,2

Font: Institut Nacional d'Estadística.

Un altre punt d'inflexió es produeix entorn dels 50 anys, moment que molts homes pateixen problemes cardíacs que els causen la mort. A partir dels 65 anys, la mortalitat tendeix a igualar-se entre els sexes.

Les malalties que són la causa principal de defunció es mantenen en unes proporcions semblants a les de l'any anterior, ja que es tracta d'un tret estructural que experimenta variacions més a llarg termini. Les malalties del sistema circulatori i els

tumors causen el 60% de les defuncions que s'han registrat el 2003, de manera que se segueix la pauta general de l'Estat i dels països de l'entorn. Entre els homes, les defuncions per tumors tenen un pes similar a les causades per malalties del sistema circulatori, mentre que, en les dones, aquestes darreres causen el doble de les defuncions que per tumors. Per edats, fins als 40 anys les causes externes suposen la meitat de les defuncions, sobretot entre els homes, mentre que

entre els 40 i els 74 anys són els tumors la causa més freqüent de defunció, pel que fa tant als homes com entre les dones. A partir dels 75 anys les causes amb una incidència major són les que afecten el sistema circulatori.

2.2.4. LES MIGRACIONS

Les dades del 2003 reafirmen les dades dels darrers anys, de manera que continua la tendència que el creixement relatiu dels nascuts en països estrangers sigui molt superior al que es registra entre els nascuts en altres comunitats autònomes. En les dades procedents de les migracions anuals, (estadística de variacions residencials), la migració procedent d'altres comunitats autònomes el 2003, per primer cop, presenta un balanç negatiu (més emigració cap a altres comunitat autònomes que immigració procedent d'altres comunitats autònomes); només el 1993 es produí un saldo negatiu, tot i que els darrers tres anys la tendència ja apuntava cap al descens.

Per illes hi ha diferències importants. Així, mentre que Menorca és l'illa que ha experimentat menys fluxos immigratoris, i gairebé el 65% de la població ha nascut a les Balears, a l'altre extrem trobam Eivissa i Formentera, que tenen entorn d'un 52% de població de fora. (Vegeu el quadre III-11)

Les estadístiques de migracions (variacions residencials) ens indiquen que l'any 2001, quant als migrants nascuts en altres comunitats autònomes, es detecta un descens en el balanç migratori, que el 2003 fins i tot és negatiu, mentre que, pel

que fa al col·lectiu dels nascuts a l'estranger d'ençà del 1996, els augments presenten un creixement sostingut i, fins i tot, en algun cas, exponencial.

L'anàlisi de l'evolució recent del balanç migratori reflecteix que, d'acord amb les dades que es recullen en aquesta estadística, s'assoleix el punt màxim el 2000 i, després, es va perdent intensitat molt suaument. Aquest fet també el palesen les dades padronals: continua augmentant la població, tot i que el ritme de creixement es modera. D'altra banda, encara que el nombre d'entrades i de sortides de migrants nascuts en altres comunitats autònomes és més alt que el dels nascuts a l'estranger, quant al balanç migratori, les tendències són oposades: la primera esdevé descendent i la segona, ascendent. L'any 2002 dels 11.552 migrants estrangers registrats en el balanç, el 13% (1.404) procedien d'altres comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-12)

Segons les dades del padró del 2003, aproximadament el 41% de la població havia nascut fora de les Illes: un 26,13%, en una altra comunitat autònoma, i un 15,41% a l'estranger.

Entre les persones que han nascut en altres comunitats autònomes, els andalusos continuen sent el col·lectiu més important: 93.572 residents el 2003, el 37,8% dels nascuts en altres comunitats autònomes.

Respecte de la immigració d'estrangers, les dades del padró del 2003 per llocs de naixement reflecteixen que disminueix el pes dels nascuts a Europa respecte del 2001 (un 46,87%, el 2003, i un

QUADRE III-11. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LA ZONA DE NAIXEMENT

	Lloc de naixement			
	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts en una altra CA	Nascuts a l'estranger
Illes Balears				
1996	760.379	515.030	199.098	46.251
1998	796.483	530.974	211.536	53.973
1999	821.820	541.748	219.502	60.570
2000	845.630	541.330	232.080	72.220
2001	878.627	545.739	240.955	91.933
2002	916.968	550.361	247.661	118.946
2003	947.361	553.875	247.440	146.046
Mallorca				
1996	609.150	417.386	156.756	35.008
1998	637.510	430.322	166.455	40.733
1999	658.043	439.148	172.574	46.321
2000	677.014	438.972	182.274	55.768
2001	702.122	442.193	188.279	71.650
2002	730.778	446.010	192.087	92.681
2003	753.584	449.119	190.508	113.957
Menorca				
1996	67.009	50.483	13.735	2.791
1998	69.070	51.344	14.477	3.249
1999	70.825	52.069	15.240	3.516
2000	72.716	51.933	16.639	4.144
2001	75.296	52.242	17.838	5.216
2002	78.796	52.642	19.160	6.994
2003	81.067	52.748	19.430	8.889
Eivissa i Formentera				
1996	84.220	47.161	28.607	8.452
1998	89.903	49.308	30.604	9.991
1999	92.952	50.531	31.688	10.733
2000	95.900	50.425	33.167	12.308
2001	101.209	51.304	34.838	15.067
2002	107.394	51.709	36.414	19.271
2003	112.710	52.008	37.502	23.200

Font: Institut Balear d'Estadística.

QUADRE III-12. EVOLUCIÓ DEL BALANÇ MIGRATORI SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT

	Illes		Mallorca		Menorca			Eivissa-Formentera		
Total	Balears	Total	Palma	Resta	Total	Maó	Resta	Total	Eivissa	Resta
1998	13.330	10.597	3.562	7.035	1.392	312	1.080	1.341	295	1.046
1999	14.941	11.531	3.883	7.648	1.586	386	1.200	1.824	283	1.541
2000	17.077	12.730	4.359	8.371	2.444	843	1.601	1.903	358	1.545
2001	16.472	10.573	2.595	7.978	2.827	1.039	1.788	3.072	683	2.389
2002	15.503	8.510	1.511	6.999	2.862	1.010	1.852	4.131	1.458	2.673
Nasc. a les Balears										
1998	-184	-122	-181	59	-9	-15	6	-53	-60	7
1999	-352	-263	-227	-36	-31	-23	-8	-58	-74	16
2000	-500	-409	-275	-134	1	-25	26	-92	-73	-19
2001	-560	-490	-301	-189	-12	-4	-8	-58	-15	-43
2002	-1.674	-1.349	-770	-579	-130	-45	-85	-195	-101	-94
Nasc. en altres CA										
1998	9.805	7.597	3.475	4.122	1.063	210	853	1.145	355	790
1999	10.706	7.990	3.665	4.325	1.242	235	1.007	1.474	343	1.131
2000	10.687	8.042	4.059	3.983	1.482	355	1.127	1.163	414	749
2001	7.695	4.773	2.266	2.507	1.372	315	1.057	1.550	534	1.016
2002	5.625	2.475	1.621	854	1.182	363	819	1.968	1.014	954
Nasc. a l'estranger										
1998	3.709	3.122	268	2.854	338	117	221	249	0	249
1999	4.587	3.804	445	3.359	375	174	201	408	14	394
2000	6.890	5.097	575	4.522	961	513	448	832	17	815
2001	9.337	6.290	630	5.660	1.467	728	739	1.580	164	1.416
2002	11.552	7.384	660	6.724	1.810	692	1.118	2.358	545	1.813

Font: Institut Balear d'Estadística.

57,62%, el 2001), mentre que es consolida el fenomen més significatiu dels darrers anys: l'augment de les persones procedents de països no comunitaris (8.294) i, en especial, de l'Amèrica central i del Sud i d'Àfrica. (Vegeu el quadre III-13 i el gràfic III-9)

Els països de naixement amb una presència major el 2003 són, per ordre de major a menor: Alemanya, l'Argentina, el Regne Unit, el Marroc, l'Equador, Colòmbia i França, seguits per l'Uruguai, Itàlia, Bulgària, Cuba i Xile. El fet més destriable és el canvi que s'està produint en els paï-

sos d'origen més freqüents: els europeus, tradicionalment amb més presència a les Illes, continuen creixent, però amb aportacions més aviat minses en els contingents immigrants, mentre que, contràriament, els contingents procedents de Sud-amèrica i d'alguns països del Magrib -especialment, el Marroc- n'han incrementat tant els fluxos que aquests passen a ocupar les primeres posicions com a focus emissors d'immigrants. Pel que fa als immigrants procedents de l'Amèrica del Sud, en els darrers tres anys s'ha produït una important entrada de població nascuda a l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, l'Uruguai, Cuba i Xile, fins al punt que els oriünds d'aquests països superen la xifra que han assolit els que provenen de països com França, Itàlia, els Països Baixos i altres països europeus. A més, aquesta població, moltes ocasions, procedeix

d'una immigració anterior a una altra comunitat autònoma.

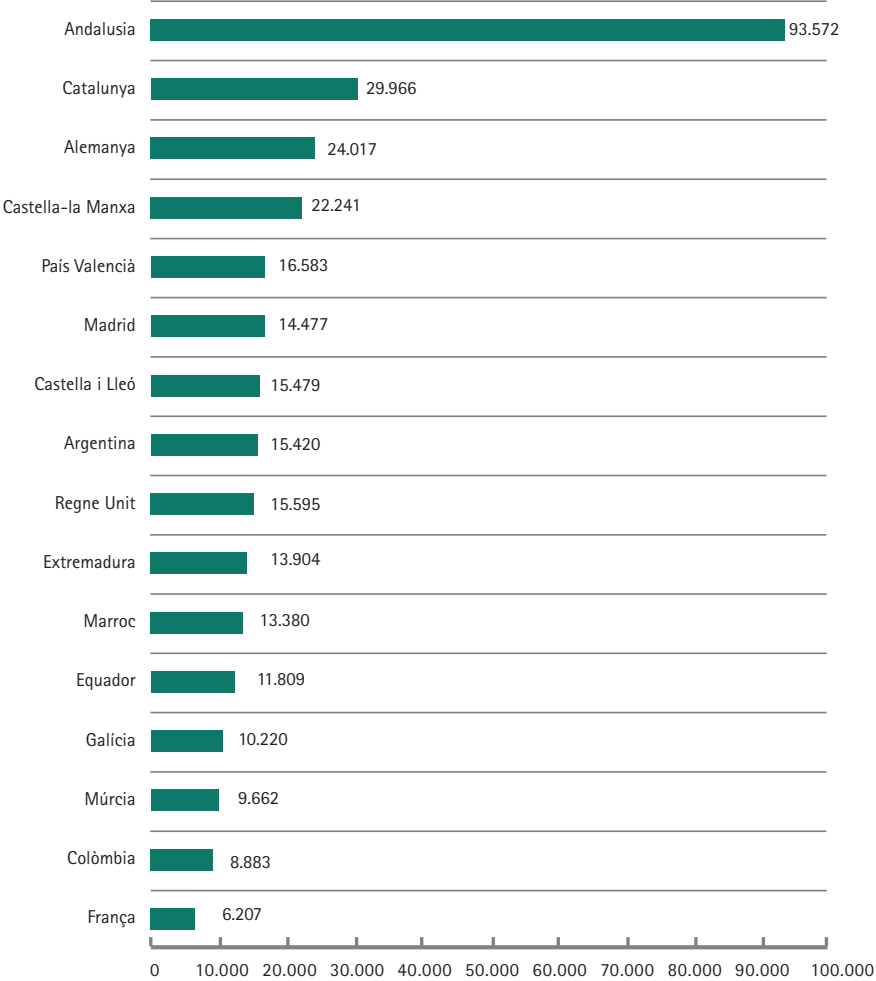
La població immigrant es concentra essencialment en els grups d'edat dels 15 als 64 anys i passa a formar part de l'estructura de població potencialment activa de les Illes, amb el predomini del flux masculí en les poblacions procedents dels països africans.

Quant al moviment migratori que es produeix entre municipis de les Illes, la població immigrant procedent d'altres comunitats autònomes o de l'estranger tendeix a fixar la residència inicial en municipis tradicionalment receptors, com són Palma, Calvià, Manacor, i altres; posteriorment, es detecten moviments interns de desplaçament cap a altres municipis.

QUADRE III-13. POBLACIÓ NASCUTA A L'ESTRANGER SEGONS EL CONTINENT DE NAIXEMENT							
Continent de naixement	Renovació padró 1-5-1996	Revisió padró 1-1-1998	Revisió padró 1-1-1999	Revisió padró 1-1-2000	Revisió padró 1-1-2001	Revisió padró 1-1-2002	Revisió padró 1-1-2003
Total	46.251	53.973	60.570	72.220	91.933	118.946	146.046
Europa	29.990	35.343	39.555	45.935	52.971	60.654	68.466
Unió Europea-25	28.185	33.233	37.291	43.043	48.842	54.679	60.172
Resta d'Europa	1.805	2.110	2.264	2.892	4.129	5.975	8.294
Àfrica	4.774	5.661	6.693	8.850	12.486	16.665	19.581
Amèrica	9.598	10.916	11.934	14.609	23.032	37.498	53.160
del Nord	1.036	1.109	1.177	1.287	1.452	1.589	1.787
central	1.449	1.749	1.988	2.488	3.175	3.782	4.363
del Sud	7.113	8.058	8.769	10.834	18.405	32.127	47.010
Àsia	1.581	1.924	2.248	2.657	3.249	3.925	4.628
Oceania	109	129	137	154	175	197	211
No consta	199	0	3	15	20	7	0

Font: naixements, Institut Balear d'Estadística.

Gràfic III-9
Principals llocs de naixement de fora de les Illes Balears
(revisió del padró del 2003)

Font: elaboració pròpia.

2.3.

LES CARACTERÍSTIQUES DE LA LLAR

L'anàlisi de les llars i de la família es basa, per a l'àmbit regional, en la informació censal, tot i que es poden utilitzar també altres fonts periòdiques, com ara l'enquesta de població activa i l'enquesta de pressupostos familiars.

En aquestes pàgines s'ha optat per utilitzar les dades del darrer cens del 2001 entre les Balears i Espanya, en el context de la Unió Europea, i comparar les característiques bàsiques entre les illes i per municipis. Les dades de la Unió Europea procedeixen del panel de llars de la Unió

Europea (UE PHOGUE) corresponent a l'any 2001.

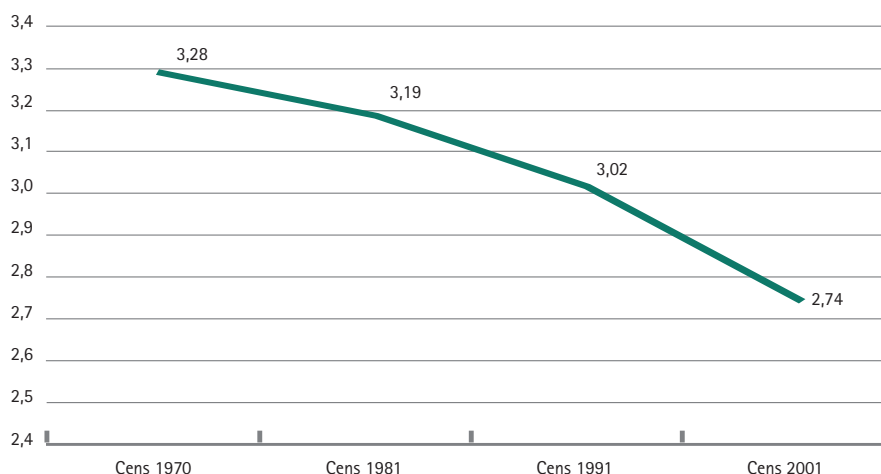
2.3.1. LES DIMENSIONS I L'ESTRUCTURA DE LA LLAR

Les dimensions mitjanes de les llars s'han reduït a les Balears dels 3,28 membres en el cens del 1970 fins als 2,74 membres del 2001, i se situen per sota dels 2,83 del conjunt d'Espanya, però encara són superior a la mitjana de la Unió Europea per al mateix any (2,62). (Vegeu el gràfic III-10)

Per illes, es mantenen les dimensions superiors de les llars d'Eivissa i de Formentera en relació amb Mallorca i a Menorca, amb 2,83 membres. (Vegeu el gràfic III-11)

Gràfic III-10

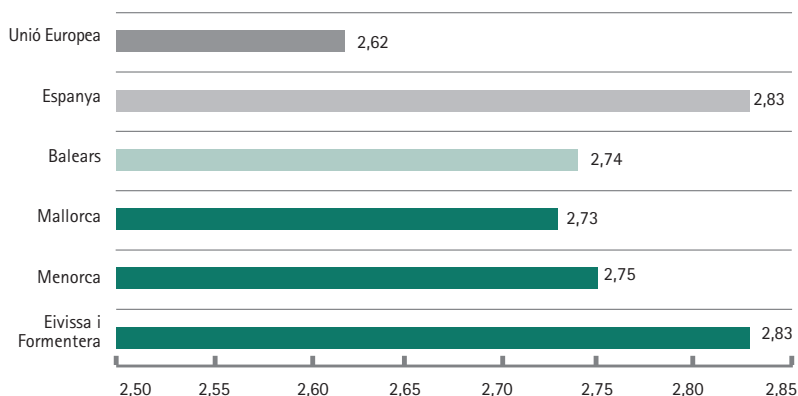
Evolució de les dimensions mitjanes de les llars a les Balears

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Gràfic III-11

Dimensions mitjanes de les llars (2001)

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Amb relació a l'estructura, la informació de què es disposa a hores d'ara no permet conèixer la tipologia de la família, en l'espera de l'explotació de la relació de parentiu dels coresidents a la llar, però hom sí pot aproximar-se a la situació de les llars unipersonals.

Les persones que viuen soles representaven un 10,4% del total el 1970, quan l'estructura de la població era més jove i la natalitat, més elevada. Des de llavors, les llars formades per una persona sola s'han multiplicat per quatre i són ja 73.978, xifra que suposa un 24,2% del total. Es tracta d'una proporció lleugerament superior a la de la Unió Europea (22,6%) i major als valors que es registren al total d'Espanya (un 20,3%).¹³

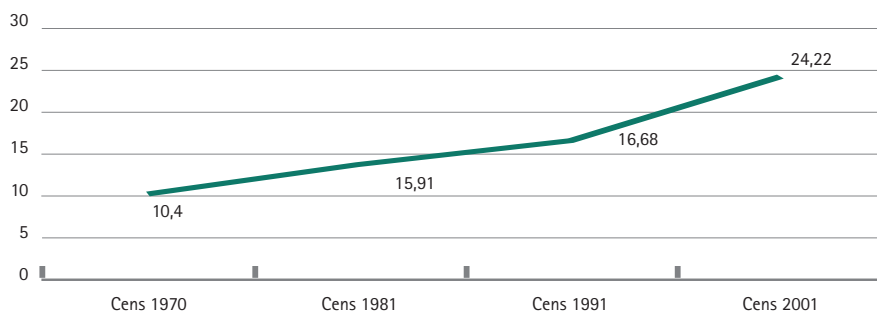
Es tracta d'un indicador, el de les llars unipersonals, que reflecteix, per una part, l'envelliment

de la població i l'augment subseqüent de gent gran que viu sola, però també la diversificació progressiva de les formes de convivència i l'increment de les llars de persones soles adultes. (Vegeu el gràfic III-12)

L'altre tipus de llar en alça, resultat sobretot de l'increment del nombre de divorci, és la llar d'un dels progenitors amb menors. La informació del cens permet només fer-hi una aproximació, ja que es coneix el nombre de llars (i de persones que hi viuen) formades per un sol adult i un menor o més. A les Balears la proporció és del 2,8% de les llars, semblant a la mitjana estatal (un 2%). S'ha de considerar que les proporcions de llars monoparentals (que inclouen, és clar, un adult pare amb menors, sense altres persones o amb altres persones a la llar) es troben entorn del 8,2%, a Espanya, i del 6,6%, a la Unió Europea.

13. S'ha de tenir en compte que els valors del cens sobre les llars unipersonals a Espanya són majors que els que s'han obtingut de l'enquesta sobre el panel de llars europees per al mateix any, en què, per les mateixes característiques de l'enquesta, es tendeix a subregistrar les llars no formades per famílies.

Gràfic III-12
Evolució del percentatge de llars unipersonals a les Balears

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Les llars formades per dos adults potencialment actius sense menors representen un 11,5% i les que no tenen menors, un 12,5% (almenys un dels dos adults, de 65 anys o més); les formades per dos adults i menors, un 17,1%, i la resta són llars on es troben almenys tres adults de diferents edats i que poden incloure pares, mares, fills majors de 16 anys, altres parents i no parents.

2.3.2. LA CONVIVÈNCIA DELS INFANTS I DELS JOVES

El gruix dels menors de 16 anys conviu amb dos adults, en una proporció del 58,3%, i, com és obvi, en la majoria de casos s'ha de suposar que són els pares. Es tracta d'un percentatge inferior al d'Espanya (62%), per causa de la importància a les nostres Illes dels menors que viuen amb un sol adult a la llar; un

8,8% dels menors viuen en aquest tipus de llar, més de dos punts per sobre del que es registra al total de l'Estat (6,4%).

L'altre tipus de llar en què es detecta una lleugera diferència pel que fa a la convivència dels menors és la de tres adults amb menors; un 17,41%, a les Balears, i un 17,93%, a Espanya. (Vegeu el quadre III-14)

Si l'atenció se centra en el segment de 15 a 34 anys, un 6,8% dels joves-adults viuen sols, i és major la proporció d'homes que la de dones (un 7,7% i un 5,8%); destaquen de nou Eivissa i Formentera, amb un pes major dels joves que viuen sols. Aquests valors no són gaire diferents dels de la Unió Europea (un 9,3%, el 2001, per al col·lectiu dels menors de 30 anys), i en tot cas són superiors als d'Espanya, però cal recordar que l'emancipació convivencial és especialment tardana a Espanya¹⁴ i que indicadors d'altres fonts, com ara l'enquesta de pobla-

14. Hi ha països, com Finlàndia, Suècia i Dinamarca, on els joves-adults menors de 30 anys que viuen sols superen el 20%.

QUADRE III-14. ESTRUCTURA DE LES LLARS PER GRANS GRUPS D'EDAT (2001)

Illes Balears	Total	Menors de 16 anys	Entre 16 i 64 anys	65 anys o més
Unipersonals, menor de 65 anys	5,51	0,00	8,00	0,00
Unipersonals, de 65 anys o més	3,33	0,00	0,00	23,02
Un adult amb menors	2,51	8,83	1,47	0,16
Dos adults sense menors	17,13	0,00	16,07	41,95
Dos adults amb algun menor	21,84	58,25	17,42	0,93
Tres o quatre adults sense menors	15,96	0,00	21,44	8,29
Tres o quatre adults amb menors	10,29	17,41	10,46	1,25
Altres llars de 3 o més, amb menors o sense	23,42	15,50	25,14	24,40
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

Espanya	Total	Menors de 16 anys	Entre 16 i 64 anys	65 anys o més
Unipersonals, menor 65 anys	3,74	0,00	5,53	0,00
Unipersonals, de 65 anys o més	3,35	0,00	0,00	19,99
Un adult amb menors	1,70	6,37	1,01	0,08
Dos adults sense menors	16,77	0,00	14,30	42,46
Dos adults amb algun menor	21,68	62,07	17,52	0,63
Tres o quatre adults sense menors	18,13	0,00	24,53	9,32
Tres o quatre adults amb menors	10,16	17,93	10,62	1,04
Altres llars de 3 o més, amb menors o sense	24,47	13,63	26,49	26,48
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: INE i IBAE, cens del 2001.

ció activa, reafirmen la idea que, a les Balears, els joves deixen la llar paterna/materna més aviat i, en canvi, hi ha una presència més marcada de les formes alternatives de convivència, com ara les llars unipersonals.

Per municipis, es detecten proporcions superiors (i amb diferències més marcades entre els homes i les dones) als municipis

de la serra de Tramuntana, de dimensió reduïda i estructura poblacional i productiva menys equilibrada, com ara a Estellencs, Banyalbufar, Deià, Escorca i Puigpunyent; en tots els casos, se supera el 12% de joves-adults sols. Tot i així, la proporció és també considerable en alguns municipis marcadament turístics, com Calvià o Alcúdia (un 12,5% i un 11,3%, respectivament).

2.3.3. LA CONVIVÈNCIA DE LA GENT GRAN

Les persones majors de 64 anys viuen, majorment, amb un altre adult i sense menors, en un 42% de casos, la qual cosa fa palesa la importància de les llars en què, amb molta freqüència, només hi ha gent gran a l'efecte de la planificació dels serveis de suport sociosanitari a domicili. En segon lloc, se situen en importància les persones que viuen soles, que arriben, el 2001, a un 23% de la població d'aquestes edats.

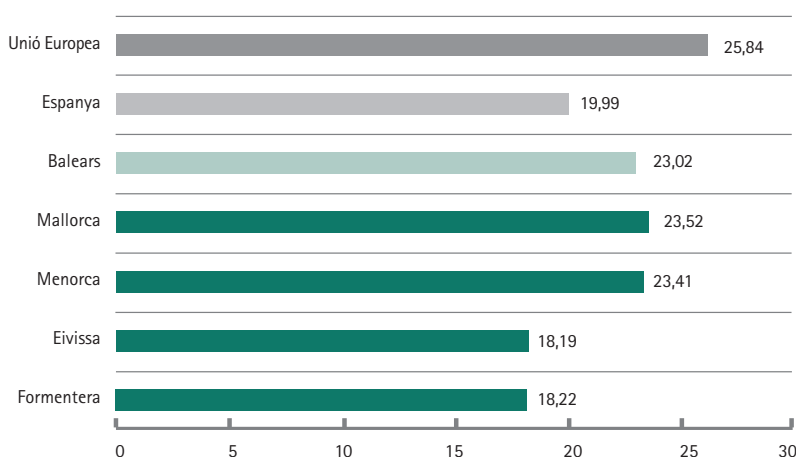
El 2001 hi ha un total de 27.848 llars unipersonals de 65 anys o més, xifra que suposa un 9,1% del total de llars, mentre que en el cens del 1991 es comptabilitzaren 19.625 llars (un 8,4%). L'augment d'aquestes llars, conseqüència de l'envelliment de la població, dels canvis en l'es-

tructura de la família i de l'activitat laboral de les dones, suposa un repte de primer ordre per a la societat.

L'índex de solitud convivencial (proporció de gent gran viu sola respecte de tota la gent gran) a les Balears es més elevat que al conjunt d'Espanya (un 23% i un 20%, respectivament), i més pròxim a la mitjana de la Unió Europea, que se situa en el 25,8%, però, tot i així, el suport que rep la gent gran en termes de recursos i de serveis a domicili és amplament menor a les nostres Illes i, en general, a Espanya. (Vegeu el gràfic III-13)

La prioritat a atendre el segment de gent gran que viu sola es revela més clarament si hom fixa l'atenció en les persones que tenen 75 anys o més. Aleshores, l'índex de solitud convivencial arriba al 30,4%. La

Gràfic III-13
Índex de solitud convivencial de les persones
de 65 anys o més (2001)

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

majoria són dones (un 39% respecte del 16,5% d'homes), com a conseqüència de la combinació d'una major esperança de vida i de la major autonomia domèstica femenina en unes generacions en què els homes duïen a terme molt poques activitats a la llar. (Vegeu el quadre III-15)

Les diferències per illes continuen sent marcades: mentre que a Mallorca i a Menorca entre un 31% i un 32% de les persones que han superat els 75 anys viuen soles, a Eivissa aquestes tot just arriben al 23% (i un 19,5%, a Formentera). Es tracta d'un tret estructural cultural diferencial, que perdura avui en dia i que s'ha de relacionar, com s'ha comentat repetidament, amb la història social i productiva de les Pitiüses.

La comparació per municipis és força indicativa de la lògica diferent de la solitud convivencial. És habitual que la proporció de gent de la quarta edat que viu sola sigui menor a les ciutats de grandària major, ja que la debilitat de les xarxes comunitàries i les condicions urbanes de vida dificulten que la gent amb una reducció progressiva de l'autonomia pugui dur endavant la vida quotidiana. Això s'observa a Palma, però a la vila d'Eivissa la proporció de gent sola de 75 anys o més és força major que la mitjana del conjunt de l'illa (un 28%), mentre que són els municipis més agrícoles i de poblament més dispers on els valors davallen fins al 14,6%, que es registra a Sant Joan de Labritja.

Els municipis de les Balears amb una proporció major de persones de 75 anys o més que viuen soles són Mancor de la Vall i Petra, amb un 43,9% i un 40,7%, respectivament, i altres sis municipis superen el 35% (Deià, Escorca i Fornalutx, Llubí, Santanyí i Campos). Els únics municipis amb menys del 25% que viuen sols són, deixant al marge els d'Eivissa, Marratxí i Banyalbufar.¹⁵

Aquestes xifres són importants pel que fa a dimensionar les necessitats d'atenció de la gent gran i, en especial, per planificar els serveis municipals d'ajuda a domicili i de teleassistència, però no es pot oblidar que, moltes ocasions, les persones majors continuen parcialment a la seva llar, tot i que a temporades conviuen amb els fills o amb altres parents. A més, la solitud convivencial no ens aporta informació sobre les xarxes de suport de familiars i/o grups veïnals, ni dels serveis d'atenció de què disposa la persona, i és ben conegut que, a mesura que les dones s'han incorporat al mercat de treball i no resten a casa, les disponibilitats per atendre la gent gran han disminuït i la convivència es va substituint progressivament per altres fórmules d'«atenció a distància» que suposen tot un ventall de combinacions d'ajuda familiar i d'adquisició de serveis d'atenció en el mercat, atès el dèficit de recursos del sector públic. S'ha de tenir present que el percentatge de cobertura de l'ajuda a domicili a Espanya era, a la fi dels noranta, una de les més baixes d'Europa (un 2%), mentre a l'equivalent se situa en un 6% a Alemanya o en un 7% a França.¹⁶

15. El cas de Banyalbufar és atípic, ja que era un municipi sobreenvellit, on, per dinàmica poblacional, s'ha produït una substitució progressiva de població i s'ha rejuenit.

16. Vegeu l'informe de S. Sarasa Urdiola (2003), Una propuesta de servicios comunitarios de atención a personas mayores.

QUADRE III-15. ÍNDEX DE SOLITUD, PER MUNICIPIS (2001)

Persones de 75 anys o més

Municipi de residència	Total	Homes	Dones
Illes Balears	30,40	16,47	39,09
Mallorca	31,07	16,83	39,74
Alaró	29,65	17,16	37,89
Alcúdia	30,92	20,38	38,33
Algaida	34,05	21,84	42,80
Andratx	33,39	22,75	40,40
Ariany	29,51	23,08	34,29
Artà	26,08	15,55	33,43
Banyalbufar	16,39	12,00	19,44
Binissalem	26,01	10,53	35,66
Búger	33,04	20,00	41,79
Bunyola	28,93	18,42	36,14
Calvià	28,21	21,01	33,09
Campanet	31,62	14,89	41,51
Campos	37,11	18,75	48,23
Capdepera	30,46	22,46	36,09
Consell	31,79	21,33	38,33
Costitx	35,96	27,27	41,07
Deià	39,62	30,43	46,67
Escorca	35,29	33,33	37,50
Esporles	30,00	13,27	40,11
Estellencs	34,62	26,92	42,31
Felanitx	31,96	18,43	41,88
Fornalutx	36,96	14,29	46,88
Inca	32,43	17,36	41,23
Lloret de Vistalegre	32,04	20,00	41,38
Lloseta	32,93	16,67	42,31
Llubí	38,21	17,72	50,38
Llucmajor	30,86	17,75	38,92
Manacor	33,87	19,76	44,16
Mancor de la Vall	43,88	17,65	57,81
Maria de la Salut	34,72	14,29	49,60
Marratxí	21,37	8,93	28,60
Montuïri	27,40	15,00	36,65
Muro	35,88	18,23	46,54
Palma	30,09	14,65	38,61
Petra	40,69	19,72	51,88
sa Pobla	30,34	17,13	39,01

Continua

QUADRE III-15. ÍNDEX DE SOLITUD, PER MUNICIPIS (2001)

Persones de 75 anys o més

Municipi de residència	Total	Homes	Dones
Pollença	31,15	18,16	40,64
Porreres	33,53	17,59	43,63
Puigpunyent	34,26	17,50	44,12
ses Salines	32,70	17,70	44,00
Sant Joan	31,28	21,82	39,10
St. Llorenç des Cardassar	30,24	21,72	37,09
Santa Eugènia	27,83	6,98	40,28
Santa Margalida	37,95	20,00	47,70
Santa Maria des Camí	32,26	15,20	42,13
Santanyí	38,52	23,59	48,68
Selva	29,39	14,06	40,00
Sencelles	33,15	18,92	42,99
Sineu	34,31	26,45	39,46
Sóller	32,29	15,95	42,21
Son Servera	30,05	20,79	36,97
Valldemossa	34,39	20,00	43,30
Vilafranca de Bonany	37,50	27,45	43,83
Menorca	31,77	15,32	42,88
Alaior	33,33	18,55	44,19
es Castell	35,32	22,22	45,39
Ciutadella	30,07	11,46	42,52
Ferrieres	22,84	12,09	32,08
Maó	33,12	15,59	43,54
es Mercadal	32,24	24,69	38,24
es Migjorn Gran	31,46	22,22	40,91
Sant Lluís	31,17	11,65	46,88
Eivissa	22,90	14,67	28,83
Eivissa	28,05	14,74	36,65
Sant Antoni de Portmany	22,25	14,06	28,28
Sant Joan de Labritja	14,61	11,39	17,17
Sant Josep de sa Talaia	15,99	13,51	17,80
Santa Eulària des Riu	22,67	16,77	27,35
Formentera	19,51	10,00	25,76
Formentera	19,51	10,00	25,76

Font: INE i IBAE, cens del 2001, i elaboració pròpia.

Índex de solitud = persones de 75 anys o més que viuen soles * 100 / totes les persones d'aquestes edats.

A més, la gent gran, amb freqüència, resideix en habitatges que, per l'antiguitat i/o per la manca de conservació, tenen carències importants que n'agreugen les dificultats per gaudir d'autonomia quotidiana. Així, segons el cens, consta que hi ha unes dues mil persones de 65 anys o més sense servei sanitari dins l'habitatge (un 1,7% del col·lectiu). Altres indicadors de necessitats greus són l'estat de l'habitatge (1.527 persones grans viuen en habitatges d'estat dolent i unes altres 8.916, en habitatges d'estat deficient), la manca de calefacció per qualsevol mitjà (que afecta 17.577 persones d'aquest col·lectiu), i la manca d'ascensor quan es resideix en habitatges de més de tres plantes (situació en què es troben 16.610 persones de 65 anys o més, la qual cosa suposa un 39,5% de les persones d'aquestes edats que viuen en aquest tipus d'habitatge).

2.3.4. LA CONVIVÈNCIA DELS IMMIGRANTS

Un dels trets centrals en la dinàmica i en l'estructura de la població de les Balears els darrers anys és l'augment accelerat dels residents immigrants, sobretot extracomunitaris. El procés ha estat molt intens: un 37,1% dels censats extracomunitaris a les Balears el 2001 no feia més de tres anys que havia arribat a Espanya, i això incideix en unes formes específiques de composició de les llars d'aquestes persones.

En primer lloc, destaca que les dimensions mitjanes de la llar dels estrangers, en general, és bastant superior: 4,8 membres, mentre que la del conjunt de les Balears és de 2,7. En segon lloc, l'estructura de la llar és diferent. El pes de les llars

amb cinc adults o més, amb fills o sense, comprèn un 16,7% de població, mentre que, en el conjunt de la població, representa en un 10,8% i el mateix succeeix amb les llars unipersonals entre els 16 i els 64 anys, en les quals viuen un 12% dels estrangers, mentre que, en total, el pes d'aquestes llars tot just comprèn el 5,5% de la població. (Vegeu el quadre III-16)

Ara bé, hi ha diferències molt pronunciades entre les regions d'origen i, en especial, entre la immigració de la Unió Europea i l'extracomunitària, diferències en les dimensions i l'estructura de la llar que obeeixen tant als trets culturals diferents pel que fa a la convivència i a les xarxes de parentiu com al tipus d'immigració de què es tracti.

La immigració de la Unió Europea, la més nombrosa en termes absoluts, presenta les taxes més grans de dos adults sense menors, tant en el cas de que els dos tinguin menys de 65 anys (un 21,7%) com si almenys un supera aquesta edat (un 10,3%); aquestes dades reflecteixen la importància relativa del perfil de l'immigrant, en bona part, d'edat madura, i que es desplaça per raons residencials. El segon tipus de llar en importància és la dels solitaris adults, un 17%, en unes proporcions semblants d'homes i de dones. Les llars amb cinc adults o més tenen, al contrari, una incidència molt escassa, un 3,7%, a diferència de la resta d'immigració.

La immigració per raons laborals, sobretot si és d'el·luvió, com és l'actual, i procedent de regions i de cultures ben diferents i llunyanes, habitualment implica l'arribada escalonada de diversos membres de la família, en el millor dels casos, i, en altres,

QUADRE III-16. ESTRUCTURA DE LES LLARS SEGONS LA NACIONALITAT DE LA POBLACIÓ

	Total	Espanyola	Total	UE	No comunitaris
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Unipersonals, menor de 65 anys	5,5	5,0	11,7	17,1	7,1
Unipersonals, de 65 anys o més	3,3	3,4	2,4	4,6	0,5
Un adult amb algun menor	2,5	2,4	3,8	5,1	2,7
Dos adults sense menors	17,1	16,7	21,7	32,0	13,0
Dos adults amb algun menor	21,8	22,3	16,4	18,2	14,9
Tres adults o més sense menors	16,0	16,9	5,4	6,2	4,8
Tres adults o més amb menors	10,3	10,7	6,1	4,1	7,7
Altres llars amb tres adults o més, amb menors o sense	23,4	22,6	32,6	12,7	49,3

Font: INE, cens del 2001, i elaboració pròpia.

només d'un dels dos. No es disposa de dades, ara com ara, sobre la relació de parentiu, com ja s'ha dit, però es pot suposar que en un segment considerable de les llars no hi resideix un nucli familiar, sinó que més bé es tracta de la convivència amb altres (parents o no) per abaratir els elevats costos de l'habitatge.

El segment d'immigració extracomunitària més nombrosa procedeix de l'Amèrica del Sud i central: 20.085 persones, un 30,8% de les quals resideix en llars de cinc adults o més, amb menors o sense, a les quals s'ha d'afegir una proporció també important de persones en llars amb tres o quatre adults; en total, prop de la meitat (un 46,1%) viu en aquests tipus de llar, mentre que les llars unipersonals (de 16 a 64 anys) suposen un 6% (mentre que, per al total de les Balears, és el 15,1), i es distribueixen equitativament en llars formades per un home sol o per una dona sola.

Entre les persones immigrants de nacionalitat africana, els tercers en importància, predominen també les llars amb quatre adults o més (que agrupen un 43,9% de les persones), però tenen un tret característic: la minoria de les persones que viuen soles (un 8,1%) està formada bàsicament per homes (un 6,9%).

SALUT I SERVEIS SANITARIS

RESUM

L'any 2003 el patró de la mortalitat ha seguit la tendència dels anys anteriors: les malalties cardiovasculars segueixen sent les causes de mort principals a les Illes Balears, seguides dels tumors i de les malalties del sistema respiratori. Set de cada deu defuncions es produeixen per aquests tres grans grups de causes.

El nombre total d'altres als hospitals públics de les Balears ha estat de 67.456, el 49% de les quals són d'homes i el 51,05%, de dones. El nombre total de consultes al 061 ha estat de 267.126. Es produïren 3.686 assistències per accidents de trànsit, 442 més que l'any anterior, en les quals es comptabilitzaren set morts. L'evolució de l'epidèmia de la sida presenta un patró similar a la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Els nous casos, el 2003, sumen 47 persones. El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) és de 2.369, 29 menys que l'any anterior. Pel que fa a la grip, el nivell d'activitat ha estat més baix que a la resta d'Espanya. Els casos d'hepatitis B són superiors a la mitjana estatal. En canvi, la taxa de tuberculosi ha estat de la meitat.

El total de la despesa sanitària el 2003 va ser de 799,9 milions d'euros, cosa que suposa un increment del 14%. La despesa per la targeta sanitària ha estat de 872,5 euros, un 9% més en relació amb l'any anterior. El total facturat pels desplaçats a les Balears és un 11,2% del facturat per al conjunt de l'Estat, de manera que és la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de Canàries i Catalunya. Les estades d'estrangers en hospitals públics de les Balears han estat 16.012, el 3,4% del total de les estades que s'han fet. L'increment de la població ha tingut com a conseqüència la disminució del percentatge de la cobertura sanitària pública, almenys a Mallorca.

Finalment, en l'àmbit legislatiu, l'aspecte més transcendent és el fet que el Parlament de les Illes Balears ha aprovat la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, com a eix vertebrador de l'assistència sanitària de la comunitat i dels drets dels ciutadans. També cal tenir en compte el Pla de salut 2003-2007, que va aprovar el Consell de Govern l'11 d'abril del 2003, que és un referent essencial de la política sanitària, que indica les estratègies de canvi, les responsabilitats i el compromís de l'organització sanitària i de les institucions en tota la societat. Els objectius generals del Pla són millorar la salut de la població, afavorir una millor qualitat de vida, augmentar els anys de vida amb bona qualitat, millorar la capacitat funcional, afavorir la inserció de les persones que ho necessitin, reduir les iniquitats en salut i els desequilibris territorials, i disminuir la incidència, la prevalença i la mortalitat a les Illes Balears.

3.1.

PANORAMA DE SALUT

Aquest apartat es divideix en sis subapartats, que tracten dels temes de la mortalitat, la morbiditat, els accidents, la sida, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) i les malalties de declaració obligatòria.

3.1.1. LA MORTALITAT

D'acord amb les dades provisionals de l'any 2003 de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), el nombre de defuncions ha estat de 7.271, la qual cosa suposa una disminució de 160 morts respecte de l'any 2002. La taxa bruta de mortalitat, segons les mateixes dades, ha passat, per tant, de 8,25 per mil habitants l'any 2002 a 8,15 (provisional) l'any 2003. Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), ha passat de 9,54 el 2001 i a 9,04 el 2002. (Vegeu el quadre III-17)

Per illes, l'any 2003 Menorca és l'illa que té la taxa més alta (8,61), seguida de Mallorca (8,40) i d'Eivissa-Formentera (6,15). L'any 2002 Mallorca va tenir la taxa de mortalitat més alta (8,66). En comparar aquestes dades, s'ha de tenir en compte que Eivissa i Formentera tenen un índex

QUADRE III-17. TAXES BRUTES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS					
	1999	2000	2001	2002	2003
IBAE: Balears	9,27	9,05	8,46	8,25	8,15
INE: Balears	9,64	9,26	9,54	9,04	—
INE: Espanya	9,37	9,03	8,91	8,90	—

Font: IBAE i INE.

d'envelliment inferior a la resta. Per sexes, les taxes sempre són superiors en el cas dels homes que en el de les dones. (Vegeu el gràfic III-14)

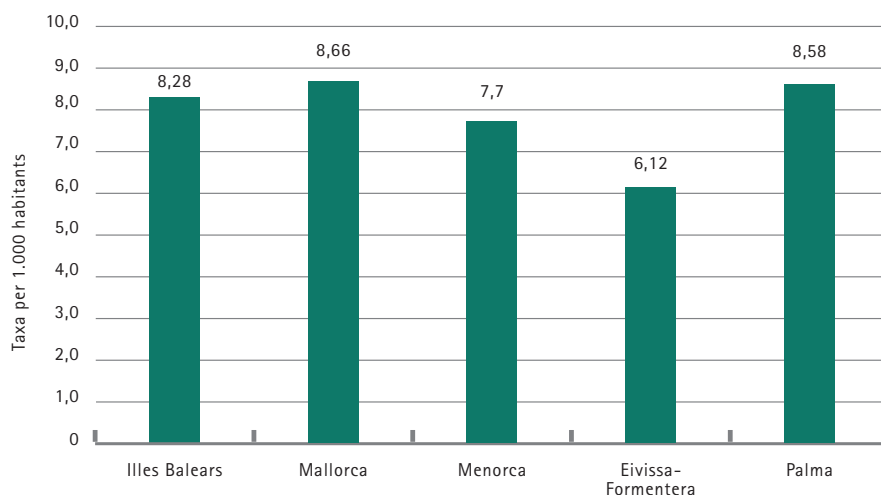
Pel que fa a la comparació de les taxes brutes de les diferents comunitats autònomes, en ordre creixent, l'any 2001 les Balears hi ocupen el setè lloc, mentre que l'any 2002 hi ocupen l'onzè.

Per grans grups de malalties, el 2003 la primera causa de mort són les malalties

del sistema circulatori (350,3 per cada 100.000 habitants), seguides dels tumors (251,7) i de les malalties del sistema respiratori (100,1). Set de cada deu defuncions es produeixen per aquests tres grans grups de causes. A molta distància, les segueixen les malalties dels sistemes digestiu i nerviós i les no naturals, com són les traumàtiques o per intoxicació.

Per sexes, en els homes, les malalties del sistema circulatori i els tumors són la primera i la segona causa de mort, respec-

Gràfic III-14
Taxa bruta de mortalitat: Illes Balears (2002)

Font: INE.

tivament, amb molt poca diferència, amb un 262,8 i un 260,9 per cada 100.000 habitants, respectivament. En les dones, la primera causa de mort són les malalties circulatòries, amb un 308, a distància dels tumors, amb un 19,35%. (Vegeu el quadre III-18)

En comparar l'evolució dels percentatges que representen les defuncions per les causes de mort principals, des de l'any 1999 fins a l'any 2003, en ambdós sexes, veiem que les quatre primeres causes són sempre les mateixes: en el primer lloc, les malalties del sistema circulatori; en el segon lloc, els

QUADRE III-18. DEFUNCIONS I TAXES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS PER GRANS GRUPS DE MALALTIES (2003)

	Nre. de defuncions			Taxes per 100.000 hab.		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Malalties infeccioses i parasitàries	116	56	60	13,00	12,61	13,39
Tumors	1.830	1.158	672	205,16	260,85	149,98
Malalties de la sang i dels òrgans hematopoètics	20	8	12	2,24	1,80	2,68
Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	230	94	136	25,78	21,17	30,35
Trastorns mentals i del comportament	244	84	160	27,35	18,92	35,71
Malalties del sistema nerviós	293	117	176	32,84	26,36	39,28
Malalties del sistema circulatori	2.547	1.167	1.380	285,54	262,88	308,00
Malalties del sistema respiratori	728	445	283	81,61	100,24	63,16
Malalties del sistema digestiu	365	196	169	40,92	44,15	37,72
Malalties de la pell i del teixit subcutani	22	6	16	2,46	1,35	3,57
Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	82	24	58	9,19	5,41	12,94
Malalties del sistema genitourinari	169	87	82	18,94	19,60	18,30
Embaràs, part i puerperi	0		0	0		0
Certes afeccions originades en el període perinatal	21	11	10	2,35	2,48	2,23
Malformació congènita, deformitats i anomalies cromosòmiques	14	8	6	1,56	1,80	1,34
Síntomes, signes i estats morbosos mal definits	322	144	178	36,09	32,44	39,73
Causes externes de traumatismes i enverinaments	268	192	76	30,04	43,25	16,96
Total de causes	7.271	3.797	3.474	815,37	855,32	775,35

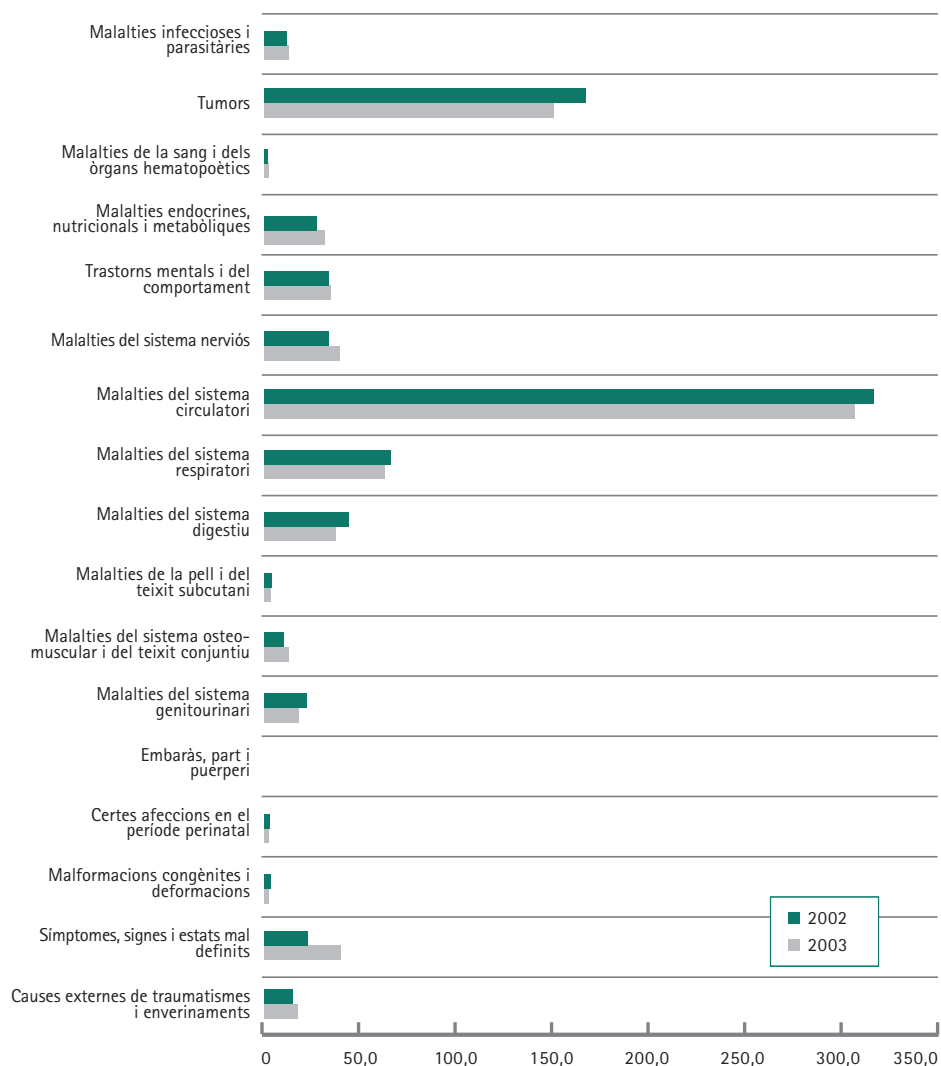
Font: IBAE, INE.

tumors, i, a molta distància, les dels sistemes respiratori i digestiu. Els percentatges de defuncions causades per les quatre malalties esmentades ha disminuït lleugera-

ment respecte de l'any anterior i han augmentat les causades per traumatismes, per enverinament i per malalties endocrines. (Vegeu els gràfics III-15 i III-16)

Gràfic III-15

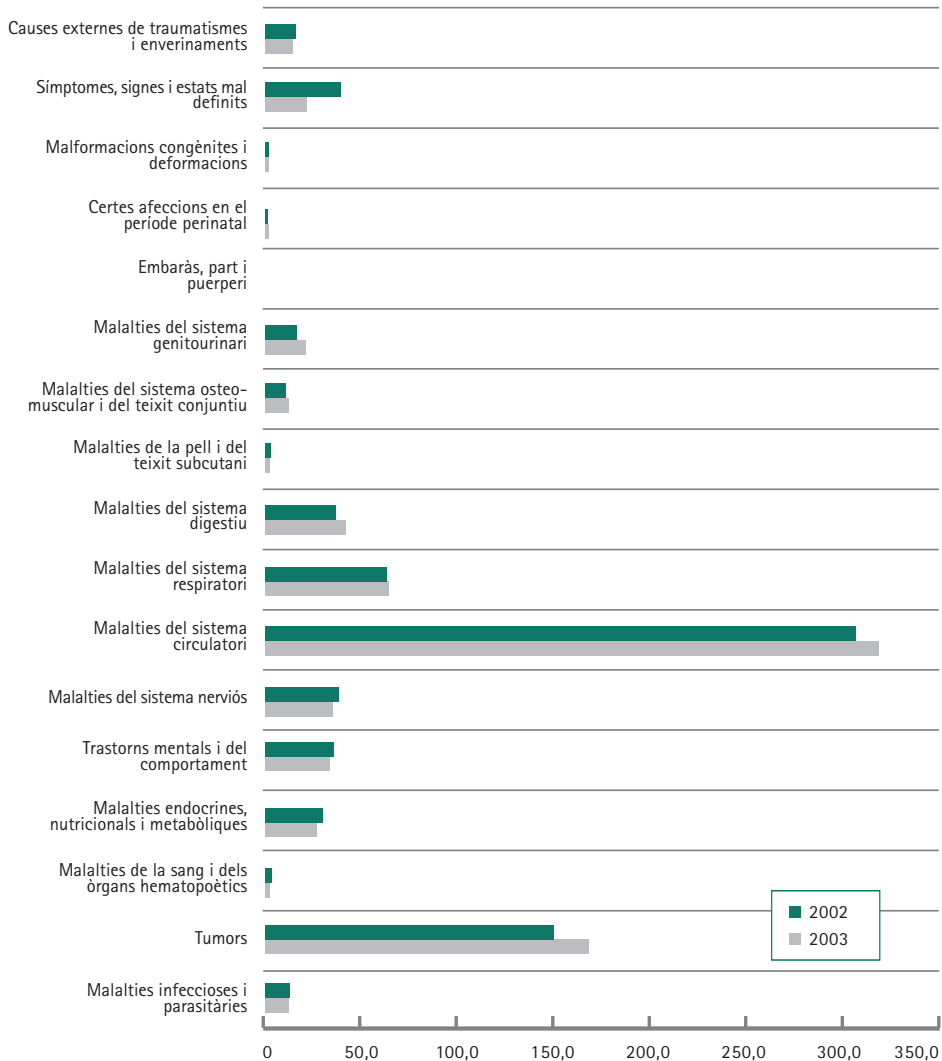
Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (2002-2003): homes

Font: IBAE.

Gràfic III-16

**Distribució de la mortalitat per grans
grups de malalties (2002-2003): dones**

Font: IBAE.

Si valorem les taxes ajustades a la població europea per totes les causes, en els homes, les causes de mortalitat més freqüents són el càncer de pulmó, la isquèmia cardíaca i la malaltia cerebrovascular; en les dones, la malaltia cerebrovascular, la insuficiència cardíaca i la isquèmia cardíaca. Pel que fa a l'evolució, sembla que la isquèmia cardíaca i la malaltia cerebrovascular tendeixen a disminuir lleugerament.

Per comparació de les Balears amb la resta de l'Estat, les primeres causes de mort són les mateixes en els homes i en les dones, i les taxes solen ser sempre un poc superiors a les Illes Balears.

Segons l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), l'any 2002 a les Illes Balears l'edat mitjana total de mort per totes les causes és de 75,91 anys; en els homes, de 72,07 anys i, en les dones, de 80,12 anys. Aquestes xifres són lleugerament superiors a les dels anys anteriors i semblants a les globals d'Espanya.

Pel que fa a la taxa d'anys potencials de vida perduts per cada mil habitants, i per a l'any 2002, a les Balears és de 70,32, en els homes i, en les dones, de 30,10, mentre que en la totalitat d'Espanya és inferior, amb uns valors de 56,19 per als homes i de 25,50 per a les dones (dades provisionals de l'INE).

3.1.2. LA MORBIDITAT

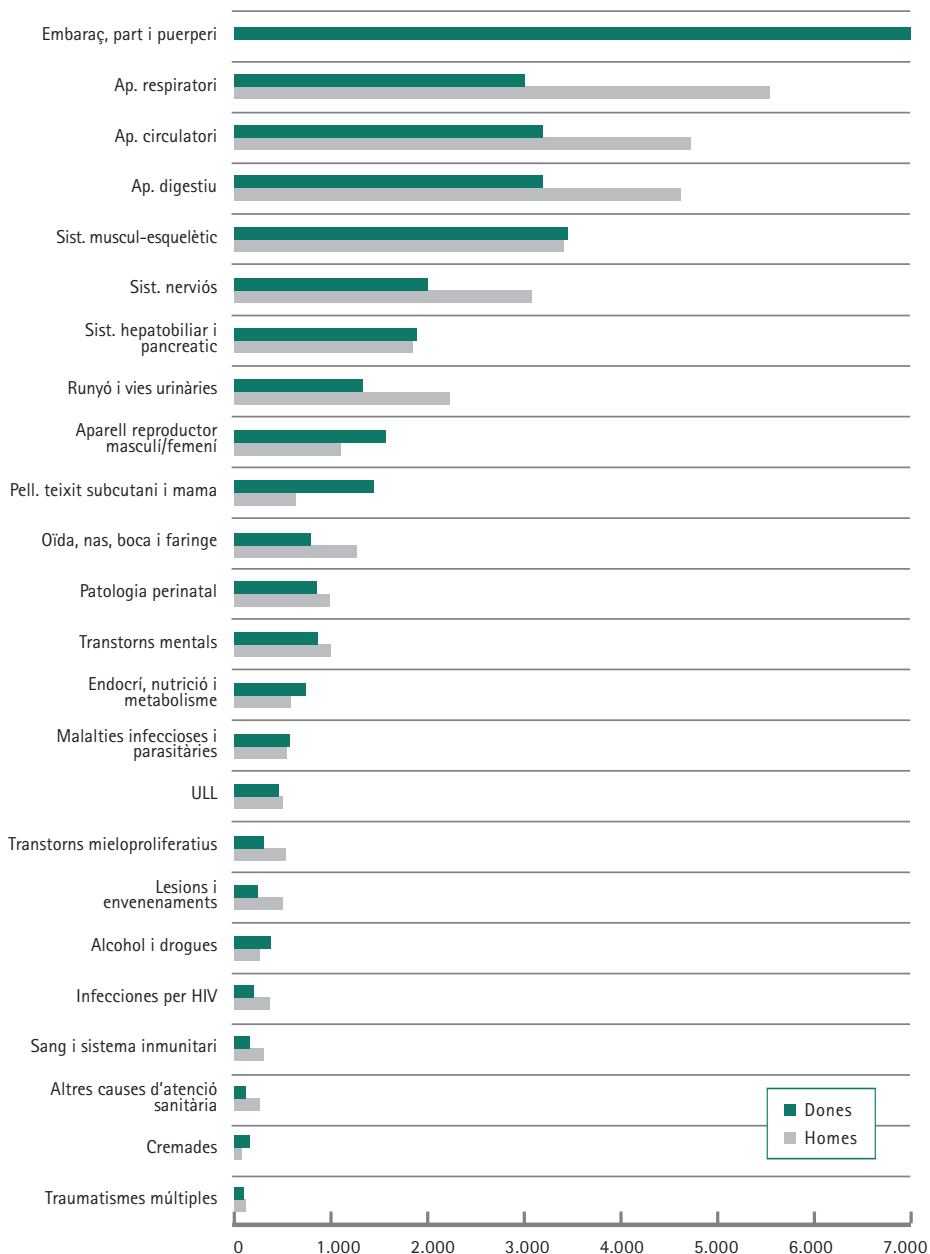
Per a l'any 2003, i segons les dades del conjunt mínim bàsic de dades (CMBD) -del hospitals públics de les Balears-, el

nombre total d'altres ha estat de 67.456, el 49% de les quals són d'homes i el 51,05%, de dones. El grup relacionat de diagnòstics recollit més vegades als informes d'alta clínica són les complicacions de la gestació, del part i del puerperi (13%), seguides de les malalties del sistema respiratori (12,2%), del circulatori (11,27%) i de digestiu (11,13%). En ambdós sexes, excepte per la categoria de complicacions de la gestació, els diagnòstics d'alta més freqüents són els mateixos, encara que el nombre d'altres és superior en les dones. (Vegeu el gràfic III-17)

Les dades d'activitat registrades al Centre Coordinador d'Urgències (061, servei d'urgències) de l'any 2003 mostren que el nombre de consultes telefòniques ha estat de 267.126; el nombre de visites a domicili, 56.439, i el d'atencions de la unitat mòbil d'emergències, 19.036. Els motius codificats més freqüents de les consultes telefòniques són la dispnea NSP (dificultat respiratòria) (un 4,90%), l'ansietat (un 3,30%), el dolor abdominal (un 3,10%), els vòmits (un 3%) i, a molta distància, el vertigen (un 0,70%), el traumatisme cranial (un 0,80%), les convulsions (un 0,80%), l'ansietat (un 0,70%), el dolor toràcic (un 0,60%) i la hipoglucèmia (un 0,50%). Quan analitzam les causes que han motivat les visites a domicili, observam que el major nombre de consultes es deuen a quadres febrils / síndromes gripals (un 1,70%), grup seguit de la gastroenteritis aguda (un 1,70%), l'ansietat (un 1,30%) i la lumbàlgia (un 1,20%). Les assistències de la unitat mòbil han atès de manera majoritària quadres de síncope, de lipotímia i de pèrdua de consciència (un 1,20%), seguits dels traumatismes cranials (un 0,80%). (Vegeu el quadre III-19-20)

Gràfic III-17

Altes hospitalàries 2003 per CDM i sexe – Total Balears

Font: conjunt mínim bàsic de dades (CMBD), Ib-salut.

QUADRE III-19-20. ELS DEU MOTIUS MÉS FREQUENTS DE CONSULTA AL 061 DURANT L'ANY 2003 A LES BALEARS

Consultes telefòniques	Nre.	%	Visites a domicili	Nre.	%	Unitat mòbil d'emergències (UME)	Nre.	%
Dispnea NSP	1851	4,90	Síndrome gripal	640	1,70	Síncope/lipotímia, pèrdua de consciència	470	1,20
Ansietat	1.238	3,30	Gastroenteritis	630	1,70	Traumatisme cranial	317	0,80
Dolor abdominal	1.162	3,10	Ansietat	498	1,30	Convulsions	304	0,80
Vòmits	1.135	3,00	Lumbàlgia	443	1,20	Mort	288	0,80
Dolor toràcic	836	2,20	Cures d'infermeria	357	0,90	Ansietat	267	0,70
Síncope / lipotímia, pèrdua de consciència	676	1,80	Mort	354	0,90	Dolor toràcic	210	0,60
Diarrea NSP	586	1,50	Bronquitis/bronquiolitis	331	0,90	Trauma NCC/NSP	202	0,50
Accident vascular cerebral (ACV) NSP	542	1,40	Altres símptomes	270	0,70	Policontusionat	202	0,50
Lumbàlgia	480	1,30	Vertigen	266	0,70	Intoxicació alcohòlica	200	0,50
Síndrome gripal	421	1,10	Dolor abdominal	253	0,70	Hipoglucèmia	190	0,50

Font: Gerència 061, Ib-salut.

3.1.3. ELS ACCIDENTS

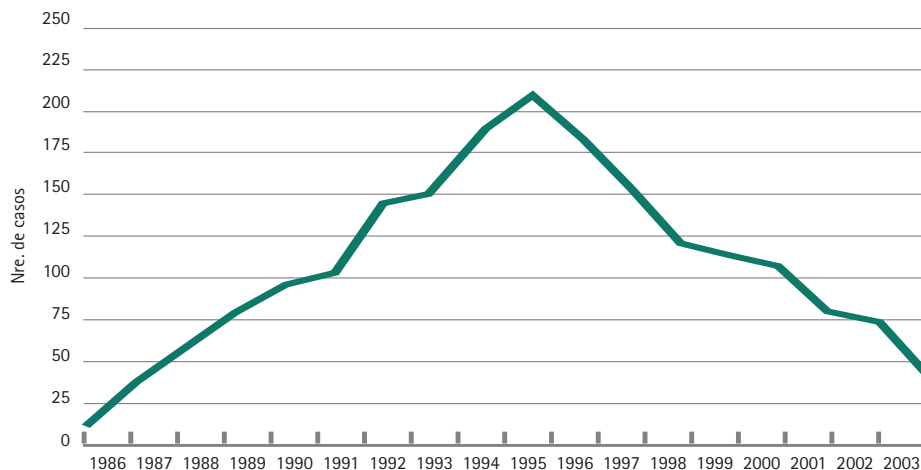
Els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts.

Segons les dades de la Gerència del 061 de l'Ib-salut, a les Balears es produïren 3.686 assistències per accidents de trànsit l'any 2003, 442 més que l'any anterior.

3.1.4. LA SIDA

L'evolució de l'epidèmia de la sida a les Illes Balears presenta un patró similar a la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Les darreres dades confirmen una disminució important de la incidència de la malaltia, ja que s'ha passat de 209 nous casos, l'any 1995, a 107, l'any 2000, i a 43, l'any 2003. El nombre de defuncions també ha anat disminuint des de les 141 de l'any

Gràfic III-18
Evolució anual: casos de SIDA

Font: elaboració pròpia.

1995 fins a les 3 de l'any 2003 (dades provisionals). (Vegeu el gràfic III-18)

Respecte de les dades globals d'Espanya, que té una taxa per milió d'habitants de 32,50 per a l'any 2003, les Illes Balears ocupa el segon lloc per comunitats autònomes, amb una taxa de 48,20, només superada per Madrid, amb 51,50. En tercer i quart lloc, es troben el País Basc, amb 41,10, i Catalunya, amb 30,60. (Vegeu el gràfic III-19)

3.1.5. LES INTERRUPTIIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS

El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) que ha registrat el Servei d'Epidemiologia de la Conselleria de Salut que s'han dut a terme l'any 2003 és de

2.369; en xifres absolutes, el nombre de casos ha disminuït en 29.

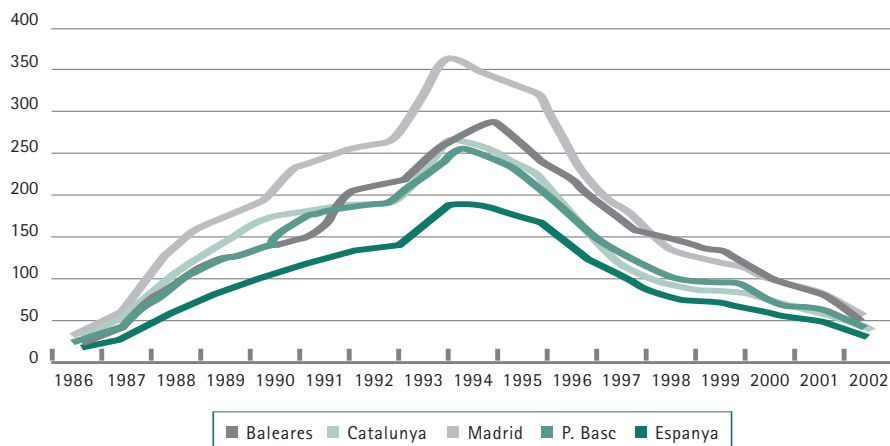
Per fer la comparació amb la resta d'Espanya, només tenim dades fins a l'any 2001, any amb 2.437 casos a les Balears.

La taxa de dones que s'han sotmès a una IVE, calculada sobre el nombre de dones d'edat entre els 15 i els 44 anys, ha disminuït progressivament. A les Illes Balears, ha passat de 13,56, l'any 2000, a 10,81, l'any 2003; mentre que el nivell de tot Espanya ha incrementat, en passar de 7,14 a 8,46, entre el 2000 i el 2003.

Pel que fa a l'edat, la mitjana ha estat de 28 anys i la desviació típica, de 7. El grup amb una taxa més elevada ha estat el de 20 a 24 anys, amb 17 avortaments per cada 1.000 dones d'aquesta edat.

Gràfic III-19

Evolució de les taxes de SIDA. CCAA amb incidència més alta.
Actualització 31/12/2003

Font: elaboració pròpia.

El 86,6% de les IVE corresponen a Mallorca; el 4,4%, a Menorca, i el 9%, a Eivissa-Formentera. Les taxes més altes són les de Mallorca (11,8 per 1.000 dones de 15 a 44 anys), seguides de les d'Eivissa-Formentera (7,9) i, en darrer lloc, Menorca, amb 5,5.

3.1.6. LES MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Pel que fa a la grip, en el període 2003, el nivell d'activitat ha estat baix. La taxa de les Balears (2.993,9 casos per cada 100.000 habitants) ha estat més baixa que a la resta d'Espanya (3.685,4 casos per cada 100.000 habitants).

Pel que fa a les malalties vacunables, cal referir que a les Balears no hi ha hagut cap

cas de rubèola ni de xarampió ni de tos ferina durant tot l'any 2003. En canvi, la parotiditis ha tingut una incidència similar a la resta de l'Estat.

Quant a la varicel·la, les Balears són la comunitat autònoma amb una de les taxes més altes de tot l'estat, després de Melilla, Navarra, Madrid i València.

Les Illes Balears també tenen unes taxes altes de sífilis i de gonocòccia, que només supera Melilla. Les xifres de l'hepatitis B són superiors a la mitjana de l'Estat. La legionel·losi manifesta una tendència creixent en els darrers anys, ja que ocupa la segona posició en el conjunt de l'Estat, després de València. En canvi, la taxa de la tuberculosi a les Balears ha estat la meitat de la d'Espanya.

3.2.

ELS SERVEIS SANITARIS

En aquest apartat es tracten els serveis sanitaris, dividits en els punts següents: la legislació, la normativa i les noves polítiques de salut, el finançament, l'assegurança sanitària, els recursos assistencials, l'activitat assistencial i els plans sanitaris.

3.2.1. LA LEGISLACIÓ, LA NORMATIVA I LES NOVES POLÍTIQUES DE SALUT

Durant l'any 2003, en l'àmbit legislatiu, l'aspecte més transcendent és el fet que el Parlament de les Illes Balears va aprovar la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, com a eix vertebrador de l'assistència sanitària de la comunitat i dels drets dels ciutadans. Amb l'aprovació de la Llei de salut, comença el primer desplegament reglamentari dels diferents que preveu la Llei, i que han de donar fruits durant el

2004. D'altra banda, s'han consolidat els canvis d'estructura i de competències de la Conselleria de Salut i Consum i del Servei de Salut (Ib-salut), com a organisme autònom, i s'ha aprovat el Pla de salut 2003-2007.

3.2.2. EL FINANÇAMENT DE LA SALUT

Durant el 2003 es manté vigent el sistema de finançament sanitari, que s'insereix en l'Acord de finançament autonòmic, que aprovà el Consell de Política Fiscal i Financera del Ministeri d'Economia i Hisenda, el 27 de juliol del 2002. La població de dret de les Illes Balears, l'any 2003, és de 947.361 habitants, un 3,3% superior a la de l'any 2002, i un 14,5% superior a la del 1999, presa com a base de càlcul del finançament.

El total de la despesa sanitària, el 2003, va ser de 776,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment, pel que fa a la xifra del 2002, de 110,1 milions d'euros, que, en tant percentual, significa un 14%. (Vegeu el quadre III-21)

QUADRE III-21. DESPESA* DEL SECTOR SANITARI PÚBLIC (2003)

Conselleria de Salut i Consum	
SG i direccions generals	23.640,47
Ib-salut	776.335,84
Total	799.976,31
Ib-salut	
Personal	299.272,70
Compra de béns i serveis	277.063,30
Transferència de capital	3.873,86
Altres despeses corrents	160.250,62
Inversions	35.875,36
Actius financers	0,00
Total de l'Ib-salut	776.335,84

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

*Unitat: en milers d'euros.

D'altra banda, el pes que ha significat sobre la despesa sanitària total la Conselleria, és a dir, l'àrea no assistencial, ha suposat un 3% del total, amb la qual cosa disminueix el pes relatiu d'aquesta magnitud, pel que fa a les xifres de l'any 2002.

Quant a la despesa per la targeta sanitària, l'any 2003, ha estat de 872,52 euros, la qual cosa suposa un increment, pel que fa a l'any 2002, d'un 9%.

Segons les dades del padró facilitats pel IBAE, la població de les Balears és de 947.361 habitants, la qual cosa dóna una despesa per habitant de 844.43 euros, tenint en compte que aquesta dada no inclou la població flotant de les Illes, tant de nacionals com d'estrangers comunitaris i d'altres països.

Es pot observar que el total que han facturat els desplaçats per a les Balears és un 11,19% del que s'ha facturat en el conjunt de l'Estat i, com a dada que cal destacar, el 47,17% d'aquesta facturació, a les Balears, correspon a nacionals que s'han desplaçat a les Illes. (Vegeu el quadre III-22)

En aquest sentit, segons les dades de l'Ib-salut amb referència a la incidència en el finançament sanitari dels desplaçats estrangers a les Balears, l'any 2002, la quantitat rebuda va ser de 1.482.338 euros, la qual cosa va suposar un 2,7% del total de fons que varen rebre les autonomies, mentre que l'any 2003 la quantitat s'incrementa fins als 1.974.587 euros, xifra que suposa el 3,1% del total de fons que s'han transferit a totes les comunitats autònomes per aquest concepte. (Vegeu el quadre III-23)

Les Balears han rebut per aquest concepte, entre els anys 2002 i 2003, 3,4 milions d'euros, i són la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de Canàries i Catalunya. En aquest sentit, cal assenyalar que l'única font de finançament per a les Balears per la via dels fons de cohesió és la dels estrangers desplaçats. Així mateix, i segons les dades de l'Ib-salut, el 88% de la facturació es concentra entre els alemanys (un 35%), els anglesos (un 31%), els italians (un 10%) i els francesos (un 10%).

QUADRE III-22. INCIDÈNCIA EN EL FINANÇAMENT SANITARI* DELS DESPLAÇATS A LES BALEARS

	Balears	Estat	%
Facturat	3.737.756,28	33.407.682,53	11,19
Liquidat	1.974.587,00	17.648.656,22	11,19
%	52,83%	52,83%	
Cost nacional	1.763.169,28	15.759.026,31	11,19
	47,17%	47,17%	

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

*Unitat: en euros.

QUADRE III-23. DISTRIBUCIÓ DEL FONS DE COHESIÓ SANITÀRIA (EN EUROS) (2003)

Compensació per desplaçats

Comunitat autònoma	Espanyols: processos hospitalaris (GRD), annex I (1)	Espanyols: procediments especials, annex I	Espanyols: GDR, annex II (3)	Compensació per desplaçats espanyols 4)= (1) + (2) + (3)	Compensació per desplaçats a càrrec d'altres estats (5)	Total (6)= (4) + (5)
Andalusia	—	—	—	—	1.404.181	1.404.181
Aragó	—	—	—	—	311.301	311.301
Astúries	—	—	19.532	19.532	476.671	496.203
Illes Balears	—	—	—	—	1.974.587	1.974.587
Canàries	—	—	—	—	3.633.669	3.633.669
Cantàbria	2.549.722	1.061.688	—	3.611.410	167.936	3.779.346
Castella-la Manxa	—	—	—	—	112.535	112.535
Castella i Lleó	—	—	—	—	808.760	808.760
Catalunya	6.294.787	2.621.109	334.034	9.249.930	2.746.942	11.996.872
Com. Valenciana	937.703	390.454	65.946	1.394.103	2.659.575	4.053.678
Extremadura	—	—	—	—	378.124	378.124
Galícia	—	—	—	—	1.890.913	1.890.913
Madrid	22.309.253	9.289.432	273.833	31.872.518	876.245	32.748.763
Múrcia	330.938	137.800	32.937	501.675	505.543	1.007.218
Navarra	—	—	—	—	186.749	186.749

Continua

QUADRE III-23. DISTRIBUCIÓ DEL FONS DE COHESIÓ SANITÀRIA (EN EUROS) (2003)

Compensació per desplaçats

Comunitat autònoma	Espanyols: processos hospitalaris (GRD), annex I (1)	Espanyols: procediments especials, annex I	Espanyols: GDR, annex II (3)	Compensació per desplaçats espanyols 4)= (1) + (2) + (3)	Compensació per desplaçats a càrrec d'altres estats (5)	Total (6)= (4) + (5)
País Basc	46.418	19.328	329.591	395.337	695.524	1.090.861
La Rioja	—	—	—	—	11.985	11.985
Ceuta	—	—	—	—	6.721	6.721
Melilla	—	—	—	—	28.813	28.813
Total	32.468.821	13.519.811	1.055.873	47.044.505	18.876.774	65.921.279
Navarra	—	—	—	—	186.749	186.749
País Basc	46.418	19.328	329.591	395.337	695.524	1.090.861
Total (sense Navarra i País Basc)	32.422.403	13.500.483	726.282	46.649.168	17.994.501	64.643.669
Ceuta	—	—	—	—	6.721	6.721
Melilla	—	—	—	—	28.813	28.813
Total (sense Navarra, P. Basc, Ceuta i Melilla)	32.422.403	13.500.483	726.282	46.649.168	17.958.967	64.608.135

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

D'altra banda, el 53% de l'activitat correspon a l'atenció primària, però el finançament lligat a aquesta activitat és tan sols del 8%, al contrari que l'hospitalització (atenció especialitzada), que representa un 12% d'activitat, però un 73% de facturació.

Les estades fetes a hospitals públics de les Balears per estrangers han estat de 16.012, xifra que representa un 3,4% del total de les estades realitzades a les Balears.

Una vegada que s'ha constatat l'augment demogràfic que s'ha produït a les Illes Balears, per sobre de la mitjana nacional, i que s'ha engegat la reclamació sobre l'increment de finançament per a la salut a les Balears, tal com estableix el mateix acord de finançament autonòmic, s'obre un horitzó d'increment progressiu d'aquest finançament, que ha de permetre atendre totes les demandes dels ciutadans, des de tres vies:

1. Per la via de l'assignació d'anivellació deguda a l'increment de la població protegida.
2. Per la millora del repartiment dels fons de cohesió.
3. Per la consideració dels sobre costos que deriven de la insularitat mitjançant el reconeixement del REB (Llei 30/1998, de 29 de juliol, de règim especial de les Illes Balears).

Les tres vies són aplicables sense necessitat de canvis legislatius. La primera via necessita simplement que s'apliqui la legislació vigent; la segona, que s'adeqüi, i la tercera, que es desplegui.

Per tot això, si bé el finançament que s'assigna en el Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre del 2001, fou raonable al moment oportú, l'evolució dels paràmetres poblacionals genera una insuficiència dinàmica que necessita que s'adeqüi a la nova situació.

3.2.3. L'ASSEGURANÇA SANITÀRIA

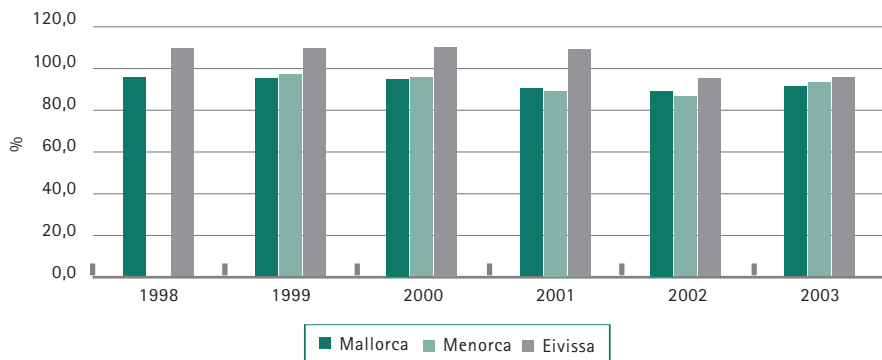
Els darrers dotze anys, la població de les Illes Balears ha augmentat des de les 709.146 persones (segons el cens del 1991) fins a les 947.361 persones (revisió del padró del 2003), la qual cosa representa un creixement del 28,9%. També s'ha de tenir en compte l'increment del 2003, que inclou un total de població sense recursos de 17.422 persones, mentre que, quant als estrangers amb la targeta sanitària individual (TSI), és un total 16.989.

Aquest increment de la població a les Illes Balears ha tingut com a conseqüència la disminució del percentatge de la cobertura sanitària pública, almenys a l'illa de Mallorca. (Vegeu el gràfic III -20)

El nombre de targetes sanitàries que s'ha registrat a les Illes Balears l'any 2003 ha estat de 916.363. En canvi, el percentatge de targetes sanitàries que correspon a estrangers ha augmentat de manera important els darrers anys; de les 10.389 el 2002 fins a les 16.989 el 2003. Paral·lelament, i amb relació a la simplificació progressiva dels tràmits per obtenir la targeta sanitària, el percentatge de targetes sanitàries que s'han obtingut mitjançant la via de «sense recursos» també ha crescut, de manera que l'any 2002

Gràfic III-20

Cobertura sanitària pública (% de població amb TSI) (1998-2003)

Font: elaboració pròpia.

representaven un total de 6.293 de les targetes sanitàries que corresponen a estrangers, però únicament l'1,1% del total de targetes sanitàries a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-21)

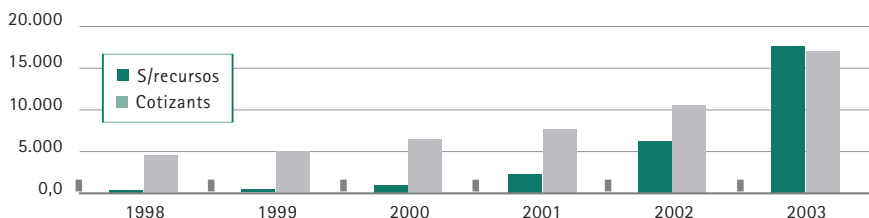
3.2.4. ELS RECURSOS ASSISTENCIALS

Després d'haver-se transferit l'Insalud (Institut Nacional de la Salut), el Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-salut) és el

proveïdor de serveis sanitaris, al costat d'altres organitzacions com les fundacions sanitàries, les empreses públiques. També compleix certes funcions de comprador dels serveis d'atenció sanitària pública i privada; amb empreses i institucions privades amb finalitat de lucre o sense que el servei ha concertat. A continuació, es detalla de qui depenen, a les Illes, els proveïdors assistencials, de l'atenció primària (AP) i de l'atenció especialitzada (AE):

Gràfic III-21

Vies d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2003)

Font: elaboració pròpia.

Mallorca

Atenció primària:

- 40 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Universitari de Son Dureta, lb-salut
- Complex Hospitalari de Mallorca, GESMA (Gestió Sanitària de Mallorca)
- Fundació Hospital Son Llàtzer
- Fundació Hospital de Manacor

Eivissa-Formentera

Atenció primària:

- 5 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Can Misses, lb-salut

Menorca

Atenció primària:

- 3 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Verge del Mont Toro, lb-salut
- A més, cal d'afegir-hi com a proveïdors els centres concertats següents:

Mallorca

- Hospital de Sant Joan de Déu
- Hospital de la Creu Roja

Eivissa-Formentera

- Clínica Nostra Senyora del Roser

Menorca

- Clínica Menorca

Sense comptar el personal dels centres concertats, al final de l'any 2003 hi havia 9.505 empleats, 3.263 (un 34,33%) dels quals treballen a l'Hospital Son Dureta; 105 (un 1,1%) són del 061; 1.403 (un 14,76%) fan feina a Atenció Primària de Mallorca; 734 (un 7,73%), a l'Àrea de Salut de Menorca; 831 (un 9,55%) a l'Àrea de Salut d'Eivissa-Formentera; 845, a GESMA (un 8,89%); 2.178 (22,91%), a les fundacions hospitalàries de Manacor i Son Llàtzer, i 70 en els serveis centrals de l'lb-salut. L'increment respecte de l'any 2002 ha estat molt important, per acomodar el recursos a les necessitats assistencials de la població.

3.2.4.1. Els recursos d'atenció primària

El procés de reforma de l'atenció primària començà a les Illes Balears, com a la resta de l'Estat, l'any 1984. Ha significat que el primer nivell d'atenció sanitària del model tradicional de consultoris s'ha transformat en un nou model que es basa en equips multidisciplinaris de professionals que treballen en els centres de salut.

El 31 de desembre del 2003 hi havia 48 centres de salut amb les unitats bàsiques. A més dels centres de salut, hi ha centres sanitaris o unitats bàsiques de salut que depenen dels centres de salut. A Mallorca, entre centres de salut i les unitats bàsiques, es comptabilitzen 99 punts assistencials el 2003.

En total, hi ha 140 punts assistencials, distribuïts per tot el territori, la qual cosa fa que l'atenció primària sigui molt accessible als ciutadans. (Vegeu el quadre III-24).

QUADRE III-24. RECURSOS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (2003)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Centres de salut (EAP)	48	40	5	3
Consultoris (model tradicional)	2	0	2	0
Unitat infantil i juvenil	3	1	1	1
Unitat de trastorns de la conducta alimentaria (UTCA)	1	1	0	0
Unitats de salut mental	10	8	1	1
Unitats d'atenció a la dona	14	11	1	2
Unitats de fisioteràpia	18	11	4	3
Unitats de salut bucodental	11	7	2	2
Servei d'urgències (model tradicional)	1	—	1	—
Punts d'atenció continuada (PAC)	32	26	3	3
Metges de família	444	358	50	36
Pediatres	118	98	12	8
Infermeres (sense les comares)	437	353	47	37
Altres sanitaris	—	—	—	—
Personal no sanitari	—	—	—	—
Total	—	—	—	—
Població (> 14 anys) per cada metge de família	1.691	1.661	1.789	1.846
Població (< 14 anys) per cada pediatra	1.135	1.069	1.420	1.463
Població amb targeta per cada infermera	1.983	1.931	2.265	2.113

Font: Gerència d'Atenció Primària, Ib-salut

No inclou el personal no sanitari.

L'any 2003 el procés de reforma i d'adequació de l'atenció primària ha continuat. Es va inaugurar el centre de salut de Santa Maria del Camí, ja com a zona bàsica de salut que deixa de dependre de la zona bàsica de muntanya, i s'inaugura el nou centre a Santa Eulàlia des Riu, a Eivissa; així, i tret de dos consultoris tradicionals a l'illa d'Eivissa, es pot donar per tancada la reforma de l'Atenció Primària. Així mateix,

durant l'any 2003 s'han millorat molts altres punts assistencials de Mallorca: Can Pastilla, es Pil·larí, Sencelles, Algaida, USM Pere Garau, sa Cabana, Cala Rajada, Sóller, o l'Escola Graduada a Mallorca. També és important assenyalar que s'ha posat en marxa una aula informàtica al carrer de l'Arquitecte Bennàssar, i s'han informatitzat les consultes dels centres de salut del sector de Son Llàtzer.

Als centres de salut, a més de la consulta mèdica, la pediàtrica i la d'infermeria, es presten altres serveis assistencials; en concret, els següents:

- Catorze unitats d'atenció a la dona, que donen cobertura al 58,3% de la població.
- Devuit unitats de fisioteràpia (dues més que l'any 2002), que cobreixen el 76,4% de la població.
- Onze unitats de salut bucodental per atendre tots els infants de la comunitat.
- Pel que fa a les unitats de salut mental extrahospitalàries i a les unitats de tractament específiques, vegeu l'apartat 3.2.5.3.
- L'atenció extrahospitalària urgent es presta en 32 dispositius d'urgències de l'atenció primària i té 11 unitats de transport medicalitzat avançat, a més de tres ambulàncies de suport avançat sense personal sanitari, 40 ambulàncies de transport individualitzat i 65 de transport col·lectiu, tot coordinat des del centre regulador 061.
- També s'han consolidat les activitats dels equips de suport d'atenció domiciliària (ESAD), que col·laboren amb els professionals de l'atenció primària per atendre els pacients terminals i els crònics que requereixen una atenció domiciliària complexa; per als malalts terminals de càncer, a més, hi ha dos equips a Mallorca i un a Eivissa, dependents de l'Associació Espanyola contra el Càncer.

Durant l'any 2003, ha seguit augmentant el personal sanitari d'atenció primària, de manera que el nombre de targetes sanitàries dels professionals es va aproximant al nombre adequat per exercir una medicina d'una qualitat òptima.

3.2.4.2. Els recursos d'atenció especialitzada

Amb relació als recursos d'atenció especialitzada de l'any 2003, cal esmentar que s'han anat consolidant les iniciatives posades en marxa durant el primer any postransferencial i, de manera especial, el servei de cirurgia cardíaca de Son Dureta, de manera que s'ha completat la plantilla de facultatius i s'ha accedit als dos nous quiròfans habilitats per aquest fi. L'increment de les llistes d'espera quirúrgica, l'augment del temps d'espera mitjà i l'aparició de pacients de més de sis mesos per ser intervinguts obligaren a recuperar l'activitat quirúrgica de l'Hospital General, i a implantar un pla d'actuació específic per controlar les demores. (Vegeu el quadre III-25-26)

Per una altra banda, s'ha avançat a habilitar equips que permetin donar resposta a l'evolució del centres del complex sanitari com a centres de subaguts i de crònics.

S'ha seguit treballant amb els centres concertats privats que complementen l'activitat assistencial de l'Ib-salut, de manera que es contribueix a facilitar l'accessibilitat dels ciutadans a l'assistència sanitària, especialment en unitats de llarga estada i amb la realització de proves complementàries d'alta tecnologia.

QUADRE III-25-26. RECURSOS DE L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA (2003)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Hospitals				
Servei de Salut de les Illes Balears	6	4	1	1
Privats benèfics	2	2	0	0
Privats no benèfics	14	10	1	3
Altres	3	2	1	0
Total d'hospitals	25	18	3	4
Llits				
Servei de Salut de les Illes Balears	1.868	1.550	185	119
Privats benèfics	193	193	0	0
Privats no benèfics	1.225	1.055	90	81
Altres	579	413	166	0
Total de llits	3.865	3.211	441	200
Altres*				
Llocs d'hospital de dia mèdics	88	68	20	—
Quiròfans	45	38	4	3
Paritoris	12	9	2	1

* Als hospitals del Servei de Salut de les Illes Balears.

Font: Ib-salut.

Durant l'any 2003 s'ha reduït de forma significativa la cirurgia cardíaca que s'ha dut a terme en aquests centres, en realitzar-se amb mitjans propis.

A més, s'ha inaugurat un nou centre privat sense ànim de lucre, que millora l'oferta assistencial de la comunitat.

Respecte dels dos hospitals privats benèfics concertats, l'Hospital de la Creu Roja ha continuat amb l'activitat quirúrgica, en general poc complexa, i els llits de crònics. L'Hospital de Sant Joan de Déu té una unitat de traumatologia i d'ortopèdia amb dues sales d'operacions i una unitat neu-

rològica vascular, que han mantingut el nivell de serveis.

Durant els primers mesos del 2003, el sector sanitari de Manacor va haver de rebre ajuda dels centres d'atenció especialitzada concertada per causa de la reducció manifesta de la capacitat d'assistència per raons organitzatives.

Ha seguit en la mateixa línia el concert, pel que fa a la neurocirurgia i a la cirurgia maxil·lofacial i les resonàncies, amb la Clínica Nostra Senyora del Roser, a Eivissa, i amb alguns serveis quirúrgics de la Clínica Menorca, de Ciutadella.

3.2.5. L'ACTIVITAT ASSISTENCIAL

En aquest apartat es tracta l'activitat assistencial, i se subdivideix en dos grans blocs: l'activitat d'atenció primària i l'activitat hospitalària.

3.2.5.1. L'activitat d'atenció primària

L'any 2003 es produïren gairebé vuit milions de visites d'atenció primària de les Illes Balears. Més de la meitat d'aquestes visites varen ser als metges i als pediatres dels centres de salut. El 40% varen ser d'infermeria i el 8%, d'urgències. Aquests percentatges no han variat molt respecte de l'any anterior.

Les consultes mèdiques s'han mantingut aproximadament estables, encara que es detecta una lleu disminució de la mitjana. Així, els metges d'atenció primària han visitat 33,45 pacients, enfront dels 34,06 de l'any 2002. Això es pot explicar per la redistribució de població adscrita als metges, ja que l'augment important de professionals del 2002 es va produir a partir del segon semestre de l'any, per la qual cosa ha estat l'any 2003 que la mitjana de visites per professional s'ha calculat a partir de plantilles estables de l'any complet.

Les consultes de pediatria, encara que amb tendència a l'alça, tot just varien un poc (22,22, el 2003, enfront de 22,05, el 2002). En infermeria, com en els metges de família, s'observa una lleu tendència a la baixa (29,12, el 2003, enfront de 30,37, el 2002). Amb referència a la mitjana de visites per habitant i any (freqüentació), els canvis són també poc importants, amb una petita tendència a la baixa

en els metges de família (5,13, el 2003, enfront de 5,15, el 2002), una lleu pujada en pediatria (5,54, el 2003, enfront de 5,44, el 2002) i infermeria (4,49, el 2003, enfront de 4,11, el 2002).

Mentre que les urgències ateses en atenció primària han disminuït un 4%, les telefonades al 061 s'han incrementat notablement, de manera que se n'han totalitzat 267.129, la qual cosa suposa un augment del 14% i una mitjana de cridades diàries de 731.86 (el 2002 va ser de 628.48).

3.2.5.2. L'activitat hospitalària

Els indicadors d'activitat hospitalària al llarg de l'any 2003 als hospitals públics indiquen que hi ha hagut setanta un mil ingressos, més de tres-cents cinquanta mil urgències i més d'un milió de consultes. (Vegeu el quadre III-27)

El 2002 es va caracteritzar per una activitat molt semblant a la del 2001, mentre que durant l'any 2003 s'ha produït un increment significatiu de l'activitat que es reflecteix en la major part d'indicadors. S'han incrementat els ingressos hospitalaris, les estades, l'índex d'ocupació i el nombre d'intervencions, el nombre de consultes i el nombre d'urgències. Els ingressos hospitalaris han augmentat en més de 7.200, la qual cosa representa un increment de l'11,28%. Les estades han augmentat en 37.700 (8,42%), i les intervencions, en un 16,8%. D'aquestes, els augments més significatius s'han produït en les intervencions programades amb ingrés (30,28%) i en les urgents ambulatories sense ingrés (50,69%). L'índex

**QUADRE III-27. ACTIVITAT GLOBAL DE L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA
EN HOSPITALS D'AGUTS DE L'IB-SALUT (BALEARS)**

2003

Hospitalització	
Llits funcionant	1.653
Llits per 1.000 habitants	1,91
Ingressos totals	71.861
Ingressos urgents	52.031
Ingressos per 1.000 habitants	83,13
Estades	485.756
% d'ocupació	80,50
Pressió d'urgències	72,40
Activitat quirúrgica	
Intervencions programades amb ingrés	16.908
Intervencions urgents amb ingrés	8.132
Intervencions ambulatories programades	19.144
Intervencions ambulatories urgents	761
Total d'intervencions	44.945,00
Intervencions totals per 1.000 habitants	52
Consultes	
Primeres	367.497
Successives	674.369
Total de consultes	1.041.866
Successives/primeres	1.205,24
Consultes per 1.000 habitants	1,50
Urgències	
Urgències ateses	352.392
% d'urgències ingressades	14,80
Urgències per 1.000 habitants	407,70
Altres	
Total de parts (vaginals+cesàries)	6.807
Cesàries	1.256
% de cesàries/parts	18,45
Total d'èxits	2.529
Necròpsies	83
% de necròpsies/èxits	3,28

Font: Ib-salut.

d'ocupació ha estat un 2,66 superior al del 2002. El nombre de consultes ha augmentat tant en les primeres com en les successives; 76.500, en nombres absoluts, de manera que se supera per primera vegada el milió de consultes. S'han atès 30.500 urgències més que l'exercici anterior (9,50%), i s'ha reduït el percentatge d'urgències ingressades en un 2,73%. També ha augmentat el nombre de parts en 381, que han necessitat un 4,22% menys de cesàries (han passat de 19,27 a 18,45). L'estada mitjana ha passat de ser de 7,7 dies a 6,75 dies.

3.2.5.3. La salut mental

El 19 de juliol de l'any 2002 es va publicar el Decret 99/2002, d'ordenació de l'atenció de la salut mental a la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb la finalitat d'establir les directrius generals d'actuació en salut mental, per les quals es fixa el model d'atenció i es regulen els diferents recursos que es destinen a promoure i protegir la salut mental, a prevenir les malalties mentals, i a assistir, rehabilitar i integrar sociolaboralment les persones amb problemes de salut mental.

Seguint les indicacions d'aquest Decret, i les recomanacions del Pla autonòmic de salut mental, que aprovà, al novembre de l'any 1998, el Parlament de les Illes Balears, l'any 2003 es posen en funcionament el Servei d'Atenció Residencial Comunitari (SARC), i també la Unitat Comunitària de Rehabilitació (UCR) de Son Gibert (Palma), la Unitat d'Hospitalització Breu (UHB) de Psiquiatria de Manacor, i el Psicogeriàtric.

El SARC s'engega com un servei supra-sectorial que presta assistència residencial a les persones amb trastorns mentals greus i persistents de Mallorca. Està compost de dues miniresidències, un pis tutelat i diversos pisos supervisats, amb un total de 70 places.

L'UCR de Son Gibert és el dispositiu comunitari destinat a la rehabilitació psicosocial de les persones amb trastorns mentals greus amb dificultats en la integració social dels sectors 3 i 4 de Mallorca (Hospital Son Llàtzer). Aquests eren els únics sectors de Mallorca que mancaven d'aquest recurs.

Fins a l'any 2003, la població de la comarca de Manacor que necessitava ingressar en una unitat d'aguts de psiquiatria per problemes de salut mental havia d'ingressar a l'Hospital Psiquiàtric de Palma. El 2003 s'obre, a l'Hospital de Manacor, una unitat d'hospitalització breu psiquiàtrica, amb quinze llits, per tal d'atendre la població de la comarca. Així mateix, s'inicien les urgències psiquiàtriques al servei d'urgències d'aquest hospital.

S'obre també el Psicogeriàtric, amb seixanta llits, destinat a l'atenció permanent de les persones majors de 65 anys amb problemes greus de salut mental.

Finalment, el mes de novembre del 2003, es nomena el nou coordinador autonòmic de salut mental de la comunitat autònoma de les Illes Balears, després d'onze mesos d'absència d'aquest càrrec.

L'evolució de l'activitat de salut mental es pot consultar en el quadre III-28.

QUADRE III-28. ACTIVITAT DE SALUT MENTAL

Unitats d'hospitalització	Illes Balears	Mallorca	Pitiüses	Menorca
Llits	115	90	18	7
Ingressos	2.422	1.916	351	155
Urgències	6.332	4.982	928	422
Urgència (sector x 1.000)	0,61	0,61	0,73	0,45
Estades	33.881	27.876	4.070	1.935
Ocupació	80,90	85,10	62,00	75,70
Mitjana d'estades	14,00	14,50	11,60	12,50
Taxes d'ingressos (sector x 1.000)	0,23	0,23	0,27	0,17
Llits per cada 1.000 habitants	0,13	0,13	0,17	0,09

UNITATS DE SALUT MENTAL

Consultes	Illes Balears	Mallorca	Pitiüses	Menorca
Psiquiatres	39.082	28.667	5.856	4.559
Psicòlegs	24.269	24.269	—	—
Infermeria	16.974	16.974	—	—
Treballadors socials	3.306	3.306	—	—
Total de consultes	83.631	73.216	5.856	4.559

Nota: L'activitat d'hospitalització no inclou les unitats de desintoxicació ni les unitats infantils i juvenils que referència per tot.

Font: Ib-salut.

3.2.5.4. L'assistència sociosanitària

Durant l'any 2003, l'atenció sociosanitària a les Balears ha passat un procés de redefinició en el desenvolupament, marcat principalment pel fet que s'ha creat, en l'àmbit del Govern de les Illes Balears, de la Comissió Delegada per a Assumptes Sociosanitaris.

Aquesta Comissió suposa donar un pas més un aspecte que en termes sociosanitaris és fonamental: la coordinació entre les diferents administracions amb responsabilitat en l'àrea social i sanitària, així com en el seu finançament.

D'aquesta coordinació s'han de derivar millores en l'eficiència dels recursos i en l'eficàcia de les actuacions, de manera que, amb uns objectius clars de desenvolupament i de creació de nous dispositius, es pal·lien les necessitats que en el moment actual existeixen en l'atenció de les persones amb algun tipus de dependència que deriva de problemes de salut i de mancances socials.

És necessari aclarir i insistir que parlem de situacions que comencen a funcionar en l'àmbit sanitari, amb tractaments adequats a la malaltia en qüestió, però que, en tot cas, sofreixen una evolució en la qual l'àmbit de suport social, entès com

les institucions que ho conformen, cobra una importància major amb el pas del temps. Aquí és on es veu la dualitat de les responsabilitats i, per tant, la necessitat de coordinar els esforços i el finançament.

Un dels treballs realitzats l'any 2003, i a causa de la situació, en molts casos obsoleta, de les infraestructures que conformen aquest sector, és la definició de les inversions necessàries en els pròxims anys perquè es compleixin els estàndards de qualitat i d'atenció al client que tothom desitja per a la població interessada.

3.2.5.5. El transport sanitari

Des del mes de gener del 2003, i en aplicació de les noves condicions contractuals, la Gerència del Servei d'Urgències 061, dependent de l'Ib-salut, gestiona i coordina tots els recursos sanitaris públics de transport terrestre i aeri de tota la comunitat.

Les UTE (unions temporals d'empreses) adjudicatàries, del transport tant terrestre com aeri, treballen en exclusiva per al 061, 24 hores al dia, 365 dies l'any. Durant l'any 2003 s'ha disposat per al trasllat sanitari aeri d'un avió amb seu a Mallorca i tres helicòpters, dos amb seu a Eivissa-Formentera, i un, a Menorca. Els recursos per fer els trasllats han estat trenta-dues ambulàncies per a l'assistència i el trasllat urgent, i noranta-cinc ambulàncies convencionals i col·lectives. (Vegeu el quadre III-29)

3.2.5.6. El trasplantaments i les donacions de sang i d'òrgans

Al llarg d'aquest any s'ha continuat la tasca d'integració de la xarxa de coordinació autonòmica de trasplantaments i d'a-

favorir la formació continuada dels professionals del trasplantament, i s'ha constituït la Comissió Assessora de Trasplantaments de les Illes Balears. Com a fet destacat d'aquest any, cal esmentar especialment l'inici de les extraccions d'òrgans i de teixits a l'Hospital Can Misses, a Eivissa.

L'any 2003 s'ha caracteritzat per una consolidació en les xifres de donació d'òrgans. Així, mentre que l'any 2002 hi va haver 33 donants, durant l'any 2003 s'han produït 32 donacions, distribuïdes tal com es reflecteix en el quadre III-30.

Aquesta xifra representa una taxa de donació de 33,8 donants per cada milió de població, molt semblant a la xifra global per a tot Espanya, que és de 33,9 donants. Els bons resultats obtinguts són fruit de la tasca conjunta de tots els centres públics i privats amb unitat de crítics que participen en la detecció de donants potencials.

Cal destacar que ha disminuït el percentatge de negatives familiars a la donació, que aquest any ha estat d'un 23,3%, inferior a la que es va registrar l'any 2002, que va ser de 26,4%, però encara lluny del 19%, que és la xifra que s'ha registrat a Espanya en conjunt.

Del total de donacions que s'han produït, s'han obtingut 64 ronyons, 31 fetges, 3 cors, 3 pulmons i 3 pàncrees. (Vegeu el quadre III-31)

Dels 64 ronyons donats, 5 es varen descartar per causes mèdiques, 23 es varen enviar a altres comunitats per ser trasplantats, i 37 es varen implantar a l'Hospital Son Dureta. A més, es va rebre un ronyó procedent de Catalunya; per tant, el nom-

QUADRE III-29. TRANSPORT SANITARI: RECURSOS I SERVEIS (2003)

Recursos aeris	
Avió ambulància	1
Helicòpters	3
Recursos terrestres	
Ambulàncies col·lectives i convencionals	95
Ambulàncies urgents	32
Serveis del transport terrestre	
UVI mòbils	12.100
TEM	48.645
Transport programat	369.300
Serveis del transport aeri (trasllats)	
Avió ambulància	241
Helicòpters	436

Font: Gerència 061, Ib-salut.

QUADRE III-30. DONACIÓ D'ÒRGANS

	Illes Balears		Espanya	
	2002	2003	2002	2003
Donants	33	32	1.409	1.446
H. Son Dureta*	31	26	—	—
H. Mont Toro	2	2	—	—
H. Can Misses	0	4	—	—
% donants multiorgànics	91,0	97,0	83,0	—
Donants (pmp)**	36,0	33,8	33,7	33,9
% negatives familiars	26,4	3,3	20,3	19,0

* 1 donant traslladat des de la Clínica Juaneda.

** Per milió de població.

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-31. EXTRACCIÓ D'ÒRGANS (2003)

Ronyó	64
Fetge	31
Cor	3
Pulmó	3
Pàncrees	3

Font: elaboració pròpia.

bre total de trasplantaments de ronyó realitzats durant l'any 2003 ha estat de 38.

S'han produït 34 trasplantaments hemopoètics. Una dada important en aquest terreny és que s'ha incorporat l'Hospital Son Llàtzer com a centre transplantador de progenitors hemopoètics autòlegs.

Les dades més rellevants amb relació a la donació i al trasplantament de teixits durant l'any 2003 queden registrades em els quadres III-32 i III-33.

Les donacions de sang es mantenen relativament constants en aquests darrers anys, amb més de 40 donacions per cada 1.000 habitants. (Vegeu el gràfic III- 22)

QUADRE III-32. DONACIÓ DE TEIXITS (2003)

Donants	
T. osteotendinós	176
Donants vius	174
Donants de cadàvers	2
Donants de còrnies	45
Cors per vàlvules cardíques	9
Membrana amniòtica	2

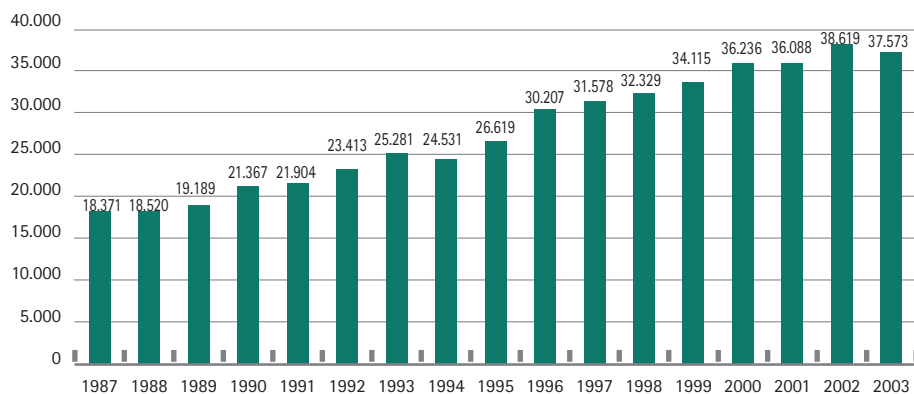
Font: elaboració pròpia .

QUADRE III-33. TRASPLANTAMENT DE TEIXITS (2003)

T. osteotendinós	
Pacients tractats	151
Peces implantades	296
T. ocular	
Còrnies	55
Esclera	3
Membrana amniòtica	15

Font: elaboració pròpia.

Gràfic III-22
Evolució de les donacions de sang

Font: elaboració pròpia.

4

EDUCACIÓ

RESUM

Amb relació als ensenyaments escolars, durant el curs acadèmic 2003-2004, el canvi legislatiu més rellevant és el Reial decret 1318/2004, orientat a modificar aspectes de l'aplicació de la Llei orgànica de la qualitat de l'ensenyament (LOCE), fins que es consensuï una nova norma que reguli l'educació en l'àmbit estatal.

Quant a les dades de matriculació, s'incrementa moderadament l'alumnat de l'ensenyament infantil, i es manté la proporció de l'alumnat de primària i de secundària obligatòria i no obligatòria. Com a fets més destacables, cal esmentar els següents:

- En l'ensenyament infantil de primer cicle, a l'igual de la resta de les comunitats autònomes, les taxes brutes d'escolaritat són baixes.
- En l'ensenyament secundari no obligatori les taxes brutes d'escolaritat són de les més baixes de l'Estat espanyol.
- El pes de l'escolarització privada i concertada és notable respecte de la majoria de comunitats autònomes.
- En l'educació secundària és on es presenten els problemes de promoció més significatius, a l'igual de la resta d'Espanya i del conjunt dels països de la Unió Europea.

El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears fou el segon més elevat de tot l'Estat, molt per sobre de la mitjana nacional. L'increment d'alumnat més important es dona en l'educació primària, en l'educació secundària obligatòria i en l'educació infantil. L'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública.

D'altra banda, la realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears s'ha caracteritzat, durant els cursos analitzats, per una sèrie de característiques:

- Les darreres dades que ha donat a conèixer la Universitat de les Illes Balears (UIB) posen de manifest que la tendència a la baixa que havia registrat la Universitat els cursos anteriors sembla que comença a canviar d'una manera tímida.
- A aquest fet s'ha d'afegir que, els darrers cursos, la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) i la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) han incrementat el nombre d'estudiants universitaris de manera significativa a la comunitat autònoma de les Illes Balears.
- Tanmateix, tot i la importància que té la qüestió de la taxa d'estudiants universitaris, seria un error reduir tota la problemàtica universitària a aquest tema.

4.1.

EL TREBALL LEGISLATIU DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS

Com a conseqüència dels resultats de les eleccions que es varen fer el dia 14 de març i del canvi que es va produir en el Govern central de l'Estat, les característiques principals de la normativa que s'ha generat el curs acadèmic 2003-2004 ha estat la provisionalitat i transitorietat, en el sentit que s'orienta a paralitzar l'aplicació dels aspectes més controvertits de la Llei orgànica de la qualitat de l'ensenyament (LOCE) fins que es consensuï una nova norma que reguli l'educació en l'àmbit estatal.

En l'àmbit no universitari i a escala estatal, la norma que ha tingut un impacte major durant el curs acadèmic 2003-2004 ha estat el Reial decret 1318/2004 (BOE del 29 de maig del 2004), pel qual es modifica el calendari d'aplicació de l'ordenació del sistema educatiu, que estableix la LOCE en el Reial decret 827/2003.

Per aquest Reial decret 1318/2004, promulgat dos mesos després de les eleccions estatals, l'aplicació del que es disposa en els reials decrets 828/2003, pel qual s'estableixen els aspectes educatius bàsics de l'educació preescolar; 829/2003, pel qual s'estableixen les ensenyances comunes de l'educació

infantil; 830/2003 pel qual s'estableixen les ensenyances comunes de l'educació primària; 831/2003 pel qual s'estableix l'ordenació general i les ensenyances comunes de l'educació secundària obligatòria; i 832/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general i les ensenyances comunes del batxillerat, es posposa dos anys acadèmics respecte del calendari que es fixa en el Reial decret 827/2003, llevat de pel que fa a les mesures sobre l'avaluació, la promoció i l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria, que s'han anticipat i ja són en vigor.

Ja en l'àmbit autonòmic, cal fer referència a dues ordres que han tingut per objecte desplegar la LOCE. Aquestes són l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura del 21 d'octubre del 2003, sobre l'avaluació en l'educació secundària obligatòria per al curs 2003-2004 (BOIB del 4 de novembre del 2003), i l'Ordre del 19 d'abril del 2004 per la qual s'aproven les bases per a la selecció, el nomenament i el cessament dels òrgans de govern dels centres docents públics (BOIB del 29 d'abril del 2004), de manera que es modifica el sistema de nomenament de directors en aquests centres.

També han tingut molt ressò dos decrets que s'orienten a regular l'admissió dels alumnes en els centres públics: el Decret 35/2004, de 16 d'abril, pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons

públics (BOIB del 17 d'abril del 2004) i l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura del 19 d'abril del 2004, per la qual es regula el procediment d'admissió i de matrícula de l'alumnat en els cicles formatius de formació professional específica (BOIB del 20 d'abril del 2004).

Pel que fa a l'organització i al funcionament dels centres escolars públics, el curs 2003-2004 s'ha regit pel que s'estableix en els reglament orgànics de les escoles d'educació infantil i dels col·legis d'educació primària, i en el Reglament orgànic dels instituts d'educació secundària (decrets 119/2002 i 120/2002, ambdós del 27 de setembre, i publicats en el BOIB del 5 d'octubre del 2002), que es concreten en les instruccions per a l'organització i el funcionament per als diferents tipus de centres que s'elaboren abans de començar el curs escolar.¹⁷

Finalment, una altra normativa que s'ha aprovat en l'àmbit autonòmic ja acabat el curs escolar, ha estat el Decret 56/2004, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària, i l'educació secundària obligatòria (ESO) a les Illes Balears (BOIB del 29 de juny del 2004), però la seva aplicació vendrà també condicionada pels terminis que marca l'esmentat Decret 1318/2004, i és previsible que no arribi a aplicar-se.

17. Durant el més de juny s'han aprovat les instruccions que regularan el pròxim curs 2004-2005.

4.2.

EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat es divideix en dos blocs: de primer, es defineixen a grans trets les característiques generals de la situació educativa a les Illes Balears i, a continuació, es considera la temàtica de l'escolarització de l'alumnat estranger.

4.2.1. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

El nostre sistema educatiu presenta una sèrie de trets característics, ateses les dades d'altres comunitats autònomes. Fent una anàlisi comparativa, trobam aspectes de la nostra realitat educativa que apunten cap a una tendència sovint divergent de la majoritària. Una dada que exemplifica aquesta realitat característica és la següent: amb relació al conjunt de l'Estat, el percentatge de variació de l'alumnat d'ensenyaments escolars entre els cursos 1993-1994 i 2003-2004 ha estat positiva només en el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que augmenta un 1,4%, juntament amb la comunitat de Melilla, que augmenta un 16,7%. A més, i amb relació a aquest fet, cal dir que la comunitat autònoma de les Illes Balears ocupa el segon lloc respecte de la proporció d'alumnat estranger, per darrere de Madrid: a les Balears, un 8,7% de l'alumnat és estranger,¹⁸ i es concentra principalment a la xarxa pública. Madrid i les Illes Balears són les comunitats autònomes que

presenten una proporció major d'alumnat estranger en el conjunt de l'Estat.

Fent referència en concret a les dades d'escolarització de la comunitat autònoma de les Illes Balears, i d'acord amb la tendència dels cursos escolars anteriors, comprovam que es dona un increment progressiu i moderat de l'alumnat de l'ensenyament infantil. Aquesta tendència també s'aprecia a escala estatal, tot i que a les Balears el fet migratori sol relacionar-se amb un increment encara més pronunciat. Altres fets rellevants sobre l'escolarització en altres nivells educatius són els següents:

- Es manté la proporció de l'alumnat de primària i de secundària obligatòria.
- Hi ha estabilitat en els nivells de secundària no obligatòria (batxillerat i cicles formatius de grau mitjà o CFGM), tot i el lleuger increment en els centres públics.
- Incrementa l'escolarització en els programes de garantia social.
- Incrementa la matrícula en els centres de règim especial (les escoles oficials d'idiomes, les escoles d'art, l'Escola Superior de Disseny, i els conservatoris), respecte del curs anterior. (Vegeu el quadre III-34)

Quant a les diferències territorials, destaca l'increment general de l'escolarització a l'illa de Mallorca, enfront de l'estabilitat que es dona a Eivissa, Formentera i Menorca. (Vegeu el quadre III-35)

18. Datos y cifras. Curso escolar 2003/04, Madrid, Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-34. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT, PER NIVELLS EDUCATIU I PER TITULARITAT DELS CENTRES									
Ensenyaments de règim general	2003-04			2002-03			2001-02		
	Total	Públics¹	Concertats	Total	Públics¹	Concertats	Total	Públics¹	Privats
Educació infantil	25.306	26.589	27.656	28.379	29.994	17.827	10.564	1.603	
Educació primària	55.754	55.849	56.505	56.962	57.166	35.123	20.712	1.331	
Educació especial	465	465	489	486	509	127	382	—	
ESO	39.702	39.758	39.640	40.063	40.300	23.716	15.444	1.140	
Batxillerat	10.312	11.252	11.456	11.168	10.942	8.058	1.276	1.608	
Batxillerat a distància	—	159	511	598	764	764	—	—	
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.184	3.515	3.794	4.259	4.314	3.618	582	114	
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	1.859	2.099	2.251	2.419	2.164	1.939	129	96	
BUP/COU presencial + a distància	3.106	1.619	193	—	—	—	—	—	
FP2	265	156	68	—	—	—	—	—	
PGS	400	790	1303	677	803	748	55	—	
Moduls professionals	44	—	—	—	—	—	—	—	
Total	140.397	142.251	143.866	145.011	146.956	91.920	49.144	5.892	
Ensenyaments de règim especial²	8.264	9.838	9.325	8.877	9.383	9.222	—	161	

1. S'inclouen en la matrícula d'educació infantil de centres públics 469 alumnes procedents de centres municipals.

2. No hi figuren els no presencials («That's english»): 563 alumnes, el curs 2002-2003, i 544 alumnes, el curs 2003-2004; i tampoc no s'hi inclouen els lliures del curs anterior.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, i MECD, Series e indicadores 1993- 1994 a 2002-2003. Enseñanzas de régimen general

**QUADRE III-35. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIS I PER ILLES:
VARIACIÓ RESPECTE DEL CURS ANTERIOR**

Règim general	Mallorca		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	22.158	23.331	1.173
Educació primària	45.279	45.404	125
Educació especial	425	431	6
ESO	31.848	32.047	199
Batxillerat	8.968	8.910	-58
Batxillerat a distància	403	509	106
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.533	3.519	-14
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.032	1.793	-239
PGS	520	615	95
Total	115.166	116.559	1.393
RÈGIM ESPECIAL ¹	6.169	6.984	815

Règim general	Menorca		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	3.226	3.499	273
Educació primària	4786	4.919	133
Educació especial	11	12	1
ESO	3.464	3.466	2
Batxillerat	828	750	-78
Batxillerat a distància	72	91	19
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	367	382	15
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	126	138	12
PGS	95	110	15
Total	12.975	13.367	392
Règim especial ¹	957	775	-182

Règim general	Eivissa		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	2.799	2.968	169
Educació primària	6.500	6.430	-70
Educació especial	50	66	16
ESO	4.516	4.553	37
Batxillerat	1.323	1.247	-76
Batxillerat a distància	123	164	41
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	337	391	54

Continua

**QUADRE III-35. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIS I PER ILLES:
VARIACIÓ RESPECTE DEL CURS ANTERIOR**

Règim general	Eivissa		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	249	229	-20
PGS	62	78	16
Total	15.959	16.126	167
Règim especial ¹	1.621	1.512	-109

Règim general	Formentera		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	196	196	0
Educació primària	397	413	16
Educació especial	0	0	0
ESO	235	234	-1
Batxillerat	49	35	-14
Batxillerat a distància	—	—	0
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	22	22	0
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	12	4	-8
PGS	0	0	0
Total	911	904	-7
Règim especial ¹	130	112	-18

Règim general	Total		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	28.379	29.994	1.615
Educació primària	56.962	57.166	204
Educació especial	486	509	23
ESO	40.063	40.300	237
Batxillerat	11.168	10.942	-226
Batxillerat a distància	598	764	166
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	4.314	55	—
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	2.419	2.164	-255
PGS	677	803	126
Total	145.011	146.956	1.945
Règim especial ¹	8.877	9.383	506

1. No hi figuren els no presencials («That's english»): 563 alumnes, el curs 2002-2003, i 544 alumnes, el curs 2003-2004; i tampoc no s'hi inclouen els lliures del curs anterior

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura

De l'increment total en 1.945 alumnes entre els cursos 2002-2003 i 2003-2004, un 71,61% correspon a Mallorca (1.393 matriculacions més), un 20,15% correspon a Menorca (392 alumnes més), i un 8,58%, a Eivissa (167 alumnes més). A part, hem de considerar que la major part de les noves matriculacions es donen en l'educació infantil. De les 1.945 matriculacions, 1.615 (un 83,03%) corresponen al nivell d'educació infantil: 1.173, a Mallorca; 273, a Menorca, i 169, a Eivissa.

D'aquestes dades consideram destacable, d'acord amb la tendència dels cursos anteriors, la situació de l'ensenyament infantil i de l'ensenyament secundari no obligatori. Quant a l'ensenyament infantil del primer cicle, ens trobam amb una problemàtica compartida amb la resta de les comunitats autònomes. Els objectius que la Llei orgànica d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE) establia per promoure l'escolarització en el primer cicle d'educació infantil han quedat relegats, en l'actualitat, a bones intencions.

A escala estatal, d'acord amb l'Informe España 2004 de la Fundació Encuentro, entre el 1993 i el 2001 quasi no s'han incrementat les taxes brutes d'escolarització, en passar d'un 5,2% a un 10,6%. Les Balears se situen en un nivell intermedi, amb una taxa bruta del 7,38%.

D'entre les deu comunitats autònomes considerades, es troben en el lloc sisè. Davant una situació favorable, si la consideram amb la resta de l'Estat, només cal tenir en compte que un 72,65% d'aquesta oferta correspon a centres privats. En aquest nivell especialment cal considerar el factor públic i privat com a molt rellevant, ja que és l'escassa oferta pública és el que determina que les famílies que vulguin tenir escolaritzats els fills hagin de recórrer als centres privats i pagar per aquests serveis.¹⁹

Respecte de l'ensenyament secundari postobligatori, continua la tendència a la baixa en els nivells d'escolarització secundària no obligatòria. Les Illes Balears formen part del conjunt de comunitats autònomes²⁰ que, en contra de la tendència majoritària, no assoleixen l'escolarització total en les etapes no obligatòries del batxillerat i la formació professional.²¹

Així doncs, respecte de l'ensenyament secundari no obligatori, les taxes brutes²² d'escolarització són de les més baixes de l'Estat Espanyol, tant al batxillerat com a la formació professional de grau mitjà i de grau superior. (Vegeu el quadre III-36)

Mentre que a escala estatal la taxa bruta de matriculació és d'un 102,5%, la comunitat autònoma de les Illes Balears no asso-

19. Fundació Encuentro (2004), «Informe España 2004: una interpretación de su realidad social», Madrid.

20. Juntament amb Andalusia, la Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia i Ceuta.

21. Consell Econòmic i Social d'Espanya (2003), *España 2002. Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral*, Madrid, Consell Econòmic i Social d'Espanya, p. 362. Es pot consultar a: <http://www.ces.es>.

22. La taxa bruta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats en un determinat nivell, independentment de l'edat, dividit per la població del grup d'edat que correspon oficialment a aquest nivell. Es poden obtenir valors superiors al 100,0% a causa de l'existència d'alumnat d'edats no considerades en el grup d'edat «teòrica».

**QUADRE III-36. TAXES BRUTES D'ESCOLARITZACIÓ
PER NIVELLS D'ENSENYAMENT¹: CURS 2002-2003**

	Ed. infantil	Ed. primària	ESO	Batxillerats, CFGM i GS	CFGS
	(3-5 anys)	(6-11 anys)	(12-15 anys)	(16-17 anys)	(18-19 anys)
Estat espanyol	100,0%	106,1%	113,8%	102,5%	23,5%
Balears	100,0%	106,0%	112,2%	85,8%	12,1%

1. En les taxes brutes es poden obtenir valors superiors al 100%, per causa que hi ha alumnat d'edats que no es consideren d'edat «teòrica»

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

leix el 86%. Igualment, en els cicles formatius de grau superior (CFGs), el 12,1% de l'escolarització a les Balears contrasta amb un 23,5% a l'Estat Espanyol.

Per tal d'aproximar-nos més encara a les dimensions d'aquest fenomen ens hem de remetre a les taxes netes d'escolarització.²³ L'evolució de les taxes netes d'escolarització entre els anys 1993 i 2001 a les Illes Balears sempre se situa per davall les taxes estatals. Concretament, el curs 2000-2001 la proporció de joves escolaritzats en ensenyaments de règim general era d'un 87,8% dels joves de 16 anys (un 90,6% al conjunt de l'Estat), un 68% dels joves de 17 anys (un 77,4% estatal), i un 43,8% dels joves de 18 anys (un 65,6% estatal). (Vegeu els gràfics III-23 i III-24)

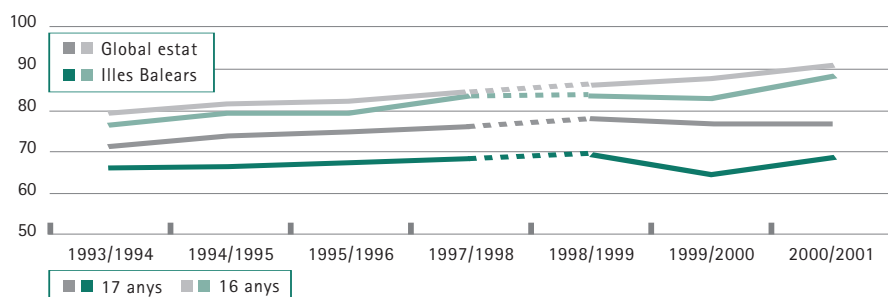
Aquest tret constitueix un dels punts més febles del nostre sistema educatiu i es vincula als efectes d'un mercat laboral que facilita la incorporació primerenca dels joves sense qualificació. Per arribar a entendre aquesta realitat educativa, i

sense entrar en una anàlisi acurada, hauríem d'afegir a l'estudi sobre les relacions entre les variables d'un mercat laboral i un sistema educatiu específic tots els factors que acompanyen aquesta realitat econòmica i que tenen un caràcter social, cultural o polític.

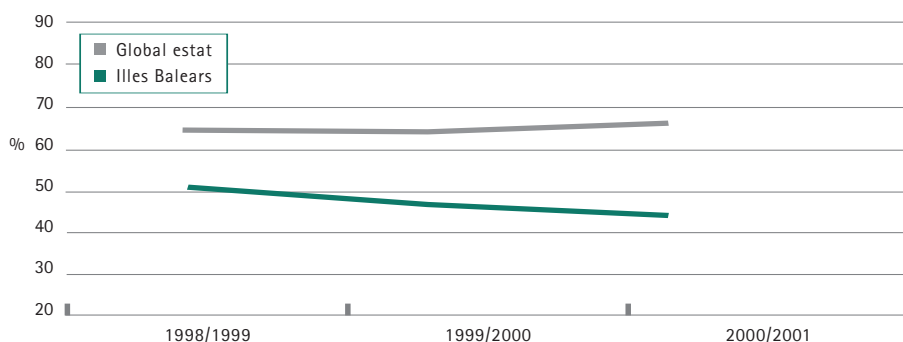
Un altre aspecte característic del nostre sistema educatiu, d'acord amb el que s'ha dit fins ara, és una presència major dels centres privats, si el comparam amb el model de gestió general de l'Estat. Ateses les dades sobre la distribució percentual de l'alumnat per la titularitat dels centres, veiem que el pes de l'escolarització privada i concertada és notable respecte de la majoria de les comunitats autònomes, de la mateixa manera que el pes de l'ensenyament públic a la resta de l'Estat és major. En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears comprovam que l'ensenyament privat aglutina al voltant del 40% de la matriculació fins a l'ensenyament secundari obligatori. (Vegeu el quadre III-37)

23. La taxa neta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats que pertanyen al grup d'edat que es corresponen oficialment al nivell d'ensenyament corresponent, dividit pel total de la població del mateix grup.

Gràfic III-23
Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general
(16 i 17 anys)

Gràfic III-24
Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general
(18 anys)

Font: MECD, Las cifras de la educación en España, estadísticas e indicadores (edició del 2003), Direcció General de Programació Econòmica, Personal i Serveis.

QUADRE III-37. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT MATRICULAT PER TITULARITAT DELS CENTRES (CURS 2002-2003)

Centres 2002-2003	Centres públics		Centres concertats i privats	
	% Balears	% Estat	% Balears	% Estat
Ed. infantil	58,6	65,6	41,4	34,4
Ed. primària	61,3	66,6	38,7	33,4
ESO	58,2	65,7	41,8	34,3
Batxillerat	73,2	74,3	26,8	25,7
Formació professional	85,8	73,8	14,2	26,2

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

Cal dir que, en la formació professional, la tendència és inversa, i així com a l'Estat els centres públics aglutinen un 73,8%, a la comunitat autònoma balear arriben a gestionar quasi el 86%. Pel que fa al tipus de gestió de l'ensenyament secundari no obligatori, es fa palesa una major presència de l'ensenyament privat i concertat al batxillerat, enfront del predomini de la gestió majoritàriament pública de la formació professional.

A escala estatal, la reducció progressiva del nombre mitjà d'alumnes per unitat en tots els nivells s'atribueix a l'estabilització del cens escolar i a l'augment del profes-

sorat (5.682 docents més), el darrer curs.²⁴ En el cas de la nostra comunitat autònoma, tot i que coincidim amb l'increment dels recursos docents, hauríem de valorar la relació entre l'increment del personal docent i l'increment de la demanda, d'acord amb l'ascens de la matrícula. El curs 2003-2004, un total d'11.824 professors han estat contractats en els nivells d'educació infantil, primària, secundària i especial. Aquests es reparteixen en els diferents tipus de centres: 8.099 (un 68,49% del total) treballaren a centres públics; 3.373 (28,52%), a centres concertats, i 352 (2,97%), a centres privats. (Vegeu el quadre III-38)

QUADRE III-38. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT, PER NIVELLS EDUCATIS I PER TITULARITAT DELS CENTRES

	Total				Centres públics			
	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04
Ed. infantil i primària	4.977	5.248	5.561	5.723	3.499	3.636	3.782	3.623
Educació secundària	4.735	4.951	5.193	5.958	3.684	3.842	4.027	4.452
Educació especial	120	134	138	143	20	24	25	24
TOTAL	9.832	10.333	10.892	11.824	7.203	7.502	7.834	8.099
	Centres concertats				Centres privats			
	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04
Ed. infantil i primària	1.334	1.507	1.644	1.878	144	105	135	222
Educació secundària	937	978	1.043	1.376	114	131	123	130
Educació especial	100	110	113	119	—	—	—	—
TOTAL	2.371	2.595	2.800	3.373	258	236	258	352

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

24. Consell Econòmic i Social d'Espanya (2003), op. cit., p. 362. Es pot consultar a: <http://www.ces.es>.

Es constata que el nombre mitjà d'alumnes per unitat d'ensenyament sempre és superior als centres privats, principalment en els grups d'educació infantil (23,1 alumnes respecte dels 20,7 dels centres públics), educació primària (26,7 alumnes respecte dels 22,3 dels centres públics) i ESO (28,8 alumnes respecte dels 24,2 dels centres públics). (Vegeu el quadre III-39)

L'evolució del nivell d'escolarització a l'ensenyament d'adults als darrers quatre anys no respon a la tendència cap a l'increment progressiu de la resta dels ensenyaments no universitaris. (Vegeu el quadre III-40)

Comprovam que l'increment entre els cursos 2000-2001 i 2003-2004 ha estat de 156 alumnes, tot i que els cursos 2001-2002 i 2002-2003 va incrementar-se entre

2.000 i 3.000 alumnes. Del quadre es desprèn que en l'apartat de llengües per als immigrants és on es registra una reducció molt pronunciada del nivell de matriculació. També es dona una reducció de l'alumnat que han cursat ensenyaments tecnicoprofessionals: es passa de 491 alumnes a 102, el darrer curs. En la resta d'especialitats formatives no es donen canvis gaire significatius.

En els paràgrafs anteriors es fa referència explícitament a les dades de caràcter quantitatiu i estructural del sistema escolar no universitari de les Illes Balears. A continuació, ens referirem específicament a la qüestió del resultat escolar dels estudiants de les Illes, en les diferents etapes i estudis que s'inclouen dins els ensenyaments de règim general.

QUADRE III-39. UNITATS/GRUPS, PER ENSENYAMENT I PER NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT (CURS 2002-2003)

NIVELL	Ed. infantil	Ed. primària	Mixtos ¹	Ed. especial	ESO	Batxillerat	CFGM	CFGS	G.S.
Total	1.310	2.384	10	105	1.543	451	183	132	52
Centres públics	802	1.558	10	28	962	336	159	119	48
Centres privats	508	826	0	77	581	115	24	13	4

NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT / GRUP D'ENSENYAMENT

NIVELL	Ed. infantil	Ed. primària	Mixtos ¹	Ed. especial	ESO	Batxillerat	CFGM	CFGS	G.S.
Total	21,7	23,8	—	4,6	26,0	24,8	21,6	17,2	13,0
Centres públics	20,7	22,3	—	3,5	24,2	24,3	21,5	17,3	12,8
Centres privats	23,1	26,7	—	5,0	28,8	26,1	21,9	16,7	16,3

1. Unitats amb alumnat d'educació infantil i d'educació primària.

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

QUADRE III-40. EDUCACIÓ D'ADULTS¹

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Total	5.473	8.437	7.730	6.634
Ensenyaments inicials de formació bàsica	626	709	684	764
Obtenció del graduat escolar	656	836	—	—
Educació secundària per a persones adultes	1.605	1.986	2.210	2.424
Accés a la universitat per a majors de 25 anys	1.276	347	309	349
Llengües espanyoles per a immigrants	—	3.101	4.036	2.995
Ensenyaments tecnicoprofessionals	1.310	1.458	491	102

1. No s'inclou l'alumnat que cursa ensenyaments de caràcter no formal que s'imparteixen dins aquesta oferta educativa.

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

Atès el percentatge d'alumnes que promocionen en el darrer cicle de l'educació primària, es constata que una gran majoria de l'alumnat d'aquesta etapa -un 91,2% de l'alumnat del total de centres de les Illes Balears- promociona al primer cicle de l'educació secundària obligatòria. (Vegeu el quadre III-41)

En l'educació secundària, en canvi, és on es troben els problemes més significatius de tot el sistema escolar, no només d'Espanya i de les Illes Balears, sinó també del conjunt dels països de la Unió Europea.

Les dades corresponents al curs 2002-2003, facilitades per la Direcció General d'Administració i Inspecció Educativa,

situen el percentatge d'alumnat que obté la titulació el darrer curs de l'educació secundària obligatòria en un 73,3%.

Si analitzam l'evolució d'aquests resultats referits a l'obtenció de la titulació dels alumnes al final de l'educació secundària obligatòria, observam que s'ha passat d'un 67,1% de titulats, el curs 1995-1996, a un 73,3%, el curs 2002-2003, i, amb petites fluctuacions, la tendència és que els resultats milloren. Segons l'estadística que ha elaborat el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD),²⁵ aquest percentatge ens situa per sobre de la mitjana estatal, entorn del 73%, i per sobre de comunitats com Catalunya, Andalusia, les Canàries, Múrcia, Extremadura o Ceuta.

25. Font: MECD (2003), *Las cifras de la educación en España, estadísticas e indicadores*. Edición 2003., Dirección General de Programación Económica, Personal i Serveis, Madrid.

QUADRE III-41. EVOLUCIÓ DE LA PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA, D'ESO I DE BATXILLERAT: SÈRIES 1993-1994 A 2002-2003

	93-94	94-95	95-96	96-97	97-98	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03
Educació primària	—	—	95,1	93,6	93,8	92,1	92,1	90,5	90,9	91,2
ESO	67,8	69,2	67,1	69,9	71,6	70,5	72,9	72,0	73,8	73,3
Batxillerat	53,4	56,2	56,5	57,0	56,7	57,9	60,7	62,4	65,7	65,7

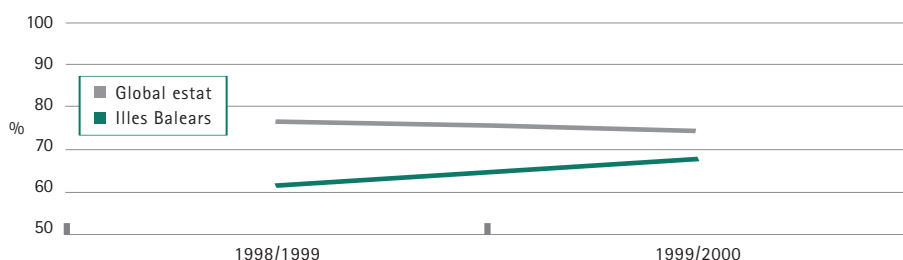
Font: Departament d'Inspecció Educativa.

L'optimisme d'aquestes dades, però, contrasta amb altres indicadors no tan favorables, com ara la taxa d'idoneïtat o la taxa bruta de graduació a l'ESO. Així, molts d'alumnes de les Illes acumulen retards durant l'escolarització obligatòria i, per tant, obtenen la titulació més tard de l'edat teòrica en què ho haurien de fer: el curs 2000-2001 només un 53,2% dels alumnes de 15 anys de les Illes es trobaven matriculats en el quart curs de l'ESO, enfront d'un 63,2% del conjunt de l'Estat. També, segons el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, la taxa bruta de graduació a l'ESO, entesa com la relació entre l'a-

lumnat que obté el graduat en educació secundària i la població de 16 anys,²⁶ és inferior a la del conjunt de l'Estat; encara que hem de matisar que, si s'observa l'evolució d'aquesta taxa els cursos 1998-1999 i 1999-2000, mentre que la taxa balear tendeix a millorar, l'estatal tendeix a empitjorar. (Vegeu el gràfic III-25)

Quant als resultats obtinguts per l'alumnat de les Balears en els estudis postobligatoris no universitaris, farem menció dels resultats que han obtingut els alumnes en el batxillerat i en la formació professional específica.

Gràfic III-25
Taxes brutes de graduació a l'ESO

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

26. Edat teòrica d'acabament de l'etapa obligatòria.

En curs 2002-2003, un total de 74 centres impartiren batxillerat (d'aquests, 54 eren instituts d'educació secundària, i 20, centres privats concertats o privats). Per modalitats, un 52% de l'alumnat cursà la modalitat d'humanitats i ciències socials; un 32%, la de ciències; un 9%, la tecnològica, i un 7%, la d'arts.

Com es pot observar en el quadre 8, el curs 2002-2003, un 65,7% de la totalitat dels alumnes que ha cursat el batxillerat ha obtingut la titulació.

Les tendències d'alumnes que promocionen als diversos batxillerats, i a través dels diversos cursos acadèmics, són prou lineals. Els darrers cursos, els estudiants del batxillerat de ciències de la natura i de la salut són els que més promocionen, mentre que els del batxillerat d'arts són els que menys ho fan.

Pel que fa a la formació professional específica, un total de 44 centres de les Illes imparteixen formació professional: 36 d'aquests són instituts d'ensenyament secundari (IES) i 7 són centres concertats.

En els cicles formatius de grau mitjà, d'entre l'alumnat que ha completat el cicles, un 82,28 dels alumnes ha obtingut la titulació de tècnic i en els cicles formatius de grau superior un 82,79 l'han obtinguda de tècnic superior.

En els programes de garantia social, el 68,48% dels alumnes que seguien aquests programes varen obtenir una qualificació positiva.

Una de les qüestions que durant el present curs escolar ha provocat debats i reflexions

en els diversos sectors polítics, socials i de la comunitat educativa, ha estat el tema del català a l'escola; efectivament, malgrat els anuncis de canvis en la normativa lingüística escolar existent, cal assenyalar que es mantenen les normes actuals. Amb tot, malgrat tota la polèmica existent, i d'acord amb les dades existents pel que fa a aquesta qüestió -que necessitarien una sistematització i una continuïtat majors-, cal fer referència a una sèrie de conclusions:

1. En l'educació infantil, cal assenyalar que ha incrementat el nombre d'alumnes que reben l'educació en català totes les àrees, ha disminuït el total del nombre d'alumnes que no reben en català ni tan sols les àrees obligatòries, i s'ha mantingut el d'alumnes que reben en català, almenys, les àrees obligatòries.
2. En l'educació primària, amb una presència menor del català, cal assenyalar que les tendències són les mateixes de les que es donen en l'educació infantil.
3. En l'educació secundària obligatòria, cal assenyalar, d'una banda, que ha augmentat el percentatge d'estudiants que reben l'ensenyament en català i, de l'altra, que el català és la llengua vehicular en totes les matèries i assignatures.

Per tant, el procés de normalització lingüística escolar no només segueix evolucionant, sinó que ho fa des de la normalitat, des de la cohesió i des de l'absència de conflictes significatius. És una qüestió que s'ha de tractar amb sensibilitat i amb una actitud positiva per resoldre els problemes.

4.2.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

Tal com hem vist al llarg dels darrers anys al conjunt de l'Estat, la immigració té uns trets nous i característics, els quals és important conèixer i analitzar, com a fenomen social total, del qual l'escolarització és una part. L'augment important de l'escolarització de l'alumnat immigrant té repercussions importants en el conjunt del sistema educatiu, en diferents àmbits. Quantitativament, ens referim a l'adaptació d'estructures, a la construcció d'edificis, a la contractació de professorat, a l'organització interna, etc. Qualitativament, els aspectes que cal considerar tenen a veure tant amb la preparació i la formació del professorat, com amb processos i programes de gestió dels centres, els quals incideixen sobre el projectes educatius de centre, l'organització dels centres, els plans d'acollida, la relació amb les famílies, etc.

S'ha de tenir present que, els darrers deu anys, el nombre d'alumnat escolaritzat ha estat molt important. Al conjunt de l'Estat, i el curs 1993-1994, hi havia 50.076 alumnes escolaritzats en els ensenyaments no

universitaris de règim general durant el curs 1993-1994. El curs 2002-2003, el nombre d'alumnes en aquests mateixos ensenyaments fou de 297.262 alumnes. El nombre d'alumnat escolaritzat gairebé s'ha quintuplicat, fet que incideix sobre el conjunt de totes les comunitats autònomes. En el cas de les Illes Balears, l'evolució de l'alumnat estranger presenta una evolució progressiva, més important, en termes comparatius amb la resta de comunitats autònomes. El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears el curs 2002-2003 fou del 8,7%, el segon més elevat de tot l'Estat, darrere de Madrid, amb un 8,9%, i molt per sobre de la mitjana nacional (4,5%).²⁷

Com es recull en el darrer butlletí del Centre d'Investigació i Documentació Educativa (CIDE, 2003),²⁸ al nostre país l'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública. Aquesta mateixa realitat també s'ha produït a les Illes Balears, i també l'increment constant del nombre d'alumnes escolaritzats.²⁹ El curs 2002-2003, del total dels 12.503 alumnes estrangers, 10.267 foren escolaritzats a l'escola pública i 2.236, als centres privats. (Vegeu el quadre III-42)

QUADRE III-42. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, PER TITULARITAT DELS CENTRES (1999-2003)

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Total	3.510	4.740	6.107	8.693	12.503
Públics	2.908	3.921	4.972	7.148	10.267
Privats	602	819	1.153	1.564	2.236

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD).

27. *Datos y Cifras. Curso escolar 2003-2004*, Madrid, Ministeri d'Educació Cultura i Esports.

28. Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, Centre d'Investigació i Documentació Educativa (desembre, 2003), «El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1992-2003)», *Boletín CIDE de Temas Educativos*, núm. 12.

29. *Estadísticas de la Educación en España. 2002-2003. Estadística de las Enseñanzas no universitarias. Datos avance*, Madrid, Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

L'escola pública escolaritza més del 80% del total d'alumnes estrangers escolaritzats, d'una manera gairebé constant. (Vegeu el quadre III-43)

Aquest curs 2003-2004, i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura del 2003-2004, dels 17.063 alumnes estrangers escolaritzats, 14.108 alumnes es troben escolaritzats als centres públics, gairebé el 83% del total; 2.647 es troben escolaritzats a centres concertats, o el 15,5% del total, i un 1,8% de l'alumnat estranger es troba escolaritzat als centres privats. (Vegeu el quadre III-44)

Analitza la informació estatal per nivells educatius (CIDE, 2003), i comparant les dades de les Illes Balears dels dos darrers cursos (2002-2003 i 2003-2004) del total d'alumnat i dels alumnes estrangers, es pot veure que l'augment s'ha

produït en tots els nivells educatius. (Vegeu el quadre III-45)

L'increment més important es dona a l'educació primària, a l'educació secundària obligatòria i a l'educació infantil. Des del punt de vista retrospectiu, tant al conjunt de l'Estat com a les Illes Balears, el nombre d'alumnes estrangers s'ha duplicat els darrers tres cursos.

D'acord amb aquestes dades, del total d'alumnes escolaritzats a l'ensenyament obligatori, 97.025 alumnes el curs 2002-2003 i 97.466 alumnes el curs 2003-2004; 8.810 alumnes el curs 2002-2003 i 10.769 alumnes el curs 2003-2004, són estrangers.

L'increment interanual de l'alumnat estranger, també reflecteix aquesta evolució (del 18,7%, el curs 1998-1999, al 43,5%, el curs 2002-2003), constant en termes de percentatges d'alumnat escolaritzat. (Vegeu el quadre III-46)

QUADRE III-43. PERCENTATGE DE L'ALUMNAT ESTRANGER ESCOLARITZAT A CENTRES PÚBLICS (1999-2003)

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Espanya	73,8	75,8	77,7	79,0	80,2
Illes Balears	82,8	82,7	81,2	82,0	82,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD).

QUADRE III-44. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER SEGONS EL TIPUS DE CENTRE, ILLES BALEARS (2003-2004)

	Públic*	Concertats	Privats
Alumnat total	119.712	49.183	6.105
Alumnat estranger	14.108	2.647	308
% d'alumnat estranger	14,59	5,38	5,04

* Hi figuren inclosos els alumnes d'ensenyaments musicals no reglats.

Font: Direcció General de Planificació i Centres, Conselleria d'Educació i Cultura.

**QUADRE III-45. ALUMNAT TOTAL I ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS
(2002-2003, 2003-2004)**

	2002-2003	2002-2003	2003-2004	2003-2004
	Total de l'alumnat	Estrangers	Total de l'alumnat	Estrangers
Educació infantil	28.379	2.456	29.994	3.098
Educació primària	56.962	5.760	57.166	6.771
Educació especial	486	40	425	47
ESO (primer i segon cicle)	40.063	3.050	40.300	3.998
Batxillerat (LOGSE)	11.766	420	11.706	535
Cicles formatius de grau mitjà	4.259	93	4.314	142
Cicles formatius de grau superior	2.419	119	2.164	134
Total	144.334	11.938	146.069	14.725

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-46. INCREMENTS INTERANUALS DE L'ALUMNAT ESTRANGER (1998-2003)

	1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002		2002-2003	
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%
Espanya	11.563	11,5	26.614	33,0	34.567	32,2	64.657	45,6	97.302	47,1
Illes Balears	554	18,7	1.230	35,0	1.385	29,2	2.587	42,2	3.791	43,5

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

El nombre d'alumnes estrangers per cada 1.000 alumnes matriculats a l'educació infantil, l'educació primària i a l'educació secundària obligatòria, sensiblement superior al doble de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-47)

La distribució de l'alumnat estranger per nivells educatius i titularitat dels centres reflecteix aquesta evolució de l'escolarització de l'alumnat estranger, més important en l'educació primària, en l'educació secundària obligatòria i en l'educació

infantil; amb percentatges d'escolarització en l'ensenyança pública superiors al 80%, en el cas dels estudis de batxillerat, d'educació infantil i d'educació primària. (Vegeu el quadre III-48)

L'alumnat procedent de l'Amèrica del Sud és el més nombrós en el sistema educatiu espanyol (CIDE, 2003), i també en el sistema educatiu de les Illes Balears, amb percentatges molt semblants, i s'ha duplicat el curs 2002-2003, respecte del curs anterior, 2001-2002.³⁰ (Vegeu el quadre III-49)

30. Quadre III-42, p. 444 de la Memòria del CES 2002, Palma, CES.

QUADRE III-47. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A L'EDUCACIÓ INFANTIL, A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA I A L'ESO (2002-2003)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats
Espanya	47,3	57,3	28,3	53,7	65,2	31,0	43,0	51,5	26,5
Illes Balears	86,5	123,7	33,8	101,0	135,5	46,5	76,0	100,3	42,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-48. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIS I TITULARITAT DELS CENTRES (2002-2003)

	Total	Ed. infantil	Ed. primària	Ed. especial	ESO	Batxillerat	Cicles formatius d'FP	Prog. de garantia social	ES d'arts	EE d'idiomes
Espanya	303.827	60.412	133.310	1.015	80.820	12.200	7.966	1.539	726	5.839
Pública	243.610	47.962	107.650	643	63.702	10.091	5.909	1.120	694	5.839
Privada	60.217	12.450	25.660	372	17.118	2.109	2.057	419	32	0
Illes Balears	12.503	2.455	5.752	40	3.043	420	181	43	45	524
Pública	10.267	2.058	4.727	7	2.338	357	170	41	45	524
Privada	2.236	397	1.025	33	705	63	11	2	0	0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-49. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2002-2003)

	Europa				Amèrica					
	Total	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania
Espanya	303.827	100	13,4	12,0	19,7	1,3	4,3	44,5	4,6	0,1
Illes Balears	12.503	100	25,7	7,2	16,9	0,6	2,9	42,9	3,5	0,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

El següent grup més nombrós d'alumnes procedeix de la Unió Europea, amb percentatges que gairebé dupliquen els estatals i amb un petit augment del estrangers procedents de l'Europa no comunitària (la resta d'Europa), respecte del curs 2001-2002. El tercer gran grup procedeix del nord d'Àfrica, amb un percentatge no

superior a l'estatal, i inferior al percentatge del curs passat 2001-2002 a les Illes Balears.

La distribució d'aquest alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència i titularitat dels centres reflecteix que el grup majoritari d'alumnes estrangers

-5.368 alumnes a les Illes balears- procedeix d'Amèrica del Sud, principalment de l'Equador, de l'Argentina i de Colòmbia; 3.215, de la Unió Europea, principalment d'Alemanya i del Regne Unit, i 2.119, d'Àfrica, principalment del Marroc. Les àrees de procedència amb menys alumnes són, l'Amèrica del Nord i Oceania, amb percentatges semblants als estatals. (Vegeu el quadre III-50)

La distribució de l'alumnat estranger segons la titularitat dels centres, independentment de l'àrea de procedència, es resumeix en el següent: el 82,11% de l'alumnat és escolaritzat en centres públics.

4.3.

EL SISTEMA UNIVERSITARI DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat sobre el sistema universitari de les Illes Balears s'ha dividit en dos subapartats, un d'introductor, en què s'emmarca la situació del sistema universi-

tari de les Illes Balears, i un segon en què s'analitzen les característiques més significatives del sistema universitari balear.

4.3.1. INTRODUCCIÓ

La realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears s'ha caracteritzat, durant els cursos analitzats, per una sèrie de característiques. Així, i en aquest sentit, cal fer referència, d'entrada, a una sèrie de punts, que són estratègics per poder comprendre l'estat del sistema universitari balear.

1. Ja és un tòpic, tot i que és una realitat, l'afirmació que les Illes Balears es caracteritzen per una baixada de la taxa d'estudiants universitaris i d'educació secundària postobligatòria -batxillerat i formació professional- amb relació a la mitjana espanyola i de la majoria dels països més desenvolupats. És un fet que posa de manifest la gran contradicció entre el nivell de creixement econòmic de la comunitat autònoma de les Illes Balears i el nivell de desenvolupament humà -que té

QUADRE III-50. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DELS CENTRES (2002-2003)

		Europa				Amèrica				
	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania	No consta
Espanya	303.827	40.583	36.365	59.967	3.957	13.139	135.169	14.075	195	377
Pública	243.610	27.808	30.449	53.157	2.248	10.369	109.637	9.544	143	255
Privada	60.217	12.775	5.916	6.810	1.709	2.770	25.532	4.531	52	122
Illes Balears	12.503	3.215	899	2.119	74	363	5.368	441	14	10
Pública	10.267	2.636	745	1.788	56	257	4.409	362	6	8
Privada	2.236	579	154	331	18	106	959	79	8	2

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

com a indicadors més significatius l'educació i la formació, entre d'altres; aquest és un fet que tindrà conseqüències importants per al futur de les Illes Balears, si no es produeix un canvi d'orientació significatiu.

2. Les darreres dades que ha donat a conèixer la UIB, posen de manifest que la tendència a la baixa que havia registrat la Universitat els cursos anteriors sembla que comença a canviar d'una manera tímida. Les causes d'aquest fet són el grau major de flexibilització que s'ha introduït en algunes de les titulacions, la millora de l'atenció a l'alumnat -com ara oferir serveis administratius en les hores «baixes»-, la major presència de la UIB en la societat, el desenvolupament de les noves titulacions -amb l'aprovació de cinc diplomatures i d'una llicenciatura-, i la implantació de noves titulacions i l'anunci de permanència indefinida d'alguna de les que ja es fan a les seus de Menorca i de les Pitiüses; titulacions que responien a les necessitats professionals i econòmiques de la societat de les Illes Balears i a les demandes dels estudiants. A aquestes mesures, els propers mesos se n'afegiran d'altres encaminades en la mateixa direcció.
3. S'ha d'afegir a aquest fet que, els darrers cursos, la UNED i la UOC han incrementat el nombre d'estudiants universitaris de manera significativa. Així mateix, cal assenyalar que anualment uns 750 estudiants de les Illes sol·liciten el trasllat d'expedient per poder cursar estudis en altres universitats, i la meitat d'aquests estudiants són de titulacions que s'imparteixen a la UIB; les causes són, en molts casos, l'existència de *numerus clausus* en les titulacions més demandades, l'atractiu especial de les universitats privades, i també la falta d'adequació de l'oferta a la demanda. I, per això, en aquest context de visió integral del sistema universitari de les Illes Balears, la UIB ha fet una profunda reflexió sobre el camí que cal a seguir, d'acord amb les diverses dades existents, la creixent competència universitària i els reptes universitaris de futur. Resultat d'aquesta reflexió són moltes de les mesures esmentades i d'altres que s'han iniciat al llarg del curs 2003-2004.
4. Efectivament, al marge d'altres qüestions de caràcter econòmic, legislatiu o d'altre tipus, és evident que un dels temes que en el present curs acadèmic ha estat objecte de reflexió, de debat, de preocupació i de proposta d'actuació, es refereix al nombre d'estudiants universitaris. Efectivament, s'ha aprovat un conveni entre la Conselleria d'Educació i la Universitat de les Illes Balears (Programa d'orientació i transició a la universitat, POTU) que ha d'incidir de manera significativa a incrementar el nombre d'estudiants universitaris, ja que és una qüestió que preocupa la comunitat universitària, a les administracions públiques universitàries, i també a determinats sectors de la societat.
5. De totes maneres, si hom vol que els plans de captació i de fidelització d'estudiants universitaris siguin un èxit, cal un canvi en la mentalitat, en la filosofia, en l'organització, en les funcions del professorat, etc., de la UIB, i cal posar l'èmfasi en l'estudiant com a «client»,

sobre el qual cal que es mogui el conjunt de la Universitat, des de la perspectiva de la docència, dels horaris, dels serveis, de la metodologia d'ensenyament-aprenentatge, de la flexibilitat en el procés de permanència, del tractament de la diversitat d'estudiants -amb titulacions acadèmiques i professionals, amb diplomes culturals i sèniors-, etc. És per això que la UIB, al igual d'altres universitats, ha encetat un procés de reformes internes per adaptar-se a les necessàries que els nous temps exigeixen; unes reformes que necessiten, tanmateix, voluntat política, saber què es vol, marginar els corporativismes i els interessos a curt termini, tenir lideratges clars en l'àmbit de rectorat, de centres i de departaments, i capacitat real de servei a la comunitat universitària. L'autonomia universitària ens obliga, també, a assumir responsabilitats i a no esperar que tot ens arribi de fora i de dalt.

6. Tanmateix, tot i la importància que té la qüestió de la taxa d'estudiants universitaris, és un error reduir tota la problemàtica universitària a aquest tema: efectivament, la realitat de la universitat implica analitzar moltes variables, com ara la relació amb la societat, el desenvolupament legislatiu de la LOU, la recerca i l'oportunitat de la qualitat d'acord amb la disminució del nombre d'estudiants universitaris, la inserció dels titulats universitaris, la transferència de coneixements a la societat, tant a través de cursos emmarcats en la idea de l'aprenentatge al llarg de tota la vida com a través de la construcció d'un sistema d'innovació en el marc del sistema econò-

mic, la significació, etc. Per tant, és important que l'anàlisi del sistema universitari es plantegi no més d'acord amb el nombre d'estudiants; la delimitació del paper de la Universitat en el context de la societat de les Illes Balears implica fer una anàlisi holística i global, que tingui en compte tots els indicadors i les variables que defineixen l'estat del sistema universitari de la comunitat de les Illes Balears.

7. Amb tot, el sistema universitari espanyol i, per tant, el sistema universitari de les Illes Balears, és actualment en una cruïlla, sobre la base d'una sèrie de reptes. En primer lloc, la reforma de la legislació universitària espanyola, que no ha d'implicar un començament de debats reglamentistes i burocràtics en el si de les universitats; es tracta de fer reformes puntuals, avançant amb el diàleg i els consensos en l'aprovació d'una legislació oberta, flexible i de futur. En segon lloc, la reforma a fons del sistema de finançament universitari, que ha d'integrar, també, la política de beques o la posada en marxa d'una política clara de finançament bàsic, de realització d'autèntics contractes/programa, o la incentivació de l'autofinançament universitari. En tercer lloc, cal avançar cap a la convergència europea, d'una manera seriosa, rigorosa, eficaç, etc.
8. En qualsevol cas, un dels reptes als quals la UIB està demostrant ser especialment sensible és, sense cap dubte, la qualitat com a element clau per poder respondre a la competència universitària creixent, a les demandes socials, al mateix procés de la con-

vergència universitària europea, i a la necessària cooperació universitària, que cal que vagi més enllà de la simple declaració d'intencions o de la signatura formal de convenis de col·laboració entre universitats. Aquesta política de suport a la qualitat i a l'excel·lència universitària necessita, entre d'altres qüestions, una política de suport real de la part de la UIB, el desenvolupament de l'Agència de la Qualitat Universitària de les Illes Balears, la col·laboració amb les diverses agències autonòmiques o la mateixa ANECA (Agència nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació), i una actitud positiva del conjunt de la comunitat universitària. En aquest mateix context de la qualitat i de l'excel·lència universitària del sistema universitari de les Illes Balears, cal incloure, cada vegada més, l'avaluació institucional de la UNED de les Balears o de la mateixa UOC, com a requisit necessari per poder dur a terme una anàlisi sistemàtica dels resultats obtinguts i com analitzar la realitat d'aquestes institucions, al marge del nombre d'estudiants matriculats.

9. Si la qualitat i l'excel·lència són reptes als quals ha de donar resposta el sistema universitari de les Illes Balears, l'increment de les relacions entre la societat i la Universitat, a través de la potenciació del Consell Social, resulten, també, fonamentals. En aquest sentit, cal assenyalar que, durant aquest període analitzat, s'ha desplegat la Llei d'organització institucional del sistema universitari de les Illes Balears, amb l'aprovació de la nova composició del Consell Social i les seves noves funcions. Es tracta, doncs,

entre d'altres objectius, de consolidar definitivament el Consell Social com a institució capaç de reforçar la connexió permanent i eficaç de la societat balear amb la UIB i de fer la necessària rendició de comptes de la Universitat davant la comunitat. Per poder aconseguir aquest objectiu, n'és necessària la consolidació funcional.

10. En el marc del desplegament de la Llei d'organització institucional del sistema universitari de les Illes Balears, s'ha d'assenyalar la posada en marxa de la Junta de Coordinació Universitària de les Illes Balears, com a organisme de diàleg i de col·laboració institucional entre l'Administració autonòmica, la Universitat i el Consell Social. És, en qualsevol cas, una proposta que ha de possibilitar un treball conjunt i de col·laboració entre les diverses institucions amb responsabilitats universitàries.

4.3.2. LA SITUACIÓ UNIVERSITÀRIA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

Una de les característiques diferencials de la situació de l'ensenyament superior a les Illes és la manca de competència a la Universitat de les Illes Balears (UIB), competència localitzada en el territori de la comunitat autònoma; en qualsevol cas, cal fer una referència específica a l'existència de diverses centres adscrits a la UIB, que són de titularitat privada: l'Escola de Magisteri Mare Alberta Jiménez, l'Escola Universitària de Relacions Laborals, i les escoles universitàries de Turisme del Consell d'Eivissa i Formentera, i de Felipe Moreno. Amb tot, hi ha una

delegació de la UNED, però la seva actuació és, en part, complementària i, en part, competitiva de la UIB. Les altres universitats que reben alumnes de les Illes Balears, es poden considerar en dos grups: les que ofereixen titulacions que també ofereix la UIB, com la UOC; i les universitats que ofereixen titulacions que no desenvolupa la UIB, com les universitats en què es cursen estudis de medicina o d'arquitectura, per exemple. En qualsevol cas, la UIB té una posició privilegiada al territori de la comunitat autònoma, que ha de ser capaç d'utilitzar amb intel·ligència, amb iniciativa i amb una oferta de qualitat. Es tracta d'un repte fonamental.

1. L'evolució de les dades de l'alumnat són especialment preocupants, amb una reducció mantinguda d'efectius des del 1998, quasi un 10% menys

d'alumnes el 2003, només neutralitzada amb l'oferta complementària de tot tipus (màsters i cursos de postgrau, universitat oberta per a majors, etc.). (Vegeu els quadres III-51 i III-52)

L'evolució és similar a la major part d'universitats de l'Estat, però, en el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb les taxes d'alumnat universitari més baixes de tot l'Estat; l'evolució d'aquest indicador és més greu que en altres comunitats.

L'evolució recent d'aquests indicadors permet observar com evoluciona la ràtio alumnat-professorat; s'ofereixen possibilitats de millora de la qualitat, en part per l'augment de la dotació del personal docent, però també per una clara tendència regressiva en la demanda. L'explicació

QUADRE III-51. ALUMNAT I PROFESSORAT DE LA UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alumnat (1r, 2n i 3r cicle)	13.222	13.088	12.944	12.287	11.873	11.775
Evolució de l'alumnat (1998, base 100)	100,00%	98,99%	97,90%	92,93%	89,80%	89,06%
Professorat equivalent a temps complet (PDI) ¹	611	602	650	654	720	760
Evolució del professorat (1998, base 100)	100,00%	98,53%	106,38%	107,04%	117,84%	124,39%
Ràtio alumnat/PDI	21,64	21,74	19,91	18,79	16,49	15,49

Font: tretze indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2004.

QUADRE III-52. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE LA UIB, DE LES ESCOLES ADSCRITES I DELS TÍTOLS PROPIS

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	1-febrer	2-març	3-abril
Alumnat	14.646	14.539	13.791	13.342	13.161	13.381

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

d'aquesta pèrdua d'alumnat es pot atribuir, en termes generals, a dos factors: la «fugida» de matriculats a altres universitats (la UNED, la UOC i altres de tot l'Estat, especialment important en el cas de les universitats privades), i l'abandonament dels estudis per incorporar-se, abans d'acabar els estudis, al món laboral. Les causes són molt diverses, però cal cercar-les en la falta de tradició universitària de la societat balear, tot i que els titulats universitaris són absorbits molt ràpidament per un aparell productiu molt mancat de titulats superiors. Altres causes possibles són la capacitat limitada de l'Administració autonòmica (el Govern, els consells i els ajuntaments) de fer ofertes d'ocupació; la competència que representa la UNED, que contracta professors de la UIB per fer, a molt baix cost, una oferta de tutories, etc.

Amb tot, i malgrat aquestes dades, cal posar de manifest el lleuger increment del nombre d'estudiants universitaris de la UIB, segurament per les causes que ja s'han exposat en l'apartat anterior. En aquest sentit, és interessant analitzar el nombre d'alumnes matriculats a la UIB, per any acadèmic i de nou ingrés. (Vegeu el quadre III-53)

D'aquestes dades, podem assenyalar, pel que fa al total de estudiants, una tendència a la baixa a partir del curs 1998-1999,

i un increment, amb oscil·lacions, a partir del 2001-2002. Quant als alumnes de nova matrícula, només es comença a observar una lleugera recuperació a partir del curs 2003-2004. Per tant, es posa de manifest la tendència a un progressiu i lent increment del nombre d'estudiants, que cal que es consolidi.

En aquest context de l'evolució del nombre d'estudiants, s'ha d'assenyalar que el nombre d'estudiants matriculats al centre associat de la UNED a les Illes Balears presenta una evolució creixent de l'alumnat. Segons les dades de la UNED, la majoria d'estudiants matriculats, ho estan als estudis de Dret, de Psicologia, de la Llicenciatura en Administració i Direcció d'Empreses (LADE), de Geografia i Història, de Polítiques i Sociologia, d'Informàtica de Sistemes, o d'Educació Social.

Així, el nombre d'estudiants matriculats a la UNED de les Illes Balears és de 2.683, en l'oferta reglada; però aquest nombre s'incrementa a gairebé 5.000 si hom té en compte l'oferta no reglada. I es tracta d'una tendència incrementalista, a causa de l'increment de l'oferta i de l'adaptació a les situacions dels estudiants, que solen tenir un perfil amb una edat major que a la universitat presencial. Són dades -proporcionades per la UNED de les Balears- que reflecteixen

QUADRE III-53. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE NOU INGRÉS DE LA UIB, DE LES ESCOLES ADSCRITES I DELS TÍTOLS PROPIS

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	1-febrer	2-març	3-abril
Alumnat	3.962	3.692	3.431	3.604	3.545	3.834

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

la consolidació de la UNED de les Illes Balears, en el vessant docent i en l'àmbit quantitatiu. Tal com s'ha plantejat anteriorment, la qüestió de l'avaluació institucional i la producció científica necessita una anàlisi més profunda.

És evident, doncs, que la UNED incrementa l'alumnat incorporant, de manera progressiva, les titulacions que implanta la UIB (com s'ha vist recentment amb la titulació en Educació Social o la de Treball Social, que s'ha proposat implantar properament), amb la qual cosa es produeix una duplicació d'ofertes, en part a causa de la necessitat de mantenir el *numerus clausus* en alguns del estudis de la UIB.

D'altra part, d'acord amb les dades de la UOC, dels quasi 22.000 alumnes que té, el nombre total d'estudiants de la comunitat autònoma és de gairebé un miler d'alumnes de primer i de segon cicle, segons les dades que ha proporcionat la mateixa UOC. Actualment, la UIB manté una aliança estratègica amb la UOC, similar a les que manté aquesta Universitat amb les universitats catalanes, mitjançant la qual la UIB produeix continguts que són repartits a través de la UOC, a l'hora que hi aporta professor tutors. Finalment, i amb relació als cursos de doctorat i als cursos de postgrau de la UIB, podem

assenyalar les dades següents. (Vegeu el quadre III-54)

A aquestes dades s'ha d'afegir la informació següent. En primer lloc, cal assenyalar l'existència de gairebé quaranta programes de doctorat, que imparteixen els diversos departaments de la UIB, de caràcter propi o de caràcter interuniversitari. En segon lloc, el nombre d'alumnes que han llegit la tesi doctoral ha estat de 36, el curs 2002-2003, i de 29, el curs 2003-2004; això implica que no arriba al 10% el nombre d'estudiants que acaben de realitzar la tesi doctoral. En aquest context, és evident que el programa de doctorat necessita d'una reflexió seriosa i d'unes actuacions determinades.

D'altra banda, el centre associat de la UNED de les Illes Balears, segons les dades de la mateixa UNED, tenia matriculats el curs 2002/2003 25 estudiants, dels quals 16 eren de Mallorca; 7, de Menorca, i 2, d'Eivissa i Formentera.

2. L'oferta universitària que es dona a la comunitat autònoma de les Illes Balears presenta les característiques següents. La UIB, el curs acadèmic 2003-2004, ofereix trenta-vuit titulacions distintes: denou de primer cicle, setze de primer i segon cicle, a més de tres titulacions només de segon cicle. (Vegeu el quadre III-55)

QUADRE III-54. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE DOCTORAT DE LA UIB

	2002-2003	2003-2004
Alumnat	474	486

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

QUADRE III-55. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UIB (2003-2004)**Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques**

1. Ciències Empresarials (Palma, Eivissa i Menorca)
2. Educació Social
3. Infermeria (Palma, Eivissa i Menorca)
4. Fisioteràpia
5. Relacions Laborals (escola adscrita)
6. Treball Social
7. Turisme, Palma
Turisme, Escola de Turisme del Consell Insular d'Eivissa (escola adscrita)
Turisme, EU Felipe Moreno, a Palma i a Maó (escola adscrita)
8. Mestre, especialitat d'Educació Especial, Palma
Mestre, especialitat d'Educació Especial (només 1r curs a Eivissa i a Menorca)
Mestre, especialitat d'Educació Especial (només per a diplomats matriculats)
9. Mestre, especialitat d'Educació Física
10. Mestre, especialitat d'Educació Infantil
11. Mestre, especialitat d'Educació Musical
12. Mestre, especialitat d'Educació Primària
13. Mestre, especialitat de Llengua Estrangera
Mestre (EU Alberta Giménez, escola adscrita)
14. Enginyer Tècnic Agrícola, especialitat d'Hortofructicultura i Jardineria
15. Enginyer Tècnic en Informàtica de Gestió
16. Enginyer Tècnic en Informàtica de Sistemes
17. Enginyer Tècnic de Telecomunicació, especialitat de Telemàtica
18. Enginyer Tècnic Industrial, especialitat de Electrònica Industrial
19. Arquitectura Tècnica

Llicenciatures i enginyeries

1. Administració i Direcció d'Empreses	11. Geografia
2. Biologia	12. Història
3. Bioquímica (segon cicle)	13. Història de l'Art
4. Dret	14. Matemàtiques
5. Economia	15. Pedagogia
6. Filologia Anglesa	16. Psicologia
7. Filologia Catalana	17. Psicopedagogia (segon cicle), Palma
8. Filologia Hispànica	Psicopedagogia (segon cicle), Menorca i Eivissa
9. Filosofia	18. Química
10. Física	19. Enginyeria en Informàtica (segon cicle)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades oficials de la UIB, curs 2003-2004.

Aquesta oferta s'ha incrementant al llarg dels darrers anys, des del curs 2001-2002; la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern autoritzà i finançà, d'acord amb la UIB i el seu Consell Social, l'oferta de les titulacions noves següents: diplomatura en Fisioteràpia; Enginyeria Tècnica Industrial, especialitat en Electrònica Industrial; Enginyeria Tècnica Agrícola, especialitat en Hortofructicultura i Jardineria; llicenciatura en Filologia Anglesa; diplomatura de mestre especialista en Educació Especial, i Arquitectura Tècnica.

La majoria de les titulacions de la UIB corresponen a les ciències humanes i les jurídiques i socials; seguides per les ciències experimentals i tècniques, ente les quals les ciències de la salut són representades només per dues titulacions (diplomatura en Infermeria i en Fisioteràpia). Però les noves titulacions equilibren un poc més l'oferta en ampliar les possibilitats de seguir estudis tècnics i millorar la cobertura de les necessitats formatives de les Illes. De fet, amb la nova oferta formativa es produeix un creixement significatiu

en les titulacions de primer cycle i en les de primer i segon cycle.

La UIB ofereix també sis títols propis de grau: el títol superior de Turisme (segon cycle); Direcció Hotelera Internacional; el primer cycle de Biologia; el primer cycle de Física; el primer cycle de Química; Immobiliària, i també sis títols progressius: tècnic universitari en Comptabilitat i Fiscalitat; tècnic universitari en Finances Empresariales; tècnic universitari en Gestió de Recursos Humans; tècnic universitari en Gestió de la Petita i Mitjana Empresa, Familiar i de Comerç, i tècnic universitari en Enginyeria Química.

A més dels estudis esmentats, s'han de considerar els programes de doctorat de cada departament, els cursos de màster, d'especialista universitari, d'expert universitari, i altres cursos de postgrau.

Per una altra part, el centre associat de la UNED de les Illes Balears, durant el present curs, presenta l'oferta formativa reglada següent. (Vegeu el quadre III-56)

QUADRE III-56. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UNED DE LES ILLES BALEARS (2003-2004)

Llicenciatures i enginyeries	
1. Administració i Direcció d'Empreses	10. Enginyeria Industrial Superior
2. Dret	11. Enginyeria Informàtica Superior
3. Història	12. Ciències Polítiques
4. Filologia Hispànica	13. Sociologia
6. Física	14. Psicopedagogia
7. Química	15. Pedagogia
8. Matemàtiques	16. Psicologia
9. Economia	17. Filologia Anglesa
	18. Antropologia Social i Cultural

Continua

QUADRE III-56. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UNED DE LES ILLES BALEARS (2003-2004)

Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques	
1. Turisme	3. Informàtica de Sistema
2. Educació Social	4. Informàtica de Gestió

Font: memòria de la UNED, Illes Balears.

Curs acadèmic 2002-2003.

De l'oferta formativa reglada que ofereix el centre associat de la UNED de les Illes Balears a través dels centres de Palma, d'Eivissa i de Maó, es poden extreure les conclusions següents:

- La majoria de les titulacions que s'ofereixen també existeixen a la UIB, amb l'excepció de l'Enginyeria Industrial Superior, les Ciències Polítiques, l'Antropologia Social i Cultural, i la Sociologia. Per tant, cal parlar més de competència que de complementarietat.
- El nombre de titulacions de primer cicle, en tant que diplomatures, que s'imparteixen és inferior al nivell de lli-

cenciatures. En aquest sentit, és significativa la diferència amb les titulacions que s'ofereixen a la UIB.

A més de l'oferta reglada, cal destacar els cursos no reglats que s'ofereixen, com el curs d'accés per a majors de 25 anys, els cursos de formació permanent, d'ensenyança oberta o d'idiomes; a tot això s'han d'afegir els cursos de doctorat.

Finalment, i amb relació a l'oferta formativa universitària, cal destacar les titulacions que ofereix la UOC, com a universitat virtual que té cada vegada més una matrícula més significativa d'estudiants. (Vegeu el quadre III-57)

QUADRE III-57. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UOC (2003-2004)

Llicenciatures i enginyeries	
1. Administració i Direcció d'Empreses	7. Humanitats
2. Dret	8. Documentació
3. Ciències del Treball	9. Enginyeria Informàtica
4. Filologia Catalana	10. Comunicació Audiovisual
5. Investigació i Tècniques de Mercat	11. Psicopedagogia
6. Ciències Polítiques	12. Psicologia
Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques	
1. Turisme	3. Informàtica de Sistema
2. Ciències Empresarials	4. Informàtica de Gestió

Font: dades de la UOC, juny del 2004.

De l'anàlisi d'aquestes dades podem assenyalar, per una part, el major nombre de llicenciatures que de diplomatures, a l'igual de la UNED de les Illes Balears, i, per una altra part, que es tracta d'una oferta que resulta més complementària que la del centre associat de les Illes Balears.

3. Pel que fa al personal dedicat a l'ensenyament, la UIB disposa d'un document de plantilla vigent actualment. Aquest document racionalitza l'estructura del professorat dels departaments i també del personal d'administració i serveis. Els resultats, contrastats per la Conselleria d'Educació i Cultura, són satisfactoris, pel que signifiquen d'adequació de les plantilles i de promoció del personal que fa feina a la Universitat.

En qualsevol cas, el nombre de professors associats, en alguns departaments, encara és excessiu, ja que representa el 37,14% de tot el personal docent i investigador (PDI). De fet, entre el 1996 i el 2003, és el grup que ha augmentat més, juntament amb els catedràtics d'escola universitària. (Vegeu el quadre III-58)

A partir de les dades del PDI, fins al curs 2002-2003 -el darrer de què hi ha dades oficials -, podem extreure les conclusions següents: en primer lloc, s'ha d'assenyalar que la UIB, amb l'excepció d'algunes àrees i d'alguns departaments, presenta unes plantilles adequades; en segon lloc, cal posar de manifest la necessitat, tal com s'ha dit, de racionalitzar l'existència d'associats, potenciar el nombre d'ajudants, continuar la política de promoció del professorat i definir la política del professorat de caràcter laboral. (Vegeu el quadre III-59)

4. A més de la funció docent, la universitat necessita desenvolupar la investigació i la transferència de coneixements a la societat i a l'empresa. La UIB presenta una capacitat de recerca prou important. Una de les característiques de la Universitat és la capacitat en investigació; no es pot entendre una docència de qualitat si no hi ha investigació bàsica i aplicada.

El 2003, la UIB tenia 33 projectes europeus, 156 projectes finançats pel Govern central a través de la Comissió

QUADRE III-58. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT (1996-2003)

	96-97	% 96-97	98-99	00-01	02-03	% 02-03
Catedràtics d'universitat	70	12,01	73	76	94	10,33
Titulars d'universitat	143	24,53	153	156	221	24,29
Catedràtics d'escola universitària	20	3,43	28	30	43	4,73
Titulars d'escola universitària	139	23,84	152	130	214	23,51
Associats	211	36,19	319	404	338	37,14
TOTAL 1*	583	100	725	886	910	100
TOTAL 2	633	—	817	951	973	—

* No inclou altres membres del PDI (investigadors, ajudants d'universitat o d'escola, visitants, etc.).

Font: elaboració pròpia a partir de la memòria del curs acadèmic 2002-2003.

QUADRE III-59. NOMBRE TOTAL DE PDI DE LA UIB, PER CATEGORIES (CURS 2003-2004)

	CU	TU	CEU	TEU	AJ. i COL.	ASSOC.	EME	Altres	Total
Total del PDI	84	206	37	199	67	455	3	6	1.060

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

Interministerial de Ciència i Tecnologia (CICYT), la Direcció General d'Investigació Científica i Tècnica (DGICYT) i la Direcció General d'Ensenyament Superior i Investigació Científica (DGESIC), i també el

Govern de la comunitat autònoma balear; i 98 projectes d'acord amb l'article 83 de la LOU, el qual permet i legalitza la prestació de serveis dels professors a empreses i a institucions. (Vegeu el quadre III-60)

QUADRE III-60. PROJECTES DE RECERCA PER ÀREES (2003)

	Projectes europeus	CICYT-DGICYT, altres del Govern espanyol i del Govern de la CAIB	Altres	Total
Biologia	3	21	9	33
Biologia Fonamental i Ciències de la Salut	1	8	7	16
Ciències de l'Educació	3	6	5	14
Ciències de la Terra	1	9	1	11
Ciències Històriques i Teoria de les Arts	0	7	4	11
Ciències Matemàtiques i Informàtica	2	10	7	19
Dret Privat	1	6	1	8
Dret Públic	0	1	0	1
Economia Aplicada	1	2	6	9
Economia de l'Empresa	0	1	0	1
Filologia Catalana i Lingüística General	0	2	0	2
Filologia Espanyola, Moderna i Llatina	0	5	0	5
Filosofia i Treball Social	0	6	2	8
Física	6	11	17	34
Infermeria i Fisioteràpia	0	1	0	1
Psicologia	0	14	3	17
Química	1	14	7	22
Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA)	14	31	29	74
Institut Universitari d'Investigacions en Ciències de la Salut (IUNICS)	0	1	0	1
TOTAL	33	156	98	287

Font: elaboració pròpia a partir del catàleg de projectes de la UIB (2003).

Al marge que pot haver-hi projectes d'investigació d'altres tipus i amb fonts de finançament alternatives, per exemple, per la participació de professors de la UIB en projectes interuniversitaris no inclosos en el quadre anterior, s'observa una certa desigualtat per àrees, amb un lideratge clar de la Facultat de Ciències (Biologies, Física i Química).

Per valorar la capacitat de recerca de la UIB, als projectes s'han d'afegir altres iniciatives, com les tesis d'investigació, la presentació de comunicacions, la publicació d'articles, les patents, l'organització de congressos, etc. A continuació, es presenta un quadre que resumeix alguns d'aquests indicadors. Les dades confirmen la diversitat de formes de recerca a la UIB, però que no són característiques d'aquesta Universitat, sinó de la diferència entre les diverses disciplines. Valorar d'una manera purament quantitativa aquestes dades seria un error greu: la quantitat no té necessàriament relació amb la qualitat de la recerca, però sí es pot interpretar la informació següent com a indicativa de la important activitat de recerca, de l'evident integració dels professors de la UIB a les respectives comunitats científiques.

Des de la perspectiva financera, els ingressos més importants durant l'any 2003, procedeixen dels projectes nacionals i de l'article 85. (Vegeu el quadre III-61)

En qualsevol cas, el desenvolupament de la política científica de la Universitat necessita no només un tipus d'organització interna específica i una dedicació concreta del PDI, sinó també la posada en marxa, en totes les seves potencialitats, del Pla balear de recerca i desenvolupament (R+D). Efectivament, en aquest cas concret, es pot afirmar que la UIB és la única universitat de la comunitat autònoma de les Illes Balears que té una presència i una activitat significativa en la qüestió de la recerca i de la innovació, però necessita potenciar la funció de la recerca i de la transferència de coneixement a la societat.

- 5) Els darrers anys s'ha implementat un pla de modernització administrativa. Aquest pla ha considerat diferents línies, com la descentralització, de manera que cadascun dels centres i dels edificis té un administrador, un delegat del gerent amb la responsabilitat de fer el seguiment diari des del punt de vista econòmic, del personal i de la gestió de l'edifici. En aquest sentit, cal destacar també l'evolució en la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), que es caracteritza per l'increment i per la consolidació al llarg dels darrers anys, tal com es mostra en el quadre següent, en el qual s'observa un augment de la plantilla del PAS del 25,73% des del 1998, la qual cosa representa un increment important. (Vegeu el quadre III-62)

QUADRE III-61. INGRESSOS PER PROJECTES (2003-2004)

Projectes	Quantitat econòmica (en euros)
1. Projectes nacionals	2.766.582,48
2. Projectes de la comunitat autònoma	476.103,00
3. Article 85 (LOU)	1.480.588,45
Total	4.723.273,93

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

L'evolució de la relació entre el PAS i l'alumnat és molt positiva, per les dues tendències de sentit contrari que es poden observar: augment del PAS i disminució de l'alumnat. Aquest resultat s'hauria de traduir en una millora de la qualitat de l'atenció, però no es disposa d'estudis en aquest sentit. Una situació diferent s'observa amb relació al PDI, el qual els darrers dos anys ha augmentat a un ritme un poc superior al PAS, i s'ha arribat una situació en la qual la relació entre el PAS i el PDI torna a assolir el mateix nivell que ja s'observava el 1998.

- 6) Finalment, i sense entrar a analitzar a fons la problemàtica del finançament de la universitat espanyola i de la Universitat de les Illes Balears, el pressupost de la UIB s'ha incremen-

tat els darrers anys d'una manera progressiva i significativa; les xifres del pressupost de l'any 2004 són una demostració clara d'aquest fet. En segon lloc, cal posar de manifest que, d'acord amb aquestes dades, la transferència del Govern de les Illes Balears s'ha començat a homologar amb la mitjana estatal. I en tercer lloc, resulta evident que, tot i la necessitat d'incrementar el pressupost de manera racional i amb objectius clars, la transferència per estudiant s'ha incrementat de forma significativa; en aquest sentit, aquesta transferència per estudiant ha arribat, gairebé, a 3.000 euros durant l'any 2004, encara per sota de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-63)

QUADRE III-62. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS DE LA UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alumnat (1r, 2n i 3r cicle)	13.222	13.088	12.944	12.287	11.873	11.775
Professorat equivalent a temps complet (PDI)	611	602	650	654	720	760
Personal d'administració i serveis (PAS)[2]	377	386	384	427	463	474
Dotació del PAS (1998, base 100) (%)	100,00	102,39	101,86	113,26	122,81	125,73
Ràtio alumnat/PAS	35,07	33,91	33,71	28,78	25,64	24,84
Ràtio professorat/PAS	1,62	1,56	1,69	1,53	1,56	1,60

Font: tretze indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2004.

QUADRE III-63. PRESSUPOST DE LA UIB (2003-2004)

1. Pressupost 2003 (en euros)	66.373.113,28
2. Pressupost 2004 (en euros)	67.153.264,53

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

5

CULTURA. MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

RESUM

L'any 2003, el pressupost destinat a cultura del Govern de les Illes Balears ha augmentat en xifres absolutes. En la mateixa situació es troben els consells insulars de Mallorca i de Menorca.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem fet una diferenciació entre les programacions de caire públic i privat; aquestes últimes són les que presenten menys variacions respecte de l'any anterior, i cal dir també que no ha estat possible comptabilitzar el nombre de visitants que han rebut per causa de la falta de seguiment que de les mateixes galeries. Al contrari, cal dir que, en molts casos, ha augmentat el nombre de visitants a museus i a fundacions, sobretot als de Palma, on es concentren la majoria de fundacions i de museus, i dins aquest àmbit cal no oblidar les aportacions al món de l'art de les fundacions de "la Caixa" i "Sa Nostra".

En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Això pot ser indicatiu que tenen una bona acceptació i que van a més: no hem d'oblidar que, de cada cop més, el cartell de convidats és més extens i d'una qualitat major. D'altra banda, tampoc no podem oblidar les aportacions de "la Caixa" i de "Sa Nostra", així com de l'IBATUR (Institut Balear del Turisme). En un altre àmbit, cal dir que el nombre de discos compactes editats ha minvat sensiblement. La Fira del Disc ha arribat a la quarta edició amb tot un seguit de concerts i d'exposicions relacionades amb el gènere.

La creació literària a les Illes Balears ha augmentat respecte d'altres anys, si bé continua tenint un pes poc representatiu dins l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens mostren una certa disminució en l'edició de llibres, de fulls i de fullets el 2003 respecte del 2002.

En el cas del teatre, cal remarcar el fet que, en molts teatres, ha minvat el nombre d'espectadors, i també el nombre de funcions. Tot i així, són positives les aportacions de l'IBATUR, així com la irrupció amb força aquests dos darrers anys del remodelat Teatre Principal de Maó.

En el món del cinema, tot i les aportacions de les institucions, que han fet possible tota una sèrie de festivals, i també de les fundacions de "Sa Nostra" i "la Caixa" en el cinema cultural, continua havent-hi una tendència clara cap al cinema comercial i, més concretament, cap a la focalització en les grans produccions anglosaxones, i proliferen les grans superfícies d'oci.

Pel que fa als mitjans de comunicació, continua l'hegemonia de la televisió sobre la premsa escrita i la ràdio.

5.1.

ELS PRESSUPOSTOS

El pressupost del 2003 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat de 7.661.131,29 euros. En nombres absoluts, aquest pressupost ha augmentat del 2002 al 2003 en 1.002.885,81 euros. (Vegeu el quadre III-64)

El mateix passa en els pressupostos dels consells insulars de Mallorca i de Menorca. En nombres absoluts, els pressupostos destinats a cultura augmenten el 2003, respecte del 2002. En el Consell Insular de Mallorca el pressupost de Cultura, el 2003, va ser de 16.870.249,83 euros, i va suposar el 10,37% del total del pressupost del Consell. El Consell Insular de Menorca va dedicar 3.775.288,74 euros a la cultura, xifra que representa un 8,87% del total del pressupost del Consell. D'altra banda, en el Consell Insular d'Eivissa i Formentera el pressupost que es va destinar a la cultura va ser de 4.700.282,33 euros el 2003. (Vegeu el quadre III-65)

5.2.

LES ARTS PLÀSTIQUES

Aquest apartat l'hem dividit en dos àmbits: la programació institucional i la programació comercial.

QUADRE III-64. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)						
	2003	% respecte del total	2002	% respecte del total	Variació 03/02	Var. % respecte del total
Pressupost general de la CAIB	1.796.610.000,00	100	1.069.802.545,80	100	726.807.454,20	
Conselleria d'Educació i Cultura	435.270.866,94	24,23	410.509.077,64	38,37	24.761.789,30	-14,15
Direcció General de Cultura	7.661.131,29	0,43	6.658.245,48	0,62	1.002.885,81	-0,20
Direcció General de Cultura	3.004.549,26	0,17	2.637.155,78	0,25	367.393,48	-0,08
Sa Llonja	3.874,74	0,01	3.798,76	0,01	75,98	0,01
Biblioteca Pública de Palma	327.127,48	0,02	315.686,15	0,03	11.441,33	-0,01
Biblioteca Pública de Maó	312.473,31	0,02	302.201,54	0,03	10.271,77	-0,01
Casa de Cultura	47.201,80	0,003	46.518,16	0,004	683,64	0,00
Fonoteca	57.420,75	0,003	55.564,89	0,01	1.855,86	0,00
Orquestra Simfònica de les Illes Balears	1.794.630,00	0,10	1.490.119,36	0,14	304.510,64	-0,04
Arxiu del Regne de Mallorca	390.808,31	0,02	384.487,38	0,04	6.320,93	-0,01
Museu de Mallorca	544.844,48	0,03	526.381,67	0,05	18.462,81	-0,02
Museu de Menorca	381.500,32	0,02	370.501,92	0,03	10.998,40	-0,01
Museu monogràfic des Puig des Molins	392.160,44	0,02	138.895,81	0,01	253.264,63	0,01
Museu Arqueològic d'Eivissa	404.540	0,02	386.934,06	0,04	17.606,34	-0,01

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressupostos, Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-65. PRESSUPOSTS DE CULTURA DELS CONSELLS INSULARS (2002-2003)

	2003	% respecte del total del pressupost general	2002	% respecte del total del pressupost general	Variació 2003-2002	Var. % respecte del total del pressupost general
Consell Insular de Mallorca	16.870.249,83	10,37	14.535.310,45	11,09	2.334.939,38	-0,72
Consell Insular de Menorca	3.775.288,74	8,87	3.520.666,87	9,23	254.621,87	-0,37
Consell Insular d'Eivissa i Formentera	4.700.282,33	11,04	7.220.032,39	18,93	-2.519.750,06	-7,89

Font: consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

5.2.1. LA PROGRAMACIÓ INSTITUCIONAL, ELS MUSEUS I LES FUNDACIONS

Al Casal Solleric, durant el 2003, es varen realitzar un total de 27 exposicions, repartides en els diferents espais: planta baixa, entresol, planta noble i l'Espai Quatre. El 2002, en aquests espais, va haver-hi 31 exposicions, és a dir, que s'ha reduït el nombre d'exposicions al Casal. Cal esmentar que aquesta reducció del nombre d'exposicions no ha suposat una reducció en el nombre de visitants, ja que el nombre de visitants ha augmentat, en passar de 102.896 persones, el 2002, a 114.254 persones, el 2003. (Vegeu el quadre III-66)

Al Casal Balaguer, el 2003, va haver-hi un total de 13 exposicions, fet que suposa igualar el nombre d'exposicions que s'han fet el 2002.

A sa Llonja es va fer una exposició, «Sirvent, escultures 1990-2003».

Al centre de ses Voltes es portaren a terme, el 2003, un total de quatre exposi-

cions. Cal recordar que una és l'exposició permanent «La pintura moderna a Mallorca (1830-1970)». Aquesta exposició es divideix en sis etapes. La primera, entre 1830 i 1870, està representada pels mestres Agustí Buades, Salvador Torres i Joan Mestre Bosc. La segona correspon al període comprès entre 1870 i la fi del segle XIX, període en què es manifesten les aportacions romàntiques i postromàntiques. La tercera etapa fa referència a la renovació modernista del començament del segle XX, amb les obres de Rusiñol, Mir, Degouve i Antoni Gelabert. La quarta etapa correspon al període que discorre entre el 1915 i l'inici de la Guerra Civil, etapa en la qual destaca el treball d'Anglada. La cinquena etapa comença amb el període de postguerra i continua amb la descomposició de l'academicisme en derivacions realistes cada vegada més allunyades de la simple descripció de la realitat. I, finalment, la sisena etapa recull els treballs de Miquel Lladrés i Josep Robert Torrent. El nombre de visitants a ses Voltes, el 2003, va ser de 12.215 persones, nombre molt inferior a les visites que es varen realitzar el 2002 (18.500 persones).

QUADRE III-66. NOMBRE D'EXPOSICIONS A LES GALERIES D'ART PÚBLIQUES

	2002	2003	Var. 03/02
Casal Balaguer	13	13	0
Casal Sollerich ¹	31	27	-4
Sa Llonja	—	1	—
Ses Voltes	—	4	—
La Caixa	—	21	—
Sa Nostra			
Palma	18	23	5
Part forana	—	101	—
Menorca	41	35	-6
Pitiüses	24	21	-3

1. Només s'han tingut en compte les exposicions que s'han fet a la planta baixa, a la planta noble, a l'entresol i a l'Espai Quatre.

Font: elaboració pròpia.

El Fons Pictòric de l'Ajuntament es divideix en dos grans blocs: el fons antic i el fons contemporani. El fons pictòric antic disposa de més de 250 obres i la major part es troben en les dependències principals de les cases consistorials, però també n'hi ha de cedides en dipòsit al Museu de Mallorca i al Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard. Entre aquestes pintures, destaquen el *Sant Sebastià* (atribuït tradicionalment a Van Dyck), l'*Enterrament del Ramon Llull* i *El martiri de Cabrit i Bassa*, ambdós de Miquel Bestard, i el Ramon Llull, de Ricard Anckermann. Però cal dir que d'aquest fons també destaquen obres de Guillem Mesquida, Joan Muntaner, Santiago Rusiñol, Fuster i Valiente, Pere Antoni Umbert, Agustí Buades, Joan Fuster, Llorenç Cerdà, Fausto Morell, Francesc i Bartomeu Maura, Antoni Fuster, Joan Mestre, Honorat Massot, Jaume Blanquer i Vicente López.

El Museu de Lluc té un gran fons propi. El museu està dividit en set sales, de les quals cal esmentar la pinacoteca, on es troben representats diferents artistes de la pintura mallorquina: Buades, Mayol, Mestre, Ribas, Cerdà, Hubert i Anckerman, d'entre altres. I la sala del pintor català Josep Coll Bardolet, que recull part de la seva obra.

Al Museu de Mallorca, el 2003, va haver-hi un total de 22.637 visitants, 6.138 visitants més que el 2002. A la Secció Etnològica de Muro arribaren, el 2003, un total de 2.175 visitants, 888 visitants menys que el 2002. D'altra banda, al Museu de Menorca es reberen, el 2003, un total de 12.245 visitants, 5.996 visitants menys que el 2002, i s'ha de dir també que, el 2003 s'hi varen fer tres exposicions temporals. El nombre de visitants al Museu Arqueològic d'Eivissa i a la necròpolis des Puig des Molins, el 2003,

va ser de 41.016 persones. Respecte de l'any anterior, el 2002, el nombre de visitants va disminuir en 11.138 persones.

La Fundació Pilar i Joan Miró té una col·lecció que se situa entorn de les 4.000 obres. La col·lecció d'obres de Miró està integrada per 118 pintures sobre tela, 275 obres en diferents suports, 1.512 dibuixos i 35 escultures. Quant a l'obra gràfica, el fons comprèn unes 750 peces. El fons també el constitueixen altres artistes, entre les quals cal destacar Chillida, Chagall, Villalba i Saura. S'ha de dir també que el patrimoni s'ha incrementat amb 24 donacions i dipòsits procedents dels artistes que han exposat a l'Espai Cúbic.

El Museu d'Art Espanyol Contemporani de la Fundació Joan March el 2003 va rebre un total de 28.841 visitants. El nombre d'obres de l'exposició permanent del museu és de 70. El 2003, el museu va incorporar al fons pictòric l'obra *Grand Pot avec Crânes sur 1 Face*, de l'artista mallorquí Miquel Barceló.

A l'Ateneu de Maó, l'any 2003, va haver-hi les col·leccions permanents de Vives Llull i Màrius Verdaguer, així com una exposició temporal d'Hernández Mora, la qual va rebre un total de 126 visitants. Altres pintors que es poden trobar a l'Ateneu de Maó són Hernández Monjo, Torrent, Pacífic Camps, etc.

La Fundació "la Caixa" va realitzar un total de 21 exposicions el 2003, deu de les quals es varen dur a terme al Centre Cultural de Palma, i les onze restants varen ser a diversos punts de les Illes. Les exposicions varen generar un total

de 442.191 visitants, un 61,56% més que el 2002.

Al Centre de Cultura "Sa Nostra" de Palma es dugueren a terme 23 exposicions el 2003, cinc més que l'any anterior. El nombre de visitants va ser de 39.940, un 1,7% més que el 2002, mentre que a la part forana es varen dur a terme 101 exposicions, i destaca Manacor, amb un total de desset.

A les sales de cultura de "Sa Nostra" a Menorca es varen fer 35 exposicions el 2003, sis menys que l'any anterior. El nombre de visitants el 2003 fou de 31.850 persones.

D'altra banda, a les sales de cultura d'Eivissa i de Formentera es realitzaren 21 exposicions l'any 2003, tres exposicions menys que el 2002. No succeeix el mateix amb els visitants, que varen ser 12.434 més el 2003, un 4% més que l'any anterior.

Un fet que cal destacar fou Bal-Arts'03, una proposta de l'IBATUR, que va realitzar una exposició itinerant de l'obra de Miquel Barceló. L'obra es va poder veure a les ciutats de Palma, Eivissa, Maó i Ciutadella.

5.2.2. LA PROGRAMACIÓ COMERCIAL

La Galeria Altair acollí el 2003 un total de set exposicions, dues menys que l'any anterior. Pelaires també va minvar el nombre d'exposicions el 2003, ja que en el 2002 se'n feren 15 i el 2003 varen ser 12. D'altra banda, a la Galeria de Jaume III el 2003 es varen fer 8 exposicions, el mateix

nombre que les que s'hi varen dur a terme el 2002. A la Galeria Maior es realitzaren 12 exposicions el 2003, les mateixes que les que es varen esdevenir el 2002. El mateix es dona a la Galeria Mediterrània, on s'han realitzat un total d'onze exposicions, tant el 2003 com el 2002. Pel que fa a la Galeria Horrach Moyà, s'han fet dues exposicions més el 2003 respecte del 2002, ja que s'ha passat de set a nou. La Galeria Camba presenta el 2003 un total d'onze exposicions, les mateixes que l'any anterior, amb visites a les diferents exposicions que ronden entorn de les 300 i 500 persones. Pel que fa a la Galeria Xavier Fiol, hi va haver sis exposicions el 2003, una exposició més que el 2002, el mateix que a la Galeria Joan Oliver Maneu, que va tenir dotze exposicions el 2003 i onze el 2002. A la Galeria Joanna Kunstmann el nombre d'exposicions va ser de quatre per al 2003, mentre que el 2002 varen ser sis, de manera que hi disminueix sensiblement el nombre d'exposicions. (Vegeu el quadre III-67)

5.3.

LA MÚSICA

En aquest apartat farem referència als festivals, a la iniciativa de l'IBATUR «Un hivern a Mallorca», a la música a les fundacions de “la Caixa” i “Sa Nostra”, i, d'altra banda, parlarem de les discogràfiques i de la Fira del Disc.

5.3.1. Els festivals

Del 5 de juliol al 30 d'agost va tenir lloc el XLII Festival de Música de Pollença. El Festival ens va oferir un programa de dotze concerts. Les actuacions, entre d'altres, de la Filharmònica de Berlín, les germanes Labeque, l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears «Ciutat de Palma», els joves talents Yundi Li i Leila Josefowicz, el trio Guarneri, el Philharmonisches Bläserquintett Berlin, el Prazak Quartet, el Bolschoi Don Kosaken Chor i Los

QUADRE III-67. NOMBRE D'EXPOSICIONS A LES GALERIES D'ART PRIVADES

	2002	2003	Var. 03/02
Galeria Pelaires	15	12	-3
Altair	5	7	2
Jaume III	8	8	0
Maior	12	12	0
Mediterrània	11	11	0
Horrach Moyà	7	9	2
Joan Oliver Maneu	11	12	1
Joanna Kunstmann	5	4	-1
Xavier Fiol	5	6	1
Antonio Camba	11	11	0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de les diferents galeries.

Romeros Guitar Quartet, ens deixen entreveure l'existència d'un programa obert i molt divers.

La Fundació ACA va organitzar una nova edició de l'Encontre Internacional de Compositors, que el 2003 va arribar a la vint-i-quatrena edició. Hi va haver un total de deu concerts, que es varen fer entre l'11 de juliol i el 27 de novembre. Aquest Encontre destaca per la gran quantitat de músics, directors i grups que acull. L'Art Ensemble NRW, Josep Sbert, Juanjo Guillem i Miquel Bennàssar, són alguns dels participants d'aquesta edició.

Un any més, l'Ajuntament de Palma va organitzar la vuitena edició del Festival de Música de Bellver, que va tenir lloc del 3 al 24 de juliol del 2003, amb la realització de quatre concerts. Els quatre concerts varen ser a càrrec de l'Orquestra Simfònica de Balears «Ciutat de Palma», sota la batuta de tres directors diferents, Edmon Colomer, Franz-Paul Decker i John Axelrod.

Del 5 al 25 d'agost del 2003, Joventuts Musicals de Palma va organitzar, amb el patrocini de l'Ajuntament de Palma, una nova edició de les Serenates d'Estiu al Castell de Bellver. Aquesta edició va comptar amb els concerts de Tamás Vásáry, Academy St. Martin in the Fields Chamber Ensemble, Illya Gringolts i Itamar Golan, i el quartet Red Priest.

Al mes de juliol, als Jardins de la Torre Cega de la Fundació Bartomeu March, a Cala Rajada, va tenir lloc la setzena edició de les Serenates d'Estiu de Cala Rajada, organitzades per Joventuts Musicals de Capdepera. Va haver-hi un total de cinc concerts, en els quals varen actuar Felipe

Canpuzano, Golden Appel Quartet, Daniel Groscurin i Jun Kanno, José Barrachina, Horst Sohm i José Luis Monton i, finalment, el Trio Orpharion de Moscou.

Del 28 de juliol al 26 d'agost es va fer el vuitè Festival Internacional de Jazz de sa Pobla. Aquesta edició va tenir la presència de Bill Frisell i The Interc Continentals, de la Camerata "Sa Nostra" i Contemporary Club Ensemble, d'Eliane Elias Expanded Trio, de Bill Thomas Blues Band i de Maria João Quarteto.

El 4 i el 5 de juliol va haver-hi la quarta edició del Festival Isladencanta, que aquesta edició va tenir lloc al poliesportiu de Sant Ferran (Palma). Aquest Festival és una de les iniciatives de música moderna més importants de les Illes. El Festival va reunir un total de 20 actuacions, en les quals destaquen Los Planetas, Iggy Pop, Supergrass, Ojos de Brujo, Primal Scream i Rinoceros.

5.3.2. «UN HIVERN A MALLORCA»

Un any més, l'Institut Balear de Turisme (IBATUR) promou la cultura a les Illes Balears amb tota una sèrie d'esdeveniments, dels quals destaquem el programa «Un hivern a Mallorca». El 2003 va haver-hi un total de 58 concerts, repartits per diversos municipis costaners de l'illa de Mallorca, la qual cosa representa un increment del nombre de concerts del 35% respecte del 2002.

5.3.3. LA FUNDACIÓ "LA CAIXA"

La Fundació "la Caixa" va organitzar per al 2003 un total de 104 concerts. Al

Centre de Palma, el nombre de concerts que es varen fer (20 concerts) va disminuir respecte del 2002 (22 concerts), així com també va disminuir en el nombre d'espectadors, ja que el 2002 va haver-hi un total de 3.510 espectadors i el 2003 varen ser 3.173. Pel que fa al nombre de concerts d'àmbit territorial, el 2003 es va arribar als 84 concerts, nou més que a l'any anterior. En aquest cas, el nombre d'espectadors també va augmentar respecte del 2002, ja que el 2003 va haver-hi 13.831 espectadors i el 2002 foren 250 menys. (Vegeu el quadre III-68)

5.3.4. LA FUNDACIÓ “SA NOSTRA”

Al Centre de Cultura de Palma varen tenir lloc un total de 39 concerts, 13 més que el 2002. D'altra banda, el nombre d'assistents als concerts es va reduir respecte del 2002 un 15%. Cal destacar que la reducció es donà en el nombre d'assistents als concerts escolars, que va passar de 2.956 assistents el 2002, a 1.156 el 2003 i, al contrari, el nombre de concerts dedicats al públic en general generaren, el 2003, 5.420 assistents, 590 més que l'any anterior. D'altra banda, l'any 2003 a la part forana es dugueren a terme 130 concerts, entre els quals destaquen els deu concerts que es varen fer a Algaida.

A les sales de cultura de Menorca es realitzaren el 2003 un total de 76 concerts, 4 menys que el 2002.

Pel que fa a les illes Pitiüses, es varen dur a terme 48 activitats diferents, a les quals hi varen assistir 2.592 persones, xifres sensiblement inferiors a les que es varen registrar el 2002.

5.3.5. LES DISCOGRÀFIQUES

El 2003 hi ha hagut una disminució dels títols que ha editat Blau. El 2002 es varen editar 24 discs compactes (CD); en canvi, el 2003 varen ser 19 CD. El volum de vendes el 2003 va ser de 9.950 CD, un 20% menys que les vendes del 2002 (10.600 CD). Ona Digital, el 2003, va editar un total de set CD, cinc menys que l'any anterior. El volum de vendes per al 2003 resultà ser de 18.348 CD. Una altra de les discogràfiques de les Balears, ACA va editar un total de 9 CD el 2003, de manera que s'iguali el nombre de CD editats l'any anterior (2002). (Vegeu el quadre III-69)

5.3.6. LA FIRA DEL DISC

Els dies 26 i 27 d'abril del 2003, va tenir lloc al recinte de Fires i Congressos de Palma, la

QUADRE III-68. MÚSICA A LES FUNDACIONS (2002-2003)

	2002		2003	
	Concerts	Espectadors	Concerts	Espectadors
“Sa Nostra” *	—	—	169	—
“la Caixa”	97	13.581	104	13.831

* Falten les dades del 2002 de la part forana i el nombre d'espectadors.
Font: elaboració pròpia a partir de les dades de les caixes d'estalvi.

QUADRE III-69. NOMBRE DE CD EDITATS

	2003	2002	Variació	% de variació
Blau	19	24	-5	-20,8
Ona Digital	7	12	-5	-41,7
ACA	9	9	0	0,0

Font: elaboració pròpia.

quarta Fira del Disc, organitzada per l'associació Ensaïmada Musical i la tenda de discos Runaway Records, amb el suport del Govern de les Illes Balears, el Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma.

Varen participar-hi uns 130 expositors procedents de les Illes, de la península, d'Europa, d'Amèrica i del Japó, que varen posar a la venda CD, LP, instruments, roba, llibres, etc. També va haver-hi una exposició de la fotògrafa suïssa Catherine Ceresole, dos escenaris amb actuacions musicals, un estudi radiofònic per fer enregistraments i connexions en directe, i una gran subhasta d'objectes relacionats amb el món de la música.

que caldria esperar, el percentatge respecte el total de l'Estat dels exemplars, tant de llibres com de fullets, és encara menor, ja que és del 0,52% i del 0,84%, respectivament. (Vegeu el quadre III-70)

Les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens indiquen una tendència a la disminució en l'edició de llibres, de fulls i de fullets el 2003 respecte del 2002.

A Mallorca, el nombre de llibres editats ha estat el 2003 de 529, un 2,6% menys que el 2002. L'edició de llibres en català es va veure reduïda en un 7,9%, xifra que, traduïda a dades absolutes, passà de 394 el 2002 a 363 el 2003. D'altra banda, l'edició de llibres en castellà s'incrementà el 2003 un 8,5% respecte del 2002. Pel que fa al nombre de fullets i de fulls s'editaren, el 2003, 810 fullets, un 6,4% més que el 2002.

A les Pitiüses es varen editar un total de 13 llibres el 2003, quatre menys que el 2002. En català se n'editaren el 61,5% i en castellà, el 15,3%. El nombre de fullets i de fulls editats el 2003 va ser de 61.

A Menorca, el nombre de llibres editats va ser de 62 per a l'any 2003, 20 menys que l'any anterior. En català se'n editaren un 74,2% i un 22,6%, en castellà. (Vegeu el quadre III-71)

5.4.

EDICIÓ

Segons l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de títols i d'exemplars editats a les Illes Balears ha anat augmentant els darrers anys; tot i així, el percentatge que genera aquest volum d'edicions de les Illes respecte de l'Estat és poc representatiu. Pel que fa el nombre de títols de llibre editats a les Balears, representa l'1,22% del total espanyol, mentre que el nombre de títols editats de fullets és l'1,49% de l'Estat. Si aquestes dades són inferiors a les

Pel que fa a la Universitat cal destacar l'edició de 19 obres editades; 4 llibres en coedició amb l'Abadia de Montserrat; 1 Ajuntament d'Eivissa; 1 Caixa de Balears

"Sa Nostra"; 1 Anthropol Editorial; 2 José J. de Olañeta, editor; 1 Ajuntament d'Alaior i Institut Menorquí d'Estudis; 4 revistes científiques; 12 publicacions institucionals.

QUADRE III-70. NOMBRE DE TÍTOLS I D'EXEMPLARS EDITATS (1998-2002)

	Illes Balears				Espanya
	2000	2001	2002	% respecte de l'Estat	2002
Total					
Nombre de títols	581	701	843	1,26	66.780
Nombre d'exemplars	861	1.022	1.262	0,55	228.590
Llibres					
Nombre de títols	520	597	700	1,22	57.174
Nombre d'exemplars	792	861	1.052	0,52	203.474
Fulletts					
Nombre de títols	61	104	143	1,49	9.606
Nombre d'exemplars	69	161	211	0,84	25.116

Font: Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE III-71. DADES DELS DIPÒSITS LEGALS DELS CONSELLS INSULARS

	Llibres					
	2002			2003		
	CIM	CIME	CIEF	CIM	CIME	CIEFF
Català	394	58	8	363	46	8
Castellà	118	22	9	128	14	2
Català-castellà	25	0	0	38	0	0
Altres	51	2	0	44	2	3
Total	537	82	17	529	62	13
Fulls i fullets						
Català	548	0	41	656	0	22
Castellà	126	0	7	111	0	13
Català-castellà	87	0	4	43	0	10
Altres	133	0	17	117	0	16
Total	761	0	69	810	0	61

Font: dipòsits legals dels diferents consells insulars.

5.5.

EL TEATRE

Pel que fa al teatre. l'hem dividit en tres apartats: d'una banda, les activitats pròpies de teatres i d'auditoris, i, d'altra banda, la projecció a l'exterior. També s'esmenta l'aportació de l'IBATUR.

5.5.1. L'ACTIVITAT ALS TEATRES I ALS AUDITORIS

L'anàlisi de les dades dels teatres i dels auditoris s'ha tractat conjuntament per causa de la dificultat a l'hora de fer una separació acurada dels actes musicals i dels teatrals.

Pel que fa a l'activitat dels teatres de Palma, a l'Auditori, el 2003, va haver-hi un total de 101 espectacles, tres més que l'any anterior. El Teatre del Mar va fer, el 2003, un total de 138 funcions, 25 funcions més que el 2002. El 2003 el Teatre Sans organitzà 83 funcions. El 2003, el Teatre Municipal de Palma efectuà 276 funcions, 67 menys que el 2002.

Pel que fa al nombre d'espectadors, el 2003, el Teatre del Mar va tenir 14.929 espectadors, la qual cosa suposa un 9,2% més que el 2002. Les funcions del Teatre Sans varen generar el 2003 un total de 3.509 espectadors. També el 2003, el Teatre Municipal de Palma va acollir un volum d'espectadors de 28.637, un 23% menys que l'any anterior.

Per analitzar l'activitat dels teatres a la part forana de Mallorca s'han tingut en

compte el Teatre Municipal d'Artà, l'Auditori Sa Màniga, el Teatre Municipal de Manacor i l'Auditori d'Alcúdia, els quals el 2003 han realitzat un total de 54, de 41, de 289 i de 96 funcions, respectivament. En els quatre casos, hi ha un increment de l'activitat del teatre. Respecte del nombre d'espectadors, el Teatre Municipal d'Artà va generar, el 2003, 8.333 espectadors, un 3,5% menys que el 2002. A l'Auditori Sa Màniga el nombre d'espectadors va ser, el 2003, de 9.285, de manera que s'incrementa en quasi 4.000 espectadors la xifra que es va aconseguir el 2002. En el Teatre Municipal de Manacor, per al 2003, el nombre total d'espectadors va ser de 45.189, quasi cent persones menys que l'any anterior. Per acabar, a l'Auditori d'Alcúdia també es va incrementar el nombre d'espectadors, en passar de 20.685, el 2002, a 27.091, el 2003.

A Menorca, al Teatre Principal de Maó, el 2003, es varen dur a terme 82 funcions (dues més respecte del 2002), que varen generar 28.020 espectadors, quasi un 2% més que l'any 2002.

A Eivissa, a Can Ventosa es varen realitzar un total de 119 funcions el 2003, 15 funcions més que l'any anterior, i aquest fet es reflecteix en l'assistència de 26.966 espectadors, un 13% més que el 2002. (Vegeu el quadre III-72)

5.5.2. LA PROJECCIÓ EXTERIOR

Del 27 de maig a l'1 de juny va tenir lloc la Mostra de Teatre Infantil i Juvenil de Catalunya, a Igualada. Els grups de les Illes

QUADRE III-72. ACTIVITAT TEATRAL I MUSICAL A TEATRES I A AUDITORIS

	2002		2003		% de variació 2003-2002	
	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors
Auditòrium	98	—	101	—	3,06	—
Teatre del Mar	113	13.671	138	14.929	22,12	9,20
Teatre Municipal de Palma	343	37.319	276	28.637	-19,53	-23,26
Cafè Teatre Sans	—	—	83	3.509	—	—
Auditòrium Sa Mònica	33	5.346	41	9.285	24,24	73,68
Auditori d'Alcúdia	71	20.685	96	27.091	35,21	30,97
Teatre Municipal de Manacor	288	45.278	289	45.189	0,35	-0,20
Teatre Municipal d'Artà	43	8.640	54	8.333	25,58	-3,55
Can Ventosa	104	23.913	119	26.966	14,42	12,77
Teatre Principal de Maó	80	27.550	82	28.020	2,50	1,71

Font: elaboració pròpia a partir de les dades aportades pels diferents teatres i auditoris.

que hi varen participar varen ser la Companyia Manacorina Independent, s'Estornell, Teatre de la Sargantana i l'Associació de Teatres Públics de les Illes Balears, que va representar *Les aventures d'en Tres i Mig*.

Les Illes Balears participaren a Sitges Teatre Internacional 03, amb la coproducció del Govern de les Illes Balears, *Esquena de Ganivet*, i els grups Wonderbrass, amb *Divertinaje*, i la Fundació Teatre Principal, amb *Història(es)*.

Un any més, el teatre balear va ser representat a la Fira de Teatre al carrer de Tàrraga amb tres obres: *La contínua*, de Maria Antònia Oliver; *Mara*, de Res de res & En Blanc, i *Nit de Reis*, de Rafel Oliver Produccions. A més, hi va haver les representacions d'*Adiós Nonino* (A Cel Obert) i

de *Les aventures d'en Tres i Mig* (teatres públics de les Illes Balears). A l'espai de dansa va actuar el grup balear Trócola, amb *Viatge immòbil*.

5.5.3. LES PROMOCIONS DE L'IBATUR

L'IBATUR, un cop més, va potenciar la realització d'espectacles lligats al món del teatre, la dansa i l'òpera. El 2003 hi hagué el cinquè Festival Internacional de Teatre de Teresetes. Al festival, s'hi varen realitzar 44 funcions de 13 obres diferents. D'altra banda, a Escenaris del Món es dugueren a terme 13 obres, que suposaren un total de 71 representacions.

Pel que fa a l'òpera, cal fer èmfasi en la XVII Temporada d'Òpera, la qual estava programada en set òperes.

Un any més, l'Auditori de Palma va acollir la Temporada de Ballet, que va arribar a la vuitena edició, i va fer un total de set actuacions. A l'Auditori Sa Mònica es va dur a terme el festival de dansa Dansamònica 2003, que va tenir sis actuacions.

5.6.

CINEMA

En el cas del cinema, volem considerar els diferents festivals de cinema que s'han fet el 2003, i també volem fer un repàs del cinema comercial i del cultural.

5.6.1. ELS FESTIVALS DE CINEMA

El 30 d'octubre es va inaugurar la sisena edició del Festival de Cinema de Mallorca, Europfilm. Es va realitzar als cinemes AMC del centre d'oci Festival Park de Marratxí. En aquesta sisena edició, es varen fer moltes projeccions, incloses en diverses seccions, com les dedicades al cinema alemany, al cinema francès, al cinema català, als curtmétratges de 35 mil·límetres, als curtmétratges d'animació, als curtmétratges de vídeo i al fòrum balear. Nou pel·lícules són les que varen competir en la secció oficial del Festival.

El premi a la millor pel·lícula va ser per a la cinta alemanya *Good Bye, Lenin*, de Wolfgang Becker. El millor curtmétratge en 35 mil·límetres va ser per a *El hombre ubicuo*, de Juanma Bajo Ulloa.

Del 18 al 21 de març va tenir lloc al Centre de Cultura "Sa Nostra" de Palma el III

Certamen de Curtmetratges de Ficció en Català, que convoca la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. Es varen projectar un total de 21 cintes, seleccionades de les prop de 40 que es presentaren al certamen. El primer premi, va ser per a Nofre Moyà, pel curtmétratge *El somni de l'ombrel·la vermella*, i el segon premi s'atorgà a Jesús Monllaó per la cinta Glòria.

El 2003 va arribar la quarta edició del Festival de Curtmetratges de les Illes Balears, FONART, que va tenir lloc al Centre Cultural de la Misericòrdia. Els premiats en aquesta edició varen ser, en la categoria de curtmétratges de ficció, *El balancín de Iván*, de Dario Stegmayer; en la categoria de pantalla, *Whipped*, de Cibrán Isasi, i, finalment, en la categoria de videoclips, *Jupiter*, de Fulgencio Coll (amb música d'El diablo en el ojo). El festival va oferir un programa d'activitats molt complet, amb activitats extracinematogràfiques, que varen incrementar la qualitat i la diversitat de l'esdeveniment.

5.6.2. EL CINEMA COMERCIAL

El nombre de sales de cinema s'ha incrementat els darrers tres anys. Ha passat de 79 sales, el 2001, a 97 sales, el 2002, i a 109 sales, el 2003. Aquest darrer any el nombre de sales ha augmentat un 12,37%. (Vegeu el quadre III-73)

Aquest increment en el nombre de sales es deu a una tendència que s'està produint els darrers anys: l'increment de les zones d'oci a les Illes, sobretot respecte de l'illa de Mallorca, amb l'obertura de cine-

QUADRE III-73. EVOLUCIÓ DEL CINEMA A LES ILLES BALEARS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 03-02
Nre. de sales	79	97	109	12,4
Espectadors	3.355.422	3.162.377	3.408.706	7,8
Recaptació (euros)	14.265.518,11	14.498.214,32	16.871.155,62	16,4

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, i elaboració pròpia.

mes amb un gran nombre de sales. El 2003 es va inaugurar a Palma el centre d'oci Ocimax. Aquesta tendència que ha provocat l'obertura de grans cinemes (Porto Pi, AMC, Multicines Manacor i Ocimax) es contraposa amb el que succeeix amb els petits cinemes del centre de Palma, que no poden lluitar amb l'oferta d'aquests grans centres d'oci, i alguns han hagut de tancar les portes.

El nombre d'espectadors, el 2003, ha estat de 3.408.706 persones. Aquesta dada ens indica un increment del 7,79% respecte del 2002.

La recaptació, el 2003, va augmentar un 16,37% respecte del 2002. En els darrers

tres anys (el 2001, el 2002 i el 2003) la recaptació dels cinemes a les Illes Balears s'ha anat incrementant. Aquest fet també es constata a escala estatal, encara que el creixement és molt inferior, ja que, el 2003, la recaptació dels cinemes del total de l'Estat va ser de l'1,58%, respecte del 2002.

El 2002 les produccions estrangeres varen ser les que varen generar una afluència de públic major (2.744.398 espectadors); en canvi, les produccions espanyoles varen tenir una menor presència de públic, amb 417.979 espectadors. El total d'espectadors a les Illes Balears va suposar tan sols el 2,25% del total d'espectadors de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre III-74)

QUADRE III-74. DADES DE CINEMA A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2002)

	Illes Balears	Espanya
Nre. de sales	97	4.039
Total espectadors	3.162.377	140.716.354
Pel·lícules espanyoles	417.979	19.018.156
Pel·lícules estrangeres	2.744.398	121.698.198
Total de recaptació (euros))	14.498.214,32	625.904.464,73
Pel·lícules espanyoles	1.915.625,97	85.470.879,16
Pel·lícules estrangeres	12.582.588,35	540.433.585,58
Assistència mitjana	32.602	34.839
Mitjana de rendiment (euros))	149.466,13	154.965,21

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, i elaboració pròpia.

L'hàbit d'assistència al cinema de la població de les Illes Balears, el 2003, reflecteix que només el 55,2% de la població va al cinema més d'una vegada l'any. Cal dir que són els joves (persones entre els 14 i els 24 anys) els que més van al cinema i els que ho fan amb una freqüència major. D'altra banda, el 44,8% de la població no va mai al cinema. (Vegeu el quadre III-75)

5.6.3. EL CINEMA PROMOCIONAT PER LES FUNDACIONS

L'any 2003 la Fundació "la Caixa" va realitzar, un any més, tota una sèrie d'activitats lligades al món del cinema. Va fer un total de set projeccions. Cal dir que quatre d'aquestes set projeccions es varen emmarcar dins un cicle de cinema etnogràfic. El volum d'espectadors va ser de 539 persones. Comparant aquestes

dades amb les de l'any 2002, es pot dir que aquesta activitat ha minvat tant pel que fa al nombre d'espectadors (566 espectadors, el 2002) com pel que fa al nombre de projeccions (13 projeccions, l'any 2002).

El 2003 el Centre de Cultura de Palma de "Sa Nostra" tornà a oferir, un any més, un programa de cinema molt complet. Es varen projectar un total de 88 films que varen generar aproximadament 9.200 espectadors. En comparació amb l'any anterior, s'ha reduït sensiblement el nombre de pel·lícules projectades; en canvi, el nombre d'espectadors ha augmentat respecte de l'any 2002.

Pel que fa a les Pitiüses, es va dur a terme un cicle de cinema mut, amb 4 projeccions, a la Sala de Cultura de Formentera, el mateix que passà l'any anterior.

QUADRE III-75. HÀBITS D'ASSISTÈNCIA AL CINEMA A LES ILLES BALEARS, PER SEXES I PER EDATS (2003)

	Dues o més vegades a la setmana	Una vegada a la setmana	Dues o tres vegades al mes	Una vegada al mes	Cinc o sis vegades l'any	Menys de cinc vegades l'any	No hi van mai
Sexe							
Home	1,3	7,5	10,4	10,5	13,0	15,0	42,3
Dona	0,6	5,3	12,5	10,8	11,0	12,6	47,1
Edat							
de 14 a 24 anys	2,2	16,3	25,9	22,9	15,8	8,0	8,8
de 25 a 34 anys	1,3	5,9	21,0	14,6	18,0	15,2	24,0
de 35 a 44 anys	0,6	5,6	9,0	11,0	14,7	23,6	35,5
de 45 a 64 anys	0,5	3,3	2,5	5,2	9,0	16,1	63,4
64 anys o més	0,0	1,2	0,6	0,0	2,5	4,0	91,7

* Unitats: %

Font: enquesta general de mitjans (EGM) - Associació per a la Investigació dels Mitjans de Comunicació (AIMC), Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears.

5.7.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Aquest apartat s'estructura en tres apartats: els mitjans de comunicació escrits, la ràdio i la televisió.

5.7.1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

El 46,8% de la població de les Illes Balears, el 2003, ha llegit la premsa diària. Segons l'Institut Nacional d'Estadística, aquest percentatge ha augmentat, respecte del 2002, en un 1,7%. (Vegeu el quadre III-76)

Última Hora, *Diario de Mallorca* i *El Mundo - El Día de Baleares* es consoliden al capdavant dels diaris regionals, de manera que aconseguixen per al 2003 un índex de tiratge de 39.802, de 27.202 i de 18.640 exemplars, respectivament. Els índexs de tiratge el 2002 varen ser de 40.417 (*Última Hora*), de 27.614 (*Diario de Mallorca*) i de 18.730 (*El Mundo - El Día de Baleares*), és a dir, el 2003 aquest índex va disminuir un 1,52%, un 1,49% i un 0,48%, respectivament.

L'índex de difusió va ser, el 2003, de 33.248 exemplars per a *Última Hora*, de

22.868 per a *Diario de Mallorca*, i de 15.490 per a *El Mundo - El Día de Baleares*; és a dir, un 1,88%, un -0,23% i un 2,03% respecte dels que es varen aconseguir el 2002. (Vegeu el quadre III-77)

Els cinc diaris amb un nombre major de lectors, segons l'Estudi General de Mitjans (EGM), per ordre d'importància, el 2003 varen ser *Última Hora* (181.000), *Diario de Mallorca* (118.000), *Marca* (42.000), *Diario de Menorca* (39.000) i *El Mundo* (38.000).

Comparant les dades obtingudes el 2003 i les del 2002, cal dir que diaris com *El Mundo* i *Sport* varen disminuir el nombre de lectors un 17,39% i un 10,53%, respectivament. Els quatre diaris que més varen incrementar el nombre de lectors, respecte del 2002, varen ser *El País* (63,16%), *Diario de Menorca* (34,48%), *Diario de Mallorca* (26,88%) i *Diari de Balears* (22,22%). (Vegeu el quadre III-78)

Els lectors de diaris de les Illes Balears, segons l'EGM, són, en la major part, homes (59,1%). Per edats, cal esmentar que és la població de més de 45 anys la que llegeix més el diari (el 42,8% dels lectors), mentre que el 37,6% dels lectors tenen edats compreses entre els 25 i els 44 anys, i el 19,6% dels lectors tenen menys de 25 anys. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,1 anys. Si l'anàlisi es rea-

QUADRE III-76. PERCENTATGE DE POBLACIÓ LECTORA DE PREMSA DIÀRIA MAJOR DE 14 ANYS (2000-2002)

	2000	2001	2002
Illes Balears	49,2	45,1	46,8
Espanya	36,3	35,9	37,4

Font: Anuario Estadístico de España, INE.

QUADRE III-77. MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

	2002		2003		Variació 2003-2002	
	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió
<i>Última Hora</i>	39.802	33.248	40.417	32.633	615	-615
<i>Última Hora Menorca</i>	2.165	1.567	2.064	1.456	-101	-111
<i>Última Hora Ibiza y Formentera</i>	3.376	2.550	3.412	2.678	36	128
<i>Diari de Balears</i>	8.000		8.000			
<i>Diario de Mallorca</i>	27.202	22.868	27.614	22.921	412	53
<i>Diario de Menorca</i>	7.459	6.317	7.166	6.112	-293	-205
<i>Diario de Ibiza</i>	8.918	7.412	8.846	7.308	-72	-104
<i>Majorca Daily Bulletin</i>	5.408	3.947	5.347	3.736	-61	-211
<i>El Mundo s. XXI</i>	18.640	15.490	18.730	15.181	90	-309

Font: les dades del 2002 són de l'OJD (Oficina de Justificació de la Difusió), i les del 2003, dels mateixos diaris.

QUADRE III-78. NOMBRE DE LECTORS DELS DIARIS A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	2002	2003	Var. 03-02	% var. 03-02
	(dades en milers)			(%)
<i>Última Hora</i>	179	181	2	1,12
<i>Diario de Mallorca</i>	93	118	25	26,88
<i>Marca</i>	37	42	5	13,51
<i>Diario de Menorca</i>	29	39	10	34,48
<i>El Mundo</i>	46	38	-8	-17,39
<i>Diario de Ibiza</i>	26	31	5	19,23
<i>El País</i>	19	31	12	63,16
<i>Diari de Balears</i>	18	22	4	22,22
<i>Sport</i>	19	17	-2	-10,53
<i>As</i>	10	14	4	40,00

Font: EGM-AIMC, Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears, i elaboració pròpia.

litza per nivells d'instrucció, cal dir que la majoria dels lectors (el 60,8%) tenen un nivell elemental (EGB/batxillerat elemental) o mitjà (BUP/COU/formació professional). (Vegeu el quadre III-79)

D'entre les publicacions periòdiques cal diferenciar, a l'hora de fer l'anàlisi, entre els suplementes, les revistes setmanals, les revistes quinquennals i les revistes mensuals. (Vegeu el quadre III-80)

QUADRE III-79. PREMISA DIÀRIA PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

Sexe	Població total	Total de lector	Última Hora	Diario de Mallorca	Marca	Diario de Menorca	El Mundo	Diario de Ibiza	El País	Diari de Balears	Sport	As
Home	350	199	115	70	36	20	25	20	19	11	16	13
Dona	370	138	66	48	5	19	13	11	12	11	1	2
Edat												
de 14 a 24 anys	141	59	29	30	10	7	6	3	3	2	4	4
de 25 a 34 anys	135	67	36	23	11	6	7	10	8	3	6	4
de 35 a 44 anys	136	71	39	18	6	11	9	8	8	8	3	3
de 45 a 64 anys	189	98	58	34	12	12	11	8	9	6	3	3
> de 65 anys	120	42	19	13	3	3	5	2	3	3	1	0
Mitjana d'edat	42,8	42,1	41,8	40,3	37,1	40,9	42,7	39,7	42,1	43,5	35,2	34,4
Nivell d'instrucció												
No sap llegir	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sense estudis	50	12	8	2	1	2	0	0	0	2	0	0
C. escolar / primaris	145	50	22	13	7	8	4	9	1	4	1	2
EGB / batx. elemental	245	109	65	36	15	17	6	10	5	5	6	8
BUP / COU / FP	178	96	48	37	13	9	15	8	9	4	8	5
Tít. mitjà / diplomatura	52	37	20	16	4	1	5	3	8	5	1	0
Títol superior	48	33	18	13	2	2	7	1	8	2	1	0

* Unitats: %

Font: enquesta general de mitjans (EGM) - Associació per a la Investigació dels Mitjans de Comunicació (AIMC), Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-80. PUBLICACIONS NO DIÀRIES PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Suplements	Revistes setmanals	Revistes quinzenals	Revistes mensuals
Sexe					
Home	350	97	99	11	141
Dona	370	106	181	21	164
Edat		202	279	32	304
de 14 a 24 anys	141	33	60	20	83
de 25 a 34 anys	135	41	54	5	81
de 35 a 44 anys	136	44	55	2	65
de 45 a 64 anys	189	58	69	5	62
> de 65 anys	120	26	41	0	13
Mitjana d'edat	42,8	42,3	41,4	24,6	35,0
Nivell d'instrucció	721	202	279	31	304
No sap llegir	3	0	0	0	0
Sense estudis	50	2	13	1	5
C. escolar / primaris	145	27	56	8	36
EGB / batx. elemental	245	65	101	12	112
BUP / COU / FP	178	58	74	5	91
Tít. mitjà / diplomatura	52	24	19	3	31
Títol superior	48	26	16	2	29

Font: EGM.

Segons l'EGM, els tres suplements més llegits el 2003, a les Illes Balears, varen ser *Brisas* (76.000 lectors), *El Semanal* (69.000 lectors) i *El País Semanal* (36.000 lectors). En general, cal esmentar que, d'aquests lectors, un 52% són dones i un 48%, homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,3 anys.

La revista setmanal més llegida a les Illes, el 2003, amb molta diferència respecte de la resta, és *Pronto* (190.000 lectors). El 64,6% dels lectors d'aquests tipus de publicacions són dones, enfront d'un 35,4% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 41,2 anys.

Les dues revistes mensuals més llegides el 2003 varen ser *Digital+* i *Muy Interesante*, amb 77.000 i 54.000 lectors, respectivament. El 53,7% dels lectors eren dones, enfront d'un 46,2% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors va ser de 35 anys.

Cal fer un incís pel que fa a les publicacions més llegides entre la població jove (entre els 14 i els 24 anys). Les cinc publicacions més llegides per la població jove, el 2003, varen ser *Muy Interesante* (15.000 lectors), *PlayStation* (14.000 lectors), *Super Pop* (14.000 lectors), *Maxi Turing* (14.000 lectors), *Bravo por Ti* (13.000 lectors) i *Nuevo Vale* (13.000 lectors).

5.7.2. LA RÀDIO

Les cinc emissores radiofòniques més escoltades (segons l'EGM) el 2003 a les Illes Balears varen ser R. Mallorca FM Ser (12,47%), Mallorca FM C40 (11,65%), Mallorca FM Cadena Dial (9,21%), Palma de Mallorca Kiss FM (9,21%) i Mallorca FM M80 (4,61%). El 57,45% del oients de les Illes varen optar per les ràdios de caire temàtic, enfront d'un 42,82% del oients, que varen optar per les ràdios de tipus generalista. (Vegeu el quadre III-81)

Analitzant les dades per franges horàries, en general, el màxim d'audiència és al matí, amb un 45,8% dels oients.* Cal esmentar que, en les ràdios de tipus generalista, hi ha dues puntes horàries: al matí, amb un 38,8% del total d'oients, i a la nit, amb un 26,1%. Aquesta tendència no es compleix pel que fa a les ràdios de tipus temàtic, ja que, en aquest cas, hi ha una punta clara al matí, que és del 50,6% dels oients. (Vegeu el quadre III-82)

QUADRE III-81. RÀNQUING D'EMISSORES

	De dilluns a diumenge
Total d'oients	370
Total de ràdio generalista	158
Mallorca Ser	46
Mallorca Onda Cero	13
Cope	12
Palma Onda Cero	10
Menorca Ser	7
Duca2 Music Rbale	7
Total de ràdio temàtica	212
Mallorca C40	43
Mallorca Cadena Dial	34
Palma KissFM	34
Mallorca M80	17
Mallorca C100	10
Ibiza C40	9
Som Ràdio	8

Font: EGM.

* Del total de la població, s'ha agafat una mostra de 1.482 entrevistes personals. Per ràdio la mostra ha estat de 1.889, perquè n'hi ha 407 de telefòniques. La quantitat total de respostes obtingudes per cada modalitat (diaris, suplement, televisió, ràdio), s'ha extrapolat a la població total. Per tant el resultat obtingut és en milers. L'extrapolació s'ha realitzat multiplicant el resultat de la mostra per un factor que se li assigna, que són unes xifres universals, obtingudes a partir de les dades de població de l'INE. A causa que el darrer cens de població és del 2001, les dades de població per al 2003 s'han obtingut a partir d'una projecció demogràfica per al 2003.

Valgui aquesta nota aclaratòria per a la resta d'índex d'audiència.

QUADRE III-82. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER TIPUS D'EMISSIÓ I PER PERÍODES HORARIS

	Total d'oients	Total de generalista	Total de temàtica
Matinada (de 04.00 a 08.00 h)	100	57	39
Matí (de 08.00 a 14.00 h)	584	196	356
Migdia (de 14.00 a 17.00 h)	169	52	105
Horabaixa (de 17.00 a 20.00 h)	199	68	124
Nit (de 20.00 a 04.00 h)	222	132	79

Font: EGM.

Analitzant l'audiència de la ràdio per dades sociodemogràfiques, a les Illes, s'obté un perfil força ajustat dels oients. En general, no hi ha gaire diferència pel que fa al nombre d'homes (52,5%) i de dones (47,4%) que escolten la ràdio, però si s'analitza per tipus d'emissions sí hi ha algunes diferències. Cal esmentar que la major part dels oients de la ràdio generalista són homes (60%), i majors de 45 anys (53%). La mitjana d'edat en la

ràdio generalista és de 46,7 anys. Al contrari, en els oients de la ràdio temàtica, encara que en la distribució per sexes no hi hagi molta diferència, hi ha una presència major de les dones (51,3%), respecte de l'edat, són en la majoria oients amb edats compreses entre els 14 i els 44 anys (78,4%). La mitjana d'edat en la ràdio de tipus temàtic és de 33 anys. (Vegeu el quadre III-83)

QUADRE III-83. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Total d'oients	Total d'OM	Total d'FM	Total de generalista	Total de temàtica	Total musical
Sexe							
Home	334	194	5	191	95	103	98
Dona	387	175	9	166	63	109	104
Edat							
de 14 a 24 anys	130	76	1	76	12	64	64
de 25 a 34 anys	141	83	0	83	24	65	63
de 35 a 44 anys	134	79	3	76	39	37	34
de 45 a 64 anys	196	103	6	96	62	42	38
> de 65 anys	121	28	4	25	22	4	3
Mitjana d'edat	43,3	39,3	55,8	38,7	46,7	33,0	32,3

Continua

QUADRE III-83. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Total d'oients	Total d'OM	Total d'FM	Total de generalista	Total de temàtica	Total musical
Nivell d'instrucció							
No sap llegir	3	0	0	0	0	0	0
Sense estudis	51	16	1	15	9	6	3
C. escolar / primaris	138	49	1	47	19	28	26
EGB / batx. elemental	246	124	6	120	52	68	66
BUP / COU / FP	178	108	2	106	42	71	69
Tít. mitjà / diplomatura	54	37	2	36	17	23	22
Títol superior	51	35	2	33	20	17	16

Font: EGM.

5.7.3. LA TELEVISIÓ

El consum televisiu a les Illes Balears, el 2003, va ser de 227 minuts de mitjana diària, dada que suposa un percentatge de creixement, respecte de l'any anterior (2002), d'un 6,07%. Les tres cadenes de televisió més vistes, per ordre d'importan-

cia varen ser Tele 5 (27,5%), TVE1 (25,9%) i Antena 3 (24,6%). Amb menor audiència, les varen seguir Canal 9 (7,1%), La 2 (4,6%), TV3 (4,4%), Canal Plus (2,6%) i Canal 33 (1%). Finalment, en darrer lloc, es varen situar les cadenes de les Illes, Canal 4 (0,7%) i M7 (0,2%). (Vegeu el quadre III-84)

QUADRE III-84. TELEVISIÓ: PRESÈNCIA EN MINUTS I PARTICIPACIÓ

	Mitjana de minuts	Participació
Total de la televisió	227	100,0
Tele 5	62	27,5
TVE-1	59	25,9
Antena 3	56	24,5
Canal 9	16	7,1
La 2	10	4,6
TV3	10	4,4
Canal Plus	6	2,6
Canal 33	2	1,0
Canal 4	2	0,7
M7	0	0,2

Font: EGM.

El consum televisiu per rangs horaris ens deixa entreveure, en ordre d'importància, que el 81,3% de la població de les Illes mira la televisió a la nit, mentre que el 47,2% ho fa al migdia; el 30,8% mira la televisió a l'horabaixa; el 15,9%, al matí, i finalment, el 3,9% de la població mira la televisió a la matinada. (Vegeu el quadre III-85)

5.8.

EL MARC NORMATIU DE LA LLENGUA

Pel que fa a la regulació de la llengua, són tres les normes més importants que s'han dictat durant l'any 2003:

- a) La Llei de règim jurídic de
l'Administració de la comunitat

El principi de llengua pròpia de les administracions de la comunitat autònoma -que es reconeix en l'Estatut d'autonomia i en la Llei de normalització- s'ha reflectit en els articles 43 i 44, en la disposició

addicional cinquena i en la disposició derogatòria única de la Llei 3/2003, de 26 de març, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

De l'examen d'aquesta norma s'extreuen les conclusions següents:

1. La llengua catalana és la llengua que han d'empresar les administracions públiques il·lenques i els concessionaris de serveis públics de competència d'aquestes administracions en les actuacions internes, quan es relacionin entre si, i en les comunicacions i les notificacions adreçades a les persones físiques o jurídiques.
2. El català és la llengua dels procediments, és a dir, que els procediments administratius s'han de tramitar en aquesta llengua, respectant, això sí, el dret dels interessats de triar la llengua quan presentin escrits, documents o facin manifestacions, i el dret d'aquests a sol·licitar la traducció de les actuacions o de la documentació que els afectin.

QUADRE III-85. AUDIÈNCIA DE TELEVISIÓ PER PERÍODES HORARIS

	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Matinada	14	12	34	38	31	34	29
Matí	77	89	140	145	98	135	111
Migdia	336	320	364	417	297	304	313
Horabaixa	220	184	229	255	200	202	244
Nit	548	573	613	662	560	541	551
Total de telespectadors	613	620	684	717	637	621	613

Font: EGM.

3. Aquesta regulació afecta l'Administració de la comunitat, els consells insulars, les entitats que integren l'Administració local, les entitats instrumentals que depenen d'aquestes administracions, les corporacions de dret públic i els concessionaris de serveis públics d'aquestes administracions.

b) El Decret 162/2003

La segona norma és el Decret 162/2003, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament que regula l'exigència de coneixements de llengua catalana en els procediments selectius d'accés a la funció pública i per a l'ocupació de llocs de treball que es convoquin en l'àmbit de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears. El Projecte de decret fou dictaminat pel nostre Consell Econòmic i Social a través del Dictamen núm. 12/2003, del 31 de juliol del 2003, amb el vot particular dels consellers designats per l'organització sindical Comissions Obreres. Ens remetem als comentaris que es fan en el Dictamen esmentat, en el qual es reflecteix l'opinió d'aquest Consell.

Respecte del contingut de la norma, de manera sintètica, si la comparem amb la normativa anterior, que constitueixen el Decret 25/2001, de 16 de febrer, la Resolució del conseller d'Interior de 20 de desembre del 2001 i l'Acord del Consell de Govern del 21 de desembre del 2001, veiem que, quant als coneixements exigibles per a l'ingrés en els grups, cossos i/o escales de funcionaris de l'Administració general, aquest Decret ha substituït (article 2.2.1.a.1) el nivell del certificat C pel B, per als grups A (titulats superiors), B (titulats de grau mitjà) i C (administra-

tius). Respecte dels coneixements exigibles per a l'ingrés en les categories professionals de naturalesa laboral, el Decret (article 3.3.1) ha substituït el nivell del certificat C pel B respecte de l'especialitat d'administració general i l'especialitat jurídica (nivell professional 1 del conveni col·lectiu), l'especialitat d'administració general (nivell professional 2 del conveni col·lectiu), l'encarregat administratiu (nivell professional 3 del conveni col·lectiu) i l'administratiu (nivell professional 4 del conveni col·lectiu).

Pel que fa a l'exigència de coneixements de català per a l'ocupació de llocs de treball adscrits exclusivament a cossos o escales de l'Administració general, el Decret ha substituït (article 4.4.2.a) el nivell del certificat C pel B per als grups A, B i C. Segons el Decret esmentat (article 4.4.2b), els llocs de treball adscrits conjuntament als cossos i escales de l'Administració general i de l'Administració especial i els adscrits a més d'un grup de titulació han d'exigir, com a requisit per ocupar-los, la possessió del certificat de coneixements de català corresponent al cos o escala de menor exigència. Abans s'exigia el certificat de català corresponent al nivell de major exigència i ara, el de menor.

c) El Decret 176/2003

La tercera norma que podem comentar és el Decret 176/2003, de 31 d'octubre, que reforma el Decret anterior en afegir-li una disposició transitòria, la qual assenyalava que:

«1. En el termini de cinc anys comptadors des de l'entrada en vigor d'aquest

Decret, els coneixements de català regulats en els capítols IV i V no seran aplicables als funcionaris de carrera ni al personal laboral fix que compleixin o hagin complert els 50 anys d'edat abans de l'acabament del termini de presentació de sol·licituds de les respectives convocatòries per participar en els procediments per a la provisió de llocs de treball.»

«2. L'acreditació de nivells de coneixement de català superiors als exigits en els capítols IV i V per part del personal al qual fa referència aquesta disposició transitòria serà considerada en tot cas com a mèrit en qualsevol procediment de provisió de llocs de treball pels sistemes de concurs de mèrits, lliure designació i comissions de serveis que es convoquin.»

Aquest Decret introdueix una discriminació per raó d'edat i un període transitori per a una part del personal que presta serveis en l'Administració autonòmica.

Sobre el contingut del Decret esmentat el Consell Econòmic i Social va elaborar l'esmentat Dictamen núm. 12/2003, ja que, inicialment, formava part del Projecte del decret que abans s'ha comentat. En el Dictamen, el CES va determinar el següent: aquesta norma, amb independència del superior criteri jurídic del Consell Consultiu, podria suposar una mesura de discriminació positiva envers el col·lectiu afectat que, en tot cas, s'ha de justificar per tal de no lesionar el principi d'igualtat, de mèrit i de capacitat que garanteixen l'article 103.3 de la Constitució Espanyola i l'article 45 de la

Llei 2/1989, que, tot i referir-se a la selecció, han d'inspirar qualsevol procés d'accés als llocs públics. Atesa l'evolució que hi ha quant als coneixements de la llengua catalana respecte de les persones que accedeixen a l'Administració pública -coneixements que cada dia són més alts-, quant a aquesta mesura potser convindria plantejar-se uns marges de temporalitat, entenent que és una mesura transitòria fins que se superi la situació que atorga justificació a la mesura de tractament diferenciat.

El Projecte de decret fou dictaminat pel Consell Consultiu (Dictamen núm. 132, 2003, de 31 d'octubre), i aquest òrgan va arribar a la conclusió que no s'adequava a la legalitat vigent. La Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, en la Sentència núm. 99, del 4 de febrer del 2004, n'ha declarat la nul·litat, amb la suspensió prèvia de l'eficàcia. L'Administració autonòmica ha recorregut contra la Sentència esmentada davant del Tribunal Suprem.

HABITATGE

RESUM

La situació de l'habitatge a Espanya en comparació amb la Unió Europea presenta trets diferencials. Destaquen el fet que a Espanya predomina el règim de propietat de l'habitatge, els problemes de qualitat de l'allotjament i de l'habitabilitat, i el fet que més llars pateixen amuntegament i problemes severos. En canvi, la satisfacció amb els habitatges on es resideix és, a Espanya, similar, o fins i tot, superior que la mitjana europea.

El preu de l'habitatge manté un prolongat cicle alcista, amb increments anuals molt superiors als de l'IPC, i molt més en la compra que en el lloguer. En el panel de llars de la Unió Europea, s'observa que són proporcionalment més les llars espanyoles que tenen importants càrregues financeres associades a l'habitatge.

L'alça del preu de l'habitatge a Espanya durant el darrer període només és comparable a la que es recull al Regne Unit i a Irlanda. El deteriorament de la relació entre els preus dels habitatges i els salaris és tan rellevant que, mentre que el 1998 un habitatge mitjà tenia un preu similar a cinc vegades el salari brut mitjà d'aquell any, el 2003 aquesta relació ha augmentat fins a vuit vegades, i s'estima fins a deu vegades en el cas de les Balears.

Els darrers anys de la passada dècada dels noranta, la demanda d'habitatges a les Balears evolucionà amb una gran dinamisme per causa de la confluència d'un conjunt de factors que operaren a la vegada, de manera que es va configurar un escenari singularment expansiu, en el qual, a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors, destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, el ràpid increment de la població, la pròxima entrada en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera dirigida a adquirir habitatges, la ràpida reducció dels tipus d'interès hipotecari i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi.

6.1.

INTRODUCCIÓ³¹

La situació de l'habitatge a Espanya en comparació amb la Unió Europea presenta trets diferencials que s'han mantingut, a més, bastant estables durant els darrers anys. Entre aquests trets, destaca el fet que a Espanya, com en cap altre país, predomina el règim de propietat de l'habitatge, que arriba al 85%, enfront d'un 63% a la mitjana de la Unió. D'altra banda, encara que el parc immobiliari espanyol s'ha renovat de manera important la darrera dècada, els problemes de qualitat de l'allotjament i d'habitabilitat, encara no majoritaris, són una mica més freqüents a Espanya. Proporcionalment és superior el nombre de llars que pateixen amuntegament, i també d'habitatges que tenen problemes severos, mancats d'instal·lacions bàsiques, o els que pateixen humitats. En canvi, la satisfacció amb els habitatges on es resideix és, a Espanya, similar, o fins i tot, major, que a la mitjana europea. (Vegeu el quadre III-86)

31. Per als apartats 6.1 a 6.3, es recullen els aspectes sobre l'habitatge que destaca la proposta sobre la Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2003, que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple del CES del Regne d'Espanya, que va tenir lloc el 31 de maig del 2004 (p. 43-56).

QUADRE III-86. INDICADORS D'HABITATGE A LA UE

Indicadors d'habitatge: UE-15	UE-15	Bèlgica	Alemanya	Grècia	Espanya	França	Irlanda	Itàlia	Luxemburg	Holanda	Àustria	Portugal	Finlàndia	Dinamarca	Suècia	Regne Unit
Dades bàsiques																
% de llars que habiten un habitatge en propietat, 2000	63,4	72,9	43,3	83,6	85,4	62,5	82,3	75,4	70,8	53,0	53,9	65,2	68,1	65,2	59,9	70,5
Proporció del deute hipotecari respecte del PIB, 2001	39	28	47	12	32	22	30	10	29	74	30	47	21	67	58	60
Pujada dels preus del lloguer, 2001	1,6	1,9	0,8	4,0	4,1	0,5	14,4	2,1	3,0	2,6	2,8	2,6	3,9	2,7	1,7	3,3
Pujada nominal dels preus de l'habitatge, 2001	7,1	5,3	2,0	11,3	15,5	6,5	8,0	5,7	9,1	9,7	-2,9	3,6	-0,8	5,8	7,9	8,1
IPC-A, 2001	2,3	2,4	2,1	3,7	2,8	1,8	4,0	2,3	2,4	5,1	2,3	4,4	2,7	2,3	2,7	1,2
Despesa pública en habitatge respecte del PIB, 2000	0,8	1,0	0,9	0,2	1,4	1,1	—	0,1	0,6	0,7	1,3	0,8	1,2	1,4	0,4	0,6
Proporció d'inversió en habitatge respecte del PIB, 2001	4,9	4,8	6,3	4,8	7,3	4,2	8,8	4,5	3,2	5,8	5,0	5,7	4,5	3,5	2,1	2,8
% de llars amb càrregues financeres degudes a costos de l'habitatge, 2000																
Amb importants càrregues financeres	18,6	21,3	15,7	17,0	25,1	16,3	14,1	44,0	—	3,0	10,8	25,1u	10,4	7,4	—	6,3
Amb càrregues financeres	34,8	36,7	42,7	41,8	56,5	29,4	49,0	53,5	—	19,9	47,3	49,6u	35,4	29,0	—	—
Sense càrregues financeres	46,6	42,0	41,6	41,1	18,4	54,3	36,9	2,5	—	2,5	41,9	25,3u	54,2	63,7	—	93,7
% de llars amb retards en els pagaments, 1998																
Com a percentatge del total de propietaris	0,7	2,3	—	2,4	1,2	1,2	2,2	1,0	—	0,4	0,2	0,5	—	1,0	—	0,5
% respecte dels propietaris hipotecats	2,6	3,9	—	25,9	3,8	2,5	5,0	5,6	—	0,5	0,6	1,9	—	1,1	—	0,8

Continua

QUADRE III-86. INDICADORS D'HABITATGE A LA UE

Indicadors d'habitatge: UE-15	UE-15	Bèlgica	Alemanya	Grècia	Espanya	França	Irlanda	Itàlia	Luxemburg	Holanda	Àustria	Portugal	Finlàndia	Dinamarca	Suècia	Regne Unit
% de llars amb retards en els pagaments, 1998																
Dels arrendataris	6,5	7,6	—	27,2	6,7	7,7	17,2	7,2	—	2,6	1,4	3,8	—	1,6	—	12,9
De les factures públiques programades	2,9	6,9	—	23,6	3,1	6,7	5,0	3,6	—	1,0	0,7	2,1	—	2,6	—	—
% de propietaris respecte del total per tipus de llar, 2000																
Un adult menor de 30 anys	21,9	9,8	3,2	23,4	35,1	6,3	...	56,1	22,5	10,9	17,4	35,8	10,6	13,9	25,4	31,1
Un adult major de 65 anys	52,8	59,2	30,2	83,1	84,3	56,6	84,4	69,3	74,9	23,0	34,5	52,4	78,7	40,2	56,8	53,0
Llar monoparental	39,8	46,0	15,6	77,1	86,4	36,8	42,8	57,7	54,1	18,3	22,2	42,4	38,0	38,8	39,0	40,5
Dos adults de menys de 65 anys	66,5	72,5	44,3	81,8	79,6	64,3	82,6	73,9	66,0	66,9	49,5	61,4	70,1	72,5	70,5	83,3
Tipus d'habitatge, 2000																
Unifamiliar (casa)	54,6	79,3	40,4	50,1	39,8	63,3	94,7	35,4	67,5	68,4	47,8	65,4	56,0	64,0	51,3	80,9
En bloc (pis)	39,6	18,3	43,4	48,6	60,1	35,3	3,5	59,0	32,4	27,3	46,3	33,2	43,1	31,2	48,5	17,3
Qualitat de l'allotjament i l'habitabilitat, 2000																
Llars amb amuntegament	9,1	4,3	6,2	26,9	14,1	5,6	11,8	21,5	6,6	1,0	7,5	20,6	7,9	4,7	4,2	3,6
Habitacions per persona	1,9	2,1	1,9	1,3	1,8	1,9	2,1	1,6	2,2	2,6	2,0	1,5	1,6	2,0	2,1	2,3
Insatisfacció amb l'habitatge	15,9	10,1	—	28,8	17,4	9,6	13,8u	27,8	—	7,7	5,9	25,7	10,5	8,3	—	10,5
Falta d'una de les tres instal·lacions bàsiques de l'habitatge	17,2	18,9	9,4	36,0	58,3	10,0	14,5	13,9	13,9	9,9	15,3	88,5	3,7	1,9	—	3,7
Falta de calefacció central	16,2	18,2	8,5	35,4	58,3	8,2	14,2	13,3	0,2	9,5	14,0	88,5	2,4	0,6	—	8,2
Problemes de l'habitatge, 1997																
Humitats	17,9	18,4	—	23,0	24,8	21,0	13,9	10,2	—	17,5	11,2	42,8	6,5	9,9	—	17,0
Llars amb problemes severes	19,2	15,2	—	23,2	21,7	17,7	12,0	21,7	—	13,8	9,4	40,9	12,4	8,0	—	—

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

Notes: El signe «...» indica que no hi ha dades disponibles; «u» indica que les dades són de confiança escassa o incertes.

L'habitatge a Espanya rep una part considerable dels recursos, tant atenent al total de la despesa en inversió en habitatge (7,3% del PIB del 2001 enfront del 4,9% de la UE), com a la despesa pública (1,4% del PIB del 2001, incloses les deduccions fiscals, enfront d'una mitjana del 0,8% a la UE). Però el preu manté un prolongat cicle alcista, amb increments anuals molt superiors als de l'IPC, i molt més en la compra que en el lloguer. Per això, l'endeutament per compromisos crediticis per a la inversió en habitatge arriba a uns nivells que són considerats preocupants, encara que, al mateix temps, s'ha produït un augment important de la riquesa de les famílies, mitjançant l'adquisició i la revalorització de l'habitatge. En aquest aspecte, les estadístiques de comparació són poc segures, però la situació també s'observa en el panel de llars de la Unió Europea, on és proporcionalment més alt el nombre de llars espanyoles que tenen càrregues financeres importants associades a l'habitatge.

L'alça del preu de l'habitatge a Espanya durant el darrer període només és comparable al que es recull al Regne Unit i a Irlanda. Aquesta tendència dels preus ha estat objecte d'atenció de diversos organismes internacionals, que adverteixen dels diversos efectes potencialment negatius sobre el creixement econòmic espanyol, si no s'emprenen transformacions importants en el mercat immobiliari. Entre aquests efectes es compten la menor demanda de consum i, fins i tot, el risc derivat de la concentració en actius hipotecaris que presenta l'estructura del sistema financer. Les reformes que, en opinió

d'aquests organismes, s'han d'iniciar amb vista a resoldre aquests problemes passen per «modificar la política d'habitatge actual, aturar les ajudes a la compra de l'habitatge i destinar la major part dels recursos al llançament del lloguer»; aquestes mesures són imprescindibles per millorar el mercat de treball, al afavorir la mobilitat dels treballadors, per augmentar l'eficàcia en l'assignació de recursos i per moderar la pujada dels preus.

6.2.

PANORAMA GENERAL: L'HABITATGE A ESPANYA I PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Des del començament del darrer cicle d'expansió immobiliària el 1998, el creixement del preu mitjà de l'habitatge en propietat ha estat molt important (98%). Només el darrer any, l'augment ha estat del 17%. A més, aquest cicle alcista dels preus afecta l'habitatge tant nou com de segona mà. Des de l'any 1999, ambdós tipus d'habitatge han mantingut unes taxes de creixement dels preus molt similars, però és aquest darrer any que l'increment del preu de l'habitatge usat ha estat major, de manera que s'han reduït les diferències de preus entre ambdós tipus d'habitatge.

Quant a l'accés a un habitatge en propietat, aquest comportament alcista dels preus de l'habitatge no es veu pal·liat ni tan sols pel descens important dels tipus d'interès, ja que l'amortiment que aquesta baixada suposa en les amortitzacions

de les hipoteques és absorbida per l'augment de preus, en augmentar l'import mitjà d'aquestes. Al mateix temps, la revalorització dels habitatges no es correspon amb l'increment mitjà dels salaris, amb la qual cosa es produeix un empitjorament clar de la relació entre els preus immobiliaris i els ingressos familiars. Probablement per aquest motiu, la demanda de crèdit hipotecari mostra una certa desacceleració, visible en el menor creixement del nombre d'hipoteques sobre l'habitatge construït el 2003 (1%), encara que no és així pel que fa a la quantitat hipotecada, ni a l'import mitjà, que ha crescut un 15,6%, respectivament.

El deteriorament de la relació entre els preus dels habitatges i dels salaris és de tal manera que, mentre que el 1998, un habitatge mitjà tenia un preu similar a cinc vegades el salari brut mitjà de l'any, el 2003 aquesta relació ha augmentat fins a vuit vegades, i s'estima que fins a deu vegades en el cas de les Balears. També s'observa un lleuger empitjorament en l'accessibilitat, ja que actualment una família tipus ha de destinar el 35,5% de la renda bruta anual per adquirir un habitatge de tipus mitjà. Per una altra banda, encara que segueix augmentant la capacitat d'endeutament, gràcies al descens continu dels tipus d'interès, ha tornat a créixer el diferencial existent entre la capacitat de compra d'una família mitjana i els preus mitjans del mercat: el 2002, una família tipus podia accedir a un habitatge de 126.000 euros mitjançant un crèdit hipotecari, i a un de 138.900 euros el 2003, però un habitatge de tipus i mida mitjans, a preu de mercat, costava el primer any 125.000 euros, i 143.000 euros el 2003; per primera vegada, el valor de l'habitatge

tipus a preu de mercat és major que el de l'adquirible per una família tipus. A pesar d'aquest empitjorament de l'accessibilitat, el ritme d'edificació a Espanya arribà a un nou màxim el 2003, ja que el nombre d'habitatges iniciats (més de 690.000) va ser un 19,9% superior a l'any anterior. El nombre d'habitatges acabats és inferior al que es va observar el 2002, com a conseqüència dels volums de producció menors durant els anys 2001 i 2002.

Tant el ritme d'edificació com el comportament dels preus no es distribueixen de manera homogènia en el territori, la qual cosa reverteix en el fet que el preu del metre quadrat d'un habitatge a la Comunitat de Madrid sigui quasi quatre vegades superior al d'Extremadura, o en el fet que els d'algunes comunitats autònomes, com Extremadura i Castella-la Manxa, són un 44% i un 53% inferiors al preu mitjà nacional. A més, encara que l'increment del preu de l'habitatge es produeix d'una manera pràcticament generalitzada a totes les comunitats autònomes durant aquest any, hi ha una variabilitat important al voltant d'aquesta qüestió. (Vegeu el quadre III-87)

Aquests anys d'intens creixement en els preus dels habitatges han ampliat les diferències existents entre les comunitats autònomes. Així mateix, encara que les distàncies interterritorials en els salaris són menors que en els preus, l'evolució salarial en aquests anys tampoc no ha estat homogènia. Ambdós factors porten a una progressiva major distància en la capacitat de compra entre les comunitats autònomes. El 2003, el preu més elevat correspon a la Comunitat de Madrid, que se situà 73 punts per damunt de la mitja

nacional, i el més baix, a Extremadura, 56 punts per davall. Les Illes Balears se situen 21 punts per sobre de la mitjana nacional. El salari més alt, també a Madrid, se situa 21 punts per sobre de la mitjana, i els més baixos, corresponents a Múrcia i a Extremadura, aproximadament 18 punts per davall. Les Balears se situen 10 punts per sota de la mitjana nacional. Com a norma, les comunitats autònomes que presenten uns majors nivells salarials (Madrid, Catalunya, Navarra i el País Basc) reflecteixen al mateix temps uns majors preus dels habitatges, amb l'excepció de les Balears, on la incidència de la demanda de segones residències apuja els preus residencials, que s'allunyen del nivell salarial d'aquesta regió.

Com a conseqüència de tot això, el nombre d'anys de treball necessaris per poder comprar un habitatge sense finançament aliè, l'accés a un habitatge de tipus mitjà en termes d'esforç sobre el salari brut, i el diferencial existent entre la capacitat de compra i els preus existents en el mercat, presenten unes diferències regionals rellevants, atesa la diversitat de factors que concorren per determinar els salaris i els preus de l'habitatge a cada regió. Així, els indicadors d'accessibilitat en termes d'esforç sobre els salaris mostren que les Illes Balears són la comunitat autònoma amb uns indicadors pitjors, després de Madrid i del País Basc i Catalunya.

L'anàlisi dels preus segons la mida dels municipis i les àrees geogràfiques homogènies d'influència mostren que Madrid torna a tenir els preus més elevats (2.869 euros per metre quadrat) perquè els augments que s'han registrat el darrer any han estat més elevats a Madrid

(26,4%) que a Barcelona (22%), amb un preu mitjà de 2.693 euros per metre quadrat. Si es considera tot el cicle alcista dels preus (1998-2003), també els increments han estat superiors a Madrid i a la seva àrea d'influència. L'efecte d'arrossegament de les capitals no només situa les seves àrees d'influència en uns preus cada cop més pròxims, sinó que, a més, l'increment d'aquests preus és similar. El darrer any, els creixements que s'han registrat han estat del 26,4% i del 26%, a Madrid i a Madrid i l'àrea d'influència; i del 22% i del 20%, a Barcelona i a Barcelona i la seva àrea.

D'altra banda, si es comparen els preus corresponents de les ciutats de més de mig milió d'habitants amb la mitjana nacional, totes, excepte València, es troben per damunt d'aquesta mitjana, encara que l'increment dels preus de l'habitatge ha estat molt dispar, ja que, mentre que a Màlaga i a València el creixement ha estat aproximadament del 26% i del 18%, respectivament, a Saragossa i a Sevilla, ha estat una mica inferior (14% i 16%). Entre la resta de municipis d'Espanya, els nivells més alts es registren en aquells amb una població compresa entre els 100.000 i els 500.000 habitants, amb un preu mitjà del metre quadrat de 1.548 euros.

La carestia i, sobretot, l'estretesa del parc d'habitatges de lloguer també dificulten l'accés a un habitatge lliure en aquest règim. Segons les darreres dades disponibles (2002), el preu mitjà de l'habitatge nou de lloguer a Espanya és de 5,3 euros per metre quadrat o més, i de 4,6 euros en el cas de l'habitatge emprat, de manera que l'increment des del 1999 en el preu del lloguer és major en el cas de l'habitatge emprat (39%).

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Espanya	Andalusia	Aragó	Astúries	Balears	Canàries	Cantàbria	Castella i Lleó	Castella-la Manxa
Construcció d'habitatges lliures									
Habitatges iniciats, 2003	690.206	147.626	16.024	14.773	12.368	27.081	6.740	36.914	33.526
Habitatges iner anuals 2003-2002 (%)	19,9	26,9	6,3	15,4	-6,6	5,4	-24,3	23,2	40,5
Habitatges acabats, 2001	457.194	95.232	6.609	14.652	11.890	23.436	11.831	17.226	22.399
Variació interanual 2003-2002 (%)	7,1	-5,6	-11,5	23,0	-6,2	32,2	-10,7	18,2	20,1
Superfície mitjana d'habitatge nou en bloc (%)	101,3	99,5	103,0	92,5	102,1	97,3	93,5	104,5	103,7
Actuacions protegibles									
Total d'habitatges protegits iniciats, 2003	47.085	8.096	2.062	745	417	1.072	349	2.180	2.138
Total d'habitatges protegits acabats, 2003	26.287	7.890		798	253	594	491	1.269	
Preus de l'habitatge lliure i salaris									
Euro per metre quadrat d'habitatge, 2003	1.428,2	1.072,4	1.141,0	1.097,0	1.724,7	1.319,9	1.347,5	1.087,3	780,2
Variació interanual 2003-2002 (%)	17,0	17,2	12,6	11,3	13,0	8,4	13,9	7,4	14,6
Cost salarial total per treballador, 2003 (/mes)	1.480,2	1.345,0	1.455,5	1.468,0	1.339,9	1.217,2	1.358,5	1.265,7	1.361,6
Variació interanual 2003-2002 (%)	3,8	3,2	3,6	5,4	5,1	1,9	4,3	-4,4	13,5
Salari ponderat, 2003 (/mes)	1.924,2	1.748,6	1.892,1	1.908,3	1.741,8	1.582,4	1.766,1	1.645,4	1.770,0
Indicadors d'accessibilitat									
Ràtio de solvència, 2003	8,1	6,6	6,7	5,8	11	8,8	7,7	7,5	5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,8	0,7	0,1	0,0	-0,1	1,5	0,8	0,9	-0,1
Ràtio de solvència ponderada, 2003	6,3	5,1	5,2	4,4	8,4	6,8	5,9	5,8	3,8
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,0	0,8	0,4	0,3	0,9	1,0	0,9	1,1	0,1
Esforç sobre el salari, 2003	46,2	37,5	38,2	32,7	62,1	49,9	43,8	42,4	28,1

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Espanya	Andalusia	Aragó	Astúries	Balears	Canàries	Cantàbria	Castella i Lleó	Castella-la Manxa
Indicadors d'accessibilitat									
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,3	0,4	-2,9	-3,4	-2,6	0,2	0,0	-2,5	-0,6
Esforç sobre el salari ponderat, 2003	35,5	28,9	29,4	25,1	47,8	38,4	33,7	32,6	21,5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	2,5	2,2	-0,2	-0,8	-1,9	5,6	2,7	3,4	-1,2
Habitatge adquireble, 2003 (milers d'euros)	103,3	93,9	101,6	102,5	93,5	85,0	94,8	88,3	95,0
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	12,7	11,0	12,3	13,9	12,5	9,0	12,0	12,1	10,9
Habitatge adquireble ponderat, 2003 (milers d'euros)	138,9	122,0	132,1	133,2	121,6	110,4	123,3	114,8	123,5
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	12,9	6,8	7,9	10,1	16,0	-4,6	6,3	-2,2	17,6
Habitatge adquireble / habitatge del mercat, 2003 (%)	71,4	88,0	86,4	101	53,1	66,2	75,3	77,7	117,5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-1,0	6,2	9,4	2,1	-0,3	0,0	4,3	2,6	-1,8
Hab. adquireble ponderat / hab. del mercat, 2003 (%)	96,0	114,4	112,4	131,3	69,0	86,0	97,8	101,1	152,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-9,3	0,8	4,0	2,7	-14,7	-8,5	-11,7	8,1	-7,7
Preu màxim d'habitatge protegit nou, 2003									
Preus màxims (euros/m2 útil)	636,3	873,2	992,5	1.050,5	1.317,1	992,5	980,6	998,1	927,1
Variació interanual 2003-2002 (%)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	0
Loguer habitatge lliure									
Habitatge nou, 2002 (euros/m² construït/mes)	5,3	4,3	4,0	4,7	7,1	5,8	6,4	5,1	3,6
Variació interanual 2002-1999 (%)	14,7	7,5	8,9	-10,9	68,0	34,1	26,9	13,2	-4,7
Habitatge utilitzat, 2002 (euros / m² construït / mes)	4,6	3,7	3,4	3,7	6,4	5,3	5,3	4,2	3,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	39,0	29,6	24,4	0,0	139,7	77,1	42,5	25,1	4,3

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Catalunya	Comunitat Valenciana	Extremadura	Galícia	Múrcia	Madrid	Navarra	País Basc	La Rioja
Construcció d'habitatges lliures									
Habitatges iniciats, 2003	96.493	105.989	11.275	36.164	34.312	78.793	7.336	18.774	6.020
Habitatges iner anuals 2003-2002 (%)	18,0	24,8	3,5	22,2	41,3	9,7	22,0	19,8	29,4
Habitatges acabats, 2001	66.193	61.998	3.414	21.049	19.139	55.405	8.213	13.952	4.556
Variació interanual 2003-2002 (%)	24,3	6,4	39,8	1,6	15,5	12,3	37,0	-28,1	24,9
Superfície mitjana d'habitatge nou en bloc (%)	103,3	103,7	108,9	99,6	97,9	103,2	102,9	107,5	106,6
Actuacions protegibles									
Total d'habitatges protegits iniciats, 2003	3.734	6.900	263	3.170	1.331	9.063	1.286	3.807	472
Total d'habitatges protegits acabats, 2003	3.453	6.899	888	2.245	1.472	783	627	2.236	648
Preus de l'habitatge lliure i salaris									
Euro per metre quadrat d'habitatge, 2003	1.850,9	1.028,0	616,0	864,1	892,7	2.485,1	1.454,3	2.140,1	1.230,6
Variació interanual 2003-2002 (%)	19,1	17,2	10,5	8,0	19,4	25,9	12,7	12,6	15,9
Cost salarial total per treballador, 2003 (/mes)	1.584,7	1.319,1	1.210,9	1.271,5	1.777,5	1.217,0	1.653,5	1.708,0	1.348,4
Variació interanual 2003-2002 (%)	4,2	4,5	4,6	2,4	6,0	4,3	5,2	2,9	3,9
Salari ponderat, 2003 (/mes)	2.060,1	1.714,8	1.574,1	1.653,0	1.582,1	2.310,7	2.149,6	2.220,3	1.753,0
Indicadors d'accessibilitat									
Ràtio de solvència, 2003	10,1	6,7	4,6	5,6	6	12	7,5	11,2	8,1
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,2	0,6	0,1	0,2	0,3	2,1	0,2	1,0	0,9
Ràtio de solvència ponderada, 2003	7,7	5,2	3,6	4,3	4,6	9,2	5,8	8,6	6,2
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,3	0,8	0,3	0,4	0,5	2,1	0,5	1,3	1,0
Esforç sobre el salari, 2003	57,0	38,2	26,2	32,0	23,2	99,6	42,8	63,7	46,0

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES									
Indicadors d'habitatge	Catalunya	Comunitat Valenciana	Extremadura	Galícia	Múrcia	Madrid	Navarra	País Basc	La Rioja
Construcció d'habitatges lliures									
Variació interanual 2003-2002 (punts)	4,1	2,0	-0,3	0,3	0,5	7,8	0,1	3,1	3,0
Habitatge adquireble, 2003 (milers d'euros)	110,6	92,1	84,5	88,7	84,9	124,1	115,4	119,2	94,1
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	13,9	11,8	10,9	9,8	11,9	15,7	15,5	13,6	11,6
Habitatge adquireble ponderat, 2003 (milers d'euros)	143,8	119,7	109,9	115,4	110,4	161,3	150,0	155,0	122,4
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	9,3	8,1	7,6	5,6	9,0	10,7	11,2	8,2	7,7
Habitatge adquireble / habitatge del mercat, 2003 (%)	57,8	86,4	126,0	103,1	97,2	48,4	77,1	51,8	71,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,3	9,9	5,7	4,3	-4,8	4,8	0,1	-1,7	
Hab. adquireble ponderat / hab. del mercat, 2003 (%)	96,0	114,4	112,4	131,3	69,0	86,0	97,8	101,1	152,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-9,3	0,8	4,0	2,7	-14,7	-8,5	-11,7	8,1	-7,7
Preu màxim d'habitatge protegit nou, 2003									
Preus màxims (euros/m2 útil)	1.118,2	868,2	697,0	991,2	815,9	1.268,8	..	..	1.000,7
Variació interanual 2003-2002 (%)	2,6	2,0	2,0	2,0	1,6	2,0	..	..	2,0
Lloguer habitatge lliure									
Habitatge nou, 2002 (euros/m2 construït/mes)	6,7	4,4	3,3	3,7	3,8	7,6	6,4	8,7	5,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	40,0	14,9	-3,6	-8,8	-2,3	-5,9	27,8	26,9	18,2
Habitatge utilitzat, 2002 (euros / m2 construït / mes)	5,8	3,6	2,6	3,3	3,1	7,0	5,5	8,0	4,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	78,2	45,3	8,3	8,0	27,2	23,4	58,0	60,4	17,6

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

El preu de l'habitatge de lloguer té un comportament regional similar al de l'habitatge en propietat. Els lloguers, tant de l'habitatge nou com de l'emprat, són majors a les Balears, a Madrid i al País Basc, i han crescut més que la mitjana a les Balears, a Canàries i a Catalunya. Els més baixos corresponen a Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia, encara que on menys han crescut és, en el cas de l'habitatge nou, a Astúries, a Galícia i a Madrid, i en el cas de l'habitatge emprat, a Astúries i a Castella-la Manxa.

6.3.

LES POLÍTIQUES DE SUPORT A L'HABITATGE

El descens de l'habitatge de protecció oficial (HPO), en proporció al total d'habitatges iniciats, és pronunciat i continu des de la segona meitat dels anys setanta, encara que les dades dels tres darrers anys apunten cap a una certa recuperació. Entre el gener i el setembre del 2003, s'iniciaren 43.900 habitatges protegits, un 94,2% més que en el mateix període de l'any anterior. Aquestes dades assenyalen un augment apreciable -encara a uns nivells molt baixos- del percentatge sobre el total d'habitatges iniciats, des del 8,6% el 2000 fins al 9,8% el 2003.

L'any 2003 es promogueren diverses modificacions legislatives, amb l'objectiu de potenciar l'arrendament d'habitatges a Espanya i dinamitzar el mercat hipotecari,³² l'OCDE opina: «aquesta reforma seria més efectiva si fos acompanyada d'una reducció progressiva de les deduccions d'impostos per l'adquisició de l'habitatge (...), i encara que sigui difícil políticament, l'experiència d'alguns països de l'OCDE mostra que és possible (...). Aquest tipus de reforma podria disminuir el risc d'una bombolla especulativa en el mercat immobiliari.»

Respecte de l'arrendament, en línia amb el que recomana l'Informe del CES 3/2002, sobre l'emancipació del jovent i la situació de l'habitatge a Espanya, s'ha articulat, en l'impost de societats, un règim especial per a les entitats l'objecte social exclusiu de les quals sigui l'arrendament d'habitatges, pel qual es bonifica la quota íntegra de l'impost a les que desenvolupin aquesta activitat en les condicions que s'estableixen en la norma, i que es refereixen, fonamentalment, a la renda i a l'opció de compra a favor de l'arrendatari. Es considera, així mateix, la tributació de l'adquisició d'aquests habitatges de part de les entitats esmentades al tipus superreduït de l'IVA. A fi de dinamitzar aquest mercat, és convenient, així mateix, agilitar els procediments judicials per l'impagament o pel deteriorament de l'habitatge de lloguer, com també es recomanava en l'Informe esmentat.

32. A través de l'RDL 2/2003, de 25 d'abril, de mesures urgents de reforma econòmica, que posteriorment s'ha convertit en la Llei 36/2003, d'11 de novembre.

Quant al mercat hipotecari, s'han modulat diverses mesures amb les quals es pretén facilitar i abaratir, mitjançant beneficis fiscals i reduccions o bonificacions dels aranzels registrals i notariais, les operacions de novació i de subrogació hipotecària, així com promoure el desenvolupament i la difusió de productes d'assegurament del risc d'increment del tipus d'interès.

L'execució anual del Pla d'habitatge 2002-2005, a través del Programa 2003, ha supo-

sat el segon any d'aplicació dels diferents instruments de finançament estatal d'actuacions protegides en matèria d'habitatge i sòl, que es preveuen en el Reial decret 1/2002, d'11 de gener, i ha estat perfilat per diferents paràmetres bàsics, que serviren de referència per establir el preu de l'habitatge protegit aquell any, el tipus d'interès efectiu dels préstecs qualificats, o el volum econòmic d'aquestes ajudes i la seva distribució. (Vegeu el quadre III-88)

QUADRE III-88. DADES PRINCIPALS DEL PROGRAMA D'HABITATGE 2003

Preu bàsic, interès i recursos pressupostats

Preu bàsic (metre quadrat útil) (€)	636,25
Tipus d'interès efectiu de préstecs qualificats (%)	3,96
Volum global de préstecs (milions de €)	4.050,81
Volum de préstecs territorialitzats (milions de €)	3.240,65
Volum de préstecs no territorialitzats (milions de €)	810,16

Recursos pressupostats: fons territorialitzats i no territorialitzats

Comunitats autònomes	Recursos territorialitzats	Recursos totals	Diferència (%)
Andalusia	310.994	747.611	140
Aragó	130.929	177.391	35
Astúries	90.370	74.875	-17
Balears	73.252	40.978	-44
Canàries	161.394	108.939	-33
Cantàbria	67.919	25.876	-62
Castella i Lleó	190.685	250.540	31
Castella-la Manxa	148.337	216.106	46
Catalunya	559.334	364.976	-35
Extremadura	113.216	104.826	-7
Galícia	143.247	346.237	142
Madrid	514.905	765.653	49
Múrcia	197.124	98.473	-50
La Rioja	75.271	69.112	-8

Continua

QUADRE III-88. DADES PRINCIPALS DEL PROGRAMA D'HABITATGE 2003

Comunitats autònomes	Recursos territorialitzats	Recursos totals	Diferència (%)
La Rioja	75.271	69.112	-8
C. Valenciana	446.636	658.467	47
Ceuta	4.256	569	-87
Melilla	12.778	145	-99
TOTAL	3.240.647	4.050.774	—

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

Pel que es fa al volum de préstecs del Programa 2003, és interessant observar-ne la distribució, en tant que el Pla d'habitatge 2002-2005 distingeix entre préstecs territorialitzats i no territorialitzats. Amb aquests darrers préstecs, que arriben a un 20% del volum de finançament, es pretén fomentar determinades modalitats d'actuacions protegides o, en general, flexibilitzar l'evolució del Pla i millorar-ne el grau de compliment. A pesar de desconèixer els criteris específics que en justificaren la distribució, pot apreciar-se que set comunitats autònomes obtingueren recursos amb càrrega a fons no territorialitzats (Andalusia, Aragó, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Galícia, Madrid i Comunitat Valenciana).

Encara que amb una apreciable dispersió regional, les dades nacionals indiquen que no només s'han complert completament les actuacions corresponents al programa 2003 del Pla d'habitatge actualment en vigor, sinó que, a més, s'han superat les actuacions convingudes, sobretot en el cas dels habitatges protegits de nova construcció i en l'adquisició dels existents. L'excepció és el cofinançament d'habitatges de protecció oficial (HPO) de promoció pública de lloguer, en què el grau de

compliment de les actuacions només fou del 39,3%. En el cas de les Balears el grau de compliment de les actuacions convingudes se situa en el 84,5%. (Vegeu el quadre III-89)

6.4.

L'EVOLUCIÓ DE L'HABITATGE A LES ILLES BALEARS

Els darrers anys de la passada dècada dels noranta, la demanda d'habitatge a les Balears evolucionà amb un gran dinamisme per causa de la confluència d'un conjunt de factors que operaren a la vegada, i que varen configurar un escenari singularment expansiu, en el qual, a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors sobre la creixent escassetat futura, destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, l'increment elevat de la població, a causa, sobretot, de la immigració procedent d'altres comunitats i també de l'estranger, la pròxima entrada en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera adreçada a adquirir habitatges destinats al

QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ACTUACIONS CONVINQUES I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS									
Comunitats autònomes	Actuacions	Habitatges protegits de nova construcció					Cofinançament d'HPO de promoció pública (en lloguer)	Adquisició d'altres habitatges existents	
		Total	Per venda	Per lloguer					
						Total	10 anys		25 anys
TOTAL	Convingudes	42.235	37.665	4.420	1.234	3.186	150	5.645	
	% realització	124,1	123,2	135,5	184,9	116,4	39,3	212,6	
Galícia	Convingudes	1.810	1.730	80	50	30	0	125	
	% realització	247,0	253,8	101,3	12,0	250,0	—	473,6	
Astúries	Convingudes	1.280	1.025	155	90	65	100	310	
	% realització	46,1	47,9	63,9	7,8	141,5	0,0	284,5	
Cantàbria	Convingudes	920	920	0	0	0	0	255	
	% realització	28,7	28,7	—	—	—	—	89,0	
Catalunya	Convingudes	6.050	5.000	1.050	205	845	0	1.300	
	% realització	74,5	65,5	116,8	37,6	136,0	—	50,6	
Castella i Lleó	Convingudes	2.200	2.050	150	50	100	0	300	
	% realització	118,9	105,7	299,3	322,0	288,0	—	469,0	
La Rioja	Convingudes	905	890	15	15	0	0	145	
	% realització	75,6	76,5	20,0	20,0	—	—	313,1	
Aragó	Convingudes	1.505	1.500	5	0	5	0		
	% realització	152,8	147,8	—	—	640,0	—	128,9	

Continua

**QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(ACTUACIONS CONJUNTES I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS**

Comunitats autònomes	Actuacions	Habitatges protegits de nova construcció				Cofinançament d'HPO de promoció pública (en lloguer)	Adquisició d'altres habitatges existents	
		Total	Per venda	Per lloguer				
				Total	10 anys			25 anys
Madrid	Convingudes	6.520	5.980	540	324	216	0	540
	% realització	143,0	123,0	364,8	558,0	75,0	—	91,5
Castella-la Manxa	Convingudes	2.275	2.150	125	25	100	0	190
	% realització	130,8	134,8	61,6	32,0	69,0	—	207,4
C. Valenciana	Convingudes	5.865	5.490	350	100	250	25	1.250
	% realització	125,2	130,8	45,7	20,0	56,0	44,0	344,6
Extremadura	Convingudes	1.875	1.855	20	0	20	0	140
	% realització	91,8	91,3	135,0	—	90,0	—	292,1
Andalusia	Convingudes	5.010	3.570	1.440	0	1.440	0	300
	% realització	245,9	300,1	111,6	—	107,8	—	374,0
Múrcia	Convingudes	3.140	3.015	100	60	40	25	125
	% realització	41,5	42,9	12,0	20,0	0,0	192,0	258,4
Illes Balears	Convingudes	515	440	75	0	75	0	160
	% realització	84,5	60,0	228,0	—	176,0	—	99,4
Canàries	Convingudes	2.365	2.050	315	315	0	0	100
	% realització	65,5	74,3	8,6	8,6	—	—	50,0

Continua

QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ACTUACIONS CONvingudes I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS									
Comunitats autònomes		Actuacions	Rehabilitació					Sòl	TOTAL
			Total	Àrees	Edificis (en nre. d'habitatges) i habitatges				
					Total	Amb subvenció	Prèstec		
TOTAL		Convingudes	31.430	8.180	23.250	21.105	2.145	10.565	89.875
		% realització	127,3	112,1	132,6	135,3	106,2	109,5	129,1
Galícia		Convingudes	1.605	605	1.000	900	100	120	3.660
		% realització	188,0	99,5	241,5	261,1	65,0	83,3	223,5
Astúries		Convingudes	950	50	900	800	100	1.000	3.540
		% realització	116,0	0,0	122,4	125,0	102,0	46,5	85,8
Cantàbria		Convingudes	450	0	450	400	50	0	1.625
		% realització	147,1	—	147,1	162,5	24,0	—	71,0
Catalunya		Convingudes	7.465	2.000	5.465	4.635	830	1.500	16.315
		% realització	124,1	96,0	134,4	131,2	151,9	46,3	92,7
Castella i Lleó		Convingudes	2.825	150	2.675	2.500	175	1.400	6.725
		% realització	141,7	483,3	122,6	125,0	88,0	0,0	119,4
La Rioja		Convingudes	500	50	450	400	50	0	1.625
		% realització	133,8	0,0	148,7	150,0	138,0	—	250,3
Aragó		Convingudes							
		% realització	117,0	0,0	125,1	125,0	—	364,9	203,7

Continua

**QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(ACTUACIONS CONvingudes I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS**

Comunitats autònomes	Actuacions	Rehabilitació						Sòl	TOTAL
		Total	Àrees	Edificis (en nre. d'habitatges) i habitatges					
				Total	Amb subvenció	Prèstec			
Madrid	Convingudes	7.645	4.000	3.645	3.510	135	2.160	16.865	
	% realització	100,6	87,5	115,0	117,4	51,1	14,5	105,7	
Castella-la Manxa	Convingudes	1.280	300	980	900	80	50	3.795	
	% realització	151,6	188,3	140,3	144,3	95,0	130,0	141,6	
C. Valenciana	Convingudes	1.525	400	1.125	1.025	100	300	8.940	
	% realització	195,4	405,8	120,6	125,0	76,0	0,0	104,3	
Extremadura	Convingudes	1.600	0	1.600	1.400	200	260	3.875	
	% realització	119,4	—	119,4	125,0	80,5	0,0	104,3	
Andalusia	Convingudes	1.700	0	1.700	1.500	200	1.500	8.510	
	% realització	120,6	—	120,6	125,0	87,5	96,5	199,1	
Múrcia	Convingudes	345	25	320	270	50	25	3.635	
	% realització	182,3	0,0	196,6	215,6	94,0	0,0	63,4	
Illes Balears	Convingudes	1.605	300	1.305	1.305	0	50	2.330	
	% realització	124,7	40,3	144,1	144,0	—	0,0	111,4	
Canàries	Convingudes	380	200	180	105	75	600	3.445	
	% realització	68,9	55,0	84,4	136,2	12,0	114,8	74,0	

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

turisme residencial, la ràpida reducció dels tipus d'interès hipotecari, l'allargament dels terminis d'amortització dels crèdits hipotecaris i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi respecte d'altres actius alternatius, en un escenari de baixos tipus d'interès i d'expectatives de continuïtat de les fortes alces de preus i de lloguers.

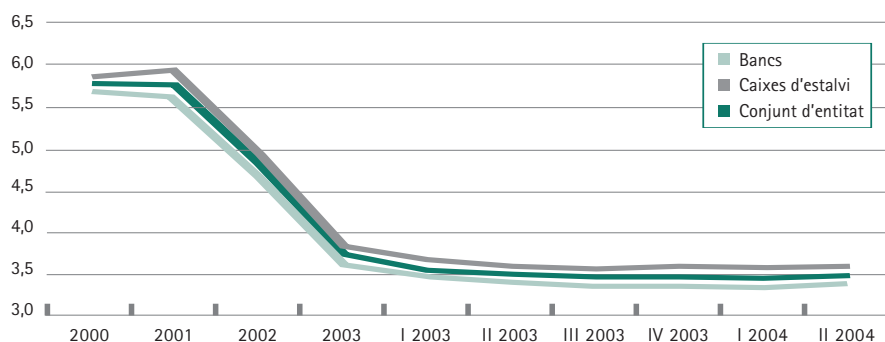
Encara que alguns dels factors que expliquen el model descrit han continuat operant, el darrer any els motors econòmics que realment han sostingut la demanda han estat els següents fets: s'han reduït addicionalment els tipus d'interès hipotecari i s'han allargat els terminis d'amortització dels crèdits hipotecaris, s'ha considerat l'habitatge com a actiu refugi, i hi ha expectatives de futures alces de preus que l'inversor o consumidor ha associat a restriccions en l'oferta derivades de la futura ordenació territorial i urbanística. També han impulsat la demanda alguns factors d'ordre demogràfic i social, com ara l'increment de joves que cerquen la primera

casa, el procés d'immigració, l'augment de les famílies monoparentals i d'un sol membre, el baby boom i l'increment de la taxa d'activitat de la dona, entre d'altres.

L'any 2003 la demanda d'habitatges dels residents s'ha mantingut activa en el segment de preus inferior als 200.000 euros, encara que perd vigor a mesura que els preus s'apropen a aquest límit. En el segment de preus mitjans-alts s'ha reduït intensament. La demanda residencial d'inversors estrangers ha pujat. Els preus han continuat creixent a un ritme molt intens, tant en l'habitatge nou com en l'utilitzat, fins i tot, amb taxes més elevades que les de l'any anterior.

Els tipus d'interès hipotecari, que el 2002 ja s'havien reduït un punt percentual, disminuïren un altre punt el 2003, de manera que se situen en el 3,71%, expressat com a valor mitjà anual corresponent al conjunt de les entitats financeres. Al desembre havia arribat al 3,46%. (Vegeu el gràfic III-26)

Gràfic III-26
Tipus d'interès hipotecari

Font: Banc de Espanya, *Boletín Estadístico*.

Aquest descens continuat dels tipus d'interès ha augmentat la renda disponible i la capacitat de pagament i d'endeutament de les famílies i, per tant, la demanda solvent. El nivell d'endeutament ha continuat creixent de la mà dels preus dels habitatges, però el descens dels tipus i l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs ha alleugerit el pes de la càrrega financera i, en suma, ha seguit alimentant l'impuls de la demanda. Segons dades de l'INE referides al primer semestre, mentre que el nombre de transaccions de crèdit hipotecari que han realitzat les entitats financeres que operen a les Balears disminuï un 0,12%, el seu valor augmentà un 6,44%, com a resultat de l'alça dels preus de l'habitatge.

La continuïtat d'un escenari financer caracteritzat per la fragilitat dels mercats, l'augment de la incertesa per factors geopolítics i la manca de remuneració dels actius de reduït risc, pròpia de la situació de baixos tipus d'interès, mantingueren el paper de l'habitatge com a actiu refugi.

D'altra banda, en el segon semestre, pujà la demanda de la inversió estrangera de tipus residencial procedent de ciutadans britànics, centrada, sobretot, en el segment de productes immobiliaris d'alt nivell. També es mantingué activa la demanda d'inversors espanyols. En canvi, la demanda de compradors alemanys continuà estancada.

Els preus mitjans de l'habitatge es mantingueren per davall de la mitjana estatal fins al 1997. A partir de llavors s'inicià una escalada alcista que va fer que les

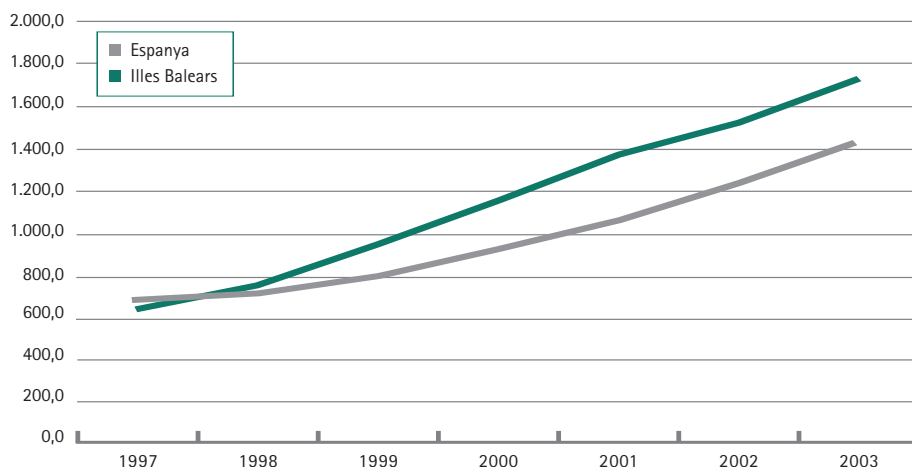
Balears se situassin en el grup al capdavant de les comunitats autònomes amb els preus de l'habitatge més elevats i amb un major ritme d'augment. L'any 2003, sobre la base de les dades del Ministeri de Foment, els preus mitjans varen arribar als 1.724,66 euros per metre quadrat, que és un 20,8% més alt que la mitjana espanyola, que se situà en 1.428,16 euros. A les Balears els preus creixeren un 13,2%, un punt més que el 2002. Aquesta pujada trenca el procés de desacceleració, després dels intensos creixements dels anys 2000 i 2001. Els preus mitjans espanyols creixeren un 17%, taxa lleugerament major que la de l'any anterior. (Vegeu el gràfic III-27)

El darrer any, a les Balears el preu mitjà de l'habitatge utilitzat ha crescut un 20%, de manera que s'ha situat en 1.572,4 euros per metre quadrat. L'any anterior havia augmentat un 15%. El 2003 la mitjana espanyola ha crescut un 17%, de manera que és situada en 1.330,5 euros per metre quadrat. A les Balears el preu mitjà de l'habitatge utilitzat és superior en un 17,9% a la mitjana estatal.

Els preus màxims dels habitatges protegits de nova construcció corresponents al 2003 augmentaren un 2%, en passar de 1.291,28 euros per metre quadrat útil a 1.317,11 euros.

L'accessibilitat de l'habitatge, mesurada en termes de salari brut, ha empitjorat el darrer any per causa que els preus dels habitatges han continuat pujant molt més ràpidament que els salaris. El descens dels tipus d'interès al llarg del 2003 s'ha mani-

Gràfic III-27

Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge
(en euros)

Font: Ministeri de Foment.

festat insuficient per contrarestar l'efecte d'augment de la ràtio d'accessibilitat que ha provocat l'intens creixement dels preus. El 1999 l'esforç d'accés (percentatge dels ingressos bruts que comporta pagar les quotes mensuals d'un préstec del 80% de l'habitatge en tipus d'interès de mercat en un termini de quinze anys) era del 41%, a les Balears, i del 32,7%, a Espanya. El 2003 aquest índex, que elabora el Servei d'Estudis del BBVA, havia passat, a Espanya, a quasi el 50% (un 40%, si es considera un termini d'amortització de vint anys). La relació entre preu i salari mitjà anual necessari per adquirir un habitatge de 90 metres quadrats s'ha deteriorat amb rapidesa els darrers anys. A Espanya, a la fi del 2003, el preu de l'habitatge equivalia a set anys de salari. L'any 2000 equivalia a cinc anys. A les Balears calculam que l'any passat se situà per damunt dels deu anys,

de manera que és una de les comunitats que requereix un esforç de compra major. (Vegeu l'apartat 6.2.)

L'augment del corrent immigratori de baixa renda i per motius laborals, juntament amb l'escassetat de l'oferta d'habitatges en règim de lloguer i d'habitatge social en propietat i l'empitjorament de l'accessibilitat a l'habitatge lliure, han provocat un creixement ràpid dels preus dels lloguers i l'entrada d'habitatges de baix nivell de qualitat en el mercat de lloguers. Tot això genera greus problemes d'habitatge per a aquests col·lectius i l'aparició del sotsarrendament i de situacions de precarietat. Amb dades referides al 2002 per al conjunt estatal, el lloguer mitjà d'un habitatge utilitzat era equivalent al 55,7% del salari net mitjà, i arribava fins a un 79,5%, per als habitatges de nova construcció.

7

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

RESUM

L'activitat dels jutjats i dels tribunals s'ha vist afectada, l'any 2003, per l'entrada en funcionament de l'anomenada Llei de judicis ràpids i per l'entrada en vigor de diverses lleis, entre les quals destaquen la Llei 27/2003, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica, les lleis de reforma del Codi penal i de la Llei orgànica del poder judicial i la nova Llei concursal.

Pel que fa a l'activitat de la Fiscalia, s'analitzen els delictes que s'han denunciat a les Illes Balears amb més freqüència o que tenen una transcendència social major. En aquest sentit, s'ha detectat un increment especial dels delictes relatius a lesions que deriven del maltractament familiar, a causa de la consciència social creixent sobre aquest tipus d'actes i al fet que ha entrat en vigor la Llei 27/2003, esmentada anteriorment.

Com a novetat respecte de les memòries dels anys anteriors, cal destacar la referència a figures com l'arbitratge, la mediació i la conciliació, les quals constitueixen, en alguns casos, un recurs alternatiu als procediments judicials.

7.1.

INTRODUCCIÓ

L'any 2003 s'han aprovat diverses normes legals, entre les quals destaquem la Llei 27/2003, de 31 juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica. Es tracta d'un fenomen que ha necessitat, durant l'any 2004, que s'hagi elaborat una llei integral, actualment en tràmit parlamentari.

També cal mencionar la modificació legislativa referent als estrangers per facilitar-ne l'expulsió en cas que cometin delictes en el nostre país.

Igualment, destaquem tres lleis que han entrat o que entraran en vigor l'any 2004 i que seran objecte d'anàlisi en memòries futures: la Llei 15/2003, de reforma del Codi penal, la qual modifica penes i introdueix nous tipus delictius adequats a la realitat social; la Llei 19/2003, de 23 de desembre, la qual reforma la Llei orgànica del poder judicial i atorga més competències als secretaris judicials, al mateix temps que regula una nova distribució de les ofícines judicials, i la Llei concursal 22/2003, la qual unifica els procediments de fallides, de suspensions de pagaments i de concursos de creditors, i crea els jutjats mercantils.

Una novetat legislativa important de l'any 2003 és que ha entrat en funcionament l'anomenada Llei de judicis ràpids, que

pretén que es faci el judici en un termini màxim de 15 dies en el cas dels delictes menys greus, i en 8 dies en el cas de determinades faltes, entre les quals es destaquen els furts contra la propietat aliena.

L'aplicabilitat d'aquesta Llei es concreta en els delictes contra la propietat, la violència familiar i, sobretot, en la conducció sota la influència de begudes alcohòliques. La Llei permet una rebaixa d'un terç de la pena a l'acusat que reconegui davant el jutge de guàrdia ser autor d'un delictes i es conformi amb la pena reduïda que se li ofereixi. D'aquesta manera, es dicten un nombre elevat de les anomenades sentències de conformitat.

La Llei de judicis ràpids també pretén jutjar en un termini breu els casos de violència domèstica, la qual cosa és possible quan es denuncien agressions per primera vegada. Això no obstant, complir la Llei és difícil quan es tracta de maltractadors habituals, atès que la legislació estableix que, en aquests casos, s'han d'acumular totes les denúncies en el jutjat que en què se n'ha presentat la primera, la qual cosa impedeix que es compleixin els terminis que es requereixen per fer un judici ràpid. La violència domèstica també va ser regulada mitjançant l'Ordre de protecció, que es va aprovar al juliol, a través de la qual es pretén que les víctimes que acudeixen al jutjat de guàrdia i hi acrediten una agressió domèstica puguin també obtenir del jutge de guàrdia, a banda d'una ordre d'allunyament, una sèrie de mesures de caràcter civil, com són la custòdia dels fills, l'ús de l'habitatge familiar o la fixació de quantitats mensuals per a l'alimentació, mesures que, en el termini d'un mes, han de ser reiterades davant els jutjats de

família que obrin els processos de separació corresponents. Amb l'ordre de protecció, també es posen en marxa ajudes de caràcter assistencial. L'obligació legal d'adoptar aquestes decisions immediatament i, si no és possible, en un termini màxim de tres dies després de practicar les proves corresponents, i l'augment de sol·licituds - augment que encara no es reflecteix estadísticament -, provoquen que la prestació dels serveis de guàrdia sigui més costosa en els nostres partits judicials.

Durant l'any 2003 han entrat en funcionament a Palma els jutjats 18, de Primera Instància, i 11, d'Instrucció; el segon, amb personal totalment interí i amb manca de coneixements jurídics, la qual cosa va originar una conjuntura greu que s'ha pogut solucionar en part gràcies a la tasca de reforç que han dut a terme quatre funcionàries titulars, sense la qual aquest Jutjat hagués quedat completament col·lapsat només uns mesos després d'haver-se posat en funcionament. Aquest fet obliga a insistir en un procés adequat de selecció del personal interí.

També es va aprovar la creació del Partit Judicial de Calvià, que comprendrà els termes municipals d'Andratx, Calvià, Banyalbufar i Estellencs. Aquest partit està dotat de dos jutjats mixtos i s'espera que el primer entri en funcionament a la fi del 2004.

No tots els conflictes de caràcter jurídic es constaten en gràfics i en quadres estadístics de l'activitat dels jutjats i dels tribunals, sinó que en el nostre ordenament jurídic coexisteixen altres sistemes per posar fi a la resolució de conflictes de caràcter jurídic.

Efectivament, amb caràcter general i per a matèries de dret civil, el nostre Codi civil regula l'anomenada transacció mitjançant la qual les parts poden evitar interposar un plet o finalitzar un plet començant. L'acord al qual s'arribi té categoria de contracte si s'obté al marge del plet, mentre que, si s'arriba al pacte en el transcurs d'un litigi i davant el jutge competent, aquest pot ser directament executable com si fos una sentència.

A banda de l'activitat pròpiament judicial, s'han de tenir en compte altres figures, com l'arbitratge, la mediació i la conciliació.

Mitjançant l'arbitratge es pretén que professionals amb coneixements adequats, anomenats àrbitres, resolguin fora dels jutjats conflictes d'interessos sobre matèries de lliure disposició conformement al dret (entre les quals es troben les que tracten interessos jurídics de caràcter privat), de manera que dicten l'anomenat laude arbitral, que es pot executar directament d'acord amb les normes de la Llei d'enjudiciament civil (LEC). L'arbitratge i el seu procediment, equivalent a un plet, es regulen en la corresponent Llei 60/2003, de 23 de desembre.

La mediació és una figura mitjançant la qual dues persones amb interessos privats enfrontats se sotmeten a una sèrie de reunions que dirigeix una persona de confiança, que s'anomena el mediador, amb la finalitat d'apropar posicions i concordar els aspectes conflictius per resoldre el problema. Per tant, en la mediació no hi ha un tercer que decideix el conflicte dictant una sentència o un laude, sinó que són les parts que ho fan, amb l'ajuda del media-

dor. La utilitat d'aquesta figura consisteix que les persones són molt menys reticents a complir el que elles mateixes han acordat, fins i tot en els aspectes que no els són favorables, enfront del que decideix un tercer, que sol ser més difícil d'executar. La mediació es potencia cada vegada més en els assumptes de separacions i de divorcis.

La conciliació, molt semblant a la mediació, consisteix també en un acord al qual poden arribar les parts davant un jutge o un organisme oficial, al qual, per llei, s'ha d'acudir abans de plantejar el litigi corresponent. En l'actual Llei d'enjudiciament civil, que ha suprimit el denominat acte de conciliació com a procediment regulat de manera independent, es permet l'acord (o conciliació) en les audiències que fan les parts davant el jutge per depurar diversos aspectes litigiosos o arribar a un acord definitiu.

En la legislació del dret del treball també es preveuen la mediació i la conciliació mitjançant el Servei de Mediació Arbitratge i Conciliació (SMAC), al qual necessàriament cal acudir per intentar un pacte abans d'interposar una demanda judicial, sempre que el litigi no sigui urgent i tingui caràcter individual. Si no s'arriba a aquest acord davant l'SMAC, la part pot presentar una demanda en el jutjat i, en el judici corresponent, el jutge pot intentar també una conciliació o un conveni entre les parts, excepte en temes de seguretat social.

En la legislació de menors, la llei preveu per als casos menys greus la possibilitat que el perjudicat i el menor infractor puguin conciliar-se perquè es repari el dany patrimonial causat al perjudicat, sempre que el menor es disculpi davant la víctima i es comprometi a complir l'activi-

tat educativa que es determini. Una vegada s'ha produït la conciliació o s'hagin complert els compromisos, o quan això no sigui possible per causes alienes a aquest menor, s'arxivarà l'expedient sense que s'hagi decretat cap sanció.

En matèria d'ordre públic, en què actua el dret penal, en principi estan vedats els acords entre les parts, tot i que hi ha una sèrie d'excepcions, dins uns marges limitats. D'aquesta manera, sí es permet que en lesions originades per imprudència, principalment en accidents de circulació, la part perjudicada renunciï a les seves accions, la qual cosa implicarà que s'arxivi del procediment. Aquesta renúncia es produeix quan les parts han arribat a un acord amistós que es negocia de manera privada. També poden obtenir-se pactes en delictes de menys de sis anys de pena, ja que es permet que el fiscal, les acusacions particulars i privades i els acusats negociïn, abans de començar el judici, la participació en els fets, la declaració de responsabilitat i la reducció de les penes que se sol·liciten en els escrits d'acusació, acord que implicarà que no es faci el judici i que es dicti una sentència anomenada de conformitat.

7.2.

ELS JUTJATS I ELS TRIBUNALS

Els gràfics i els comentaris que s'exposen a continuació s'han confeccionat amb les dades que contenen les memòries anuals de l'Excm. Sr. President del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, de l'II·Im. Sr. President de l'Audiència Provincial, i dels jutges degans dels partits

judicials, informació que han facilitat els diversos jutjats. A part, cal esmentar l'anàlisi dels butlletins estadístics que elaboren trimestralment els òrgans jurisdiccionals.

7.2.1. EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears es divideix en la Sala Civil i Penal, la Sala Contenciosa Administrativa i la Sala Social.

7.2.1.1. La Sala Civil i Penal

Les escasses competències d'aquesta Sala han permès que dos dels membres completin la Sala Social d'aquest Tribunal Superior, que es va constituir amb un sol president i un magistrat més, amb la qual cosa es compleixen les previsions de la Llei de demarcació i planta judicial. En l'actualitat, aquests dos magistrats continuen completant aquesta Sala Social.

D'altra banda, aquesta escassetat de competències va permetre que dos membres corresponents al torn de juristes de reconegut prestigi s'adscribissin a la Sala Contenciosa Administrativa, d'acord amb el que s'estableix en l'apartat 4 de l'article 330 de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial. Actualment segueixen adscrits a aquesta Sala.

Amb les reformes que deriven de la reinstauració del jurat, les sentències i alguns actes, dictats en l'àmbit de l'Audiència Provincial i en primera instància pel magistrat president, són apel·lables davant aquesta Sala i, mentre s'esperen noves

competències, que s'indiquen en la Llei d'enjudiciament civil 11/2000 i en la nova Llei orgànica del poder judicial, s'espera que se'n cobreixi de manera suficient el contingut competencial.

7.2.1.2. Sala Contenciosa Administrativa

Està constituïda per un president i tres magistrats, un d'ells, especialista. La Sala pateix una situació de retards considerables, que es va agreujant a causa que no s'ha atès la sol·licitud, que es formula des de fa anys, de crear una segona sala, ja que és l'única manera d'atendre degudament d'alguna manera tots els assumptes que en són competència, i això a pesar que actualment disposa del reforç dels dos magistrats de la Sala Civil i Penal.

7.2.1.3. Sala Social

Esta constituïda per un president i un magistrat, de manera que, per completar la Sala, s'hi han hagut d'adscriure, sense relleu de funcions, dos magistrats de la Sala Civil i Penal, que han entrat en el repartiment directe de recursos de suplicació, per la qual cosa s'ha sol·licitant i se sol·licita que es creï una tercera plaça.

Funciona al dia, però aquest fet no impedeix observar l'increment constant en el volum de treball, per causa, segurament, de les diverses reformes legislatives que s'han dut a terme en l'àmbit del dret del treball, i també de les fluctuacions econòmiques que s'han experimentat en aquesta comunitat autònoma. (Vegeu el quadre III-90)

7.2.2. L'AUDIÈNCIA PROVINCIAL

En l'ordre jurisdiccional civil (seccions tercera, quarta i cinquena), s'incorporen les dades que els correspon com a tribunal d'apel·lació. Es comença a notar una tendència d'una certa estabilització de la càrrega en les tres seccions. S'ha ingressat un total de dos mil recursos d'apel·lació l'any 2003.

Les marques actuals en el registre d'assumptes han permès mantenir el compromís de seguir avançant en la disminució d'assumptes pendents, adaptant l'esforç resolutori, gràcies al qual s'ha assolit un total de 2.104 apel·lacions l'any 2003.

Amb tot això, ha estat possible assolir una mitjana major de temps de dedicació a cada assumpte resolt (en total, 2.104 apel·lacions aquest any), i alhora s'ha avançat en la recuperació dels assumptes

QUADRE III-90. TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA (2002-2003)

Assumptes registrats

Sales	2002	2003
Civil i Penal	14	18
Contenc. Administr.	1.671	2.562
Social	719	920

Font: elaboració pròpia.

pendents: en total, 596 apel·lacions al final d'any.

En l'àmbit penal, cal destacar l'augment en el nombre d'assumpes que registren les dues sales, per causa principalment de l'augment incessant dels recursos d'apel·lació que s'han de resoldre, tot i que aquest augment s'acompanya amb un augment del nombre de resolucions dictades, que ha permès reduir el nombre d'assumpes pendents. (Vegeu el quadre III-91)

7.2.3. EL TRIBUNAL DEL JURAT

Pel que fa al Tribunal del Jurat, durant l'any 2003 s'hi han registrat 14 assumpes, amb la qual cosa la mitjana anual des que existeix aquest Tribunal se situa en els 9,25 assumpes per any.

7.2.4. EL PARTIT JUDICIAL DE PALMA

El Partit Judicial de Palma es reparteix en jutjats de primera instància, jutjats contenciosos administratius, jutjats de menors, jutjats d'instrucció, jutjats penals

de l'1 al 7, el Jutjat Penal núm. 8, el Jutjat de Vigilància Penitenciària, el Jutjat Degà, el Servei Comú i el Registre Civil.

7.2.4.1. Els jutjats de primera instància

Dins els jutjats de primera instància, podem fer una divisió en jutjats ordinaris, jutjats de família i jutjats socials.

7.2.4.1.1. Els jutjats ordinaris

La comparació de les estadístiques d'enguany i dels anys anteriors fa palès un augment incessant del nombre d'assumpes que es registren en la jurisdicció civil de Palma. Aquesta sobrecàrrega s'alleugerirà, en part, per la creació del Jutjat de Primera Instància núm. 18, que va entrar en funcionament el 30 de desembre del 2003; per la creació del Partit Judicial de Calvià, que absorbirà municipis que ara pertanyen a aquest partit judicial, i per l'entrada en funcionament del Jutjat Mercantil, que entenem que s'ha de fer inexcusablement amb la creació d'un nou jutjat i s'ha d'evitar reconvertir algun dels existents. (Vegeu el quadre III-92)

QUADRE III-91. AUDIÈNCIA PROVINCIAL (2002-2003)

	Assumpes registrats		Resolucions dictades	
	2002	2003	2002	2003
Secció 1a	995	1.264	822	1.140
Secció 2a	991	1.224	793	1.008
Secció 3a	912	750	893	824
Secció 4a	787	661	1.002	762
Secció 5a	794	704	834	676

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-92. JUTJATS ORDINARIS (2002-2003)

Assumpes registrats	2002	2003
Concurs de creditors i fallides	36	44
Diligències preliminars	154	161
Divisió d'herències	18	20
Execució d'hipotecaris i hipoteca naval	170	0
Execució de béns pignorats	0	299
Exhorts	1.026	958
Filiació, paternitat, maternitat	21	18
Impugnació de la justícia gratuïta	9	9
Judici canviari	567	671
Jurisdicció voluntària	604	654
Mesures cautelars	33	33
Admonitori	2.976	4.732
Ordinari	2.313	2.582
Altres	28	40
Procediment sobre la capacitat de les persones	208	0
Suspensió de pagaments, quitament i espera	2	5
Títols executius sobre exec. diner.	590	995
Verbal	4.563	3.914
Total d'assumpes	13.318	15.135

Font: elaboració pròpia.

7.2.4.1.2. Els jutjats de família

Cal destacar que els jutjats de família han assumit durant l'any 2003 la competència respecte dels internaments i dels processos sobre la capacitat de les persones.

Com ocorre amb els jutjats civils ordinaris, els de família han augmentat la càrrega competencial, la qual cosa aviat aconsellarà que es creï un quart jutjat d'aquest tipus.

El problema principal que tenen aquests jutjats actualment és la insuficiència d'e-

quips de psicòlegs i d'assistents socials, com s'ha constatat en les memòries anteriors. (Vegeu el quadre III-93)

7.2.4.1.3. Els jutjats socials

Respecte d'aquesta jurisdicció, es manté la mateixa conclusió que es va expressar en la memòria del 2002, en el sentit que la càrrega d'aquests jutjats va quedar normalitzada amb l'entrada en funcionament del Jutjat núm. 4. Tot i això, es passa dels 3.200 assumptes als 2.800, el 2003.

QUADRE III-93. JUTJATS DE FAMÍLIA (2002-2003)

Assumptes registrats	2002	2003
Acolliment	16	42
Adopció	47	50
Divorci consensual	544	595
Divorci contenciós	280	316
Eficàcia civil	15	13
Execució de sentència estrangera	3	6
Exhorts	454	430
Guarda i custòdia, aliments, règim de visites	202	271
Impugnació de l'assistència jurídica gratuïta	27	21
Internaments	0	420
Liquidació del règim econòmic matrimonial	2	11
Mesures provisionalíssimes	541	702
Modificació de mesures	167	180
Altres assumptes	76	62
Privació de la pàtria potestat	3	0
Recursos contra resolucions administratives	24	28
Separació o divorci amb antec. per provisionalíssimes	150	154
Total d'assumptes	2.551	3.301

Font: elaboració pròpia.

7.2.4.2. Els jutjats contenciosos administratius

L'any 2003 es manté la preocupant situació dels jutjats contenciosos administratius, que s'ha descrit en les memòries dels anys anteriors, situació motivada principalment per la classe i per la complexitat dels assumptes entrants. Aquest problema només es pot resoldre incrementant el nombre de jutges i, per tant, ha persistit el 2003, perquè no s'ha fet operatiu el reforç que s'ha sol·licitant des del 2002.

No obstant això, durant el primer trimestre del 2004, s'ha aprovat, finalment, un reforç de dos jutges, un de substitut i un altre en comissió de serveis, els quals ja han començat a exercir les funcions de suport.

El reforç esmentat ha de contribuir que durant l'any 2004 es millori la situació de saturació que pateixen els dos jutges titulars, tot i que no es pot oblidar que la reforma que la Llei orgànica del poder judicial ha introduït en la Llei de la jurisdicció contenciosa administrativa provo-

carà un increment sensible en l'entrada d'assumptes, per la qual cosa probablement serà necessari mantenir el reforç fins que s'augmenti adequadament el nombre de places de jutges titulars mitjançant la creació d'altres jutjats, o mitjançant una altra fórmula.

7.2.4.3. Els jutjats de menors

Pel que fa als menors entre els 18 i els 20 anys, no hi ha cap assumpte registrat l'any 2003. Això és deu que durant l'any 2002 es varen jutjar persones que ja havien complert la majoria d'edat, però que cometeren els delictes abans de complir els 18 anys.

Cal destacar, a més, que s'han mantingut diverses reunions de coordinació entre els magistrats, la Fiscalia i els responsables de les institucions de la comunitat autònoma amb competència en aquesta matèria, de les quals deriva una millor coordinació entre tots els òrgans i una millora de les infraestructures.

7.2.4.4. Els jutjats d'instrucció

Com ja s'ha dit abans, és significatiu que ha entrat en funcionament la Llei de judicis ràpids. Igualment, cal esmentar que s'ha dotat el Jutjat de Guàrdia d'unes dependències àmplies i funcionals, que es varen inaugurar el primer semestre del 2003.

Per als judicis ràpids de delictes, es disposa d'un jutge adjunt que duu a terme la seva tasca en el Jutjat de Guàrdia de Palma, de dilluns a divendres, la qual cosa ha significat, evidentment, un

alleugeriment per al magistrat titular amb relació a la càrrega competencial de la guàrdia.

7.2.4.5. Els jutjats penals, de l'1 al 7

El nombre d'assumptes que s'han registrat en els jutjats penals s'ha incrementat lleugerament (5.545 assumptes l'any 2003; 5.073 assumptes l'any 2002), a pesar que les sentències de conformitat que poden dictar els jutges d'instrucció en un procediment de judici ràpid feien preveure que el 2003 es produiria una disminució en el volum d'entrada d'assumptes.

7.2.4.6. El Jutjat Penal núm. 8

L'augment significatiu en el nombre d'expedients incoats per aquest Jutjat i la complexitat que comporta tota l'execució d'una sentència penal (privació de llibertat, multes, retirades de carnet de conduir o altres llicències, indemnitzacions civils, etc.), aconsellen que aviat es creï un nou jutjat d'execucions penals, per evitar que l'existent acabi entri en una situació de crisi.

7.2.4.7. El Jutjat de Vigilància Penitenciària

A l'edifici de la via d'Alemanya, on s'ubica la jurisdicció penal, el sistema Libra permet que es reparteixin informàticament i que se centralitzin les diverses consultes que formulen els ciutadans, i que es resol·len a través de la interconnexió esmentada. El nombre d'assumptes en aquest cas ha minvat, en passar dels quasi 5.500 assumptes, el 2002, als 4.825 del 2003.

7.2.4.8. El Jutjat Degà

Cal destacar que s'ha instal·lat, a les oficines del Jutjat Degà, tant a l'edifici de sa Gerreria com al de la via d'Alemanya, el sistema informàtic Libra, mitjançant el qual aquest Jutjat està connectat informàticament amb la resta de jutjats de cada edifici.

Aquest fet ha permès que s'hagi creat, al Deganat de Sa Gerreria, un servei comú de recepció d'escrits i de demandes de la jurisdicció civil, contenciosa administrativa i social, i de registre de les dades que contenen, que, posteriorment, es reparteixen informàticament i se'n trameten els expedients al jutjat competent.

7.2.4.9. El Servei Comú

Durant l'any 2003 s'ha dotat aquesta oficina d'aparells d'informàtica, tot i que encara no té un bon sistema operatiu, atès que el personal auxiliar ha de tornar a registrar les mateixes dades que anteriorment varen ser registrades per funcionaris de l'oficina del Jutjat Degà, en registrar les demandes. A més, no es disposa d'una comunicació informàtica directa entre els jutjats i el Servei Comú, la qual cosa és imprescindible.

7.2.4.10. El Registre Civil

És significatiu l'increment de més del 30% en el nombre de certificacions i d'expedients.

7.2.5. EL PARTIT JUDICIAL D'INCA

En el Partit Judicial d'Inca pràcticament s'ha registrat la mateixa quantitat d'as-

sumptes que l'any anterior, en la jurisdicció civil: 3.487 assumptes, enfront dels 3.403 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats ha incrementat lleugerament: de 16.081 assumptes, l'any 2002, a 17.773, l'any 2003. D'altra banda, s'hi han fet 213 judicis ràpids, i s'han tramès 257 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions que s'han dictat en aquest Partit Judicial, tant en la jurisdicció civil com en la jurisdicció penal, ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat (1.592, en l'ordinària, 1.251, el 2002; 376, en la de família, 364, l'any 2002, i 1.182, en la penal, 926, l'any 2002).

7.2.6. EL PARTIT JUDICIAL DE MANACOR

En aquest Partit Judicial hi ha hagut un lleuger increment de la quantitat d'assumpes que s'han registrat, per comparació a l'any anterior, en la jurisdicció civil: 3.794 assumptes, enfront dels 3.104 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats pràcticament no ha variat des de l'any 2002: de 22.221 assumptes, l'any 2002, a 22.480, l'any 2003. D'altra banda, hi han tingut lloc 168 judicis ràpids, i s'han tramès 319 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions dictades en aquest Partit Judicial ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat pel que fa a la jurisdicció civil: 1.589, en l'ordinària (1.154 el 2002), 382, en la de família (312 l'any 2002). I ha disminuït pel que fa a la jurisdicció penal: 1.157 resolucions (1.261 l'any 2002).

7.2.7. EL PARTIT JUDICIAL D'EIVISSA

En el Partit Judicial d'Eivissa hi ha hagut pràcticament la mateixa quantitat d'assumpes registrats que l'any anterior, en la jurisdicció civil: 4.179 assumpes, enfront dels 4.179 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats ha disminuït lleugerament: de 28.942 assumpes, l'any 2002, a 27.774, l'any 2003. Els jutjats penals han incrementat sensiblement els assumpes registrats (757, l'any 2002; 842, el 2003), i els jutjats socials n'han experimentat una lleugera disminució (1.082, l'any 2002; 863, l'any 2003). Pel que fa a les resolucions dictades, han disminuït pel que fa a la jurisdicció civil ordinària (2.623, l'any 2002; 1.433, l'any 2003), han augmentat sensiblement en la jurisdicció civil de família (294, l'any 2002; 335, l'any 2003) i en la jurisdicció penal (413, l'any 2002; 312, l'any 2003).

7.2.8. EL PARTIT JUDICIAL DE MAÓ

En el Partit Judicial de Maó hi ha hagut un sensible increment en la quantitat d'assumpes registrats, respecte de l'any anterior, en la jurisdicció civil: dels 1.448 de l'any 2002 es passa als 1.614 assumpes de l'any 2003. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats és pràcticament el mateix que l'any anterior: 7.447, l'any 2003, enfront dels 7.303 de l'any 2002. D'altra banda, hi han tingut lloc 10 judicis ràpids, i s'han tramès 231 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions que s'han dictat en aquest Partit Judicial, tant en la jurisdicció civil com en la jurisdicció penal, ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat (1.592,

en l'ordinària, 1.251, el 2002; 376, en la de família, 364, l'any 2002, i 1.182, en la penal, 926, l'any 2002).

7.2.9. EL PARTIT JUDICIAL DE CIUTADELLA

En aquest Partit Judicial hi ha hagut un sensible increment en la quantitat d'assumpes registrats en relació amb l'any anterior, en la jurisdicció civil (dels 826 de l'any 2002 als 872 assumpes de l'any 2003), en la jurisdicció penal (de 5.939 a 6.290). En la jurisdicció social s'han registrat 273 assumpes. D'altra banda, s'hi ha fet 54 judicis ràpids, i s'han tramès 5 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma.

7.3.

LA FISCALIA

Aquest apartat es divideix en els subapartats següents: l'àmbit penal, la vigilància penitenciària, la jurisdicció de menors, la Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta, la plantilla i l'activitat de la Fiscalia.

7.3.1. L'ÀMBIT PENAL

Les xifres que es presenten no es refereixen a delictes comesos, sinó només a delictes denunciats durant l'any 2003, de manera que una gran part d'aquests presumptes delictes poden desaparèixer al llarg de la corresponent tramitació del procediment judicial, tant perquè s'arxivin en el jutjat instructor com perquè els jutjats que jutgen el fet en dictin una absolució posterior.

Finalment, hem d'indicar que ens referim a una part de l'activitat delictiva denunciada a les Illes Balears, la que es refereix als delictes comesos d'una manera més habitual o que tenen una incidència o una gravetat social majors.

7.3.1.1. Els delictes contra la vida

Cal destacar el descens del nombre de delictes d'homicidi, de manera que canvia la tendència de l'any anterior, que induïa a pensar en un augment progressiu de la violència en la societat. Es passa de 53 homicidis, el 2002, a 29, el 2003. (Vegeu el quadre III-94)

7.3.1.2. Els delictes de lesions

Cal destacar el rellevant descens de les lesions qualificades, entenent que aquests tipus de delictes (com el d'homicidi o l'assassinat) són delictes més incidentals - encara que siguin greus- que els delictes que cometen els delinqüents habituals (robatoris, furts, etc.), i amb més raó tenint en compte que sortosament a les Balears las bandes criminals de tipus mafiós que fins avui s'han detectat no arriben en la seva activitat criminal a realitzar accions homicides.

L'especial increment de les lesions que deriven del maltractament familiar, increment que s'ha detectat els anys anteriors, s'ha d'interpretar des de distintes claus. D'aquesta manera:

- Les modificacions legislatives que s'han produït en aquest tema, particularment la Llei orgànica 11/2003, de 29 de setembre, tipifica com a delictes fets i conductes que fins aquesta data es configuraven com a simples faltes o, simplement, eren impunes.
- En la mateixa línia, s'incorporen a l'àmbit penal mesures d'índole civil encaminades a protegir i a emparar les víctimes, particularment l'anomenada Ordre de protecció, d'acord amb les quals el mateix jutge de guàrdia, immediatament després de rebre la denúncia, ha d'adoptar mesures com assignar a la dona el domicili conjugal, atribuir-li la custòdia dels fills, assignar-li una pensió alimentària, i, a més, com ja existia, acordar mesures cautelars de naturalesa penal, com l'ordre d'allunyament de l'agressor o l'especial protecció de la víctima.
- L'especial sensibilitat mediàtica, social i, a més, governamental, en una de

QUADRE III-94. DELICTES CONTRA LA VIDA (2001-2003)

	2001	2002	2003
Homicidi	23	53	29
Assassinat	9	5	6
Homicidi imprudent	2	8	7
Auxili i inducció al suïcidi	2	3	4

Font: elaboració pròpia.

les matèries davant les quals la societat és avui més sensible, no ha suposat més que una dotació major de mitjans materials -en qualsevol cas, encara molt insuficients-, i una especial sensibilitat dels que d'alguna manera tenen incidència professional sobre aquests temes.

Amb relació a tot l'exposat, actualment les víctimes d'aquests delictes denuncien aquests fets més que abans; per distintes raons de tipus social i cultural, abans no es denunciaven i quedaven, així, en una absoluta obscuritat i, per tant, en la impunitat.

En qualsevol cas s'ha de destacar un fet especialment preocupant, com és que prop del 50% de les denúncies que s'han presentat per aquest tipus de delicte són posteriorment retirades. Estudar en profunditat per què es produeixen aquestes renúncies dies després de la denúncia és un dels grans reptes que tenim per davant. Des del temor davant possibles represàlies fins a la possibilitat que existeixin síndromes que s'han de superar, hi ha una àmplia gamma de possibilitats que s'han d'estudiar en profunditat per poder seguir treballant adequadament per superar esta gravíssima lacra social.

Finalment, pel que fa a les lesions imprudents, s'inclouen en aquest apartat tant

les que deriven d'accidents de trànsit (la majoria), com les que es produeixen en l'àmbit laboral, o les que sorgeixen per la mala actuació professional (lesions mèdiques i similars). (Vegeu el quadre III-95)

7.3.1.3. Els delictes contra la llibertat

Els índexs es mantenen respecte de l'any anterior, amb l'excepció de les denúncies per amenaces condicionals, les quals han disminuït de forma important. (Vegeu el quadre III-96)

7.3.1.4. Els delictes contra la llibertat sexual

De nou, ens trobam amb un descens substancial d'aquests delictes, particularment en els delictes d'especial gravetat (les antigament anomenades violacions). Només es detecta un increment notable dels delictes d'assetjament sexual, fet que molt probablement deriva de les mateixes raons per les quals es produeix l'increment de les denúncies per maltractaments familiars, és a dir, un augment mediàtic i social del suport a aquest tipus de víctimes, que abans sofrien en silenci aquest tipus d'accions i que ara, per motiu d'aquest suport, s'atreveixen a denunciar aquests fets. (Vegeu el quadre III-97)

QUADRE III-95. DELICTES DE LESIONS (2001-2003)

	2001	2002	2003
Lesions genèriques	24.131	18.264	18.108
Lesions qualificades	173	111	18
Maltractament familiar	575	273	958
Lesions imprudents	2.233	1.915	2.385

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-96. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT (2001-2003)

	2001	2002	2003
Amenaces no condicionals	1.219	1.134	1.135
Amenaces condicionals	187	176	53
Coaccions	927	676	638

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-97. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT SEXUAL (2002-2003)

	2002	2003
Agressió sexual	227	164
Agressió sexual amb accés carnal	25	35
Abús sexual	99	84
Abús sexual amb accés carnal	5	4
Abús sexual amb engany	0	0
Assetjament sexual	10	21
Prostitució	12	14
Exhibicionisme	24	13

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.5. L'omissió del deure de socors

Continua la tendència en la disminució del nombre de casos que es denuncien en relació amb aquest delicte, que passen d'onze a sis.

7.3.1.6. La violació de domicili

També ens trobam amb una lleugera disminució del nombre de casos denunciats, que passa de 42 a 29.

7.3.1.7. Els delictes contra l'honor

Hi ha una disminució tant en el nombre de denúncies per calúmnies, com per injúries, que passen de 40 a 19 i de 82 a 65, respectivament.

7.3.1.8. Els delictes contra les relacions familiars

S'ha incrementat el cas d'abandó d'infants, mentre que s'han reduït sensiblement els casos d'abandó de la família i els impagaments de les pensions. (Vegeu el quadre III-98)

7.3.1.9. Els delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic

Destaca, aquest any, un descens en el nombre dels delictes que solen incloure's entre els que configuren l'anomenada inseguretat ciutadana, especialment els furt i robatoris amb força i, en menor manera, els robatoris de cotxes i en els

QUADRE III-98. DELICTES CONTRA LES RELACIONS FAMILIARS (2002-2003)		
	2002	2003
Abandonament de família	261	201
Impagament de pensions	197	184
Abandonament d'infants	9	12

Font: elaboració pròpia.

robatoris amb violència, tot i que també en aquests casos es produeix un descens.

En canvi, es produeix un increment dels anomenats delictes de «guant blanc», com, per exemple, les estafes, las fallides i les suspensions de pagaments fraudulentes, o el blanqueig de doblers (relacionat molt freqüentment amb el tràfic de drogues).

Mereixen una consideració independent els delictes contra la propietat intel·lectual i industrial, delictes que, tot i incloure's en aquest capítol estadístic, tenen una naturalesa molt diferent als esmentats abans. En particular, l'increment d'aquest tipus de delictes s'ha de posar en connexió amb les àmplies mesures de repressió que s'han dut a terme aquest any contra els anomenats «manteros». (Vegeu el quadre III-99)

QUADRE III-99. DELICTES CONTRA EL PATRIMONI I L'ORDRE SOCIOECONÒMIC (2002-2003)		
	2002	2003
Furt	35.541	32.975
Robatori amb força	26.221	24.757
Robatori amb força en casa habitada o en local obert al públic	1.452	575
Robatori amb violència o intimidació	1.278	1.120
Extorsió	5	8
Robatori i furt d'ús de vehicles	2.952	2.582
Usurpació	157	128
Estafa	1.021	1.121
Apropiació indeguda	908	738
Defraudació del fluid elèctric i anàlegs	15	27
Aixec de béns	31	31
Fallida, concurs i suspensió de pagaments	1	6
Alteració del preu de concursos i subhastes públics	0	6
Danys	5.012	5.306

Continua

QUADRE III-99. DELICTES CONTRA EL PATRIMONI I L'ORDRE SOCIOECONÒMIC (2002-2003)

	2002	2003
Danys imprudents	17	15
Contra la propietat intel·lectual	83	159
Contra la propietat industrial	44	278
Contra el mercat i els consumidors	1	0
Sostracció de cosa pròpia a la utilitat social	19	2
Delictes solitaris	4	9
Receptació	49	41
Blanqueig de capitals	1	5

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.10. Els delictes contra la hisenda pública i la seguretat social

El frau tributari es manté en un nivell semblant al 2002, en passar de dos a tres casos per al 2003.

7.3.1.11. Els delictes contra els drets dels treballadors

Com ja es va indicar anteriorment, queden fora d'aquest apartat estadístic les lesions i les morts produïdes com a conseqüència d'imprudència, atès que ja s'inclouen en el corresponent apartat d'homicidis i lesions imprudents.

Cal indicar que el delicte de tràfic de mà d'obra és, com alguns altres, un punt negre, és a dir, es constata que es produeix aquest tipus de delicte a las Illes, però no és denunciats, ja que les víctimes d'aquests delictes principalment són emigrants il·legals que renuncien a denunciar aquests fets per evitar «ser descoberts» i, en conseqüència, repatriats al país d'origen. (Vegeu el quadre III-100)

7.3.1.12. Els delictes contra l'ordenació del territori

La Fiscalia de les Balears té designat un fiscal coordinador en matèria específica de medi ambient (al marge, doncs, dels delictes contra l'ordenació del territori) des de l'any 2001, que manté una estreta relació amb totes les institucions directament relacionades amb la protecció d'un bé que cada vegada està més necessitat de protecció de tot tipus. La consolidació de la seva actuació es demostra amb l'increment en la investigació d'aquest tipus de delictes. (Vegeu el quadre III-101)

7.3.1.13. Els delictes contra la seguretat col·lectiva

Encara que, com hem assenyalat en anteriors ocasions, l'apartat estadístic inclou delictes de naturalesa tan diferent com la conducció sota els efectes de l'alcohol i el de tràfic de drogues, sí paga la pena destacar que també, en aquesta matèria de tràfic de drogues, l'índex delictiu sembla que s'ha estabilitzat, amb una tendència a

QUADRE III-100. DELICTES CONTRA ELS DRETS DELS TREBALLADORS (2002-2003)

	2002	2003
Contra els drets laborals o de la seguretat social	253	359
Contra la seguretat i la higiene en el lloc de treball	27	7
Tràfic de mà d'obra	0	0

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-101. DELICTES CONTRA L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2002-2003)

	2002	2003
Contra la ordenació del territori	12	28
Contra el patrimoni històric	9	8
Contra el medi ambient	4	6
Contra el medi ambient per imprudència	4	2

Font: elaboració pròpia.

la disminució, com va succeir l'any passat, amb referència a les drogues més «tradicionals», la cocaïna i l'heroïna. Entre els delictes de les anomenades «drogues dures» (que afecten greument la salut, segons la terminologia legal), convé repetir el que es va indicar l'any passat respecte que es mantenen els actes de venda de les anomenades drogues de disseny, generalment MDMA o «èxtasi», actes de venda que duen a terme persones particularment joves, amb una edat mitjana entre els 16 i els 19 anys, i que fan aquestes vendes com a mitjà d'autosubministrament. La gravetat de la pena mínima imposable a aquestes persones, un mínim de tres anys de presó, fa créixer encara més un problema que té una dimensió més sociofamiliar que judicial o penal. Al contrari, cal destacar l'augment que es percep en els delictes del tràfic de «drogues blanques» (drogues que no causen

danys greus a la salut, segons la definició del Codi penal), és a dir, la tornada al mercat il·legal de substàncies com la marihuana i, fonamentalment, l'haixix.

També cal indicar el descens en el nombre de delictes de conducció sota la influència del alcohol, a pesar de la gravetat social amb què segueix incidint aquest delicte. No s'ha d'oblidar en aquest punt el que s'ha indicat anteriorment, és a dir, l'existència d'aquest delicte estadísticament «camuflat» en altres apartats, particularment en l'apartat de lesions o homicidis imprudents. (Vegeu el quadre III-102)

7.3.1.14. Les falsificacions

Tot i que ha minvat el nombre de falsificacions, continua destacant la denúncia de falsedat de documents públics, molt per sobre de la resta. (Vegeu el quadre III-103)

QUADRE III-102. DELICTES CONTRA LA SEGURETAT COL·LECTIVA (2002-2003)

	2002	2003
Incendis amb perill per a la vida	9	5
Incendis forestals	4	15
Tràfic de drogues que causen danys greus a la salut	362	199
Tràfic de drogues que no causen danys greus a la salut	64	88
Tràfic de drogues qualificat	7	2
Conducció alcohòlica	2.189	1.522
Negativa a la realització de la prova d'alcoholèmia	13	10
Conducció temerària	155	37

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-103. FALSIFICACIONS (2002-2003)

	2002	2003
De moneda	40	42
De documents públics	256	226
De documents mercantils	54	46
De documents privats	12	16
Usurpació d'estat civil	4	4
Intrusisme	6	2

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.15. Els delictes contra l'Administració pública

En aquest tipus de delictes, cal destacar l'increment de delictes per tràfic d'influències, mentre que també cal esmentar que han disminuït la resta dels delictes, sobretot en l'abús en l'exercici de les funcions pròpies. (Vegeu el quadre III-104)

7.3.1.16. Els delictes contra l'Administració de Justícia

Cal destacar que el 95% d'aquests delictes són incompliments de la pena de pri-

vació del carnet de conduir i de mesures cautelars adoptades (bàsicament, incompliments d'ordres d'allunyament que s'han imposat als agressors en els delictes de violència domèstica), i només es deixa un màxim del 5% per a l'incompliment de la condemna que s'ha imposat als presos, incompliment que es produeix no mitjançant la fugida de la presó, sinó mitjançant el sistema de no reingressar-hi després de gaudir d'un permís penitenciari. En general, ha augmentat el nombre de denúncies per aquest tipus de delictes. (Vegeu el quadre III-105)

QUADRE III-104. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (2002-2003)

	2002	2003
Prevaricació administrativa	7	4
Desobediència de funcionari	17	16
Suborn de funcionari	5	2
Tràfic d'influències	0	5
Malversació	5	2
Negociacions prohibides	0	1
Abusos en l'exercici de la funció pròpia	7	1

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-105. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA (2002-2003)

	2002	2003
Prevaricació judicial	0	2
Realització arbitrària del propi dret	5	3
Acusació i denúncia falsa	9	7
Simulació de delictes	5	2
Fals testimoni	8	8
Obstrucció a la justícia per incompareixença	4	10
Coaccions a testimonis, a pèrits...	2	6
Trencament de condemna	144	181

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.17. Els delictes contra l'ordre públic

Una altra vegada convé destacar el descens en tots els apartats que comprenen aquest tipus de delictes, com també el fet que la major incidència d'aquests delictes se segueix produint en els mesos d'estiu i a les zones turístiques amb una afluència de visitants major, tant a s'Arenal com al municipi de Calvià, amb Magaluf al capdavant. (Vegeu el quadre III-106)

7.3.2. Els anomenats judicis ràpids

Sense dubte, la gran novetat legislativa que s'ha produït en l'àmbit penal l'any 2003 ha estat l'anomenada Llei de judicis ràpids, Llei 38/2002, de 24 de octubre, per la qual es reforma la Llei d'enjudiciament criminal, i que permet que es facin de manera immediata, fins i tot a vegades al mateix jutjat de guàrdia, el judici i que es dicti la sentència contra delictes flagrants als quals corresponen penes de presó de fins a tres anys.

QUADRE III-106. DELICTES CONTRA L'ORDRE PÚBLIC (2002-2003)

	2002	2003
Atemptat	113	58
Resistència	150	67
Desobediència	350	313
Desordres públics	13	11
Tinença d'armes	9	5

Font: elaboració pròpia.

Es recullen en el quadre següent les estadístiques que comprenen de l'1 de maig al 31 de desembre del 2003, atès que l'entrada en vigor de la Llei es va produir el 28 d'abril del 2003. (Vegeu el quadre III-107)

7.3.3. LA VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA

En relació amb les llibertats condicionals (compliment de la darrera part de la condemna en llibertat amb subjecció a vigilància i a controls) crida l'atenció, a pesar de l'augment (10% anual) del nombre d'interns a la presó de Palma, el descens en el nombre de les atorgades l'any 2003: 113, enfront de les 177 del 2001 i les 220 del 2002. Només la instauració de criteris repressius en aquesta matèria penitenciària sembla justificar aquesta dada. (Vegeu el quadre III-108)

Igualment, i fora de l'estadística, cal esmentar la preocupant situació en què es troben els penats qualificats en tercer grau (compliments de la darrera part de la condemna treballant de dia en règim de llibertat, però amb l'obligació de pernотar a la presó). En el «nou» Centre Penitenciari «s'oblidaren» de crear un mòdul per a aquest tipus d'interns, als quals, per un criteri lògic, s'intenta allunyar de la resta dels presos. Davant aquesta situació, es va utilitzar l'«antiga» presó de Palma perquè hi pernoctassin aquest tipus de penats. El fet que el delegat del Govern hagi anunciat que aquest edifici s'utilitzarà com a centre d'immigració per ingressar-hi els emigrants il·legals pendents de repatriació fa sorgir immediatament la pregunta d'on s'allotjaran aquest tipus de penats en tercer grau.

QUADRE III-107. JUDICIS RÀPIDS

Incoacions	2.147
Qualificacions	1.191
Arxivaments	432
Conformitats	867
Canvis de procediment	524

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-108. VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA (2002-2003)

	2002	2003
Permisos de sortida	1.940	2.241
Redempció de penes pel treball	244	208
Recursos de sancions	813	378
Expedients de visites	433	320
Llibertat condicional	220	113
Refosa de condemnes	145	152
Diligències indeterminades	1.105	152
Visites a establiments penitenciaris (s'hi inclou el Centre Penitenciari d'Eivissa)	67	69

Font: elaboració pròpia.

7.3.4. LA JURISDICCIO DE MENORS

Cal destacar el doble canvi que ha incidit de manera fonamental en aquesta jurisdicció: en primer lloc, l'augment de la minoria d'edat penal dels 16 als 18 anys i, en segon lloc, l'atribució de la investigació i de la instrucció dels fets al Ministeri Fiscal.

7.3.4.1. Les diligències preliminars

En el cas de les diligències iniciades, s'ha d'assenyalar un lleuger augment respecte de l'any 2002 (2.938, l'any 2002, i 3.189, per a l'any 2003), que afecta l'índex de diligències arxivades (910, el 2002, i 1.663, el 2003), i, en canvi, no afecta les desistides, que han disminuït el 2003, en passar de 409 a 385.

7.3.4.2. El nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció

Hi ha un augment en el nombre total de delictes (2.414, l'any 2002; 3.108, l'any 2003). Cal dir que aquest augment s'ha donat en els tres grups d'edat, si bé l'aug-

ment més significatiu i preocupant s'ha donat entre els menors de 16 i 17 anys, els quals han passat de 990 a 1.703.

D'altra banda, és possible que en aquest nombre total hi hagi la possibilitat que qualche menor «repeteixi» a l'efecte estadístic, és a dir, que s'hagi aplicat al mateix menor dues ocasions o més aquesta Llei, com a conseqüència d'haver realitzat diferents fets, en dates distintes.

7.3.4.3. Els delictes jutjats en aquesta jurisdicció

A diferència del que passava el 2002, aquest any 2003 es pot parlar d'un augment generalitzat del nombre de delictes i d'un descens lleuger del nombre de faltes. (Vegeu el quadre III-109)

7.3.4.4. Les mesures imposades als menors condemnats

Aquest conjunt de mesures s'ha incrementat l'any 2003. (Vegeu el quadre III-110)

QUADRE III-109. DELICTES JUTJATS EN LA JURISDICCIO DE MENORS (2002-2003)

	2002	2003
Danys	167	201
Furts	269	258
Robatoris amb forçament	332	366
Robatoris o furts de vehicles	290	879
Robatoris amb violència o intimidació	283	228
Contra la seguretat del trànsit	10	14
Contra la salut pública (drogues)	34	22
Contra la llibertat sexual	35	54
Lesions	256	346
Contra la vida	1	2
Faltes contra la propietat	164	187
Faltes contra les persones	236	201

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-110. MESURES IMPOSADES ALS MENORS CONDEMNATS (2002-2003)

Internaments	2002	2003
Tancats	4	3
Semioberts	75	97
Oberts	13	3
Terapèutics	110	6
De cap de setmana	8	20
Llibertat vigilada	390	405
Prestacions en benefici de la comunitat	125	238
Amonestacions	13	4
Altres	95	214

Font: elaboració pròpia.

7.3.5. LA COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA

En aquest sentit, per a l'any 2003 les xifres fan referència a les illes de Mallorca i Menorca. També s'ha de tenir en compte que en l'ordre social la designació d'advocat i de procurador és automàtica.

Pel que fa a la diferència d'expedients entre el total general i el total especificat per ordres jurisdiccionals, deriva que la primera xifra es refereix a les sol·licituds que s'han fet l'any 2002, mentre que la segona xifra es refereix a les resolucions efectivament i formalment dictades l'any 2003 però que poden referir-se a sol·lici-

tuds efectuades l'any 2002. Igualment, cal assenyalar la dada que, per problemes greus de manca de funcionaris assignats a aquestes comissions, hi ha una quantitat important de resolucions materialment adoptades que estan pendents d'elabora-

ció formal i de notificació posterior. (Vegeu els quadres III-111 i III-112)

Pel que fa a les Pitiüses, podem dir que el 2003 s'han donat un total de 343 sol·licituds.

QUADRE III-111. COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA A L'ILLA DE MALLORCA (2002-2003)

		2002	2003
Nombre total de sol·licituds		8.497	10.512
Ordre penal	Estimades	6.296	4.073
	Desestimades	594	508
Ordre civil	Estimades	1.507	1.287
	Desestimades	266	171
Ordre contenciós administratiu	Estimades	82	54
	Desestimades	0	3
Ordre social			
Ordre militar	Estimades	10	6
	Desestimades	1	1
Totals	Estimades	7.901	7.295
	Desestimades	864	683

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-112. COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA A L'ILLA DE MENORCA (2003)

		2003
Total de sol·licituds		814
Ordre penal	Estimades	519
	Desestimades	7
Ordre civil	Estimades	192
	Desestimades	12
Ordre social		
Ordre contenciós administratiu		0
Ordre militar		0
Totals	Estimades	718
	Desestimades	19

Font: elaboració pròpia..

7.3.6. ELS RECURSOS HUMANS

La plantilla de la Fiscalia està formada per 42 fiscals, distribuïts de la manera que s'explica a continuació. (Vegeu el quadre III-113)

- 1 fiscal en cap,
- 1 tinent fiscal,
- 28 fiscals a Palma,
- 3 fiscals a Manacor,
- 6 fiscals a Eivissa,
- 3 fiscals a Menorca, amb seu a Maó,
- 3 fiscals substituïts de suport.

7.3.7. L'ACTIVITAT DE LA FISCALIA

Cal esmentar que en l'apartat de dictàmens civils s'inclouen les matèries tant referides a família (els divorcis, les separacions) com a incapacitats i malalts mentals, i els civils en sentit estricte (la competència, els drets a l'honor i a la intimitat, les suspensions de pagaments, etc.).

El quadre no recull l'apartat de jurisdicció de menors, ja que amb l'entrada en vigor de la Llei penal del menor sembla elemental establir una apartat estadístic específic per aquesta activitat. També cal dir que en l'apartat de vigilància penitenciària s'in-

QUADRE III-113. PLANTILLA ORGÀNICA DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

	Funcionaris de carrera			
	TOTAL	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Fiscal en Cap	1	1	0	0
Tinent fiscal	1	1	0	0
Fiscals a a les Illes	43	34	3	6
President del TSJ	1	1	0	0
Magistrats del TSJ	10	10	0	0
Magistrats de l'Audiència Provincial	18	18	0	0
Magistrats-jutges	62	48	4	10
Jutges	12	10	2	0
Secretaris 1a	1	1	0	0
Secretaris 2a i 3a	80	64	6	10
Metges forenses de dedicació exclusiva	15	10	2	3
Secretaris de jutjats pau a extingir	1	1	0	0
Oficials	278	225	17	36
Auxiliars	430	343	29	58
Agents	194	150	15	29
TOTAL	1.147	917	78	152

Font: elaboració pròpia.

clou tant el Centre Penitenciari de Palma com el d'Eivissa. I amb relació a les visites a establiments psiquiàtrics, s'inclouen l'Hospital Psiquiàtric de Palma i les unitats de psiquiatria de Son Dureta i Son Llätzer. (Vegeu el quadre III-114)

7.4.

L'ARBITRATGE

Aquest apartat d'arbitratge l'hem desglossat en tres parts: l'arbitratge dut a terme en la Direcció General de Consum, en la Direcció General de Transports i en la Cambra de Comerç.

7.4.1. LA DIRECCIÓ GENERAL DE CONSUM

7.4.1.1. El marc jurídic de l'arbitratge de consum

L'arbitratge de consum és una institució que troba la regulació jurídica en diversos textos normatius.

- Constitució espanyola. L'article 51.1 estableix: «Els poders públics han de garantir la defensa dels consumidors i usuaris, i n'han de protegir, mitjançant procediments eficaços, la salut i els legítims interessos econòmics.»

QUADRE III-114. ACTIVITAT DE LA FISCALIA (2002-2003)

	2002	2003
Dictàmens penals	107.358	110.947
Dictàmens en executòries	57.231	57.822
Dictàmens en judicis de faltes	24.792	24.943
Dictàmens en civil	12.342	14.513
Dictàmens en contenciós	433	213
Dictàmens laborals	51	37
Assistència en judicis ordinaris	4.037	2.944
Assistència en judicis de faltes	13.281	13.524
Assistència en apel·lacions civils	110	109
Jurisdicció de menors		
Vigilància penitenciària: dictàmens	5.584	5.659
visites	67	69
Visites a establiments psiquiàtrics	52	52
Registre civil	8.221	7.843
Assumptes governatius	105	54

Font: elaboració pròpia.

- Llei 26/1984, de 19 de juliol, general per a la defensa dels consumidors i usuaris. L'article 31 defineix el Sistema Arbitral de Consum i n'encomana la implantació al Govern de la nació, en els termes següents:
 1. Amb l'audiència prèvia dels sectors interessats i de les associacions de consumidors i usuaris, el Govern establirà un sistema arbitral que, sense formalitats especials, atingui i resolgui amb caràcter vinculant i executiu per a ambdues parts les queixes o les reclamacions dels consumidors o usuaris, sempre que no es presenti intoxicació, lesió o mort, i que no hi hagi indicis racionals de delictes, tot això sense perjudici de la protecció administrativa i de la judicial, d'acord amb el que s'estableix en l'article 24 de la Constitució.
 2. La submissió de les parts al Sistema Arbitral de Consum serà voluntària i haurà de constar expressament per escrit.
 3. Els òrgans d'arbitratge estaran integrats per representants dels sectors interessats, de les organitzacions de consumidors i usuaris i de les administracions públiques dins l'àmbit de les seves competències.
 - Llei 60/2003, de desembre, d'arbitratge. La disposició addicional única estableix que aquesta Llei serà aplicable supletòriament a l'arbitratge a què es refereix la Llei 26/1984, de 19 de juliol, general per a la defensa dels consumidors i usuaris, que en les normes de desplegament podrà establir la decisió en equitat, llevat que les parts optin expressament per l'arbitratge de dret.
 - Reial decret 636/1993, de 3 de maig, pel qual es regula el Sistema Arbitral de Consum. Aquest Reial decret, dictat en compliment de l'article 31 de la Llei 26/1984, de 19 de juliol, estableix en l'article 1 que el Sistema Arbitral de Consum s'ha de regir per les seves normes i pel que preveu la Llei d'arbitratge. En concret, el Reial decret regula detalladament aquestes matèries:
 - Capítol I. Objecte de l'arbitratge
 - Capítol II. Constitució i funció de les juntes arbitral
 - Capítol III. Formalització del conveni arbitral
 - Capítol IV. Procediment arbitral de consum
 - Capítol V. El laude arbitral
- Annex. Anagrama del Sistema Arbitral de Consum
- #### 7.4.1.2. L'actuació de la Direcció General de Consum en matèria d'arbitratges
- Segons podem observar, el nombre d'empreses que s'han adherit al marc jurídic d'arbitratge de consum ha augmentat el 2003 fins a arribar a les 816, un 3,55% més que l'any anterior. Aquesta és una dada significativa, ja que també suposa un increment dels drets dels consumidors.

D'altra banda, ha disminuït el nombre de sol·licituds que s'han presentat, en passar de 471, el 2002, a 456, el 2003.

De totes les sol·licituds presentades fins aquest moment, ja se n'han resolt 473, 100 més respecte del 2002. Però s'ha de dir que 56 d'aquestes sol·licituds resoltes han quedat sense acceptació (42 més que el 2002), mentre que 66 s'han desestimat i 135 es troben en la conciliació prèvia. I d'aquestes, n'hi ha 188 la decisió de les quals ja ha estat dictada pels àrbitres; concretament, n'hi ha 59 d'estimades, 61 d'estimades parcials, 61 de desestimades i 7 de conciliades. S'ha de

dir també que els laudes del 2003 han estat molt per sobre del 2002, ja que el nombre n'ha incrementat quasi un 30%. I per acabar, han augmentat sensiblement les inhibicions, en passar de 22, el 2002, a 28, el 2003, i sense cap inadmissió aquest darrer any. (Vegeu el quadre III-115)

Si tenim en compte les empreses contra l'activitat de les quals s'ha reclamat, podem veure, un any més, que les dedicades als serveis de telefonia i Internet són contra les que més s'ha reclamat, tot i que han minvat les reclamacions, en passar de 339, el 2002, a 266, el 2003. Les empre-

QUADRE III-115. MARC JURÍDIC DE L'ARBITRATGE I CONSUM (2002-2003)

	2002	2003	% 03-02
Nombre d'empreses adherides	788	816	3,55
Sol·licituds presentades	471	456	-3,18
Sol·licituds resoltes	373	473	26,81
conciliacions prèvies	150	135	-10,00
desestiments	64	66	3,13
no acceptades	14	56	300,00
Laudes	145	188	29,66
estimatoris	47	59	25,53
estimatoris parcials	48	61	27,08
desestimatoris	40	61	52,50
conciliatoris	10	7	-30,00
Inhibicions	22	28	27,27
Inadmissions	3	0	-100,00
Empreses reclamades, per activitats	2002	2003	% 03-02
Automòbils: compravenda	1	3	200,00
Aliments	0	1	
Electrodomèstics	5	13	160,00

Continua

QUADRE III-115. MARC JURÍDIC DE L'ARBITRATGE I CONSUM (2002-2003)

Empreses reclamades, per activitats	2002	2003	% 03-02
Mobles	10	4	-60,0
Reparació d'electrodomèstics	10	14	40,0
Joies	5	5	0,0
Ensenyança-educació privada	24	27	13,0
Instal·lacions / reparació d'habitatges / profess.	5	8	60,0
Serveis de telefonia/Internet	339	266	-22,0
Transport	0	6	—
Revisions i instal·lació de gas butà	0	18	—
Parament de la llar	0	10	—
Tintorereries	41	64	56,0
Altres	31	7	-77,0

Font: Direcció General de Consum.

ses que més han augmentat, tot i no tenir un pes tan important com l'esmentada anteriorment, són les de compravenda d'automòbils, les d'electrodomèstics i les seves reparacions, i les tintorereries. La més significativa és la de serveis de tintoreria, que ha passat de tenir 41 reclamacions a tenir-ne 64 el 2003; en menor grau, també podem esmentar les reclamacions contra les empreses d'electrodomèstics, que han tingut 13 reclamacions el 2003, 8 més que l'exercici anterior.

7.4.2. LA DIRECCIÓ GENERAL DE TRANSPORTS

Segons les dades que ha aportat la Direcció General de Transports, el nombre de demandes de contractes de transport s'ha

mantingut en les mateixes xifres en el 2002 i el 2003, si bé cal fer esment que el nombre de demandes de contractes en el transport de mercaderies és molt major que en el cas dels contractes de transport de passatgers. En el primer cas, parlem d'un total de 25 demandes, mentre que, per passatgers, només trobam una demanda.

D'altra banda, de les 26 demandes plantejades el 2003, les ha resoltes, en la totalitat, la Junta Arbitral. (Vegeu el quadre III-116)

7.4.3. LA CAMBRA DE COMERÇ

Durant l'any 2003 la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera ha administrat, conjuntament amb l'Il·lustre Col·legi d'Advocats, un total de 33 arbitratges.³³

33. Actualment és en vigor, des del passat 10 de juliol del 1990, un conveni entre la Cambra Oficial de Comerç Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera i l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Balears, en virtut del qual s'administren conjuntament els arbitratges sotmesos a qualsevol de les institucions, i es regeixen els sotmesos a l'Il·lustre Col·legi d'Advocats pel reglament que es va aprovar a aquest efecte en data 23 de desembre del 2002 i que es va publicar en el BOIB núm. 13, de 28 de gener del 2003, adaptat a la Llei d'arbitratge, Llei 60/2003, de 23 de desembre.

QUADRE III-116. NOMBRE ANUAL DE DEMANDES DE CONTRACTES DE TRANSPORTS (2003)

Conceptes	Mercaderies	Viatgers	Total
Impagament de ports	11		11
Retards en el lliurament	1	0	1
Danys o pèrdues	12		12
Pèrdues d'equipatges		0	
Altres causes	1	1	2
Total	25	1	26
Pro-memòria			
Laudes dictats			17
Altres formes de terminació			9

Font: Direcció General de Transports.

També es pot veure una evolució positiva en la tramitació dels arbitratges institucionals des del 1992 al 31 de desembre del 2003. (Vegeu els quadres III-117 i III-118)

La Cambra de Comerç segueix sent la principal corporació d'aquesta comunitat autònoma en matèria d'arbitratge institucional i la tercera cambra de comerç d'Espanya quant al nombre d'arbitratges administrats, només superada per Madrid i Barcelona en el nombre, encara que no la proporció.

Les quanties de les sol·licituds han oscil·lat entre els 1.500 euros (la mínima) i els 3 milions d'euros (la màxima), si bé les

quanties més habituals són les compreses entre els 30.000 i els 90.000 euros. Com els anys anteriors, el sector de la construcció ha estat el que més ha utilitzat la institució, a fi i efecte de resoldre contractes d'execució d'obres, retards de lliurament, o dirimir l'existència i la quantificació de vicis estructurals en edificacions, la valoració del cost de tota l'execució d'obra, etc. Altres qüestions que s'hi ha sotmès han estat les reclamacions de quantitat per impagament de factures, les resolucions de contractes, la sol·licitud d'indemnització de danys i perjudicis per incompliments contractuals, i s'introdueix gradualment l'arbitratge per liquidar els comptes entre els socis d'entitats mercantils.

QUADRE III-117. EVOLUCIÓ DE LES SOL·LICITUDS D'ARBITRATGE INSTITUCIONAL (1992-2003)

Distribució d'arbitratges de dret i equitat

Any	Sol·licituds	De dret	D'equitat
1992	4	2	2
1993	10	4	6
1994	14	6	8

Continua

QUADRE III-117. EVOLUCIÓ DE LES SOL·LICITUDS D'ARBITRATGE INSTITUCIONAL (1992-2003)

Distribució d'arbitratges de dret i equitat

Any	Sol·licituds	De dret	D'equitat
1995	14	4	10
1996	12	6	6
1997	15	8	7
1998	11	4	7
1999	22	6	16
2000	39	12	27
2001	34	6	29
2002	43	25	18
2003	33	13	18

Font: Cambra de Comerç.

QUADRE III-118. ARBITRATGES SEGONS LA RESOLUCIÓ DELS PROCEDIMENTS (1992-2003)

Any	Sol·licituds	Laudes	Transigits	Admesos	En tràmit
1992	4	3	-	1	—
1993	10	5	2	3	—
1994	14	10	1	3	—
1995	14	10	1	3	—
1996	12	8	3	1	—
1997	15	8	3	4	—
1998	11	7	3	1	—
1999	22	11	6	5	—
2000	39	22	13	4	—
2001	34	17	15	2	—
2002	43	19	13	6	5
2003	33	14	8	3	8

Font: Cambra de Comerç.

8

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

En aquest àmbit, han sorgit d'alguns agents socials distintes iniciatives de producció, totes de caràcter privat i amb independència de la forma jurídica, que actuen dins el mercat i prenen posicions diverses. Una d'aquestes iniciatives és la responsabilitat social de les empreses i consisteix en «la integració voluntària per part de les empreses de preocupacions socials i mediambientals en les seves operatives comercials i també de relació amb els seus interlocutors».³⁴ Cada vegada més es té la percepció que una part dels consumidors veuen necessaris els comportaments responsables de les empreses i que aquesta posició no és incompatible amb els beneficis comercials.

L'informe del 2003 inclou com a novetat, en l'apartat 8.4.5, el concepte de responsabilitat social de les empreses (RSE), que encara no ha assolit un desenvolupament destacat a les Illes. Comencen ja a sorgir iniciatives, com les que es comenten d'Eticentre i d'Engresca. En propers informes es té la intenció d'incorporar altres iniciatives d'RSE ja consolidades, però sempre es consideren iniciatives d'RSE les que s'acullen als criteris que ha definit la Comissió Europea. En aquest sentit, no són iniciatives amb caràcter d'RSE les fundacions culturals ni les que tenen finalitats educatives, però buides de contingut ocupacional i productiu social i/o mediambiental.

Durant l'exercici 2003, el conjunt de l'economia social i solidària de les Illes, ha produït ingressos per valor de 481,68 milers d'euros, i s'ha generat una ocupació directa de 6.087 llocs de feina, a més d'implicar un col·lectiu de 21.900 persones entre socis, participants i voluntaris; tot i que encara no s'ha completat el procés d'incorporació de les activitats productores del seu àmbit.

8.1

PRODUCTORS DE MERCAT

Les empreses de l'economia social que actuen dins el mercat amb competència i que s'inclouen en aquest apartat són les cooperatives, les societats laborals i les confraries de pescadors.

8.1.1. LES COOPERATIVES

Les cooperatives constitueixen la figura més destacada del sector productiu de l'economia social.

L'evolució de les cooperatives i dels socis que són d'alta a la Seguretat Social, en el període 1997-2003, presenta una tendència creixent en el nombre tant de cooperatives com de socis, que es modera a partir de l'any 2002. (Vegeu el quadre III-119)

Pel que fa a l'any 2003, el creixement observat han estat del 2,7% per a les cooperatives, mentre que el nombre de socis ha tingut una reducció de l'1,9%. L'indicador de socis per cooperativa -dimensions de la cooperativa-, el darrer any, registra un retrocés, en passar de 13,1 (any 2002) a 12,5 socis per cooperativa (any 2003), com a conseqüència de la disminució que s'ha registrat en el nombre de socis total. Pel que

34. COM 2002 núm. 347. Comunicació de la Comissió Europea relativa a la responsabilitat social.

QUADRE III-119. COOPERATIVES I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL: EVOLUCIÓ ANUAL (1997-2003)

Illes Balears	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	178	171	168	169	178	182	187
Nre. de socis treballadors	1.829	1.856	1.924	2.053	2.245	2.387	2.342
Nre. de socis per cooperativa	10,3	10,9	11,5	12,1	12,6	13,1	12,5
% inc. interanual de cooperatives	-3,8	-3,9	-1,8	0,6	5,3	2,2	2,7
% inc. interanual de socis	2,2	1,5	3,7	6,7	9,4	6,3	-1,9
% inc. interanual de socis/coop.	6,2	5,6	5,5	6,1	3,8	4,0	-4,5
Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	21.531	22.155	22.564	23.334	24.351	25.336	24.907
Nre. de socis treballadors	227.609	244.711	259.757	269.063	277.385	284.675	319.755
Nre. de socis per cooperativa	10,6	11,0	11,5	11,5	11,4	11,2	12,8
% inc. interanual de cooperatives	5,5	2,9	1,8	3,4	4,4	4,0	-1,7
% inc. interanual de socis	6,1	7,5	6,1	3,6	3,1	2,6	12,3
% inc. interanual de socis/coop.	1,0	4,5	4,2	0,2	-1,2	-1,4	14,3
% Balears respecte d'Espanya	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	0,83	0,77	0,74	0,72	0,73	0,72	0,75
Nre. de socis treballadors	0,80	0,76	0,74	0,76	0,81	0,84	0,73

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Direcció General d'Ocupació, i elaboració pròpia.

fa al conjunt d'Espanya i en el període considerat (1997-2003), també presenta una tendència creixent. Encara que, contràriament al que ocorre a les Balears s'observa una disminució en el nombre de cooperatives (-1,7%), i el nombre de socis s'incrementa un 12,3%, durant l'any 2003, la qual cosa fa que el nombre de socis per cooperativa se situï en 12,8.

La participació de les Illes en el conjunt de l'Estat, se situa, l'any 2003, en valors molt poc destacats (0,75% per a les cooperatives, i 0,73% pel que fa als socis), tal com es registra en l'evolució presentada.

Per sectors, sobre la base de la CNAE-93 (classificació nacional d'activitats econòmiques del 1993) es manté la distribució següent: el 38,3% de les cooperatives desenvolupen activitats de comerç i hotel·leria; el 30,5%, serveis socials i ensenyament; el 17,4%, activitats agràries; el 4,2%, construcció; el 5,4%, serveis d'empreses i assegurances, i el 4,2%, transports.

Les unions cooperatives que hi ha a les Balears, durant l'any 2003, no han augmentat el nivell d'associació, tot i que el nombre de socis mostra una certa disminució (-1%). D'aquesta manera, es modera l'evolució del període 1997-2003, en què el nivell associatiu ha tingut una tendència creixent, el qual se situa en el 46% del total de cooperatives i en el 74,7% del total de socis l'exercici 2003. (Vegeu el quadre III-120)

El cooperativisme agrari de Balears agrupa 41 cooperatives agràries distribuïdes geogràficament de la manera següent: 32, a Mallorca; 6, a Menorca, i 3, a Eivissa. També figuren associades dins aquesta unió quatre societats agràries de transformació (SAT), que són empreses amb finalitats socials de millora del medi rural i promoció del desenvolupament agrari. En total, la facturació, l'any 2003, ha augmentat un 7,2%, i se situa en els 60 milions d'euros. Les cooperatives agràries de segon grau (cooperatives de cooperatives), són un mitjà important per obtenir economies d'escala. Actualment, hi ha 3 cooperatives de segon grau: dues, a Mallorca, amb 17 cooperatives agrupades, i una, a Menorca, que agrupa les 6 cooperatives de l'illa.

El cooperativisme de treball, durant l'any 2003, ha augmentat en una cooperativa, que resulta del moviment d'altres i baixes. En canvi, el nombre total de socis treballadors es redueix un 3,2% per aquest motiu. El nombre del conjunt de treballadors assalariats augmenta un 8,1% i la xifra de negoci agregada dels socis de la Unió s'ha reduït un 12,9%, també pel mateix motiu esmentat.

Dins la Unió de Cooperatives de Treball funciona una secció sectorial de les cooperatives d'ensenyament, que agrupa 9 cooperatives i que té un pes destacat en el subsector de l'ensenyament de les Illes.

QUADRE III-120. UNIONS DE COOPERATIVES, ILLES BALEARS (1997-2003)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Cooperatives Agràries de Balears								
Nre. de cooperatives associades	31	28	32	32	38	42	41	-2,4
Nre. de societats agràries de transformació	0	0	0	2	4	4	4	0,0
Nre. de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	4.839	4.929	4.894	-0,7
Facturació (en milions d'euros)	s/d	36,89	40,97	48,68	58,23	56,02	60,03	7,2
Unió de Cooperatives de Treball Associat								
Nre. de cooperatives associades	24	22	23	31	41	40	41	2,5
Nre. de socis treballadors	—	—	—	—	443	526	509	-3,2
Nre. de treballadors assalariats	—	—	—	—	448	395	427	8,1
Total de socis i assalariats	586	523	622	832	891	921	936	—
Facturació (en milions d'euros)	—	—	—	—	11,20	19,83	17,27	-12,9
Total de cooperatives i SAT associades								
	55	50	55	65	83	86	86	0,0
Total de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	5.282	5.455	5.403	-1,0
Total de cooperatives d'alta a la Seg. Social								
	178	171	168	169	178	182	187	2,7
Total de socis	5.462	5.535	6.359	6.186	7.084	7.316	7.236	-1,1
Nivell d'associació cooperatiu (%)								
Cooperatives	30,90	29,24	32,74	38,46	46,63	47,25	45,99	—
Socis	67,47	66,47	69,74	66,81	74,56	74,56	74,67	—

Font: elaboració pròpia, memòries de les organitzacions, i Ministeri de Treball i Afers Socials.

8.1.2. LES SOCIETATS LABORALS

Les societats laborals han tingut una evolució significativa com a conseqüència del fet que ha entrat en vigor la legislació que incorporà la nova societat laboral limitada i que en simplificà d'una manera important la figura jurídica. El tret que caracteritza aquestes societats consisteix que la majoria del capital social ha de ser propietat dels treballadors, que hi aporten el treball remunerat per temps indefinit.

La simplificació que ha representat la Llei de societats laborals 4/1997, que pretén aconseguir noves vies per crear ocupació i augmentar la participació dels treballadors dins les empreses, ha tingut una resposta important amb la conversió de les societats anònimes en limitades i amb la creació de noves societats també limitades.

L'evolució de les societats laborals, tant a les Illes com al conjunt de l'Estat, és clarament creixent en el període 1997-2003. (Vegeu el quadre III-121)

QUADRE III-121. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL (1997-2003)

Evolució anual							
Illes Balears	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats anònimes	52	55	47	42	36	33	25
Nre. de socis treballadors	340	374	383	417	378	325	299
Nre. de socis per societat anònima	6,5	6,8	8,1	9,9	10,5	9,8	12,0
Nre. de societats limitades	8	33	62	90	124	151	207
Nre. de socis treballadors	23	115	265	404	525	670	888
Nre. de socis per societat limitada	2,9	3,5	4,3	4,5	4,2	4,4	4,3
Total de societats	60	88	109	132	160	184	232
Total de socis treballadors	363	489	648	821	903	995	1187
Total de socis per societat	6,1	5,6	5,9	6,2	5,6	5,4	5,1
% inc.interanual de societats laborals	20,0	46,7	23,9	21,1	21,2	15,0	26,1
% inc.interanual de socis	-1,9	34,7	32,5	26,7	10,0	10,2	19,3
% inc.interanual de socis / societat laboral	—	-8,2	7,0	4,6	-9,3	-4,2	-5,4
Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats anònimes	5.149	4.867	4.560	4.154	3.798	3.494	3.180
Nre. de socis treballadors	53.976	53.993	54.798	51.971	48.485	44.105	41.489
Nre. de socis per societat anònima	10,5	11,1	12,0	12,5	12,8	12,6	13,0

Continua

QUADRE III-121. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL (1997-2003)

Evolució anual

Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats limitades	464	2.212	5.060	7.781	10.520	13.361	15.227
Nre. de socis treballadors	1.807	8.574	20.808	32.899	44.494	56.670	68.107
Nre. de socis per societat limitada	3,9	3,9	4,1	4,2	4,2	4,2	4,5
Total de societats	5.613	7.079	9.620	11.935	14.318	16.855	18.407
Total de socis treballadors	55.783	62.567	75.606	84.870	92.979	100.775	109.596
Total de socis per societat	9,9	8,8	7,9	7,1	6,5	6,0	6,0
% inc.interanual de societats laborals	5,7	26,1	35,9	24,1	20,0	17,7	9,2
% inc.interanual de socis	5,5	12,2	20,8	12,3	9,6	8,4	8,8
% inc.interanual de socis / societat laboral	—	-10,7	-11,1	-9,5	-8,7	-7,9	-0,4
% Balears respecte d'Espanya							
Total de societats laborals	1,07	1,24	1,13	1,11	1,12	1,09	1,26
Total de socis treballadors	0,65	0,78	0,86	0,97	0,97	0,99	1,08

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social.

Durant l'any 2003 s'ha incrementat un 26,1% el nombre total de societats constituïdes en relació amb l'any 2002, encara que les societats anònimes perden implantació per causa de la nova societat limitada. El nombre de socis també experimenta un increment important, que arriba al 19,3%. Pel que fa a l'indicador de socis per societat, que mesura les dimensions de la societat, s'ha de dir que disminueix un 5,4% en relació amb l'any 2002 justament per l'important nombre de societats, que es constitueixen en societats més petites. Pel que fa a escala de l'Estat espanyol, cal constatar que els increments que s'observen són menors que els que han tingut les Illes. La participació de les Balears en el total d'Espanya és d'un 1,26% en el nombre de societats i de l'1,08% pel que fa al nombre de socis.

Al conjunt del període presentat s'observen, a les Illes, creixements sostinguts de l'ocupació, que, en valors relatius, esdevenen majors als que s'observen per al conjunt de l'Estat. La tendència de la participació de les Balears en el total, per tant, presenta una evolució creixent, en passar del 0,65% de l'any 1997 a l'1,08% del 2003.

Pel que fa a les associacions de societats laborals, el nivell d'associació que s'ha aconseguit fins a l'any 2003 és del 40% del total de les societats anònimes i del 41,1% del total de les limitades, de manera que implica el 43,8% dels socis treballadors. Per a l'exercici 2003, el creixement observat de la associació és del 15,8% per a les societats i del

44,4% per al nombre de socis. El nivell de facturació total de l'exercici actual es pot estimar en 25,18 milions d'euros. (Vegeu el quadre III-122)

8.1.3. LES CONFRARIES DE PESCADORS

Les confraries de pescadors són corporacions de dret públic que col·laboren amb l'Administració, i tenen una participació social interna que és de caire paritari de treballadors i d'armadors als quals donen suport administratiu, laboral i, en ocasions, financer. Gestionen les instal·lacions frigorífiques, de pesatge i de transport als diversos ports de les Illes. L'organització de les confraries està constituïda per una assemblea general de socis, una junta general, amb un patró major, que n'és el president, i un vicepresident.

Les confraries de pescadors integren la totalitat del sector pesquer de les Balears, mitjançant setze confraries, distribuïdes geogràficament de la manera següent: deu, a Mallorca; tres, a Menorca; dues, a Eivissa, i una, a Formentera.

Durant l'any 2003, s'observa un increment tant de l'ocupació generada (2,7%) com del volum de vendes (6,08%), encara que la flota té una reducció en el nombre d'unitats, que passa de 448 a 418. En conjunt, suposa que es fa una substitució de les unitats per motius obsolets, de manera que resulta una flota més equipada, a la vegada que també el volum de pesca es redueix el 8,23%, la qual cosa fa pensar en una millora dels preus d'aquestes pesques, amb independència de la influència de factors meteorològics adversos de l'any. (Vegeu el quadre III-123)

QUADRE III-122. ASSOCIACIONS DE SOCIETATS LABORALS, ILLES BALEARS (2001-2003)				
	2001	2002	2003	% inc. 03/02
Nre. de societats anònimes associades	7	8	10	25,0
Nre. de societats limitades associades	34	74	85	14,9
Nre. de socis treballadors	153	360	520	44,4
Nre. de treballadors assalariats	51	126	126	0,0
Facturació global (en milions d'euros) (*)	6,12	12,3	25,18	104,7
Totals de les Illes				
Societats anònimes laborals	36	33	25	-24,2
Societats limitades laborals	124	151	207	37,1
Socis treballadors	903	995	1.187	19,3
Nivell d'associació (%)				
Societats anònimes laborals	19,4	24,2	40,0	—
Societats limitades laborals	27,4	49,0	41,1	—
Socis treballadors	16,9	36,2	43,8	—

(*) Estimació de dades.

Font: AELIB i Direcció General de Foment a l'Economia Social; elaboració pròpia.

QUADRE III-123. CONFRARIES DE PESCADORS DE BALEARS (2001-2003)				
	2001	2002	2003	% var. 03/02
Àrea social				
Nre. de confraries	16	16	16	—
Ocupació directa generada	924	852	875	2,70
Àrea econòmica				
Volum de vendes (milers d'euros)	16.000	16.900	17.928	6,08
Àrea d'activitat				
Nre. total de la flota de les Balears	456	448	418	-6,70
Volum de pesques (en t)	3.200	3.843	3.527	-8,23

Font: Federació Insular de Confraries de Pescadors de Mallorca (FICOPEMA) i elaboració pròpia.

8.1.4. L'OCUPACIÓ REGISTRADA

L'ocupació en el període 1996-2003 que han creat les empreses cooperatives i les societats laborals mostra una evolució creixent i sostinguda. (Vegeu el quadre III-124)

Durant l'any 2003 ha tingut una taxa de creixement del 4,35% en relació amb l'any anterior, increment que se situa per sobre de la mitjana de les Illes, que ha estat del 2,95%. Pel que fa a Espanya, l'ocupació de l'economia social va créixer un destacat 11,39%, molt per sobre el 2,96% que s'observa en el conjunt de l'economia espanyola. A les Illes, les cooperatives i les societats laborals representen el 0,92% del conjunt de l'economia balear, i incrementen lleugerament la participació de l'any anterior, que va ser del 0,91%. En el conjunt d'Espanya, les cooperatives i les societats laborals suposen el

2,55% l'any 2003, de manera que ha augmentat la participació de l'any anterior en el total. Aquestes dades³⁵ sembla que indiquen que les empreses de l'economia social han generat, en valors relatius, més ocupació que el conjunt de l'economia.

8.2.

LES INSTITUCIONS FINANCERES SOCIALS

Aquest apartat inclou les iniciatives que secularment han sorgit d'algunes entitats financeres amb un definit sentit social, i també altres que apareixen actualment i que incorporen una clara vocació solidària a favor del medi ambient i de contribució al benestar dels ciutadans més desvalguts.

35. Font de les dades d'ocupació l'enquesta de població activa (EPA).

QUADRE III-124. POBLACIÓ OCUPADA (NOMBRE DE PERSONES REGISTRADES A LA SEGURETAT SOCIAL) (1996-2003)									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Illes Balears									
Cooperatives i societats laborals	2.159	2.192	2.345	2.572	2.908	3.148	3.382	3.529	4,35
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	277.000	281.700	282.700	302.800	315.000	314.200	373.400	384.400	2,95
% de participació	0,78	0,78	0,83	0,85	0,92	1,00	0,91	0,92	
Espanya									
Cooperatives i societats laborals	267.334	283.392	307.278	335.363	353.933	370.364	385.450	429.351	11,39
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	12.543.800	12.914.600	13.342.100	14.041.500	14.610.800	14.866.900	16.377.300	16.862.000	2,96
% de participació	2,13	2,19	2,30	2,39	2,42	2,49	2,35	2,55	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Butlletí Trimestral d'Estadístiques Laborals, INE, i elaboració pròpia.

8.2.1. L'ESTALVI ÈTIC

La Federació Europea de Finances i Banques Ètiques i Alternatives (FEBEA), durant l'exercici 2003, ha acceptat com a membre Colonya, Caixa de Pollença, per l'aportació que fa amb l'estalvi ètic. Aquesta iniciativa, que va començar fa quatre anys, és el primer pas cap a la implantació de la banca ètica a les Illes.

Enguany, també, s'ha introduït en el mercat un nou instrument financer: el compte corrent ètic, que ofereix als impositors -de la mateixa manera que la llibreta d'estalvi ètic- que els seus doblers puguin destinar-se a finançar iniciatives de l'economia productiva, amb objectiu d'ajudar a eradicar la pobresa, l'exclusió social o l'atur, i de contribuir a

la defensa del medi ambient i a la sostenibilitat dels recursos.

L'exercici 2003 ha tingut uns creixements importants, la qual cosa suposa, després de quatre anys, una experiència quasi bé consolidada. El saldo de dipòsits s'ha més que duplicat (116%), i el nombre de llibretes ha crescut el 40,4%, a més d'aconseguir 178 nous comptes corrents oberts el primer any d'implantació. Els finançaments concedits han estat 638,9 milers d'euros, xifra que, en relació amb el saldo de dipòsits, es considera encara modesta, tot i que s'incrementa el 42,9% amb relació a l'any 2002. Pel que fa la dotació al fons de subvencions, ha augmentat el 20,3%; en canvi, el volum de subvencions atorgades (20,5 milers d'euros) ha disminuït, perquè prové de les dotacions de l'any anterior. (Vegeu el quadre III-125)

QUADRE III-125. COLONYA, CAIXA DE POLLENÇA: ESTALVI ÈTIC (2000-2003)

(en milers d'euros)	2000	2001	2002	2003	% inc. 03/02
Saldo dels dipòsits	919,5	2.144,5	2.278,9	4.923,3	116,0
Dotació dels fons de donacions	5,9	31,1	24,3	29,3	20,3
Nre. de llibretes	313	470	589	827	40,4
Nre. de comptes corrents				178	
Nre. de titulars persones físiques	411	606	767	1.209	57,6
Nre. de titulars persones jurídiques	29	61	81	182	124,7
Finançaments formalitzats	0,00	24,0	447,0	638,9	42,9
Total de subvencions atorgades	0,00	4,5	29,4	20,5	-30,4

Font: Memòria de l'estalvi ètic 2003 i elaboració pròpia.

8.2.2. EL MONT DE PIETAT DE BALEARS

L'activitat del Mont de Pietat de Balears se centra a concedir préstecs pignoratius a persones amb pocs recursos que no disposen de solvència suficient per poder obtenir préstecs amb garantia personal. És una institució secular de la Caixa de Balears "Sa Nostra", que duu a terme aquesta obra assistencial i que depèn de la seva Fundació.

L'evolució des de l'any 1999 fins al 2003 mostra que ha crescut de manera sostinguda, tant en el nombre de préstecs com en l'import total concedit. L'any 2003 la inversió creditícia s'ha incrementat un 23,1%, mentre que el nombre de préstecs ha crescut un 18,1%, mentre que s'obser-

va que la mitjana per operació, en euros, és de 315,9 en el present exercici, enfront dels 303,3 euros de l'any 2002. La precarietat de moltes situacions que es detecten i que de cada any augmenten pot servir per explicar l'increment de l'activitat del Mont de Pietat. (Vegeu el quadre III-126)

8.2.3. LA CAIXA RURAL

La Caixa Rural és una cooperativa de crèdit que s'orienta a finançar el sector agrari i ramader de les Illes. S'integra en la Unió Nacional de Cooperatives de Crèdit Agràries (UNACC), i l'evolució dels darrers cinc anys de les magnituds principals en mostren una tendència creixent. (Veure el quadre III-127)

**QUADRE III-126. MONT DE PIETAT DE BALEARS:
EVOLUCIÓ DE LES MAGNITUDS PRINCIPALS (1999-2003)**

	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Inversió creditícia (milers d'euros)	1.355	1.687	1.994	2.532	3.116	23,1
Nre. de préstecs en vigor (31 desembre)	6.439	6.855	7.663	8.349	9.864	18,1
Mitjana per operació (en euros)	210,4	246,1	260,2	303,3	315,9	—

Font: "Sa Nostra", Caixa de Balears, i elaboració pròpia.

QUADRE III-127. CAIXA RURAL DE LES ILLES BALEARS: EVOLUCIÓ DE MAGNITUDS (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
Nre. de socis	8.475	8.649	9.245	9.526	10.344	8,6
Nre. d'oficines	17	19	22	26	26	0,0
Nre. de socis beneficiaris	1.617	1.984	1.644	1.554	1.944	25,1
Crèdits concedits als socis (milers euros)	41.241	64.573	76.756	95.240	183.896	93,1
Mitjana de milers euros per operació	25,50	32,55	46,69	61,29	94,60	—

Font: Caixa Rural de Balears i elaboració pròpia.

Pel que fa a l'exercici 2003, el nombre de socis beneficiaris ha crescut un 25,1% en relació amb l'any 2002, i el nombre de crèdits concedits quasi bé s'ha duplicat (93,1%), mentre que la mitjana per operació se situa en els 94,6 milers d'euros, enfront dels 61,3 milers d'euros de l'any anterior, la qual cosa indica que els crèdits són, de cada vegada, d'unes quanties més importants.

8.2.4. L'OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVIS

Els beneficis que obtenen les caixes d'estalvis s'han d'aplicar necessàriament a la dotació de les reserves legals i voluntàries, i el romanent que queda es destina a un fons social, que s'ha d'adreçar a diverses iniciatives de caire assistencial, cultural o de recerca, o bé a iniciatives de l'economia social o solidària. Tot i que no es disposa, encara, d'aquesta informació detallada, es pot consultar l'aplicació que s'ha dut a terme durant l'any 2003 dels recursos dels fons social. (Vegeu el quadre III-128)

QUADRE III-128. OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVI DE LES BALEARS. (MILERS D'EUROS)			
	2002	2003	% 03/02
"Sa Nostra": àrees			
Assistencial i sanitària	1.962	1.757	-10,5
Docent i d'investigació	774	1.055	36,3
Cultural	2.320	2.175	-6,3
Patrimoni històric i natural	632	699	10,6
Total	5.690	5.686	-0,1
Colònia, Caixa de Pollença			
Àrees assistencial, cultural i esportiva	196	203	3,6
"La Caixa": àrees			
Activit. manten. i invers. de la Fundació	3.405	3.144	-7,7
Esplai i tercera edat	293	404	38,1
Activitats culturals, educatives i socials	3.551	3.091	-12,9
Col·laboració amb instituc. públiques	383	634	65,6
Ajudes econòmiques a entitats diverses	367	263	-28,3
Despeses generals	80	72	-10,1
Total	8.078	7.608	-5,8
Total d'entitats financeres	13.964	13.497	-3,3

Font: entitats esmentades i elaboració pròpia.

8.3.

ELS ASSEGURADORS DE L'ECONOMIA SOCIAL

Les empreses d'assegurances de l'economia social han anat desenvolupant el model assegurador que té com a referent una sèrie de principis i de valors. L'actuació d'aquestes empreses s'orienta al servei de les famílies i, en especial, de les persones que participen i col·laboren amb els col·lectius que desenvolupen l'economia social. Durant l'exercici 2003 s'incorpora, per primera vegada en el aquest informe, la companyia Atlantis, del grup europeu d'asseguradors de l'economia social, que té, a les Illes, la cartera constituïda següent: 2.025 pòlisses, i 1.740 clients, amb un total de primes equivalents a 642,23 milers d'euros.

8.4.

ECONOMIA SOLIDÀRIA

Aquest apartat inclou les unitats de producció, que prioritzen els objectius socials per sobre de l'objectiu del màxim guany. En aquest sentit, direm que aquestes empreses i entitats no tenen pretensions de competència. Ampliant un poc més aquesta reflexió metodològica, es pot afirmar que aconseguir beneficis, tot i que es considera com una condició necessària i a la vegada imprescindible, en cap cas no n'és l'objectiu prioritari, i el valor afegit social incorporat és l'element que en distingeix els productes i serveis i que, per tant, marca la diferència respecte de la resta. En resum,

per a aquests productors l'eficiència social queda per sobre de l'eficiència econòmica.

A continuació s'exposen les diverses iniciatives d'economia productiva d'entitats i empreses sense afany de lucre, que, d'una banda, mantenen finalitats comunes sense està federades, o que, de l'altra, constitueixen unions per fer tasques orientades a augmentar la capacitat de gestió per tal de recollir experiències d'altres entitats. Així, es detallen les iniciatives de comerç just, d'inserció sociolaboral, d'inserció de persones amb discapacitat i la xarxa d'economia social i solidària (REAS).

8.4.1. LES INICIATIVES DE COMERÇ JUST

Les botigues de comerç just es troben integrades en la Coordinadora Estatal d'Organitzacions de Comerç Just, que agrupa actualment 34 organitzacions a Espanya. L'objectiu és establir una plataforma que permeti als productors del país del Sud accedir als mercats del Nord mitjançant la importació de productes, la qual cosa es duu a terme al marge de les cadenes de distribució, amb un valor afegit de qualitat, de tecnologies no perjudicials al medi ambient i d'incorporació de sous justos. El volum de vendes de les setze botigues de comerç just i solidari de les illes, l'any 2003, va ser de 498 milers d'euros, xifra que suposà un increment del 29,1% en relació amb l'any anterior. La nova ubicació d'algunes botigues a llocs més comercials i el fet que s'han obert nous punts de venda han fet possible aquest creixement. En total, hi participen 188 voluntaris i 10 persones contractades. (Vegeu el quadre III-129)

QUADRE III-129. INICIATIVES DE COMERÇ JUST I TENDES SOLIDÀRIES: XIFRES D'INGRESSOS (MILERS D'EUROS) (2001-2003)

Botigues obertes	2001	2002	2003	% var. 03/02	Voluntaris	Contractats
S'Altra Senalla (Palma)	141,9	134,1	175,6	30,9	40	3
Intermón (Palma)	36,3	27,5	36,2	31,7	20	0
Fundació Vicenç Ferrer (Palma, Peguera i aeroport)	116,0	111,8	134,0	19,9	20	3
Casal de la Pau-S'Altra Senalla (Manacor)	25,2	29,0	31,6	8,8	16	1
Caputxins (Palma)	7,2	6,5	6,9	6,0	20	0
Finestra al Sud-S'Altra Senalla (Inca)	20,55	15,40	24,8	61,2	12	2
Total de Mallorca	347,0	324,3	409,1	26,2	128	9
Menorca	76,7	61,5	88,8	44,5	58	1
S'Altra Senalla Menorca (7 botigues)						
Eivissa	—	—	—	—	2	—
S'Altra Senalla Eivissa (inici d'operacions: 2003)						
Total de les Illes Balears	423,7	385,8	497,9	29,1	188	10

Font: memòries de les entitats i elaboració pròpia.

8.4.2. LES INICIATIVES MEDIAMBIENTALS I D'INSERCIÓ SOCIOLABORAL

Les iniciatives d'inserció laboral per a persones en situació de risc d'exclusió social sorgeixen, any rere any, d'institucions i de particulars, que constitueixen societats mercantils. (Vegeu el quadre III-130)

Aquestes societats duen a terme una sèrie de projectes de caire productiu que comprenen un seguit d'activitats, com són recuperar roba de segona mà; fabricar mobles amb fusta recuperada; restaurar joguetes;

emmarcar quadres; fer treballs de neteja, de jardineria o d'impremta; recollir i tractar residus sòlids; preparar menjars i cuinar, fer treballs ecològics, etc. Aquestes activitats permeten crear ocupació en els seus tallers per a persones en situació de risc de marginació social. El total d'ingressos que han obtingut durant l'any 2003 han estat de 5.737,34 milers d'euros. Mallorca representa el 88,8% del total; Menorca, el 10,6%, i Eivissa, el 0,6%. La incorporació, enguany, de noves entitats i empreses ja existents distorsiona el creixement interanual global; en tot cas es pot estimar que aquest s'acosta al

**QUADRE III-130. INICIATIVES MEDIAMBIENTALS I D'INSERCIÓ SOCIOLABORAL (PERSONES EN SITUACIÓ RISC D'EXCLUSIÓ)
(INGRESSOS EN MILERS D'EUROS) (2001-2003)**

	2001	2002	2003	% var. 03/02	contractats	Participis i becaris	voluntaris
Càritas Mallorca	278,78	306,41	314,89	2,77	2	127	74
Tendes Filosa, Botiga Missió, Vidauba i Tallers	337,57	375,38	410,21	9,28	230	28	8
Fundació Social La Sapiència	—	—	—	—	—	—	—
Fundació Deixalles	—	—	3207,00	—	71	69	20
Teula. Associació Deixalles Sòller	—	—	418,00	—	19	18	—
Mallorca Verda (societat coop. limitada)	—	—	24,63	—	4	—	—
Fundació Natzaret (impremta)	—	206,97	240,02	15,97	7	—	—
Grec (Grup d'Educadors de Carrer)	—	—	7,22	—	4	16	—
Support Social (societat cooperativa)	—	—	s/d	—	3	—	—
Ecoprest (SL laboral)	—	—	210,00	—	13	—	—
Associació Ateneu Alcari	—	—	266,05	—	24	—	—
Mallorca	616,35	888,76	5.098,02	—	377	258	102
Càritas Menorca-Tallers Mestral	352,70	533,08	602,85	13,09	11	18	62
Menorca	352,70	533,08	602,85	—	11	18	62
Càritas Eivissa-Es Magatzem	47,07	38,61	36,47	-5,55	12	18	—
Eivissa	47,07	38,61	36,47	—	12	18	—
Total de les illes	1.016,12	1.460,45	5.737,34	—	400	294	164

Font: Guia d'iniciatives d'economia social i solidària, memòria de les entitats, i elaboració pròpia.

10% en relació amb l'any 2002. Les persones contractades han estat 400; 294, les que han seguit algun procés d'inserció cobrant una beca. El nombre de voluntaris i de col·laboradors ha estat de 164. En aquest exercici, en conjunt, ha continuat millorant l'autonomia financera d'aquestes institucions, i han superant els ingressos propis, per prestació de serveis i de vendes, als procedents de subvencions.

8.4.3. LES INICIATIVES D'INSERCIÓ DE PERSONES AMB DISCAPACITAT

Aquest apartat inclou les iniciatives que, sota l'aixopluc d'institucions i d'empreses, tenen com a objectiu la inserció de les persones amb discapacitat mentals i físiques mitjançant activitats productives remunerades. L'Organització Nacional de Cecs (ONCE) és l'organització de caràcter estatal amb implantació a les Illes més destacada, tant pel volum de generació d'ingressos com per les persones a què dona treball. En conjunt, les iniciatives recollides, durant l'any 2003, han generat 87.984 milers d'euros, i han mantingut 1.274 llocs de feina i 1.270 places de becaris dotades econòmicament. La forma jurídica d'aquestes iniciatives és diversa, des de societats limitades o societats unipersonals fins a fundacions, i desenvolupen activitats econòmiques que comprenen diversos sectors. (Vegeu el quadre III-131)

8.4.4. LA XARXA DE RECUPERADORS D'ECONOMIA SOLIDÀRIA (AERESS)

La xarxa de recuperadors de residus, que està integrada dins la Xarxa

d'Economia Social i Solidària (REAS) d'Espanya, és una associació d'àmbit estatal implantada a vuit comunitats autònomes i que agrupa 24 entitats diverses dedicades a iniciatives d'inserció social i d'educació mediambiental. Fan tasques de recollida i de manipulació de materials procedents de residus sòlids urbans (RSU). Els beneficis obtinguts es destinen a crear nous llocs de feina i a donar suport a iniciatives solidàries. A les Illes, la Fundació Deixalles de Mallorca té les delegacions següents: Palma, Felanitx, Sóller, Llevant (Artà) i Calvià; a Menorca: els Tallers Mestral de Ciutadella i de Maó. Durant l'any 2003, la Fundació Deixalles ha atès demandes de 652 persones, 260 de les quals han aconseguit treball. En conjunt, aquestes entitats han recollit 3.361 tones de residus sòlids urbans.

8.4.5. LA XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS)

És una xarxa de xarxes, sense ànim de lucre, constituïda a escala estatal i que integra 117 empreses i entitats. Té l'objectiu de fomentar i de potenciar les iniciatives empresarials que es desenvolupen en el marc del codi ètic que ve determinat per la Carta per a un món solidari. La Xarxa d'Economia Alternativa Solidària de les Balears té associades deu entitats, que, en conjunt, han generat, durant l'exercici 2003, 10.468 milers d'euros, xifra que suposa quasi bé duplicar la de l'any 2002, fet motivat, principalment, per la incorporació de noves entitats. (Vegeu el quadre III-132)

QUADRE III-131. INICIATIVES LABORALS D'INSERCIÓ PERSONES AMB DISCAPACITATS

	2002	2003	% var. 03/02	contractats	Participis voluntaris i becariis
ONCE (Organització Nacional de Cecs)	84.895,21	81.802,83	-3,64	749	1.230
Fundació Amadip-Esment		3.770,00		311	
Sempre Verd, SL		s/d		20	
Balear de Reparto, Sociedad Unipersonal		1.000,00		68	
Estel Nou-Associació Asanideso		412,44		24	40
Per Envant, SL		132,00		19	
Soporte Informático de Baleares, SL		92,00		16	
Vàlids Artesans, SL		429,27		42	
Mallorca	84.895,21	87.638,55		1.249	1.270
Cap de Llevant, SL (Asinpros)		345,52		25	
Menorca		345,52		25	
Total de les Illes	84.895,21	87.984,07		1.274	1.270

Font: Guia d'iniciatives d'economia social i solidària, memòria de les entitats i elaboració pròpia.

QUADRE III-132. XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS), ILLES BALEARS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 03/02
Ingressos* (milers d'euros)	5.563	5.373	10.468	94,8

Font: dades de la xarxa d'economia alternativa i solidària.

(*) Estimacions.

Integrants de REAS Balears:	Activitat econòmicosocial
Associació Deixalles Sòller	: inserció sociolaboral i recuperació de RSU
Fundació Deixalles Palma	: inserció sociolaboral i recuperació de RSU
Associació Ateneu Alcari	: inserció sociolaboral de les dones
Càritas Mallorca	: comerç just, inserció sociolaboral i recuperació
Ecoprest	: comissatgers
Associació S'Altra Senalla	: comerç just
Tallers i Fundació Mestral-Menorca	: inserció sociolaboral, recuperació de RSU, comerç just
Fundació Social La Sapiència	: atenció a les persones en risc d'exclusió i als immigrants
Amadip-Esment	: atenció a les persones amb discapacitats intel·lectuals
Cuidado y Salud	: atenció i ajuda a domicili
Organització REAS-Balears	: organització d'altres projectes: Engresca, Eticentre

La Xarxa d'Economia Alternativa Solidària de les Balears, durant l'any 2003, ha continuat desenvolupant el projecte Eticentre, que té com a marc de referència l'àmbit de la responsabilitat social de les empreses i els criteris ètics. Hi han participat nou empreses, que han treballat la incorporació en la seva organització d'alguns aspectes de l'RSE. Al mateix temps, el servei d'orientació empresarial Engresca dona suport a iniciatives d'economia solidària i té tres persones contractades.

8.4.6. Els fons de cooperació

Els fons de cooperació i solidaritat són entitats que tenen personalitat jurídica pròpia i que agrupen, com a socis, entitats públiques i privades. Tenen com objectiu social gestionar els recursos que reben dels ajuntaments i dels consells insulars per tal de destinar-los a programes de desenvolupament en el Tercer Món, que bàsicament s'enfoquen en tres línies d'actuació:

• projectes per crear infraestructures,

• fons rotatius de crèdits,

• projectes de capacitat i de formació.

L'evolució 1999-2003 dels recursos gestionats pels fons que hi ha a les Balears mostra una tendència creixent. L'any 2003, els ingressos han sumat 4.211,7 milers d'euros, xifra que suposa un increment del 5,4% en relació amb el 2002. Per fons, Mallorca i Menorca presenten increments del 8,2% i del 4,3% respectivament, mentre que Eivissa té una disminució de l'1,4%. A Espanya, els vuit fons existents han gestionat 11.739,7 milers d'euros, quantitat que suposa, en conjunt, un increment total del 9,5%. (Vegeu el quadre III-133)

QUADRE III-133. FONS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT, ILLES BALEARS (INGRESSOS GENERATS) (1999-2003)						
	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació						
Ajuntaments	49	49	49	49	50	
Socis institucionals	2	2	2	6	7	
Socis col·laboradors privats	1	2	9	10	9	
Totals de Mallorca	1.558,4	2.103,5	2.731,6	2.275,3	2.462,7	8,2
Fons Menorquí de Cooperació						
Ajuntaments	8	8	8	8	8	
Socis institucionals	2	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	22	35	32	32	33	
Totals de Menorca	254,2	643,1	746,0	924,3	963,7	4,3

Continua

**QUADRE III-133. FONTS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT, ILLES BALEARS
(INGRESSOS GENERATS) (1999-2003)**

	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Fons Pitiüs d'Eivissa-Formentera (constituït el desembre del 1999)						
Ajuntaments	3	3	3	3	3	
Socis institucionals	1	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	8	9	11	14	15	
Total d'Eivissa-Formentera	0	631,1	770,2	796,4	785,3	-1,4
Total de les Balears	1.812,7	3.377,7	4.247,9	3.996,1	4.211,7	5,4
Fons Solidaritat de l'Estat						
Recursos econòmics	6.600,9	8.648,6	10.185,1	10.717,0	11.739,7	9,5
Participació Balears respecte de l'Estat (%)	27,5	39,1	41,7	37,3	35,9	

Font: Fons Mallorquí de Cooperació i Solidaritat, Fons Pitiüs i Fons Menorquí de Cooperació, i elaboració pròpia

9

NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS.* LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

RESUM

Les necessitats socials estan relacionades amb la dinàmica econòmica, demogràfica i cultural, però també amb altres processos. La configuració de les necessitats de salut o les conseqüències de la dinàmica socioeconòmica ja s'han tractat en altres seccions de la memòria del CES. En aquesta secció es presenten algunes de les formes socials en què s'expressen les necessitats, així com les respostes que s'han desenvolupat dins l'àmbit dels serveis socials. La configuració històrica del sistema de serveis socials, diferenciant sectors d'atenció (la infància i la família, la gent gran, les persones discapacitades, etc.), és una manera de fer front a aquestes necessitats que encara és operativa. En aquesta secció s'han seleccionat alguns dels trets característiques d'aquest sistema, la seva estructura i l'evolució recent, així com els reptes sobre els quals es treballa actualment.

La presentació s'ha centrat en la configuració dels serveis socials, més que en l'anàlisi de les necessitats, i s'ha dedicat una atenció especial a dos sectors: el de la infància i la família, i el de la dona. Amb aquest tractament més detallat d'alguns sectors, comença un tipus de presentació que tindrà continuïtat en informes posteriors, en els quals es tractaran més a fons els altres sectors. Per a l'any 2004, s'espera seguir amb l'oferta d'atenció social primària i amb l'oferta que s'adreça a les situacions d'exclusió.

9.1.

PRESENTACIÓ

El plantejament inicial d'aquest breu balanç ha de permetre assolir dos objectius: en primer lloc, disposar d'un informe de conjunt sobre les necessitats i els serveis socials, i, en segon lloc, facilitar la reflexió sobre la manca de dades oficials de caràcter social. El primer objectiu només es podrà assolir quan el segon estigui ja superat. Com a conseqüència d'aquesta insuficiència, la secció sobre serveis socials encara s'ha de considerar com un treball provisional pel que fa als plantejaments i als resultats, però vàlid com a primer conjunt de dades, d'informacions, de reflexions i de propostes de futur.

Després de l'informe genèric de l'any passat, en aquest informe s'ha prestat més atenció a determinats sectors d'actuació que, per diverses circumstàncies -com ara la reforma de les polítiques públiques (transferències, per exemple) o l'increment de l'atenció pública-, han reclamat una atenció més important. És el cas dels serveis socials per a la infància i la família i els serveis i programes per a les dones. Altres sectors es tractaran més a fons en informes

* Vegeu: Normes socials de les Illes Balears. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Palma. 2004.

posteriors, per tal de renovar la presentació que se'n va fer l'any passat i aprofundir-hi.

En qualsevol cas, els reptes que es varen destacar en l'informe anterior, encara són presents, especialment els dos següents: la manca d'informació i la manca d'una renovació del marc legal.

1. No es disposa, a la comunitat autònoma de les Illes Balears, de memòries i d'estadístiques públiques que comprenguin el conjunt de l'activitat dels serveis socials. La informació encara és fragmentària i és difícil accedir-hi.
2. La reforma de la Llei d'acció social del 1987 que s'havia desenvolupat al llarg del 2001 i del 2002 no s'ha completat encara amb una nova llei marc. Aquesta nova llei hauria d'aclarir com s'estructurarà i es definirà el model de serveis socials a la comunitat autònoma de les Illes Balears (la distribució de competències, els sistemes de participació, els sistemes de finançament, etc.).

9.2.

LA CONFORMACIÓ DE LES POLÍTiques PÚBLIQUES

Els serveis socials, de manera simplificada, s'estructuren com a serveis generalistes d'atenció primària i com a serveis i programes sectorials. Aquesta diferenciació obliga a fer-ne un tractament diferenciat

per sectors. En qualsevol cas, a la comunitat autònoma de les Illes Balears podem observar, sobretot als grans municipis i a les mancomunitats, que els serveis socials han desenvolupat coordinacions amb altres àrees, o han reconvertit la seva estructura, en absorbir parcialment altres aspectes del benestar social, com són la formació, l'ocupació, etc. D'aquesta manera, s'expressa la voluntat que tenen d'abordar els problemes socials des d'una perspectiva més àmplia, en considerar el ciutadà des d'una òptica global i aconseguir una major rendibilitat dels recursos del municipi.

Al llarg del 2003, s'han completat els processos de reordenació iniciats anteriorment; cal destacar:

- S'han transferit serveis i programes als consells insulars, en desplegament de la Llei de transferències als consells insulars.³⁶
- Ha desaparegut l'Institut balear d'Afers Socials (IBAS), i el Consell de Mallorca ha creat l'Institut de Serveis Socials i Esports,³⁷ com a òrgan de gestió integrada dels serveis socials transferits i propis.

Aquests canvis suposen: a) s'opta per una fórmula de descentralització organitzativa a favor dels consells insulars, reconeguts com a òrgans de gestió autonòmica, i b) es redistribueixen les competències a favor dels municipis i de les mancomunitats.

36. Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials.

37. La Llei d'acompanyament als pressupostos del 2004 va incloure la desaparició de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS) i la transferència de la major part del seu personal, un total de 474 persones, al recentment creat Institut de Serveis Socials i Esportius del Consell de Mallorca, l'1 de gener del 2004.

En aquesta etapa, organitzativament, el més significatiu és que desapareix la Conselleria de Benestar Social i la major part de les seves competències s'incorporen a la Conselleria de Vicepresidència. En qualsevol cas, han seguit vigents, al llarg del 2003, tot un seguit de plans sectorials d'actuació:

- El Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears es va aprovar en el Consell de Govern del 29 de setembre del 2000. És un pla que tenia una vigència quadriennal, al llarg del període 2001-2004.
- El Pla estratègic de les persones majors (2001-2004), aprovat en el Consell de Govern del 30 d'agost del 2001.
- El Pla estratègic per a persones amb discapacitat (2002-2005), que es va aprovar en Consell de Govern del 12 de juliol del 2002.
- El Pla estratègic de joventut del Govern de les Illes Balears (2001-2004).
- El Pla d'inclusió i els programes d'eradicació de la pobresa i l'exclusió social.

Juntament amb aquests plans, s'han seguit desenvolupant alguns plans estatals, d'acord amb convenis amb el Govern de les Illes, i que han executat les administracions de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Són especialment rellevants el Pla concertat de prestacions bàsiques de les corporacions locals (identificat com a PPB), o el programes i serveis per afavorir la conciliació entre la vida familiar i laboral mitjançant l'atenció a la primera

infància. També s'han mantingut plans com el Pla 10, pla d'inversions per a la creació de centres per a la gent gran i per a les persones amb discapacitat.

Finalment, cal apuntar un aspecte important de la configuració del sistema: la dotació de personal. Els serveis socials són intensius en recursos humans i sembla que el creixement que han tingut ha estat importantíssim, especialment en els períodes 1988-1995 i 1999-2003. En el conjunt de les Illes Balears, a més de produir-se un augment superior al total de l'economia i del sector serveis, es caracteritzen per la marcada feminització, la salarització i per una certa precarietat, fruit de la dependència de subvencions, precarietat que encara no s'ha superat.

9.3.

LES NECESSITATS, L'OFERTA I LA DEMANDA DE SERVEIS

S'ha estructurat la presentació de la informació i les interpretacions d'acord amb els sectors d'actuació i es diferencia l'àmbit de l'atenció primària dels sectors d'atenció social principals. Aquesta diferenciació és forçada i discutible, ja que en l'àmbit de l'atenció primària es desenvolupen actuacions sectorials importants; a més, les necessitats no es poden analitzar d'una manera aïllada en cada sector; però la diferenciació per sectors permet ordenar la presentació d'acord amb les necessitats, les polítiques i els instruments de planificació desenvolupats. En

cadascun dels sectors considerats hi ha normativa sectorial específica o plans d'actuació estatals i autonòmics; per això, seguir aquesta estructuració en facilita la interpretació.

9.3.1. ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Els serveis que conformen aquest nivell d'atenció generalista s'orienten a prevenir les situacions de necessitat social i a promoure les prestacions socials d'informació i d'assessorament; d'atenció a domicili, especialment a les persones, a les famílies o als col·lectius que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia, de discapacitats o de problemes familiars, necessiten aquesta prestació; de coordinació de recursos i de treball comunitari en xarxa, així com altres programes socials de tipus sectorial. Constitueixen el punt d'accés immediat i l'àmbit del sistema de serveis socials més proper als ciutadans en l'entorn més immediat.

Els serveis d'aquest àmbit, que gestionen els ajuntaments o les mancomunitats, s'adrecen a tota la població i es caracteritzen pel fet que la persona hi pot accedir directament. Reben suport dels consells insulars, especialment a partir de la gestió dels consells del Pla de prestacions bàsiques de serveis

socials de les corporacions locals (PPB). Aquest Pla va representar, des del 1988, la consolidació dels serveis socials d'atenció primària a tot l'Estat, també a la comunitat autònoma balear. El PPB s'estructura com un pla estatal, acordat amb els governs de les comunitats autònomes, per donar suport a les corporacions locals. Mitjançant el PPB es tracta de finançar conjuntament entre el Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS) i el Govern de la comunitat autònoma la xarxa d'atenció primària de serveis socials, que ha de permetre garantir les prestacions bàsiques als ciutadans en situació de necessitat. Els projectes que han estat finançats, mitjançant subvencions als consells insulars han estat finançats, per part del Ministeri de Treball i Afers Socials i del Govern de les Illes, amb un import de 3.555.221 euros, quantitat sensiblement inferior als 3.880.233 euros de l'any 2002. (Vegeu el quadre III-134)

S'ha de tenir present que les aportacions que s'inclouen en la taula només representen una part del finançament de la xarxa de serveis i prestacions d'atenció primària. Les aportacions dels consells insulars i dels ajuntaments i mancomunitats poden representar més d'un 70% del total de la despesa, de tal manera que el quadre III-134 només representaria un 30% del total del finançament.³⁸ Això permet fer una apreciació del que representa aquest àmbit en el conjunt del sistema; l'any 2001, concre-

38. Dels 3.555.221 euros que ha aportat el Govern de les Illes a les corporacions locals, a través dels consells insulars, el 2003, un 70% són aportats directament pel Govern de les Illes; la resta correspon a l'aportació del Ministeri de Treball i Afers Socials (memòria de l'IBAS, 2003). L'aportació del Govern de les Illes es va incrementar considerablement respecte dels 2.277.660 euros que havia aportat el 2001. (Vegeu: Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales 2000-2001*, Madrid, MTAS, p. 37.)

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Alaró	43.747,24	0,00	0,00
Alcúdia	40.777,44	54.065,37	132,59
Andratx	65.417,41	49.675,31	75,94
Artà	51.931,61	35.386,13	68,14
Banyalbufar	9.596,09	4.088,89	42,61
Binissalem	45.456,67	156.081,33	343,36
Búger	14.545,68	0,00	0,00
Bunyola	36.627,39	31.035,02	84,73
Calvià	114.881,68	216.292,07	188,27
Campanet	19.582,42	0,00	0,00
Campos	49.251,57	41.395,10	84,05
Capdepera	44.181,23	40.250,54	91,10
Consell	16.839,80	0,00	0,00
Deià	11.044,09	5.080,62	46,00
Escorca	1.686,06	2.235,48	132,59
Esporles	31.614,26	24.783,73	78,39
Estellencs	5.823,36	2.747,61	47,18
Felanitx	101.942,92	74.601,12	73,18
Fornalutx	6.561,10	4.715,35	71,87
Inca	64.692,33	85.782,96	132,60
Lloseta	33.859,06	0,00	0,00
Llucmajor	82.249,01	97.337,22	118,34
Manacor	106.385,63	141.052,98	132,59
Mancor de la Vall	5.738,71	0,00	0,00
Marratxí	93.896,04	96.614,24	102,89
Muro	44.729,93	35.659,02	79,72
Petra (tota la Mancomunitat del Pla)	308.770,33	162.668,20	52,68
Pollença	89.610,92	68.725,00	76,69
Porreres	59.773,57	27.482,56	45,98
Puigpunyent	15.218,80	7.563,23	49,70
Sant Llorenç des Cardassar	46.587,35	33.347,37	71,58
Santa Margalida	63.206,71	42.362,81	67,02
Santa Maria del Camí	37.171,22	0,00	0,00
sa Pobla	77.029,44	86.488,34	112,28

Continua

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Santanyí	63.325,32	49.695,90	78,48
Selva	24.873,48	0,00	0,00
ses Salines	31.123,97	23.177,44	74,47
Sóller	81.747,94	57.264,03	70,05
Son Servera	58.619,05	48.077,70	82,02
Valldemossa	10.246,95	10.398,63	101,48
Palma (centres de serveis socials)	643.082,95	643.082,95	100,00
Consell Insular de Mallorca (Hospital de Nit)	519.510,82	548.220,57	105,53
Total Mallorca	3.272.957,55	3.007.434,82	91,89
Alaior	28.923,54	—	—
Ferrieres	14.707,85	—	—
Maó	122.504,03	—	—
es Castell	16.915,68	—	—
es Mercadal	18.384,72	—	—
Ciutadella	70.965,68	—	—
es Migjorn Gran	7.887,34	—	—
Sant Lluís	9.673,72	—	—
Consell Insular de Menorca	18.017,83	—	—
Total de Menorca ¹	307.980,39	246.670,81	80,09
Consell Insular d'Eivissa i Formentera ¹	299.295,85	299.115,60	99,94
Total de la CAIB	3.880.233,79	3.553.221,23	91,57

1. No hi ha dades de la distribució.

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

tament, el nivell d'atenció primària a les Illes va representar 14.524.399 euros.³⁹ Fins al 1988, any del PPB, l'atenció primària pràcticament era un àmbit inexistent, amb l'excepció d'alguns ajuntaments (notòriament, l'Ajuntament de Palma i pocs més), però els darrers quinze anys s'ha desenvolupat, gràcies en bona part al PPB, i s'ha aconseguit

la plena cobertura de tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears, de manera que es disposa d'una dotació de personal i d'una capacitat tècnica perfectament comparable a la de la majoria de comunitats autònomes, amb un desenvolupament mitjà dels serveis socials.

39. Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales, 2000-2001*, Madrid, MTAS.

En termes generals, es pot dir que, en aquest àmbit d'atenció, els reptes són els següents:

- Descentralitzar competències en un grau major i finançar els municipis, la qual cosa bé pot concretar-se en l'esperat pacte local o bé en el desenvolupament dels plans sectorials de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que s'han esmentat abans (discapacitats, gent gran, immigració, etc.).
- Universalitzar els serveis socials cap a tota la població, inclosa la població d'immigrants internacionals i d'altres grups menys afavorits, de manera que s'incrementin les ofertes i els nivells d'ús dels serveis per part dels més necessitats, mitjançant una política de reconeixement de drets i una millora de la visualització dels serveis, les ofertes i els drets. Cal garantir dotacions bàsiques iguals i la mateixa capacitat d'accés a tota l'oferta a tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears.
- Intensificar recursos que afavoreixin la permanència del ciutadà en el seu medi, per a tots els sectors de població:⁴⁰ servei d'ajuda a domicili, programa «A ca vostra» per a la gent gran, centres de dia...
- Articular l'atenció a les necessitats socials des de tots els sistemes de benestar social, segons les competèn-

cies, desenvolupant estructures de coordinació socieducatives (sistema educatiu), sociosanitàries (sistema sanitari) i socioculturals (sistema cultural), articulacions que aconseguixin una eficàcia i una eficiència majors dels recursos públics, seguint, per exemple, el que ja s'ha fet en el Protocol de coordinació entre serveis socials i serveis d'orientació laboral (gener del 2003).

- Aplicar noves tecnologies: implantació plena de l'adaptació a la comunitat autònoma balear del sistema d'informació d'usuaris de serveis socials (SIUSS), desenvolupat pel Ministeri d'Afers Socials l'any 1995 i encara no totalment operatiu; sistema que pot ser la base d'una homogeneïtzació de llenguatge i de criteris tècnics i, sobretot, pot servir per quantificar les accions que es duen a terme, així com les necessitats no cobertes.

9.3.2. LA INFÀNCIA I LA FAMÍLIA

La situació del sector en aquests moments es caracteritza pel dinamisme. En el cas de Mallorca, una vegada reorganitzat l'any 2003 el servei de menors de l'Institut de Serveis Socials de Mallorca, s'ha posat un èmfasi especial a descentralitzar el servei i s'han creat unitats d'intervenció (equips) a escala territorial. Durant l'any 2003, els patrons de coordinació i de clarificació competencial entre el Servei d'Infància i Família i els diferents ajuntaments s'han constituït

40. Aquest objectiu afecta la gent gran especialment, però també altres col·lectius que, per les seves característiques, requereixen una atenció residencial o un suport continuat. Es pot discutir si és una competència de l'atenció primària, però a partir de la definició dels serveis que s'ha fet abans és bastant clar que sí es tracta d'una competència d'aquest nivell.

com a un dels factors principals que, d'acord amb els resultats que s'obtinguin d'aquests processos negociadors ha de generar un nou escenari en l'evolució de l'atenció a la infància. En el cas de Menorca, cal destacar el canvi de dependència del servei que actua com a entitat titular en matèria de protecció de menors, que ha passat de dependre de la Conselleria de Cooperació Local a la de Benestar Social. En el cas d'Eivissa, segueix sent el Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social que desenvolupa les funcions pròpies de l'entitat titular.

Canviant de tema, cal destacar que s'ha creat la FEIAB (Federació Balear d'Entitats d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), òrgan que aglutina pràcticament totes les entitats col·laboradores de l'Administració en matèria d'acolliment residencial de menors.

S'ha avançat en la utilització de l'acolliment familiar com un recurs que requereix d'un aprofundiment major (acolliments amb família extensa, etc.). Pel que fa a les adopcions, es reafirma la preponderància de les adopcions internacionals, les quals incrementen el volum global d'adopcions.

Al mateix temps, s'accentua la tendència, que ja s'ha detectat anys anteriors, d'aparició de noves situacions de necessitat familiar relacionades amb els processos migratoris.

En l'apartat normatiu, cal esmentar la promulgació dels decrets 15/2003, pel qual es crea el Consell d'Infància i Família de les Illes Balears, i 45/2003, pel qual es regulen els acolliments familiars i l'adopció.

Com ja és tradicional, són dos els àmbits d'atenció que cal analitzar amb relació a l'actuació dels serveis socials en l'àmbit de la infància:

- la protecció dels menors, a càrrec dels consells insulars,
- les actuacions en la reforma dels menors, responsabilitat del Govern de la comunitat autònoma.

9.3.2.1. La protecció dels menors

Mallorca

Durant aquest any, el Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família de l'Institut de Serveis Socials i Esport del Consell de Mallorca ha obert 312 diligències i 237 expedients de protecció. A més, s'han atès 379 demandes, sense que hagi estat necessari obrir cap procediment. Els motius de les demandes que s'han rebut al Servei es recullen en la graella adjunta. (Vegeu el quadre III-135)

Les tuteles

Pel que fa a les tuteles, s'han constituït 138 noves tuteles, mentre que en 32 casos s'ha produït la baixa de tuteles ja constituïdes.

Els acolliments familiars

El nombre total d'acolliment formalitzats ha estat de 132, mentre que en 29 casos s'ha produït la baixa de l'acolliment. Del total d'acolliments, 42 (31,81%) han estat temporals; 56 (42,42%), permanents, i 33 (25%), preadoptius.

QUADRE III-135. MOTIVACIÓ DE LA DEMANDA REBUDA AL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)

Abandó	19
Abús sexual	31
Acolliment familiar	17
Conflictes de separació	25
Drogues	3
Explotació laboral	6
Guarda	26
Impossibilitat atenció dels pares	58
Maltractament físic	37
Maltractament emocional	15
Maltractament prenatal	1
Mendicitat	1
Negligència emocional	7
Negligència física	12
Problemàtica conductual	80
Problemàtica psiquiàtrica	15
Altres	215
No consta	40

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Els acolliments residencials⁴¹

A Mallorca, s'han produït 171 altes de menors a centres d'acolliment residencial, mentre que les baixes han estat 100. Com es pot apreciar cal destacar la rotació elevada que presenten aquests recursos.

Les adopcions

Durant aquest any, s'han rebut 139 noves sol·licituds d'adopció internacional i 104 sol·licituds d'àmbit nacional. S'han fet 116 adopcions, 40 de les quals han estat de menors de nacionalitat espanyola i 76, de menors provinents de l'estranger.

41. Durant l'any 2003, a les Balears es disposà de 339 places d'acolliment residencial, de les quals, en data 31 de desembre del 2003, 265 estaven ocupades, cosa que suposa un 78,17% de places ocupades respecte del total de les places disponibles. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que, del total de places, 60 corresponen a centres d'acollida temporal (primera acollida), amb la qual cosa pensam que el percentatge d'ocupació als centres residencials de durada mitjana i llarga és superior al 78,10% esmentat.

En aquest darrer cas, els menors provenen dels països següents. (Vegeu el quadre III-136)

Els certificats d'idoneïtat concedits han estat per als països següents. (Vegeu el quadre III-137)

El programa de menors infractors

En aquest apartat es fa referència als menors infractors de menys de 14 anys. Cal recordar que la legislació vigent estableix com a competència de les entitats titulars en matèria de protecció de menors la intervenció en aquests casos, i predomina la concepció protectora per sobre de la reformadora o la penal.

En el cas de Mallorca, s'han obert 312 expedients relacionats amb conductes delictives

de menors de 19 anys. Les edats dels menors infractors les podem observar en la taula adjunta. (Vegeu el quadre III-138)

D'aquests, el 79,80% correspon a menors del sexe masculí, mentre que el 20,19% restant correspon a menors del sexe femení.

Altres programes

A més dels que ja s'han esmentat, es duen a terme els programes que s'enumeren a continuació.

- Programa de menors estrangers no acompanyats. Aquest programa s'adreça a joves estrangers sense família que es troben en situació de desprotecció i indocumentats. L'objectiu és acollir, en un centre residencial i de diagnòstic, els menors per tal d'inves-

QUADRE III-136. SOL·LICITUDS D'ADOPCIÓ INTERNACIONAL I MENORS ARRIBATS DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (2003)

País	Sol·licituds	Menors arribats
Colòmbia	5	3
Costa Rica	0	1
Etiòpia	1	0
Filipines	1	0
Índia	6	4
Nepal	1	0
República Dominicana	1	0
Romania	0	6
Rússia	48	50
Ucraïna	0	1
Xina	20	11
Sense definir	56	0
Totals	139	76

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

**QUADRE III-137. CERTIFICATS D'IDONEÏTAT DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR
I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)**

País	Certificat d'idoneïtat	Consell	Entitats col·laboradores per a l'adopció internacional (ECAI)
Filipines	1	1	0
Etiòpia	1	0	1
Burkina Faso	1	1	0
Colòmbia	6	5	1
Índia	5	0	5
Panamà	1	1	0
Rep. Dominicana	1	1	0
Rússia	58	0	58
Xina	26	9	17
Totals	100	18	82

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-138. EDAT I NOMBRE DELS MENORS INFRACTORS (MALLORCA) (2003)

	Nombre
De 6 a 9 anys	12
De 10 a 14 anys	132
De 15 a 19 anys	155
No consta	13
Total	312

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

tigar-ne la situació personal i familiar, i valorar-ne les necessitats, per tal d'adoptar la mesura jurídica més idònia en compliment de la normativa vigent.

Durant l'any 2003 s'han produït 43 altes en centre d'acollida i diagnòstic, i 41 baixes. Els menors provenen dels països següents: Romania (19 menors), Marroc (10 menors), Turquia (3 menors), Colòmbia (3 menors), Senegal (2 menors), i amb un sol menor atès els països de l'Equador, Guinea, Ucraïna, Itàlia, França i Anglaterra.

Els programes de caire psicoterapèutic

Aquests programes es duen a terme a la Secció d'Infància i Família, que estructura l'activitat entorn de programes de preservació familiar, de reunificació i d'abusos sexuals, i totes les actuacions que s'orienten a tractar les seqüeles cognitives, emocionals i relatives als maltractaments d'infants, de manera que se'n pretén afavorir el manteniment en l'entorn natural i garantir la integritat.

El programa de preparació per a l'emancipació

Aquest programa s'adreça als menors que assoleixen la majoria d'edat en un centre de protecció de menors. L'objectiu general del programa és ensenyar als joves majors de 14 anys les habilitats que els permetin desenvolupar la vida adulta de manera independent.

El programa de preservació familiar

L'objectiu general del programa pretén modificar la situació familiar i corregir el maltractament o abandonament, eliminant o modificant els factors que l'han provocat i/o precipitat, amb la finalitat d'evitar la separació de l'infant del seu entorn.

El programa de separació provisional i reunificació

L'objectiu general d'aquest programa pretén aconseguir que la família, després d'una separació temporal indicativa, pugui, amb suport i/o tractament, recuperar les competències parentals i, en conseqüència, la guarda i/o tutela del fill, amb garanties per a l'infant.

El programa de separació definitiva i acoblament a una nova família

L'objectiu general del programa és separar definitivament l'infant de la seva família i proporcionar-li una llar estable alternativa, amb unes figures adultes que assumeixin el rol parental de manera total, permanent i definitiva.

Menorca

Durant aquest període s'han incoat 208 casos nous, amb qualsevol tipus d'actuació (expedients de protecció, diligències prèvies, informes sol·licitats pel jutjat, casos sense expedient, mesures educatives de menors infractors de menys de 14 anys i expedients de col·laboració).

El nombre d'expedients de protecció ha estat de 46, mentre que s'han generat 54 diligències prèvies, 45 de les quals foren arxivades i 9 motivaren la incoació d'un expedient de protecció.⁴²

Les situacions que motivaren l'obertura d'un expedient protector foren les que figuren en la taula següent. (Vegeu el quadre III-139)

Les tuteles

Durant l'any 2003 s'han assumit 8 noves tuteles que, sumades a les 36 existents en data 31 de desembre del 2002 i restades de les 11 baixes de tutela formalitzades durant el mateix any 2003, fan que, en data 31 de desembre del 2003, el Servei d'Infància, Adolescència i Família del Consell Insular de Menorca presenti 33 casos de menors tutelats.

Els acolliments familiars

Durant el període esmentat, s'han constituït 14 acolliments familiars, 3 dels quals s'han formalitzat de manera provisional amb una presentació de proposta davant

42. Cal tenir en compte que en aquest apartat es fa referència al total dels casos oberts sobre els quals treballa el servei de menors, alguns, en anys anteriors al 2003. Així mateix, també es dona la situació que un mateix cas pot presentar diverses problemàtiques motivadores de l'obertura d'expedient de protecció.

QUADRE III-139. MOTIU D'OBTURA D'EXPEDIENT DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Situació de risc	3
Abandonament, desatenció i desemparament	22
Maltractaments	6
Sol·licitud de centre de dia	8
Abús sexual	0
Valoració per a l'acolliment familiar	2
Menor immigrant no acompanyat	4
Maltractament prenatal	1
Total	46

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

el jutjat. Els 11 casos restants (un 78,5%), es constituïren administrativament, és a dir, amb el consentiment dels progenitors.

Durant l'any 2003 han cessat 5 acolliment familiars. En aquest període no s'ha rebut cap nova sol·licitud per acollir un menor (provinent d'una família diferent a la família extensa). Això s'atribueix a la necessitat d'efectuar, anualment, una campanya de difusió sobre aquest tema, atès que l'any 2001 se'n va fer una i varen captar set famílies.

Els acolliments residencials

A Menorca, el recurs residencial de protecció de menors és el Centre Residencial i de Primera Acol·lida. És un centre de titularitat pública que depèn del Consell Insular de Menorca. Durant l'any 2003 s'ha produït un canvi en la gestió d'aquest Centre, que passa de ser gestionat per l'ordre religiosa de les Filles de la Caritat de Sant Vicent de Paül a ser gestionat directament pel Consell de Menorca.

El nombre d'acolliments residencials que s'han fet durant l'any 2003 ha estat de 34 menors.

El nombre total de menors acollits al Centre ha estat de 40 (s'han de tenir en compte els menors que ja es trobaven internats en començar l'exercici). D'aquests, el 70% (28 casos) hi han estat acollits menys de tres mesos. (Vegeu el quadre III-140 i III-141)

Les adopcions

Durant l'any 2003 es va formalitzar una adopció d'àmbit nacional, es varen rebre dues noves sol·licituds i se n'han arxivat dues més per desistiment dels sol·licitants. En la via de l'adopció internacional, s'han rebut 17 noves sol·licituds (12, per a la Federació Russa; 4, per a la República Popular Xina, i una, per a l'Índia). Durant l'any 2003 s'han emès 11 certificats d'idoneïtat a famílies que opten per fer adopcions a la Federació Russa; 5, per a la República Popular Xina, i un, per al

QUADRE III-140. NOMBRE I MOTIU D'ALTA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Per sol·licitud dels pares	12
Ingrés efectuat per les forces de seguretat	10
Cessament d'acolliment familiar	2
Assumpció de tutela	3
Atenció immediata	1
Per sol·licitud del menor	4
Total	32

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-141. NOMBRE I MOTIU DE BAIXA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Reintegració familiar	22
Acolliment familiar	2
Per assoliment de la majoria d'edat	2
Per pròpia voluntat del menor	2
Total	28

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Salvador. Aquestes famílies resten en l'espera de la concessió d'un menor i, previsiblement, aquestes adopcions es formalitzaran en anys vinents.

L'any 2003 han arribat 12 menors procedents, en la major part, de la Federació Russa (11 infants), mentre que un menor ha arribat de la Xina.

Els menors infractors

S'han incoat 50 actuacions vinculades a conductes d'infracció de la llei de menors de 14 anys. Cap d'aquestes actuacions s'ha convertit en expedient de protecció, mentre que se n'han arxivat 64 (sumades a casos d'anys anteriors).

Pel que fa a les edats dels menors infractors, el grup més destacat és el de 14 anys, seguit relativament de prop pel de 13 anys. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que l'edat que es registra és la del menor en el moment de l'obertura d'expedient, mesos després que s'hagi comès el delicte, per la qual cosa es freqüent que el delicte es cometés a l'edat de 13 anys.

Altres programes

El programa marc «Es Borinot»

Aquest és un programa marc d'atenció a famílies amb menors en situacions especials. El Programa marc esmentat es desglossa en 4 subprogrames, que s'adrecen

a diversos tipus de configuracions i de problemàtiques familiars:

- Programa de suport a famílies mono-parentals,
- Programa d'atenció a famílies en situació de risc,
- Programa de mediació familiar,
- Programa de tractament familiar.

Eivissa i Formentera

Durant l'any 2003 s'han assumit 20 noves tuteles amb la distribució d'edats que figura en el quadre III-142.

Pel que fa als cessaments de tuteles, se n'han produït cinc.

Els acolliments residencials

Durant l'any 2003 s'han produït 57 altes d'acolliment residencial als dos centres del Consell; 34 menors, al centre d'acolliment residencial, i 23, a la Unitat de Primera Acol·lida. Cal destacar que, del total dels menors acollits, 36 han estat menors d'origen estranger. En data 31 de desembre del 2003 romanien 14 menors en situació d'acolliment residencial.

Els acolliments familiar

Durant el període analitzat s'han formalitzat 35 acolliments administratius, i és de 51 el nombre de menors en situació d'acolliment familiar administratiu. A més d'aquests acolliments, s'han formalitzat 2 acolliments judicials vigents. Han cessat 2 acolliments per majoria d'edat.

Pel que fa a les sol·licituds d'acolliment familiar durant l'any 2003, només se n'ha rebut una. En total, en data 31 de desembre del 2003 hi havia 16 sol·licituds d'acolliment familiar d'alta.

Les adopcions

Durant l'any en curs s'han mantingut actives 29 sol·licituds d'adopció; 12, a escala nacional, i 17, a escala internacional. D'aquestes, només una s'ha tramitat durant l'any 2003.

Pel que fa als menors adoptats a Eivissa i a Formentera l'any 2003, s'han adoptat 15 infants provinents de la Xina (8 menors), de Romania (1 menor), de Brasil (1 menor), de la República Dominicana (3 menors), d'Etiòpia (1 menor) i de Rússia (1 menor).

En els tres consells, a més de les actuacions esmentades, també es disposa d'un

QUADRE III-142. EDATS DELS MENORS SOTA TUTELA, EIVISSA I FORMENTERA (2003)

Edats	De 0 a 6	De 7 a 12	De 13 a 18	Total
Homes	7	0	2	9
Dones	4	6	1	11
Total	11	6	3	20

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades pel Servei de Protecció de Menors del Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social, Conselleria de Salut i Benestar Social del Consell d'Eivissa i Formentera.

programa d'ajuts econòmics a famílies gestionats directament o a través d'institucions d'àmbit local.

La reeducació dels menors infractors

Podem esmentar tres grans àrees pel que fa al treball amb menors que ha desenvolupat la Direcció General de Menors i Família del Govern de les Illes Balears:

1. Àrea de prevenció

En aquest apartat cal esmentar els programes següents:

Programa de prevenció de la violència familiar

Aquest programa pretén dur a terme una intervenció social integral en les famílies en què s'hagin detectat problemes de violència, i també estableix actuacions de tipus preventiu dirigides a nuclis familiars determinats en situació de risc. És un programa que s'ha implantat recentment, per la qual cosa és prematur parlar-ne dels resultats.

El programa experimental en l'àmbit de la infància maltractada

Aquest programa fou engegat per l'antic Ministeri d'Afers Socials i s'adreça a totes les comunitats autònomes. Té com a finalitat impulsar accions orientades a detectar, prevenir i intervenir en situacions de maltractament infantil, amb l'objectiu de millorar qualitativament el sistema de protecció a la infància amb dificultats socials i, especialment, en situacions de maltractament infantil. En aquests moments, la gestió del programa correspon als consells insulars.

El programa de mediació familiar

Aquest programa finança actuacions en l'àmbit de la mediació familiar en situacions de separació de parelles, i es prioritza en tot el procés l'interès dels menors. Finança, en part, les accions de l'organització no governamental (ONG) Associació per al Desenvolupament de la Mediació Familiar, a Mallorca (36.050,17 euros), les del Consell de Menorca (11.820,38 euros), i les del Consell d'Eivissa i Formentera (11.820,38 euros). En total, s'han atès 307 parelles (un 58,9%, a Mallorca; un 16,61%, a Menorca, i un 24,42%, a Eivissa i Formentera).

El programa de suport a les famílies monoparentals

És un programa que finança les accions dels consells insulars. La finalitat és donar suport a famílies amb un sol progenitor i un fill o diversos fills menors de 18 anys per tal de propiciar el compliment de les funcions parentals i la superació de la situació de dificultat social.

L'any 2003 hi han participat el Consell Insular de Mallorca (30.630,34 euros) i el Consell Insular de Menorca (16.493,34 euros).

El programa de prevenció i abordatge del conflicte juvenil

És un programa amb una doble dimensió, que s'adreça tant a la prevenció com a la intervenció de situacions de conflicte protagonitzades per joves. Finança part de les actuacions dels municipis que s'esmenten a continuació, i potencia el tre-

ball en xarxa i comunitari i el treball socio-educatiu amb les famílies dels joves i amb els mateixos joves. Els municipis que hi participen són els següents. (Vegeu el quadre III-143)

Els programes per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc social

L'objectiu és la intervenció social individualitzada de caràcter integral dins nuclis familiars en què es troben les situacions socials de risc. Aquesta intervenció estableix actuacions socioeducatives, amb la finalitat de capacitar els adults per desenvolupar-se adequadament en la cura i l'educació dels fills; actuacions assistencials, i, a més a més, d'inserció sociolaboral, d'acord amb les característiques següents:

- Actuacions integrals encaminades a superar les situacions de mancances que presentin els nuclis familiars.
- Actuacions continuades, amb la finalitat que la família pugui adquirir competències per tal de poder resoldre per ells mateixos els problemes amb vista al futur.
- Les actuacions han de coordinar-se amb els recursos social existents a la zona a fi de facilitar el caràcter integral de la intervenció social.
- Preferència d'actuació a zones i a barriades socialment desfavorides.

Aquests programes actuen subvencionant els projectes que duen a terme els ajuntaments i les mancomunitats següents. (Vegeu el quadre III-144)

QUADRE III-143. PRESSUPOST PER MUNICIPIS DEL PROGRAMA DE PREVENCIÓ I ARBITRATGE DEL CONFLICTE JUVENIL (2003)

Municipi	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Artà	27.501,32	11.992,78
Calvià	49.764,00	16.490,08
Capdepera	34.037,56	11.992,78
Eivissa	30.030,00	15.015,00
Inca	42.446,23	16.490,08
Maó	40.822,12	16.490,08
Palma	51.376,00	23.985,57
Pollença	26.000,00	13.000,00
Son Servera	36.058,68	11.992,78
Santa Eulària des Riu	28.000,00	11.992,78
Total	366.035,91	149.441,93

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-144. PROJECTES I PRESSUPOST PER MUNICIPIS DELS PROGRAMES PER A L'EDUCACIÓ FAMILIAR I L'ATENCIÓ DE FAMÍLIES DESFAVORIDES I EN SITUACIÓ DE RISC SOCIAL (2003)

Entitat local	Projecte	Famílies ateses	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Alcúdia	«La mar de nins»	70	30.648,50	15.324,25
Binissalem	Programa de prevenció i atenció a les famílies desfavorides en situació de risc	22	25.753,00	12.876,50
Calvià	Projecte integral d'intervenció socioeducativa en l'àmbit familiar	900	47.362,52	18.091,11
Ciutadella	Servei d'intervenció educativa amb famílies en situació de risc	50	209.827,72	24.523,51
Eivissa	Projecte de treball amb famílies desfavorides i en situació de risc social	70	40.046,00	20.023,00
Manacor	Comissió Tècnica de Joventut de Porto Cristo	100	115.383,00	16.483,01
Mancomunitat del Pla	Programa per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	80	124.512,81	30.151,86
Formentera	Programa per l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	400	99.760,50	20.101,24
Total		1.692	693.293,99	157.574,48

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

2. Àrea d'inserció

El programa de garantia social d'ajudant de manteniment d'embarcacions

El Programa esmentat pretén encaminar als joves que hi participen vers a noves propostes de formació i d'inserció laboral. Això s'efectua mitjançant el Curs de garantia social, a l'Escola Nacional de Vela Calanova.

«Dalias», programa de formació i inserció laboral

El programa «Dalias» és una iniciativa conjunta entre el Govern de les Illes Balears a través de la Conselleria de Treball i Formació i l'extingida Conselleria de Benestar Social -ara, Conselleria de Presidència i Esports (Direcció General de Menors i Família)-, i el Fons Social Europeu.

«Dalias» és un programa de formació ocupacional i d'inserció laboral per a joves

d'entre 16 i 21 anys en situació de risc d'exclusió sociolaboral. Aquest Programa està inclòs en el programa operatiu de l'objectiu 3 del Fons Social Europeu per al període 2000-2006, eix 7, mesura 2.

Es pretén dur a terme una oferta socioeducativa que possibiliti la inserció social i la incorporació laboral dels joves, i prioritzar els que tenen mesures judicials pendents; es materialitza en una feina i en el manteniment d'aquesta feina. Els destinataris són joves procedents dels circuits dels serveis socials, del sistema de protecció de menors, del sistema judicial per a menors i dels instituts, que necessiten aprendre un ofici i trobar en un futur un lloc de feina i que hi estan interessats.

3. Àrea de menors infractors

L'execució de mesures de medi obert

Tal com estableix la Llei 5/2000, de responsabilitat penal dels menors, a més de l'aplicació simple de la mesura de llibertat vigi-

lada i del fet que l'educador adapti el contingut al menor i a la seva família, aquesta mesura es combina amb altres: llibertat vigilada amb diferents tractaments ambulatoris, llibertat vigilada amb assistència al centre de dia, llibertat vigilada amb tasques socioeducatives i llibertat vigilada cautelar. La mesura de tractament ambulatori és per al tractament psiquiàtric i/o psicològic i per al tractament de desintoxicació. Altres mesures que s'executen són mediacions-reparacions, convivència amb la persona o el grup educatiu, assistència al centre de dia, prestacions en benefici de la comunitat i tasques socioeducatives.

El nombre total de menors atesos durant l'any 2003 ha estat de 681 (579 del sexe masculí i 102 del sexe femení). (Vegeu el quadre III-145.)

D'aquests 681 menors, 38 corresponen a l'illa d'Eivissa i 113 a Menorca. Dels 113 menors atesos a Menorca, 99 són homes i 14 són dones.

QUADRE III-145. EDAT I SEXE DELS MENORS: EXECUCIÓ DE MESURES DE MEDI OBERT (2003)

Edat	Homes	%	Dones	%	Total
14	26	3,82	12	1,76	38
15	89	13,07	24	3,52	113
16	134	19,68	21	3,08	155
17	139	20,41	18	2,64	157
18	117	17,18	20	2,94	137
19	55	8,08	3	0,44	58
20	17	2,50	4	0,59	21
21	2	0,29	—	0	2
22	—	—	—	0	0
Total	579	85,02	102	14,98	681

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

Pel que fa als tipus de tipus de mesures aplicades, trobam 182 mediacions extrajudicials (executades i obertes), 208 mesures de prestacions en benefici de la comunitat, 96 de les quals foren iniciades l'any 2003, 418 mesures (executades i obertes) de llibertat vigilada, 110 mesures (executades i obertes) de tractament ambulatori, 7 mesures (executades i obertes) d'assistència a centre de dia, i 61 mesures (obertes i tancades) corresponents a realització de tasques socioeducatives.

La franja d'edat dels menors infractors que s'han beneficiat d'aquestes mesures majoritàriament és compresa entre els setze i els devuit anys. Respecte de l'any 2002 s'han incrementat un 29% els menors atesos. Cal destacar també l'increment de la població femenina respecte de la totalitat de menors atesos. L'any 2003, la Direcció General de Menors i Família ha atès un total de 102 al·lotes, enfront de les 80 de l'any 2002 i de les 41 de l'any 2001.

Pel que fa a les mesures aplicades, la quantitat de judicis i la pluralitat dels fets comesos ha fet que s'hagin incrementat el nombre de sentències i la diversitat d'aquestes sentències. Les sentències han canviat el caràcter respecte d'anys anteriors. És a dir, s'ha passat d'executar sentències amb una sola mesura establerta a executar-ne d'altres més complexes: en una mateixa sentència hi ha diferents mesures per complir o hi ha sentències diferents que s'han d'executar simultàniament. En termes generals, l'aplicació de la Llei 5/2000 ha suposat una judicialització més alta i un augment de la intervenció,

de manera que se n'ha oblidat el caràcter preventiu que se'n desprèn. Hi ha hagut un augment considerable, respecte de l'any 2002, de mesures com les llibertats vigilades i els tractaments ambulatoris, i un estancament de la mediació entre l'agressor i la víctima.

L'execució de mesures d'internament

Al llarg de l'any 2003 la Direcció General de Menors i Família ha atès 99 menors i joves en els centres educatius Es Pinaret i Es Fusteret. (Vegeu els quadres III-146 i III-147)

El règim d'internament que segueix predominant als centres de les Illes Balears, des que vigeix la Llei orgànica 5/2000, és el règim semiobert.

L'ingrés mitjançant una mesura d'internament terapèutic en un centre socioeducatiu des que és vigent la Llei orgànica 5/2000 és la primera vegada que es produeix l'any 2003; els anys anteriors l'havien imposat els jutjats de menors de Palma. (Vegeu els quadres III-148 i III-149)

De la mateixa manera que anys anteriors, la major part dels menors i joves residia a Palma en el moment de l'ingrés, un 81% del total.

A l'illa d'Eivissa s'han atès sis menors l'any 2003, un dels quals procedia de l'any 2002, mentre que la resta són menors estrangers no acompanyats.

Quant a Menorca, s'hi ha atès un menor, un menor estranger no acompanyat.

**QUADRE III-146. NOMBRE DE MENORS AMB MESURES D'INTERNAMENT,
PER SEXES (2003)**

	Nombre	%
Homes	87	87,88
Dones	12	12,12
Total	99	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-147. MENORS I JOVES ATESES PER RÈGIM D'INTERNAMENT (2003)

Ingressats abans del 2003 i amb permanència durant el 2003	
Internament en règim obert	3
Internament en règim semiobert	26
Internament en règim tancat	1
Total	30
Internament en règim obert	
Total	13
Sentència	10
Cautelar	3
Internament en règim semiobert	
Total	49
Sentència	27
Cautelar	22
Internament en règim tancat	
Total	4
Sentència	—
Cautelar	4
Altres ingressos	
Internament terapèutic	2
Permanència de cap de setmana en un centre	8
Ingrés a la presó	
Detencions	6
Ingressos durant l'any	78
Total	96

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-148. INGRESSOS I MENORS ATEOSOS AL LLARG DE L'ANY 2003**Ingressaren el 2000-2001-2002**

Institut de Reformes Socials (IRS)	30
Total	30
Internament en règim tancat	
Cautelar	4
Sentència	—
Total	4
Internament en règim semiobert	
Cautelar	22
Sentència	27
Total	49
Internament en règim obert	
Cautelar	3
Sentència	10
Total	13
Ingressos de cap de setmana	8
Internaments terapèutics	
Cautelar	1
Sentència	1
Total	2
Detenció	6
Ingressos	78
Baixes	65
Trasllats	9
Desinternaments	58
Ateosos	
Total d'EP	83
Total d'EF	25
Total	108

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-149. MENORS I JOVES ATESOS DURANT L'ANY 2003, PER ILLES DE PROCEDÈNCIA

Règim d'internament	Règim obert	Règim semiobert	Règim tancat	Detinguts	Permanència de cap de setmana en un centre	Terapèutic	Total del 2003
Mallorca	16	69	4	2	8	2	101
Menorca	0	1	0	—	—	—	1
Eivissa	0	5	1	—	—	—	6
Totals	16	75	5	2	8	2	108

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

No hi ha diferències significatives per sexes i per llocs de residència, i segueixen sent Palma, en particular, i Mallorca, en general, els principals llocs de residència en el moment d'ingressar als centres socioeducatius.

L'ocupació ha estat per sobre de les places disponibles al llarg de tot l'any 2003, llevat del mes de gener.

En total, s'han executat 179 mesures d'internament al llarg de l'any 2003, mesures que han imposat els jutges de Menors durant l'any 2002 i durant el 2003 a menors que havien ingressat els anys 2000, 2001, 2002 i 2003.

9.3.3. LA GENT GRAN

L'evolució demogràfica que es va produir la darrera dècada a la comunitat autònoma de les Illes Balears va conduir a un envelliment de la població, ara moderat per la immigració. A més dels canvis quantitatius, se'n produeixen altres de qualitatius, de manera que aquestes per-

sones gaudeixen cada vegada de condicions de salut millors i d'una esperança de vida major. Però l'envelliment no s'ha de tractar com un problema, sinó com un resultat associat en principi a un fet valuós en si mateix: la longevitat de la població. L'envelliment és el que constitueix és un repte a l'hora de reorientar les polítiques davant les noves necessitats. No obstant això, no podem obviar que hi ha problemes de falta d'autonomia, tret característic del col·lectiu de la gent gran, que es manifesta en tres aspectes fonamentals: l'econòmic, el funcional o sanitari i el social o de convivència.

El canvi d'escenari indicat implica repercussions importants, particularment pel que fa a la demanda de serveis i de prestacions, amb una pressió creixent en termes de demanda sanitària, de serveis socials i en matèria de pensions. Per això, aquest envelliment poblacional ha d'obligar l'Administració a fer una sèrie d'ajustaments en les seves polítiques, a causa de les implicacions socials, econòmiques i culturals que comporta. La política del Govern de la comunitat autònoma de les

Illes Balears, al llarg del 2003, encara que continua vigent el Pla estratègic de persones majors, s'ha centrat a desenvolupar l'oferta residencial. Un dels problemes principals és que no té la importància pressupostària que necessita ni és seguit de manera adequada per part d'altres administracions.

9.3.3.1. L'ajuda a domicili

L'ajuda a domicili no és una prestació exclusiva per a la gent gran, sinó que cada vegada és més present també en altres sectors -com les persones amb discapacitat o les famílies amb dificultats-, però encara més del 90% del finançament de la prestació es destina a aquest col·lectiu. Per tenir una idea del que representa, es poden veure les dades de les aportacions que hi ha fet el Govern de les Illes; s'ha de tenir present que aquesta aportació representa, de forma desigual segons els municipis i les entitats locals, un 40% del total invertit. Després que s'aprovà la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social per a l'any 2003, la Conselleria de Benestar Social (encara competent en el moment d'assignar les aportacions per al 2003), a través de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS), va signar convenis amb 40 ajuntaments o entitats de Mallorca, atès que a Menorca, a Eivissa i a Formentera la gestió ja s'ha via transferit als consells insulars respectivament. (Vegeu el quadre III-150)

Les dimensions de la prestació són molt considerables, ja que arriba a donar servei, només a Mallorca, a més de 2.784

persones (29 menys que el 2002: 2.813 persones). La situació paradoxal que es pot observar en el quadre III-150 és que, amb un increment de 305.943 euros, entre el 2002 i el 2003, dedicats al servei d'ajuda a domicili (SAD), s'ha reduït el nombre de beneficiaris i el de les hores concertades (39.849 menys que el 2002). L'explicació és l'increment dels costos de personal per desenvolupar la prestació del servei, especialment per la major regulació dels professionals que la presten. En qualsevol cas, els increments pressupostaris no arriben a cobrir els nivells recomanables; al marge de l'increment que s'ha experimentat els darrers anys i de les dimensions actuals, s'estima que, per l'evolució de les malalties cròniques incapacitadores, així com per altres conceptes, aquesta prestació encara hauria d'augmentar l'oferta actual. Tal com preveu el Pla estratègic cal augmentar la ràtio del servei d'ajuda a domicili fins que s'arribi al 4% l'any 2004, la qual cosa suposa 2.400 usuaris nous. També s'ha previst augmentar la ràtio de teleassistència, fins al 3% l'any 2004, cosa que representa 1.700 terminals noves. Aquest darrer servei és diferent, però complementari de l'ajuda a domicili.

9.3.3.2. Els centres d'estades diürnes

Una altra de les prestacions que ha assumit una importància fonamental, coherent amb el criteri de mantenir la gent gran al seu domicili mentre sigui possible i ho vulguin, és el dels centres d'estades diürnes. L'esforç realitzat el 2003 va ser important per la rellevància pressupostària (més d'1.600.000 euros) i per les persones que se'n varen beneficiar (582, entre

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03
Alaró	6.240	8.792	62	51	24.942,00	25.753,37	24.942,00	0,00
Alcúdia	5.400	5.400	47	34	23.319,27	33.754,38	23.319,27	0,00
Andratx	3.360	3.636	26	22	13.522,77	65.208,61	13.522,77	0,00
Artà	3.408	3.844	24	12	25.242,51	24.536,19	25.242,51	0,00
Banyalbufar	1.404	1.656	10	12	4.507,59	4.166,79	4.507,59	0,00
Binissalem	5.844	6.124	46	38	24.942,00	31.644,97	24.942,00	0,00
Búger	1.848	1.848	15	9	8.714,68	6.460,88	8.714,68	0,00
Bunyola	3.120	3.120	32	20	13.222,27	15.643,55	13.222,27	0,00
Calvià	7.392	17.566	109	52	54.942,00	80.162,68	24.942,00	-54,60
Campanet	2.100	2.100	17	15	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00
Campós	4.152	4.152	40	36	18.030,36	26.347,13	18.030,36	0,00
Capdepera	3.276	3.577	—	5	13.823,28	52.382,57	13.823,28	0,00
Consell	2.076	2.076	23	16	8.414,17	8.216,77	8.414,17	0,00
Deià	1.680	1.819	13	8	7.212,15	11.875,85	7.212,15	0,00
Esporles	2.604	2.604	17	16	12.921,76	17.059,55	12.921,76	0,00
Estellencs	516	1.008	5	4	2.404,05	1.694,21	2.404,05	0,00
Felanitx	4.212	4.212	40	26	19.833,40	67.044,84	19.833,40	0,00
Fornalutx	1.200	1.200	5	4	9.015,18	4.765,53	9.015,18	0,00
Inca	15.960	15.960	83	65	53.490,08	74.322,64	53.490,08	0,00
Lloseta	3.408	5.766	35	26	14.724,80	16.779,22	14.724,80	0,00
Llucmajor	11.556	13.015	144	88	38.765,28	58.710,87	38.765,28	0,00

Continua

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03
Manacor	13.512	13.512	92	86	38.464,77	147.906,46	38.464,77	0,00
Mancomunitat del Pla	40.392	51.243	333	274	171.889,46	84.771,15	199.404,33	16,01
Manacor de la Vall	960	960	9	7	4.207,08	7.130,41	4.207,08	0,00
Marratxí	9.093	9.093	69	60	28.848,59	60.758,62	28.848,59	0,00
Muro	3.528	3.528	35	26	10.217,21	25.640,71	10.217,21	0,00
Palma	206.110	135.200	857	642	1.472.831,36	306.228,00	1.781.260,00	20,94
Pollença	5.244	5.273	62	64	18.631,38	35.896,86	18.631,38	0,00
Porreres	5.364	5.364	32	23	27.045,54	17.174,89	27.045,54	0,00
Puigpunyent	2.598	2.598	22	23	13.222,27	15.546,03	13.222,27	0,00
sa Pobla	8.988	8.988	63	38	32.154,15	60.868,20	32.154,15	0,00
Sant Llorenç	5.016	5.016	38	28	21.335,93	42.509,30	21.335,93	0,00
Santa Margalida	9.918	12.833	132	120	31.252,63	73.924,64	31.252,63	0,00
Santa Maria del Camí	2.700	2.700	35	16	12.320,75	24.104,12	12.320,75	0,00
Santanyí	7.392	7.492	59	48	25.843,52	18.166,61	25.843,52	0,00
Selva	2.292	2.468	32	26	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00
ses Salines	3.377	3.377	31	20	13.642,97	31.300,14	13.642,97	0,00
Sóller	11.532	7.800	89	57	33.656,68	211.250,84	33.656,68	0,00
Son Servera	3.636	3.636	20	14	14.424,29	29.829,43	14.424,29	0,00
Valldemossa	1.680	1.680	10	11	7.212,15	7.017,63	7.212,15	0,00
Total	434.088	394.239	2.813	2.784	2.386.018,67	1.847.790,02	2.691.962,18	12,82

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

assistides i vàlides).⁴³ El manteniment d'aquests projectes es basa en subvencions a corporacions locals i a entitats privades sense afany de lucre per fer intervencions que responguin a les línies del Pla gerontològic estatal i de programes d'Alzheimer i altres demències: la construcció, l'adaptació o el manteniment de residències per desenvolupar estades diürnes, de petites unitats de convivència, etc. Són projectes que cofinancen el Govern de les Illes Balears i el Ministeri de Treball i Afers Socials, i que es destinen amb caràcter preferent per a les persones amb demències, especialment de tipus Alzheimer. (Vegeu el quadre III-151)

9.3.3.3. La creació i la millora dels centres per a la gent gran (Pla 10)

L'anomenat Pla 10, és un conveni de cooperació plurianual, que pretén establir una xarxa de centres d'atenció per a la gent gran que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet una diversificació de les inversions i un desplegament ràpid de recursos per als col·lectius de gent gran. Els projectes que s'han finançat al llarg del 2003 encara s'estan duent a terme, i són els següents. (Vegeu el quadre III-152)

Com es pot comprovar en el quadre III-152, el volum total de finançament arri-

ba als 451.731 euros, que es reparteixen en un total de 28 projectes, que encara estan en procés d'execució. Molts d'aquests projectes s'han revisat al llarg dels darrers anys, per tal d'adequar-hi les previsions econòmiques, de ritmes de realització, etc.

9.3.3.4. La dotació de places residencials

La residència és una de les alternatives per a la gent gran que presenta problemes d'autonomia, problemes de caràcter familiar que dificulten una atenció adequada o problemes d'absència de famílies. Suposa un atenció global de la persona en totes les necessitats. El Pla estratègic defineix tres tipus de residències:

1. Residències d'ancians vàlids: centres destinats a la gent gran amb autonomia, però que, per diverses circumstàncies socials i familiars, no pot viure al seu domicili.
2. Residències d'ancians assistits: són els centres destinats a l'atenció social de la gent gran afectada per una minusvalidesa psíquica en un grau no profund o per una minusvalidesa física que requereix una atenció d'infermeria i vigilància mèdica especial i permanent.
3. Residències mixtes: són els centres en què conviuen persones amb les dues característiques anteriors.

43. S'ha de considerar que aquesta oferta s'està desenvolupant de manera molt notable a través de l'oferta privada.

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTRE DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)

Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment
Aj. de Lloseta	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	16	0	46.619,25
Aj. d'Esporles	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	10	0	29.137,03
Aj. d'Alcúdia	Centre de dia / SED	CED	MP	30	0	87.411,10
Aj. de Sta.Margalida	Centre d'estades diürnes	CED	C	15	92.000,00	0
Aj. d'Andratx	Residència i centre de dia	CED	C	0	92.000,00	
Associació de Familiars Alzheimer de Mallorca (AFAM)	P. psicoestimulació, fisioteràpia, atenció geriàtrica i domiciliària	SADE	MP	0	0	15.000,00
Aj. de Manacor	Residència municipal (reforma i adaptació de banys per a assistits)	R	R / AD	79	20.220,00	
Aj. de Consell	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	29.137,03
Aj. de Santanyí	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	38.849,38
Aj. de Santanyí	Centre de dia	CED	E / C	0	92.000,00	
Aj. de Campos	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Campanet	Centre d'estades diürnes	CED	C	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Reforma de residència per a la tercera edat al centre de dia de Sineu	R	R	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Petra	CED	R/E/MP	10	92.000,00	7.284,26
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Costitx / SED	CED	MP	15	0	43.705,55
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Montuiri / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Binissalem	El habitatge tutelat	HT	MP	6	0	13.000,00
Aj. de Binissalem	Centre de dia (adaptació local i manteniment del SED)	CED	C/MP	15	92.000,00	10.926,39

Continua

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTRE DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)							
Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment	
Aj. de Calvià	Centre de dia per a malalts d'Alzheimer i demència (reforma i ampliació de l'espai de la residència per a CED)	CED	AD/E	0	46.000,00		
Aj. de Calvià	Ampliació de la planta baixa i instal·lació d'ascensor per a Il·liries a la residència per gent gran a Calvià	R	AD	60	46.000,00	0	
Aj. de Capdepera	Centre de dia de Capdepera / SED	CED	MP	15	0	21.852,77	
Aj. de Manacor	Centre de dia de la residència / SED	CED	MP	20	0	29.137,03	
Aj. de Sant Lluís	Construcció del centre de dia	CED	C	0	92.000,00		
Aj. de Lloseta	Ampliació del centre de dia	CED	AMP	0	92.000,00	0	
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	MP	18	0	49.624,00	
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	E	18	60.964,00	0	
Aj. de Porreres	Servei d'estades temporals residencials	R	MP	4	0	28.490,00	
Aj. d'Eivissa	Servei de respir per a veïlladors de malalts d'Alzheimer	SADE	MP	24	0	32.000,00	
Fundació Ignaci Wallis	Adaptació de la residència Reina Sofia d'ancians vàlids a residència mixta, i creació d'ED	R	R/E	75	54.200,00	0	
Associació de Familiars Alzheimer d'Eivissa	4 Hores: servei de respir per a famílies cuidadores	SADE	MP	72	0	12.948,00	
Total					1.055.384,00	611.669,91	

Nota 1: construcció (C); adaptació de places (AD); reforma del centre (R); equipament (E); manteniment de places (MP); ampliació places (AP).
Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 25/5/99.	9.408,71
Esporles, Ajuntament	Adquisició d'un immoble destinat a centre de gent gran. Conveni de cooperació del 1997. Addenda del 13/12/97. Addenda del 29/4/99.	57.096,15
Sant Llorenç des Cardassar, Ajuntament	Adquisició, obres de redistribució i equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 29/4/99.	19.164,30
Alaior, Ajuntament	Equipament del local social de la residència geriàtrica d'Alaior. Conveni signat el 10/12/98.	4.143,95
Alcúdia, Ajuntament	Equipament del casal de la tercera edat del Port d'Alcúdia. Conveni signat el 6/11/98.	10.851,27
Deià, Ajuntament	Obres i equipament del centre d'atenció a la gent gran de Deià. Conveni signat el 19/10/1998.	16.712,79
Felanitx, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran a Cas Concos des Cavaller. Conveni signat el 2/12/98.	23.731,96
Mancor de la Vall, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 21/9/98.	9.439,44
Sant Josep, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre de gent gran de Sant Jordi. Conveni signat el 3/12/98.	9.059,63
Santa Margalida, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Can Picafort, les obres del qual es finançaren l'any 1997. Conveni signat el 10/12/98.	5.136,97
Alcúdia, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran al Port d'Alcúdia. Conveni signat el 24/7/1997.	31.590,37
Fundació Pública del Servei de la Residència Miquel Mir	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament de la residència Miquel Mir d'Inca. Conveni signat el 24/7/97. Addenda del 14/12/00.	54.458,86
Inca, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de la urbanització Crist Rei Nou. Conveni signat el 24/7/97.	3.115,85
Inca, Ajuntament	Equipament del Club del Pensionista del Mercat Cobert. Conveni signat el 24/7/97.	3.606,03
Inca, Ajuntament	Adquisició, obres d'adequació i d'equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran als habitatges Fernández Cela. Conveni signat el 3/10/97.	2.395,40
Santa Eugènia, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de Santa Eugènia. Conveni signat el 24/7/97.	3.322,22
Santa Maria del Camí, Ajuntament	Obres de finalització i d'equipament de la residència Cas Rei Metge. Conveni signat el 24/7/1997.	25.720,82

Continua

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Santa Margalida, Ajuntament	Obres de construcció del centre de gent gran a Can Picafort, que forma part del centre cívic social. Conveni signat el 24/7/1997.	19.621,61
Lloseta, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran Rosa Ramon Català. Conveni signat el 4/12/1996.	5.526,91
Lloseta, Ajuntament	Obres de tancament del centre Rosa Ramon Català. Conveni signat el 8/11/1996.	4.489,14
Calvià, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran des Capdellà. Conveni signat el 8/11/96.	2.404,05
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Sant Carles. Conveni signat el 20/11/96.	2.250,15
Formentera, Ajuntament	Adquisició de dos locals, destinats al centre de gent gran La Sanieta, nucli de Sant Francesc Xavier. Conveni del 4/12/96.	24.162,19
Capdepera, Ajuntament	Ampliació i equipament del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 4/12/96.	16.301,19
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 3/12/96.	30.582,73
Palma, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran i d'habitatges tutelats a sa Calatrava. Conveni signat el 4/12/96.	10.016,38
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Obres i equipament d'un centre de gent gran a Puig d'en Valls. Conveni signat el 4/12/96.	21.050,23
Marratxí, Ajuntament	Obres i equipament del centre de gent gran de Pòrtol. Conveni signat el 4/12/96.	26.371,85
Total		451.731,15

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

A les Balears hi ha un total de 46 centres residencials. La distribució geogràfica és de 38 a Mallorca, 7 a Menorca i 2 a Eivissa. El mateix Pla estratègic té previst que es construeixin una residència a Menorca de 70 places assistides i una residència a Eivissa de 90 places assistides. També s'ha desenvolupat un sistema de concertació de places amb entitats diverses per tal de cobrir el dèficit de places públiques; es varen concertar, al

començament del 2003, 125 places assistides amb entitats públiques, entitats sense ànim de lucre i entitats privades.

9.3.4. LA DONA

La situació de desigualtat que pateix la dona a la nostra comunitat ha continuat corregint-se en alguns àmbits l'any 2003, gràcies a les accions del conjunt d'iniciati-

ves socials i de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears. En aquest període, l'organisme principal que ha ajudat a orientar l'actuació i a donar-hi un nou impuls ha estat l'Institut Balear de la Dona, el qual ha desenvolupat tot un ampli ventall d'actuacions.

Durant l'any 2003 l'Institut Balear de la Dona (IBD)⁴⁴ ha continuat desenvolupant les competències, tal com determina la Llei 5/2000, de 20 d'abril, de creació de l'organisme. Bàsicament, té com a competències elaborar i executar les mesures necessàries per fer efectius els principis d'igualtat de l'home i de la dona; impulsar i promoure la participació de la dona en tots els àmbits, i eliminar qualsevol forma de discriminació de la dona a les Illes Balears.

Les prioritats han estat:

- Consolidar les funcions, els serveis i els programes de l'IBD.
- Continuar les campanyes de sensibilització contra la violència de gènere.
- Consolidar la coordinació amb les institucions públiques i privades de l'àmbit de les Illes Balears que treballen amb la dona i vers la dona.
- Donar suport a les associacions de dones, i consolidar les línies iniciades amb l'obertura del Casal de les Dones.
- Consolidar i augmentar els serveis directes d'atenció a la dona: d'infor-

mació, d'assessorament i de documentació, els d'acollida, els d'assistència psicològica i els que afecten la salut afectiva sexual.

- Posar en marxa el III Pla d'activació per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, 2002-2006, que va aprovar el Consell Rector de l'IBD en la sessió del 14 de novembre del 2002.
- Continuar executant les mesures incloses en el document d'estratègies de prevenció i tractament de la violència domèstica, fent esment en la línia de prevenció i de coordinació institucional amb l'elaboració de protocols.
- Crear i augmentar els recursos per a les dones víctimes de violència de gènere, i començar a configurar un pla d'atenció integral a la dona, que, a través de la cooperació institucional, pugui oferir-li habitatge i treball.

L'evolució del pressupost des que es va crear l'IBD evidencia que s'ha consolidat la tasca per la qual va ser creat, amb una continuïtat en el compromís del Govern quant a l'aportació econòmica. (Vegeu el quadre III-153)

El pressupost de l'IBD per a l'any 2004 és de 3.003.153 euros, la qual cosa suposa un increment del 50,74% en relació amb el pressupost de l'exercici 2003, augment que possibilitarà, sens dubte, un abast major i una difusió major de les activitats de l'Institut.

44. D'ara endavant, IBD.

QUADRE III-153. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE L'IBD (2000-2004)

Any	Pressupost	% increment
2000	533.821	1r any
2001	1.202.433	225,25
2002	1.785.080	48,46
2003	1.992.228	11,60
2004	3.003.153	50,74

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

Entre les diverses línies d'actuació de l'IBD, desenvolupades directament pel personal de l'institut o en col·laboració amb altres entitats i organismes, s'han seleccionat les considerades més rellevants, per l'impacte objectiu (el nombre de participants, els canvis aconseguits, etc.) o per la repercussió pública.

9.3.4.1. Els programes socials i jurídics

Centre d'informació de la dona. Possiblement un dels projectes més rellevants és el Centre d'Informació de la Dona. És un servei gratuït de l'IBD, que ofereix informació, orientació i assessorament en relació amb els àmbits social, jurídic, laboral i educatiu.

El mes d'octubre del 2003 l'IBD es converteix en el centre coordinador de la comunitat autònoma de les Illes Balears de les ordres de protecció, fet que implica que deriven cap a l'IBD les ordres per assessorar les dones, informar-les i orientar-les sobre els recursos socials disponibles.

El personal que treballa al Centre d'Informació de la Dona està integrat per dues assessores jurídiques, una treballa-

dora social i una auxiliar administrativa informadora. L'any 2003 s'ha prioritzat l'ampliació de l'horari d'atenció al públic, la formació del personal que l'integra i la consolidació del servei.

Pel que fa a la feina que s'ha fet, hi ha una sèrie de conclusions:

- Ha augmentat el nombre de consultes. La demanda jurídica és majoritària, però també és significativa la demanda d'informació d'inserció i orientació laboral.
- Ha augmentat el nombre de consultes específiques de maltractaments.

Punts d'informació jurídica. Mitjançant el conveni de col·laboració entre l'IBD i el Col·legi d'Advocats, els punts d'informació jurídica a les dones ubicats a Petra, Capdepera, Binissalem, Alcúdia i Pollença, donen cobertura a les Mancomunitats del Pla, de Llevant, del Raiguer i del Nord, respectivament. L'any 2003 han atès 307 consultes, en 225 entrevistes. Les característiques principals de les demandes i de les demandants són les següents:

- El 50% de les demandes afecten l'àrea del dret de família.
- El 32% dels derivants són treballadors i treballadores socials.
- El 51% de les dones entrevistades fa feina.
- El 20% de les dones ha interposat denúncia.
- El 85% de les dones tenen fills.

Servei d'Orientació i Assessorament Jurídic Penitenciari (SOAPJ). Possibilita, mitjançant un conveni de col·laboració entre la Conselleria de Presidència i Esports, l'IBD i el Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, la prestació d'orientació i d'assessorament legal dels interns i internes del Centre Penitenciari de Palma, així com la realització de gestions davant els òrgans judicials i les administracions per a la correcta defensa dels drets i interessos de la població reclusa.

Les dades més rellevants del 2003 són les següents:

- S'han atès més de 310 persones.
- D'entre les assistències destaquen, entre d'altres, les consultes sobre dret penitenciari, recursos sobre permisos de sortida, qüestions d'estrangeria, contactes amb lletrats i lletrades d'ofici, consultes de maltractaments i recursos de classificació de graus.

Casal de les Dones. El Casal de les Dones, vinculat a l'IBD, és un espai de participació i de trobada de dones, creat per

impulsar i per promoure la participació de les dones i afavorir-ne el protagonisme i la integració social, mitjançant activitats formatives i recreatives en els camps social, polític i cultural. Així mateix, serveix com a seu de reunions per a les associacions de dones. Hi ha cinc associacions de dones amb seu social al Casal.

Inclusió social. Projecte Equitas, dins la Iniciativa comunitària Equal, en la línia d'actuació 1.2.1, de servei d'orientació sociolaboral per a dones immigrants. Les entitats que hi ha participat durant l'any 2003 són l'Ajuntament de Calvià, la PIMEM (Petita i Mitjana Empresa de Mallorca) i l'IBD, com a entitat coordinadora. L'objectiu general era organitzar metodologies i models d'atenció i d'acompanyament personalitzat en itineraris d'inserció per facilitar la integració sociolaboral de les dones immigrants en risc d'exclusió.

Les persones destinatàries eren les dones immigrants en situació de risc d'exclusió social, desocupades o en millora d'ocupació, amb independència del nivell de qualificació professional, l'edat o el país de procedència.

Les activitats principals que s'han dut a terme són les següents:

- Identificar i analitzar els recursos sobre immigració i estudiar les necessitats de les dones immigrants a les Illes Balears.
- Atendre de manera directa les dones immigrants: informar-les, assessorar-les, i fer una valoració individualitzada i integral amb perspectives d'inserció social i laboral.

- Desenvolupar accions de mediació intercultural, i millorar les habilitats socials per a la recerca de feina i fer acompanyaments dels casos en situacions més desfavorides.
- Millorar les habilitats bàsiques per a la recerca de feina i fer acompanyaments puntuals de les dones amb dificultats especials.
- Desenvolupar accions d'afavoriment de la trobada de dones immigrants per a la creació de xarxes.
- Proporcionar informació i assessorament jurídic i de recursos socials.

Les principals dades d'atenció directa, l'any 2003, són:

- S'han atès 83 dones immigrants d'origen extracomunitari.
- Procedeixen de 24 països diferents (majoritàriament, de l'Argentina i de l'Equador, països seguits per Colòmbia, el Marroc i Nigèria).
- El 44,6% tenen estudis superiors; el 80,7%, amb edats entre els 25 i els 50 anys.
- El 68,6% estan en situació de desocupació i el 55,4%, amb possibilitats de fer feina legalment. El 45,8% han passat per un itinerari d'inserció laboral a PIMEM; el 36,4% s'han inserit laboralment després de ser usuàries del Programa.

9.3.4.2. Els programes sociosanitaris

En aquesta àrea s'han desenvolupat tot un conjunt de programes, d'entre els quals destaquen l'Infosex i el Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució.

1. Infosex. És el nom que rep el servei d'informació i orientació sexual de l'IBD. El servei també treballa en el camp de l'educació i de la divulgació de la sexualitat mitjançant xerrades a escoles i a instituts, que s'adrecen a l'alumnat, i a associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA). La formació en aquestes àrees és una de les eines de prevenció principals. Per activitats, cal destacar:

Xerrades informatives a instituts i a escoles

- a) AMPA. S'han fet 9 xerrades informatives a escoles i a instituts, amb un total de 288 assistents.
- b) Alumnat. S'han realitzat 12 xerrades, amb un total de 787 assistents.

Telèfon d'informació sexual.

- La majoria de telefonades són fetes per homes i dones entre els 21 i els 30 anys i que resideixen a Palma.
- La majoria de demandes fan referència a anticonceptius, problemes de sexualitat que afecten les dones i embarassos no desitjats.

2. Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució (CASSPEP). Amb una subvenció genèrica concedida per l'IBD de 48.080,97 euros, el CASSPEP ha continuat la tasca d'inserció, que se centra en els temes següents:

- Millorar el diagnòstic i el tractament de malalties o infeccions de transmissió sexual, i incidir en la prevenció, en tots els àmbits, aportant material preventiu.
- Fomentar la promoció de conductes saludables i l'educació per a la salut.
- Col·laborar amb les usuàries en l'educació de les seves companyes (educació d'iguals) oferint-los formació específica.
- Realitzar activitats de sensibilització social i de denúncia.
- Millorar l'accés als recursos sociosanitaris i a les prestacions socials.
- Millorar el diagnòstic de la situació psicològica i social.

Pel que fa a les activitats que s'han dut a terme i a la població que s'ha atès, es pot destacar el següent:

- S'han atès 1.601, persones amb la distribució següent: 1.327 persones, al mateix centre, un 93% de les quals són dones, i un 94%, d'origen immigrant (llatinoamericanes i subsaharianes, principalment). A la unitat mòbil, 274 persones, un 96% de les quals són dones, i un 64%, d'origen immigrant (subsaharianes, principalment).

9.3.4.3. La violència de gènere

En aquest àmbit presten atenció especial el Servei d'Atenció Psicològica i les cases d'acollida.

Servei d'Atenció Psicològica. S'adreça a les dones majors de 14 anys que són o que han estat víctimes d'agressions físiques, psíquiques i/o sexuals. El Servei treballa amb sessions individualitzades i amb espais de treball i suport en grup. Durant l'any 2003 s'han desenvolupat 3 grups (2 iniciats l'any 2002), amb un total de 138 sessions.

De les 513 demandes de l'any 2003 es poden destacar les dades següents:

- La major part de les usuàries ha patit maltractaments de tipus físic i psíquic.
- El tram d'edat majoritari és dels 31 als 40 anys.
- La major part de les dones són casades, amb estudis mitjans.

Cases d'acollida. L'actual xarxa d'acollida de les Illes Balears té com a objecte oferir atenció i acollir totes les dones i els seus fills que han patit qualsevol tipus de violència domèstica i que es troben sense possibilitats d'allotjament alternatiu. L'oferta de serveis, entre d'altres, suposa:

- Informar, orientar i assessorar, a través d'atenció individualitzada.
- Acollir, allotjar i proporcionar manutenció a la dona i als fills i filles.
- Oferir intervenció psicològica.

- Orientar en la recerca de feina i d'habitatge.
- Proporcionar assessorament jurídic.

La xarxa està formada pels centres següents. (Vegeu el quadre III-154)

L'IBD ha continuat treballant, amb tots els centres, en la unificació de criteris tècnics, de gestió, d'acollida i de funcionament de la totalitat de les cases d'acollida de les Illes Balears, fet que s'ha complementat amb reunions periòdiques entre els diferents professionals del Centre d'Informació de la Dona i de les cases d'acollida.

Les característiques de l'activitat i el perfil de les dones acollides és el següent:

- La forma d'acolliment ha estat d'urgència.
- El tipus de maltractament és físic i psicol·lògic.
- Provenen de Palma.
- La majoria tenen entre 15 i 30 anys, tenen estudis primaris i no fan feina.

Aquests centres donen resposta a situacions de violència domèstica durant les 24 hores del dia, tots els dies de l'any.

9.3.4.4. Els projectes subvencionats per l'IBD

Al marge dels programes i serveis presentats, hi ha 80 programes que desenvolupen altres organismes i entitats diverses, subvencionats el 2003 per l'IBD per un import total de 375.405 euros. A continuació, es presenta un quadre en què se seleccionen els setze considerats més rellevants. (Vegeu el quadre III-155)

Al marge del projecte desenvolupat a Calvià (núm. 16), la resta correspon a les línies d'actuació considerades prioritàries i que s'han presentat fins aquí, de les quals s'amplia l'abast.

9.3.5. LES PERSONES AMB DISCAPACITAT

En termes generals, durant aquest període, s'ha donat continuïtat a les accions ja iniciades amb anterioritat. L'execució de la transferència pendent de determinades

QUADRE III-154. CASES D'ACOLLIDA DE LA CAIB (2003)

	Il·la	Nombre de places
Servei d'acollida a dones i famílies (SADIF)	Mallorca	56
Casal Ses Ufanes	Mallorca	28
Casal de Llevant	Mallorca	19
Oficina d'Informació de la Dona	Eivissa	33
Centre Assessor de la Dona	Menorca	8
Total de places a la comunitat autònoma		144

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Bisbat de Mallorca, Secretariat, Diocesa de Pastoral Penitenciària	Indigents a la presó de dones. Cobrir les necessitats bàsiques de les dones recluses que no disposen de mitjans econòmics. Pal·liar les necessitats de les internes indigents que no reben paquets de l'exterior.	3.333,00
Federació d'Associacions de Dones d'Acció Cultural (Son Ferriol)	Convivència intercultural en el àmbit rural. Promoció de la convivència intercultural amb les dones immigrants als pobles i als llogarets que integren la Federació.	4.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Casal petit». Servei d'atenció a les dones que es troben afectades pel fenomen de la prostitució.	10.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Passa-t'ho bé». Afavorir un espai ludicoformatiu en què les dones es diverteixin, adquireixin formació integral i es relacionin de manera positiva.	3.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«No estam soles». Servei d'ajuda a domicili. Millorar la qualitat de vida de les persones que són ateses amb aquest projecte.	7.000,00
Aula Cultural	Temps d'aprenentatge. Formació bàsica per a dones a la presó. Potenciar l'autoestima de les dones adultes mancades de llibertat mitjançant l'adquisició de nous coneixements i l'augment del nivell cultural.	8.000,00
Aula Cultural	Temps d'oci i cultura per a dones grans. Proporcionar coneixements, possibilitar l'adquisició de destreses tècniques i habilitats per a l'enteniment.	11.000,00
Mallorca Verda, Drets Humans de Mallorca	Integració lingüística i social per a dones magribines. Contactar amb l'entorn extrafamiliar i la cultura que les acull. Facilitar la integració social, lingüística, laboral... Compartir la seva cultura amb les dones d'aquí.	40.000,00
Associació Ateneu Alcari	Servei d'atenció en situacions d'emergència. Gestió del servei com a eina pròpia per a la promoció social i laboral de les dones amb especials dificultats.	10.000,00
Associació contra l'Anorèxia i la Bulímia de les Balears	Prevenició de trastorns de la conducta alimentària. Intervenció en diferents àrees de desenvolupament dels joves que els fan vulnerables a patir de determinats problemes de conducta alimentària	3.500,00
Comissions Obreres	La violència contra les dones: un problema social. Promoure l'assumpció de la violència contra les dones com a problema social.	5.000,00
Associació d'Agents de la Igualtat de Balears (AIBAL)	Projecte mare. Establir vincles i organismes estables de col·laboració, de coordinació i de representació social entre associacions de dones i entitats públiques i privades.	5.000,00

Continua

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Associació d'Empresàries de la Petita i Mitjana Empresa (PIMEM)	Guia de les empreses dirigides per dones a les Illes Balears. Banc de dades de les empreses dirigides per dones que en permeti tenir coneixements.	3.000,00
Aula Cultural	«Un passeig per la literatura». Programa per a dones adultes que es trobin amb dificultats de fluïdesa de lectura i d'escriptura en català i castellà. Reconeixement de l'existència i la presència de la dona en les maneres de pensar, de sentir i de viure la realitat.	12.020,24
Metges del Món	Centre d'atenció sociosanitària per a dones que exerceixen la prostitució. Disminuir la morbiditat i la mortalitat produïda per malalties de transmissió sexual i VIH/sida, i millorar les condicions socials de les persones que exerceixen la prostitució.	48.080,97
Ajuntament de Calvià	Instal·lació i equipaments necessaris per posar en marxa la guarderia destinada al personal de la corporació municipal.	130.000,00

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

prestacions gestionades per l'IBAS als consells insulars ha implicat una situació d'espera que es caracteritza perquè s'han mantingut aquestes accions.

Els referents de les actuacions entorn d'aquest tema segueixen sent dos plans que es destinen a conformar l'escenari futur de l'atenció a les persones amb discapacitat. D'una banda, cal esmentar el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat i, de l'altra, el Pla estratègic per a les persones amb discapacitat; el primer, generat pel Govern central i destinat de forma potestativa a la gestió conjunta amb les comunitats autònomes, i el segon, generat per la comunitat autònoma de les Illes Balears. El primer s'ha reeditat durant aquest any 2003, i se n'ha fet la segona edició. El segon, durant el 2003, ha complert el segon any de vigència.

Hem de recordar que a la comunitat autònoma de les Illes Balears la taxa d'incidència de les situacions de discapacitat (entre el 7,1% i el 8,5%) ens situa en un lloc mitjà-baix amb relació a les altres comunitats autònomes.

L'activitat institucional amb relació a les persones amb discapacitat

Ja hem esmentat el canvi competencial que durant aquest any s'ha iniciat amb relació a l'actuació institucional vers les persones amb discapacitat. Aquest ha estat el darrer any que l'IBAS ha gestionat determinades prestacions al respecte. Els propers anys serviran per determinar si hi ha hagut canvis substancials en una política prou consolidada.

Les actuacions principals que s'han realitzat durant l'any 2003 es recullen en els apartats que presentam a continuació.

La Llei d'Integració Social dels Minusvàlids (LISMI)

El nombre de beneficiaris, durant l'any 2003 ha sofert una disminució significativa. Dels 729 beneficiaris que hi havia en data 31 de gener del 2003, s'ha passat als 621 en data 31 de desembre del mateix any.

Les ajudes individuals

S'han tramitat 237 expedients de sol·licitud, 82 dels quals (un 34,59%) s'han aprovat i 155 (65,41%) s'han denegats.

El Pla d'acció per a les persones amb discapacitat

Com ja s'ha comentat en l'edició anterior d'aquesta memòria, el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat gestiona subvencions a corporacions locals i entitats privades sense afany de lucre per a la realització de projectes que responguin a les línies del Pla, projectes que tenen com a finalitat impulsar la rehabilitació sociosanitària i/o l'atenció integral dels discapacitats. La naturalesa compartida del Pla (Govern central - comunitat autònoma) implica que es cofinançat per la comunitat autònoma balear i el Ministeri de Treball i Afers Socials. Globalment, n'ha disminuït l'impacte, ja que s'ha passat de 800 beneficiaris atesos, durant l'any 2002, a 519, durant l'any 2003. (Vegeu el quadre III-156)

El Pla estratègic per a les persones amb discapacitat

Donant continuïtat a la tasca iniciada en períodes anteriors, durant aquesta etapa podem destacar diverses línies, ja encetades en anys anteriors, que es presenten a continuació.

La concertació de places amb la iniciativa social

És prou conegut el gran pes que la iniciativa privada, històricament, ha assumit en el sector de les persones amb discapacitat. Aquest fet obliga l'Administració a participar en el manteniment de la cobertura que propicien aquests serveis, i també a implantar de patrons d'accés als serveis de manera igualitària per a totes les persones que necessitin aquests serveis.

El suport a les associacions i a les entitats

Aquesta és una de les línies que es recullen en el Pla estratègic de la comunitat autònoma. Es tracta de donar suport a les iniciatives d'associacions i d'entitats d'iniciativa social. Durant l'any 2003 i en relació amb l'any anterior, s'han incrementat notablement les aportacions en aquest apartat. (Vegeu el quadre III-157)

L'actuació dels centres de valoració de les discapacitats

Atès que l'any 2002 es va avançar notablement en la descentralització dels centres de valoració de les discapacitats, ja que es varen crear els centres de Menorca i d'Eivissa, aquest és el primer any que disposam de dades sobre la seva activitat. La funció primordial d'aquests centres, coneguts també amb el nom de centres base, és prestar atenció especialitzada a persones disminuïdes. Ofereixen serveis d'informació, de diagnòstic de la discapacitat, de valoració de la disminució i d'orientació sociolaboral i professional.

QUADRE III-156. PROGRAMES DEL PLA D'ACCIÓ PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITAT (2003)				
Entitat	Projecte	Destí¹	Nre. de beneficiaris	Quantitat subvencionada*
ABDEM (Associació Balear d'Esclerosi Múltiple)	Centre de dia per a afectats d'esclerosi múltiple.	MP	143	24.040,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manteniment de la infraestructura tècnica de persones amb discapacitat.	MP	30	45.075,91
ASANIDESO (Associació per a Persones amb Discapacitat de Sóller)	Reforma, construcció i equipament d'habitatges per a persones discapacitades.	R/C/E	15	58.000,00
AMADIBA (Associació de Mares de Discapacitats de Balears)	Programa anual de suport i respir familiar 2003.	MP	76	60.101,00
AMADIBA	«Estiuejant 2003». Escola d'estiu per a infants amb necessitats especials.	MP	50	22.646,56
ADIPE (Associació per al Desenvolupament i la Integració de Persones amb Esquizofrènia)	Servei d'atenció domiciliària. Atenció psicosocial a les famílies.	MP	40	19.000,00
Patronat de l'Agrupació Pro-Minusvàlids Psíquics de la Comarca d'Inca, Centre ocupacional Son Agulló	Condicionament i equipament d'una zona de treball.	R/AP	39	64.606,00
ASPAYM-BALEARES (Associació de Paraplègics i grans minusvàlids de Balears)	Atenció personal i vida autònoma.	MP	16	7.921,53
Associació Es Garrover	«Sínia 2003».	MP	70	13.000,00
Ajuntament d'Eivissa	Atenció i respir per a famílies vetlladores de persones amb discapacitat.	MP	40	7.931,66
Totals			519	322.322,66

1. Adaptació de places (AD), Reforma del centre (R), Construcció (C), Manteniment de places (MP), Ampliació de places (AP), Equipament (E)
No s'han comptabilitzat els beneficiaris de la Coordinadora, atès que es tracta de serveis per a 30 persones.

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada
INTRESS (Institut de Treball Social i Serveis Socials)	Manteniment del servei de transport d'usuaris del centre de formació ocupacional Migjorn.	6.000,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	Prevenió de VIH/sida al centre penitenciari de Mallorca i prevenció de VIH/SIDA en l'àmbit comunitari.	17.000,00
ASPAJOB (Associació de Pares de Nins amb Càncer de Balears)	Servei de pis d'acollida a Barcelona per a famílies d'infants malalts de càncer de les Illes Balears.	30.000,00
NOUSIS (Associació Nouisistemes)	Servei específic de sistemes alternatius i augmentatius de comunicació (SAAC) i sistemes d'accés a l'ordinador (SAO).	12.020,00
Associació Balear de Fibrosi Quística	Atenció integral per a malalts de fibrosi quística.	24.000,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manteniment de la infraestructura tècnica de la Coordinadora i servei d'atenció a les associacions federades.	45.075,91
ALCER-BALEARES (Associació per a la Lluita contra les Malalties del Ronyó)	Atenció psicològica a malalts renals i a familiars.	13.795,00
ASPAS (Associació de Pares i Amics de Sords)	Rehabilitació logopèdica per persones amb discapacitat auditiva.	39.700,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	«ALAS 2003».	5.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Prestació de serveis a persones amb discapacitat.	910.929,72
Associació Altruista El Refugi, Can Gazà	Atenció als usuaris invàlids. Contractació de dos cuidadors.	18.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Normalització de l'oci i temps lliure pèr a les persones amb paràlisi cerebrals plurideficients.	6.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Curs de formació de les estratègies ergonòmiques de maneig de les persones amb discapacitat motòrica.	3.894,66
Associació Balear del Síndrome X Fràgil	Edició del manual per a famílies i professionals del síndrome X fràgil.	1.614,00
Associació CA TEVA	Projecte «Pont».	15.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Despeses de funcionament de la patronal UNAC.	49.130,46

Continua

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada*
Fundació Tutelar per a persones amb disminució Psíquica de Mallorca	Manteniment dels serveis de la Fundació Tutelar.	18.000,00
AMADIP (Associació Mallorquina per a persones amb Disminució Psíquica)	Servei de suport a l'oci i la integració social per a les persones amb discapacitat psíquica.	30.000,00
FEBAFEP (Federació Balear de Famílies i Malalts Psíquics)	Despeses de l'oficina de la FEBAFEP.	7.757,76
ASPROM (Associació Balear de Persones amb Discapacitat Física)	Gestió de l'associació.	7.920,00
Total		1.260.837,51

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Una de les tasques tradicionals d'aquests centres ha estat valorar les situacions de minusvalidesa, qualificar-ne el grau d'affectació de la persona sol·licitant del reconeixement, i, si escau, atorgar-ne la certificació legal acreditativa de la discapacitat. El total de l'activitat d'aquests centres la podem apreciar en el quadre III-158.

A més, en data 31 de desembre del 2003 estaven pendents de valoració un total de 1.366 casos.

En el quadre següent, podem apreciar els expedients tramitats en què es gestionava l'ingrés en algun dels centres residencials, d'acord amb la tipologia d'aquests centres. (Vegeu el quadre III-159)

QUADRE III-158. VALORACIONS DEL GRAU DE MINUSVALIDESA DELS CENTRES DE VALORACIÓ DE LES PERSONES DISCAPACITADES, PER ILLES (2003)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Total
Certificat del grau de minusvalidesa	3.418	175	303	3.896
Pensions no contributives d'invalidesa	594	38	49	681
Llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI)	5	1	3	9
Prestació familiar per fill a càrrec	21	4	4	29
Total	4.038	218	359	4.615

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-159. INGRESSOS A CENTRES RESIDENCIALS (2003)

Centres d'atenció a minusvàlids psíquics	33
Centres d'atenció a minusvàlids físics	3
Centres de recuperació de minusvàlids físics	7
Centres de dia	11
Habitatges tutelats	16
Total	70

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Altres activitats d'aquests centres estan relacionades amb tractaments específics de fisioteràpia, amb activitats relacionades amb l'orientació ocupacional. En el primer apartat s'han atès 22 persones (765 sessions realitzades), mentre que, en el segon, es varen efectuar 872 actuacions. A més, s'han emès 444 fitxes de certificació de demanda d'ocupació, s'han fet 424 valoracions laborals, s'han tramitat 155 certificats d'aptitud a petició del SOIB, 270 certificats d'aptitud amb adaptació de temps i de mitjans, i s'han fet 29 informes i/o consultes relacionades amb l'accessibilitat i l'eliminació de barreres arquitectòniques/ajudes tècniques.

Cal destacar la tasca que s'ha fet a Eivissa i a Menorca, on s'han realitzat, respectivament, 2.419 i 2.255 actuacions, amb continguts molt diversos (activitats d'informació, de revisió de diferents situacions i de derivació).

La creació i la millora dels centres per a les persones amb discapacitat

L'anomenat Pla 10, que s'adreça tant a la gent gran com a les persones amb disca-

pacitat, pretén establir una xarxa de centres d'atenció per als afectats que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet diversificar les inversions i desplegar de manera ràpida els recursos per als col·lectius de la gent gran, les persones discapacitades, la marginació, etc.

Atesa la naturalesa dels objectius del programa, sembla lògic el caràcter plurianual de les actuacions del programa. Això fa que les seves actuacions s'hagin de valorar a mitjà i llarg termini. Durant l'any 2003 s'incrementaren les inversions al voltant d'aquesta qüestió en més del 30% en relació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre III-160)

Amb relació al conjunt d'inversió que es preveu en el Pla 10 (669.839,22 euros) la quantitat que es destina a centres per a persones amb discapacitat suposa el 29,21% del total.

**QUADRE III-160. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LES PERSONES
AMB DISCAPACITATS A LES ILLES BALEARS (2003)**

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 18/5/99.	53.662,88
Alcúdia, Ajuntament	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament del centre ocupacional de Bintalfa. Preconveni d'obres del 23/12/96, i de l'equipament, del 20/10/97. Conveni signat el 20/7/98.	21.038,31
Federació Coordinadora de Minusvàlids	Adquisició d'un local comercial a l'edifici Cas Capiscot, bloc D, al carrer de Santa Clara Andreu, s/n, de Palma. Conveni signat el 10 de desembre del 1998.	15.385,91
Patronat Agrupació Pro-Minusvàlids de la Comarca d'Inca	Construcció i equipament dels mòduls de la residència per a persones afectades de minusvalia severa-profunda de la comarca d'Inca, que es desglossa en construcció dels mòduls A i B, equipament i tancament, accessos, aparcament. Conveni signat el 21/7/98.	69.574,31
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma i d'ampliació del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 12/12/97. Addenda del 27/12/00.	36.057,84
Total		195.719,25

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

9.3.6. LA IMMIGRACIÓ

En les dues memòries precedents ens vàrem veure obligats a començar lamentant la manca de dades específiques, la gran dispersió de criteris aplicats a ordenar, classificar i presentar les dades que efectivament havíem pogut consultar, i la inexistència de categories clares i exhaustives en la definició dels fenòmens a què feien referència. Enguany, s'hi afegeix l'absència de les corresponents memòries d'aplicació dels programes del Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears en l'àmbit de la comunitat autònoma. Consideram que aquesta darrera és potser una mancança particularment greu, perquè és l'àmbit més proper a l'immigrant i, alhora, un dels pocs registres de

les competències locals i de la comunitat autònoma en immigració.

Tot i els problemes, la necessitat de mantenir una continuïtat pel que fa a aquestes memòries ens ha empès a escriure aquestes línies. Ens basarem en el text precedent i, pel que fa a les novetats, en l'excel·lent treball Informe sobre la immigració i el mercat de treball a Espanya, proposta del CES que ha elaborat la Comissió de Treball de Relaciones Laborales, Ocupació i Seguretat Social del CES.

9.3.6.1. La població immigrada i la població estrangera

La diferenciació entre ambdós termes és fonamental per a qualsevol estudi seriós.

De fet, els motius del moviment poblacional, les percepcions socials i culturals dels qui es mouen i de la població que els acull, els resultats laborals, habitacionals, escolars i d'accés a recursos, no poden ser equiparats. Les condicions econòmiques i de preparació (general i específica; en formació professional i en xarxes d'accés al mercat de treball) no constitueixen el factor estructural de divergència: també arriben persones sense preparació, sense «contactes», sense ofertes de treball prèvies o amb ofertes de feina per desenvolupar tasques que són molt per sota de les seves capacitats objectives i reconegudes que provenen de l'espai de la Unió Europea. La frontera és, com ja és conegut, en l'estatut legal i en les conseqüències respecte de tots els nivells d'integració (o, millor dit, de «coinclusió», com prefereixen actualment els sociòlegs europeus); una diferència que, per ser més palesa, es pot observar fins i tot pel que fa als països més recents en la incorporació a la UE: hi ha una moratòria de 2 anys per aplicar-los la lliure circulació de treballadors (més aviat, només nominal). Els seus nacionals tindran estatuts preferencials, però essencialment els mateixos que tingueren després de Shengen, Amsterdam i Lisboa.

En una comunitat com la nostra, i que ja comparaven en aquest sentit amb altres de l'Estat espanyol en la memòria anterior, aquesta diferència cal que sigui remarcada encara amb més força. Es tracta, com és conegut, d'una societat turística, amb una mobilitat poblacional d'entrada molt intensa, que inclou: residents estrangers no laborals de nivell social mitjà-alt; turistes nacionals i estrangers; immigració laboral de la Unió Europea i de l'Estat

espanyol, i immigració extracomunitària. Les dues darreres poden compartir sovint algunes condicions laborals i d'inserció social conjunturals, però només la tercera en té d'estructurals que determina la legislació d'estrangeria vigent, la seva aplicació i els mecanismes d'exclusió o d'inclusió específics pel que fa a serveis i a recursos determinats.

9.3.6.2. La normativa i la població immigrada: manteniments i canvis

La llei vigent és la 8/2000. Les reformes puntuals successives i els matisos d'aplicació no n'han variat el contingut central. Les causes de l'entrada migratòria, que ja assenyalàrem i que comenta l'informe del CES esmentat, continuen al marge dels marcs legals: si se'n permet, més que del famós i indemostrat «efecte crida», caldria continuar parlant dels demostrats «efecte expulsor» i «efecte atractor», directament lligats a nous segments del mercat de treball instituits entorn de les característiques de la immigració en situació irregular. Els resultats de les estadetes i els graus d'inserció o marginació econòmica i social sí sembla que estan relacionats molt directament amb les normes i la seva aplicació.

Des de la fi del 2002 i al llarg del 2003 s'han produït algunes novetats pel que fa al marc europeu. Cal assenyalat que el que el Consell de Tampere (1999) anomenava «el tractament just als nacionals de tercers estats que resideixin legalment, la reagrupació familiar i l'estatut de llarga residència», que s'hauria d'haver introduït (la transposició) en les legislacions estatals al juliol del 2003 de manera normativa i pràctica, no és, ara com ara, en la legisla-

ció ni en el reglament de molts dels països membres; i, a Espanya, de cap manera. No es pot dir el mateix dels acords sobre el control dels fluxos migratoris i del repatriament d'«il·legals». Hi ha una segona directiva, 2003/109/CE del Consell, del 25 de novembre del 2003, que vetlla per garantir un estatut europeu als residents externs de llarga durada, incloent-hi els drets generalitzats a partir dels aconseguits al país d'entrada. De moment, les línies van més aviat en el sentit de Shengen d'assegurar l'expulsió quan sigui decretada per un dels països de la Unió Europea. Les intencions de millorar les condicions d'estada i els drets socials (se'n torna a parlar també de polítics) al país d'entrada i a tota la Unió Europea van per la via de l'homologació; al nostre país, de moment, ni tan sols les homologacions de titulacions superiors en llicenciatures «sense risc» (és a dir, ni metges ni arquitectes, per exemple; però sí, filòsofs o historiadors) dels països fundadors de la CE funcionen automàticament. Recordeu, a més, que el Tractat d'adhesió preveu que els països de la Unió Europea del Quinze puguin mantenir restriccions de lliure circulació de treballadors fins a set anys si s'observen «dorsions significatives en el mercat de treball».

Pel que fa al cas espanyol, la dinàmica és la mateixa que indicàvem en la memòria anterior: incrementa el nombre de normatives que pretenen, amb resultat contrari, pal·liar els problemes ocasionats per la llei vigent. El Reial decret 1325/2003 preveu protecció temporal en cas d'afluència massiva de persones desplaçades; la Directiva 200/43/CE del Consell ha estat transposada mitjançant la Llei 62/2003, respecte de mesures fiscals, administrati-

ves i d'ordre social; la disposició final tercera de la Llei orgànica 14/2003 estableix un termini màxim de sis mesos per modificar el reglament aplicable, etc.

La política de contingents -és a dir, la d'establir un nombre fix de nacionals externs a la Unió Europea per a sectors i per a tipologies contractuals específiques en què no hi hagi demanda de nacionals o de membres de la Unió Europea- ha continuat. Amb els mateixos problemes ja comentats: per al 2003 s'establí un contingent de 24.247 llocs de treball, amb un total de sol·licituds de 28.857, de manera que varen resultar al final un total de 25.532, 21.687 de temporada (95% agricultura) i 3.845 estables (50% hotelaria). Són dades que parlen per si mateixes de la precarietat laboral i dels problemes afegits d'inserció normalitzada, i més quan devers un terç de les ofertes es reservaven a titulars de permisos dels anys anteriors, molts dels quals havien d'haver retornat als països d'origen per poder-hi accedir. Algunes novetats incorporen propostes que s'han complert molt escassament, relacionades amb la vella reivindicació de considerar l'assentament i els lligams previs com a mèrits i prioritats: visats de recerca de treball, de moment, per a fills i néts d'espanyols (amb restriccions creixents en l'aplicació del *ius sanguinis*).

Respecte de les xifres, veurem a continuació l'única informació que se'ns ha facilitat pel que fa a les Balears amb relació als permisos de treball que s'han sol·licitat i als que s'han concedit. El que sabem és que, ara com ara, com a mínim cal afegir-hi els més de 15.000 casos irresolts i acumulats, a què fèiem referència al

començament. El creixement, això no obstant, continua remarcant les tendències que assenyalàvem en la memòria del 2002, amb un cert canvi pel que fa a la proporció entre comunitaris i extracomunitaris, ja que es passa del 33,9%, el 2002, al 43,35%, el 2003. (Vegeu el quadre III-161)

Cal remarcar tres característiques molt importants i que comencen a ser estructurals: 1) el fort pes de l'Equador i del Marroc, amb una entrada major d'europeus de fora de la Unió Europea (relativitzat per les noves incorporacions); 2) la població relativament jove, equilibrada per gèneres, amb l'excepció -que es redueix dels països magribins; 3) molt important, el nivell d'estudis conclosos, que és molt semblant al dels nacionals; 4) l'increment de l'establiment a l'Estat espanyol.

En aquesta edició s'inclouen, com una nova informació d'aquest apartat, els nous permisos gestionats el 2003 i els renovats, a partir de la informació que ha facilitat la Delegació de Govern a les Illes Balears (únic document estadístic facilitat a les Balears per poder fer aquest treball), però no ens aporten gaire informació sobre la realitat, tot i que sí sobre la precarietat i l'escassa eficiència en la resolució dels tràmits residencials. (Vegeu el quadre III-162)

9.3.6.3. El mercat de treball

A partir del coneixement empíric que tenim de la participació immigrada en el mercat de treball balear, i comparant-la amb les dades extretes de l'informe del CES que ens serveix de guia, podem afirmar dos fets essencials: la població immigrada té una participació laboral més elevada que la

**QUADRE III-161. ESTRANGERS AMB PERMÍS DE RESIDÈNCIA EN VIGOR
(31 DE DESEMBRE DEL 2003)**

		A	B	
	Total	Règim general	Règim comunitari	Percentatge d'extracomunitaris en relació amb el total d'estrangers
TOTAL estatal	1.647.011	1.074.985	572.116	34,74
Total de les Balears	75.867	32.650	43.217	—
% Illes Balears	4,61	3,03	7,55	43,35
% Canàries	6,88	4,21	11,89	39,96
% País Valencià	10,93	8,58	14,99	51,25
% Andalusia	12,66	10,09	17,48	52,03
% Madrid	21,56	25,74	13,68	77,94
% Catalunya	23,31	26,92	16,89	75,30

Font: Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, Ministeri de l'Interior, balanç del 2003, i elaboració pròpia.

QUADRE III-162. PERMÍS DE RESIDÈNCIA (2003)				
	Entrades	Resolts	Concedits	Denegats
Permisos de residència	8.012	7.513	7.003	79
Permisos de reagrupació familiar	3.510	2.808	2.780	28
Permisos de treball				
Inicials	8.369	5.531	1.436	3.577
a. Per compte d'altri	8.148	5.297	1.337	3.480
b. Per compte propi	221	234	99	97
Renovacions	7.020	13.748	13.598	21
a. Per compte d'altri	6.671	13.239	13.104	16
b. Per compte propi	349	509	494	5
Temporals	870	953	680	99
Informes de visat	1.239	887	765	4
Règim sancionador				
Expulsions	1.082	902		
Totals	26.592	29.534	23.482	3.780

Font: Delegació del Govern a Illes Balears, Ministeri d'Administracions Públiques, 2003, i elaboració pròpia.

nacional i afronta amb més freqüència situacions d'atur. Per exemple, les taxes d'activitat el 2003 eren de 55% en els espanyols de 16 anys o més; del 80%, en els europeus no comunitaris, i per a la resta d'immigrants, del 70%. Mentrestant, les taxes d'atur eren del 14% en els espanyols, i del 17,5%, en els immigrants.

Les activitats que més immigració acumulen tornen a ser les mateixes: l'agricultura, el servei domèstic, la construcció i l'hoteleria, de manera que en els primers casos és majoritària, quan no exclusiva, i en els segon i tercer, en els llocs de més baixa qualificació i amb les tipologies de contractació més precàries. (Vegeu l'apartat I del Capítol II)

9.4.

LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES I LES PRESTACIONS DE LA LISMI

9.4.1. LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC)

En el sistema espanyol de prestacions socials i econòmiques s'han anat configurant dos sistemes, al marge de les prestacions contributives, que compleixen una certa funció de contenció de l'exclusió: són les rendes mínimes d'inserció i les prestacions no contributives. Les primeres són de regulació autonòmica, i les segones es regulen per la Llei 26/1990, de desembre

del 1990, refosa en la Llei general de la Seguretat Social, la qual va estendre el dret a les pensions de la Seguretat Social per jubilació i per invalidesa a tots els ciutadans, tot i que no hagin cotitzat o ho hagin fet de forma insuficient, i sempre que no tinguin recursos suficients. Aquestes pensions es configuren com a drets subjectius en favor del beneficiaris, els quals esdevenen pensionistes de la Seguretat Social, i adquireixen dret i accés a l'assistència medicofarmacèutica de la Seguretat Social i a serveis socials complementaris.

Les PNC s'adrecen a persones que no han pogut cotitzar, contribuir a la Seguretat Social, en cap moment de la vida; a persones que per la discapacitat no ho han pogut fer, ja que es demana una discapacitat d'un 65%, o a persones que no han pogut cotitzar el temps suficient, que han cotitzat però que no tenen suficients dies (a vegades els en falten pocs).

També hi ha situacions en les quals pot haver combinacions diverses d'aquestes dues situacions, com és el cas de les dones que, per les condicions socioculturals, han treballat tota la vida, però en l'economia irregular o com a mestresses de casa.

Són requisits per accedir a les PNC:

1. No disposar d'ingressos suficients
- Actualment s'entén que els sol·licitants de les PNC no tenen rendes o ingressos suficients, és a dir, per aquest concepte es tindria dret a

percebre la PNC quan ingressàs poc més de 3.000 euros, per persona i per any.⁴⁵

2. Tenir seixanta-cinc anys o més.⁴⁶
3. Residir al territori espanyol i haver-ho fet durant deu anys, entre els setze anys i la data de demanda de la pensió; dos d'aquests anys han de ser consecutius i immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.

Les PNC es revisen periòdicament, sempre que hi hagi constància que s'han modificat les condicions que donen dret a la concessió, i es donen baixa els perceptors que objectivament ja no hi tenen dret.

El nombre total de beneficiaris a la comunitat autònoma de les Illes Balears ha variat molt poc des del 1998, i ha augmentat un 5,4% entre el gener del 1998 i el desembre del 2003. Els controls estrictes dels beneficiaris han fet que es converteixi en una de les prestacions més controlades del sistema. (Vegeu el quadre III-163)

La mitjana d'ingrés per persona és de 325 euros,⁴⁷ seguint la lògica de la contenció; es podria dir que és una pensió de supervivència. La mitjana de jubilació, es de 283 euros per mes.

Aquesta moderació en el nombre de perceptors i en les quanties correspon a la tendència general en l'Estat al reflux del

45. Els límits són variables d'acord amb el nombre de persones de la unitat familiar.

46. Aquest requisit no s'aplica per a les PNC per invalidesa.

47. Les quantitats que s'indiquen a continuació inclouen les dues pagues extraordinàries.

QUADRE III-163. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC): MITJANA MENSUAL DE BENEFICIARIS I IMPORT ANUAL TOTAL (1998-2003)						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Pensionistes: mitjana mensual						
Total	7.578	7.904	8.530	7.807	7.878	7.986
Invalidesa	4.239	4.505	4.845	4.365	4.412	4.429
Jubilació	3.339	3.399	3.685	3.442	3.466	3.557
Import de lles pensions (en euros)						
Total	24.394.048	25.223.117	27.167.392	27.209.351	27.958.690	29.351.995
Invalidesa	14.671.634	15.215.771	16.070.684	16.233.471	16.592.373	17.289.095
Jubilació	9.722.413	10.007.346	11.096.707	10.975.881	11.366.317	12.062.901
Import mitjà mensual per beneficiari (en euros)						
Invalidesa	288	281	276	310	313	325
Jubilació	243	245	251	266	273	283

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

creixement del nombre de prestacions, que moderen el creixement des de l'any 1995. El creixement inicial de les PNC, molt important entre el 1991 i el 1994, té relació amb el procés de substitució de les pensions assistencials i dels subsidis de garantia d'ingressos mínims, procés realitzat al llarg dels anys indicats. Els darrers anys 2000-2003, el nombre de beneficiaris de les PNC tendeix a estabilitzar-se, tal com s'ha dit. Les dades de la comunitat autònoma balear des de l'any de creació de les PNC són les que l'especifiquen al quadre III-164.

Les PNC són un indicador indirecte de les desigualtats socials i de la pobresa relativa d'una comunitat autònoma: quan hi ha més PNC per habitants, més desigualtats

i/o més pobresa hi ha a la comunitat autònoma. Tot i que les PNC només permeten fer aquesta interpretació amb relació als habitants nacionalitzats.⁴⁸

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, les 7.986 PNC (dades de l'1 de desembre del 2003) representen aproximadament unes 102 PNC per cada 10.000 habitants. En una ordenació per comunitats autònomes d'aquest indicador es pot observar la interpretació anterior. Les dades de la comunitat balear són inferiors a les de comunitats amb desigualtats internes fortes i mercats laborals molt irregulars, com és el cas de Melilla, Canàries o Ceuta. També són inferiors a les dades de comunitats com Galícia, Andalusia o Extremadura. Però les dades de les Illes

48. Per això, s'ha de completar la interpretació amb altres anàlisis de les rendes mínimes d'inserció (RMI) i altres fonts.

QUADRE III-164. PNC: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE TOTAL DE BENEFICIARIS (1991-2003)

Any referència (desembre)	Quantitat	% (1992: base 100)	% increment anual
1991	214	—	—
1992	2.209	100,00	1.032,24
1993	4.020	181,98	181,98
1994	4.954	224,26	123,23
1995	6.110	276,60	123,33
1996	6.875	311,23	112,52
1997	7.270	329,11	105,75
1998	7.578	329,11	104,24
1999	7.904	343,05	104,30
2000	8.530	357,81	107,92
2001	7.807	386,15	91,52
2002	7.878	353,42	100,91
2003	7.986	356,63	101,37

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Balears superen molt les de les comunitats amb un equilibri social major, com el País Basc, Madrid, Navarra o Catalunya.

Entre els perceptors de PNC hi ha moltes més dones que homes, especialment per motius demogràfics i socioculturals històrics. La relació és, aproximadament, de sis a quatre, a favor de les dones. Aquesta diferenciació augmenta molt en les pensions de jubilació, ja que s'afegeixen als

motius socioculturals altres causes, com la major esperança de vida de les dones. En aquest tipus de pensions la relació és de vuit dones per cada dos homes. (Vegeu el quadre III-165)

Aquestes dades mostren molt bé el caràcter de compensació de les desigualtats per sexe que històricament hem patit a l'Estat espanyol.

QUADRE III-165. PERCENTATGE TOTAL DE PNC, PER SEXES I PER TIPUS DE PENSÍO (2003)

Sexe	Invalidesa	Jubilació	Total
Dona	64,38	80,10	71,13
Home	35,62	19,90	28,87
Total	100,00	100,00	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

9.4.2. LES PRESTACIONS DE LA LLEI D'INTEGRACIÓ SOCIAL DELS MINUSVÀLIDS (LISMI)

Les prestacions econòmiques periòdiques⁴⁹ que es consideren en aquesta secció són les que es dirigeixen a persones amb una discapacitat superior a uns nivells que són establerts per llei, que s'adrecen a aportar uns ingressos mínims i a prestar alguns serveis necessaris per al desenvolupament de l'autonomia personal de les persones amb disminució física, psíquica o sensorial que compleixen les condicions que s'estableixen mitjançant llei.

Les condicions generals per accedir als subsidis són:

- a) Tenir la nacionalitat espanyola o la ciutadania comunitària, i a més, residir a les Illes Balears. En el cas d'altres estrangers, s'ha de seguir el que es preveu en els acords i convenis internacionals i en el principi de reciprocitat.
- b) Tenir reconegut el grau de disminució igual o superior al 33%.
- c) Si el beneficiari té 65 anys o més, caldrà acreditar que el reconeixement

del grau de disminució igual o superior al 33% es va produir abans de complir els 65 anys.

- d) No beneficiar-se d'ajudes econòmiques de la mateixa naturalesa, abast i finalitat provinents d'entitats públiques o privades.

Segons les diverses lleis de pressupostos generals de l'Estat s'estableixen aquestes prestacions, actualment en procés d'extinció parcial:

- a) subsidi de garantia d'ingressos mínims (SGIM) (14 pagues per any),
- b) subsidi per a l'ajuda de tercera persona (SATP) (14 pagues per any),
- c) subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT) (12 pagues per any),

Com es pot observar, es tracta de quanties bastant limitades, que només poden complir una funció compensatòria mínima. Tot i això, la rellevància pressupostària, a la comunitat autònoma, és apreciable. (Vegeu el quadre III-166)

**QUADRE III-166. BENEFICIARIS I IMPORT MITJÀ DE LES PRESTACIONS SOCIALS
I ECONÒMIQUES DE LA LISMI, PER TIPUS (ILLES BALEARS, 2003)**

Beneficiaris			Import mitjà per mes (en euros)		
SGIM	SATP	SMGT	SGIM	SATP	SMGT
630	79	44	173,46	68,80	43,58

Font: elaboració pròpia a partir de la memòria de l'IBAS.

49. La llei de pressupostos parla de «subsidis econòmics de la LISMI».

El Govern de la comunitat autònoma, fins al 2003 a través de l'IBAS, només gestiona aquestes prestacions, de tal manera que no pot fer-ne cap canvi en l'estructuració, en la regulació, en la quantia o en qualsevol altre concepte. Només se'n pot millorar el procés de gestió, agilitar els processos administratius, facilitar de la millor manera possible la informació necessària, etc. D'aquesta manera, la informació que es presenta és resultat d'una normativa sobre la qual no hi ha cap tipus d'intervenció possible.

A més, en el cas de les dues primeres prestacions (SGIM i SATP), cal dir que són residuals. És a dir, es tracta de prestacions que ha suprimit la Llei 26/1990, de 20 de desembre, i que s'han reconvertit en prestacions no contributives. La informació que s'ofereix és refereix a persones que encara tenen dret a rebre els subsidis, però, en aquestes dues prestacions esmentades, no hi pot haver nous casos de perceptors.

Pel que fa al subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT), segueix plenament vigent, i se'n pot fer una breu presentació de les característiques. Té per objecte contribuir a cobrir les despeses ocasionades per la mobilitat i el transport i proporcionar a les persones amb disminució els mitjans per augmentar la capacitat de desplaçament.

Els conceptes que inclou aquest subsidi són molts, però es poden destacar els dos següents:

1. Ajudes per a mobilitat: són ajudes destinades a persones que tenen

reconegut un grau de disminució igual o superior al 33%, amb mobilitat reduïda, majors de 18 anys i amb possibilitat d'obtenir el permís de conduir.

2. Ajudes per al transport per assistir a determinats serveis: són ajudes econòmiques destinades a cobrir les despeses ocasionades per utilitzar mitjans de transports individuals per accedir a serveis d'estimulació precoç, rehabilitació o ensenyament reglat postobligatori i formació ocupacional en centres autoritzats, en el cas d'alumnes majors de 16 anys. Té per objectiu cobrir les despeses ocasionades pel transport, que possibilitin que rebin els serveis esmentats persones amb problemes greus de mobilitat. Estan destinades a persones amb problemes greus de mobilitat. Per mesurar aquesta circumstància caldrà que la persona superi el barem LISMI de mobilitat, excepte en el cas de l'atenció precoç.

Segons les dades oficials, en data 31 de desembre del 2003, es trobaven d'alta en nòmina un total de 743 persones; un 39,59% menys que al començament de l'any 1999.⁵⁰ (Vegeu el quadre III-167)

Aquesta disminució s'explica per les baixes i per les reconversions en PNC (reducció, fins i tot, en el SMGT). Aquesta variació és molt apreciable, i permet observar que la previsió de liquidació total dels subsidis transformats per la Llei 26/1990 segurament no serà superior als deu anys.

50. La magnitud d'aquesta pèrdua és superior si es fa en valors relatius al volum de població.

**QUADRE III-167. BENEFICIARIS DE LES PRESTACIONS
DE LA LISMI (1999-2003)**

	Total de prestacions			Total beneficiaris (1)	
	SGIM	SATP	SMGT	Total	%
01.01.1999	1.170	180	80	1.230	100,00
31.12.2003	630	79	44	743	60,41
Diferència	540	101	36	487	39,59

(1): S'ha de tenir present que no s'han de sumar directament les dades de les prestacions per tal de trobar el nombre de beneficiaris, atès que n'hi ha alguns que tenen dret a més d'un subsidi.

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Els mateixos beneficiaris de les prestacions i els responsables polítics són els primers interessats que, entre les alternatives possibles, siguin aportades les prestacions que més garanties de qualitat de vida ofereixen als ciutadans. Per això, s'ha d'intentar que millorin aquestes prestacions.

9.5.

LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

9.5.1. LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA

El fenomen associatiu a les Illes Balears avança, tot i que és d'una complexitat extrema per la gran quantitat d'organitzacions existents i per la nombroses denominacions que en rep. Expressions com «sector no lucratiu», «tercer sector», «organitzacions no lucratives», «organitzacions no governamentals», «associacions voluntàries» o «societat civil» han

esdevingut comunes per definir i per delimitar la naturalesa i l'abast d'un fenomen social complex i, a més, en desenvolupament a les societats modernes.

Ara bé, tot i aquest avanç, que any rere any constatem, tant en el nombre d'associacions existents com en els recursos que s'hi destinen, no hi ha de moment dades objectives que ens permetin assegurar que l'entrada en vigor de la Llei 1/2002 hagi fet augmentar el fenomen de l'associacionisme, perquè fins i tot el nombre d'altres que s'han registrat ha baixat sensiblement al llarg del 2003.

El dret d'associació al nostre país

El dret d'associacionisme al nostre país ve determinat per la Llei 1/2002, la qual estableix que hi ha d'haver també un reglament que la desplegui -sense publicar, de moment-; a més, en algunes comunitats autònomes ja es treballa en lleis específiques del dret d'associació adaptades a la seva realitat. A les Balears, de moment, no hi hagut al llarg del 2003 cap iniciativa destinada a adaptar a la realitat de la nos-

tra comunitat autònoma qualsevol de les mesures normatives que han aparegut a l'Estat espanyol durant el 2002.

Cal tenir present a l'hora de parlar de les organitzacions d'iniciativa social els preceptes legislatius de què disposam:

- Constitució Espanyola, article 22;
- Codi civil, articles 28, 35 a 39 i 41;
- Llei orgànica de llibertat religiosa del 1980 (Registre del Ministeri de Justícia);
- Llei de cooperatives del 1987;
- Decret 397/1988, d'associacions juvenils;
- Llei de fundacions 50/2002, de 26 de desembre;
- Llei de règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i incentius fiscals al mecenatge, 49/2002, de 23 de desembre;
- Llei del voluntariat, llei estatal del 1996;
- Llei del voluntariat de les Illes Balears, del 1998;
- Llei orgànica del dret d'associacionisme, del 2002.

9.5.2. L'EVOLUCIÓ DE LES ASSOCIACIONS REGISTRADES

En el Registre d'Entitats de la comunitat autònoma, que depèn de Direcció General de Relacions Europees i d'Entitats

Jurídiques, es troben registrades, l'any 2003, un total de 6.101 entitats, repartides en tres seccions. La secció primera, amb 4.990 registres; la secció segona, amb 73 registres, i la secció tercera, amb 1.027 registres. A més hi ha registrades 164 fundacions i 34 col·legis professionals, els mateixos que l'any anterior, ja que durant l'any 2003 no se n'hi va inscriure cap de nou.

Durant l'any 2003, es varen inscriure un total de 288 entitats en el Registre d'Associacions de les Illes Balears, que es desglossen de la manera següent:

- 284 associacions inscrites en la secció primera (associacions en general i que no tenen un altre règim específic),
- tres federacions inscrites en la secció segona,
- una associació de caràcter juvenil, que s'acull al règim del Decret 397/1988.

La Direcció General d'Esports de la Conselleria de Presidència i Esports ens ha facilitat les dades sobre les entitats esportives registrades, ja que el registre és diferent del que figura en l'altra Direcció General. Les dades són les següents:

Federacions esportives: 47

Clubs esportius: 2.025

Associacions esportives de promoció del temps lliure: 178

A més, tenim constància que hi ha 29 agrupacions de voluntaris de protecció

civil, amb un total de 590 voluntaris, d'acord amb les dades que ha facilitat la Conselleria d'Interior:

Nombre d'agrupacions a Mallorca:
17 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Menorca:
6 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Eivissa:
5 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Formentera:
1 agrupació

Nombre de voluntaris a Mallorca:
366 voluntaris

Nombre de voluntaris a Menorca:
88 voluntaris

Nombre de voluntaris a Eivissa:
125 voluntaris

Nombre de voluntaris a Formentera:
11 voluntaris

Per tant, dels registres esmentats podem deduir que a la nostra comunitat autònoma hi ha un total de 8.413 organitzacions d'iniciativa social.

9.5.3. L'EVOLUCIÓ DEL NIVELL D'ASSOCIACIONISME

A partir dels registres existents, en aquests moments, no hi ha dades fiables per determinar la quantitat de persones inscrites a les diferents organitzacions d'iniciativa social.

Pel que fa als tipus d'associacions, en els diferents registres en trobam de diverses:

- de previsió de riscos (mutualitats),
- de mutualisme cultural (penyes taurines, esportives, confraries religioses, radioaficionats, penyes de travesses, etc.),
- de culte a la identitat (cases regionals, etc.),
- assistencials (associacions de discapacitats i per a discapacitats, de malalts crònics, de cecs, etc.),
- fundacions,
- federacions i associacions de veïnats i de propietaris,
- associacions d'alumnes i d'exalumnes,
- artístiques,
- científiques,
- associacions de comerciants,
- associacions de consumidors,
- de defensa de la llengua,
- educatives,
- juvenils,
- musicals,
- cooperatives (n'hi ha de set tipus: d'habitatge, d'explotació comunitària de la terra, d'ensenyament, agràries, de segon grau, d'assegurances i de crèdit),

- de pares i mares d'alumnes,
- de gent gran,
- professionals (associacions d'autotaxis, d'educadors, de psicòlegs, etc.),
- de protecció dels animals,
- de protecció de la natura,
- teatrals,
- turístiques (associacions de turisme rural, de promoció, etc.),
- d'economia social.

La intervenció d'aquestes entitats s'ha centrat especialment a atendre les persones sense llar, a tractar addicions a substàncies tòxiques i, darrerament, a atendre els immigrants.

Algunes organitzacions, sobretot les de cultura, d'esport i d'oci, tenen una forta implantació a tots els pobles i són les que mouen una quantitat més gran de persones, si bé no hi ha dades fiables per qualificar-les.

Tot i que figuren dins l'apartat dedicat a analitzar l'evolució de les associacions registrades i inscrites en el Registre General, sí que tenim constància que almenys els ajuntaments de Palma, d'Alcúdia i de Calvià, a Mallorca, i els consells d'Eivissa i Formentera, de Mallorca i de Menorca, disposen de registre d'entitats. A més, els ajuntaments esmentats tenen constituïda la Regidoria de Participació ciutadana.

Les entitats que intervenen en l'àmbit de l'exclusió social a la participació tenen una presència important. Històricament, han estat capdavanteres en l'atenció a determinats sectors de població que s'engloben en la categoria d'«exclusió social».